

Klenved ar c

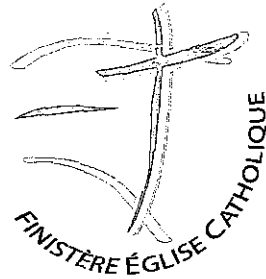
L. LAPIQU

Loreet gant

A denn an dent bep p
ha war gaoutch
Gwa

RESEO

Bep Lun, e LESNEV
BRASPARTS hag er FA
digor e Brest, 4. passage Sa
2 eur betek 6 eur. Téléphon

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

936

ar
tu-
Ar-

felle
veva
wella

hag

hini
penn.

Pre-
neg,
Mor-
936.

, gou-
waz, o
P. 75.

Ye

ar

Graet gant louzaoue
a ro nerz hag a yac'h
eus ar re wella, louzou
hag hen.

« Ramplasi a c'hell
rop Portal, ar sirop
deus da yac'haat ar
d'an izili, a zo penn-a
gale taget gant an d
doureier fall, droug-ar
lerc'h ar ruzel hag an a

En vente dans toute.

Dépôt principal : GRANDE PHARMACIE
2, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi), BREST.

Document numérisé
Source : <http://catholique-quimper.ccf.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

2011

Feiz ha Breiz

Kelaouenn vizek gant skeudennou
Renet gant an Aotrou PERROT

Koumananchou diouz ar bleaz :		Embannou d'ouz ar bloaz :	
Breiz	13 lur	1/4 pajenn 150 lur	
Frans ha broioù stag outi .	15 lur	1/2 pajenn 275 lur	
Evid ar e zo re diavéz bro	20 lur	3/4 pajenn 300 lur	
		1 pajenn 500 lur	

Pa gemerer da nebeuta pemp Feiz ha Breiz diouz ar bloaz, pep niverenn a deu da 10 lur hepken

Taoit evez :

Evit ma vezo esoc'h euna pep tra, da **Serignac hepken** eo e tleer kas, hiviziken, kement tra a zeil ouz *Feiz ha Breiz* skridou, embannou, koumananchou ha paemanchou.

Kemennadurez d'hor c'houmananterien. War golo an daouzekvet *Feiz ha Breiz* a en em gavo gant hor c'houmananterien, o fedimp, da baea, o unan, o c'houmanant raktial, d. M. le Directeur de FEIZ HA BREIZ, **Serignac** (Finistère), C. C. 21.802 Rennes, ha neuze n'o devezo nemed 15 gvenneg vizek evit degas o arc'hant, e lec'h eur skoed, ma rankfemp karga post da vont d'her goulenn beteg an ti.

Pemzek deiz goude ar gemennadurez-ze, ma ne vez deuet neuz d'eomp, e kasimp eur baperenn all d'hoi lennerien d'o fed da baea kenta ma c'hellint. Ne gargimp ket ken ar post da vont da c'houmananterien ar c'houmananchou beteg an ti, rak re vizus eo evit ma ennerien.

TAOLENN AR MIZ

Kalanna an Aotrou 'n Eskob Duparc d'ar Vretoned	
An Aotrou Gall	.....
Daou varvailh	.....
Kontadenn evit gouel ar Rouaned	.....
C'hoariva ar Bleun-Brug	.....
Kuzulioù ar Medisin	.....
Hunvre	.....
Kentel ar c'hreunenn-ed	.....
Breiz e Paris !	.....
Pa lavar unan : Nann! Tri a lavar : Ya !	.....
Ar brezoneg e skolioù ar C'houarnamant	.....
Ar Skol vrezonek	.....
Dienez Breiziz Mayumba	.....
Profou evit « Feiz ha Breiz ar Vugale »	.....
Divinadennou	.....
Gwazienn Nedeleg Toudels	.....
Leoriou nevez	.....
Kuzulioù ar Geginerez	.....

FEIZ HA BREIZ

Kalanna an Aotrou 'n Eskob DUPARC
d'ar Vretoned

Programme Breton pour les écoles catholiques

Nous, Adolphe-Yves-Marie Duparc, évêque de Quimper et de Léon.

Convaincu que l'étude de la langue, de l'Histoire et de la Géographie bretonnes est nécessaire pour garantir à nos enfants vivant dans Notre diocèse l'esprit breton, Nous appelons aux instituteurs libres Notre circulaire du 1er Janvier 1930, — dont certains semblent n'avoir pas compris l'importance, — concernant l'enseignement de la langue bretonne, de l'Histoire et de la Géographie de Bretagne. Nous rendons obligatoire dans toutes les écoles libres de Notre diocèse le programme ci-joint.

Tous les maîtres devront avoir un exemplaire de ce programme et en tenir compte pour établir leur emploi du temps et le plan d'études annuel.

Et nous rappelons en outre aux maîtres et aux directrices de Nos écoles bretonnantes qu'ils doivent apprendre aux enfants le catéchisme en breton.

À l'examen du Certificat d'études, MM. les Inspecteurs diocésains poseront au moins une question sur l'Histoire ou la Géographie de Bretagne.

Au cours de la tournée pastorale et des visites catécholiques, et à toutes autres occasions, MM. les Vicaires Généraux s'assureront que l'on a tenu compte de Nos ordres.

Quimper, le 3 Décembre 1935.

† ADOLPHE.
Evêque de Quimper et de Léon.

**

Programme breton

ENSEIGNEMENT DE LA GÉOGRAPHIE

(Il faudrait placer dans chaque classe une carte de la Bretagne.)

Cours préparatoire et élémentaire. — 15 minutes par semaine.

Montrer et expliquer aux enfants de jolies images ou cartes postales, qui fixeront dans leur mémoire les noms géographiques, leur feront connaître les divers aspects de la Bretagne. — Les habituer à chercher sur la carte les principales villes, rivières, etc.

Cours moyens et supérieur. — 15 minutes.

Etude plus approfondie de la Bretagne.

De temps en temps, visiter des monuments, des fermes, des usines, etc. Ces visites permettront mieux saisir les caractéristiques de la Bretagne.

L'enseignement de la Géographie fera comprendre aux enfants que notre province vaut bien les autres, il pourrait contribuer sérieusement à ralentir l'exode rural.

L'enseignement de l'Histoire de Bretagne les rendra fiers de leur race et de leur Foi.

ENSEIGNEMENT DE L'HISTOIRE

Cours préparatoire et élémentaire. — Deux leçons de 15 minutes.

Il ne saurait être question d'apprendre à de jeunes enfants une chronologie détaillée de notre Histoire. Chaque période sera représentée par un héros, un saint, ou par un événement important. Ainsi comprise, la leçon d'Histoire de Bretagne intéresse beaucoup les élèves, qui l'attendent toujours avec impatience.

Cours moyen. — 15 minutes.

Apprendre l'abrégé de l'Histoire de Bretagne. (On peut se contenter du résumé qui se trouve dans la Géographie du Finistère de M. Le Gouil (chez M. Le Goaziou, libraire à Quimper), ou du Questionnaire de M. Delaporte (chez l'auteur, La Plaine, Châteaulin), à la condition de compléter par des récits judicieusement choisis.)

Cours supérieur. — 15 minutes.

Histoire plus détaillée de la Bretagne. (On peut employer les manuels de MM. de Calan et du Cleuziou, ou de M. l'abbé Poisson, qui se trouvent dans les librairies catholiques.)

Lorsqu'ils connaîtront un peu la Bretagne et son passé, nos élèves aimeront leur langue et l'étudieront volontiers.

ENSEIGNEMENT DE LA LANGUE BRETONNE

(Cette partie du programme ne concerne que les élèves bretonnants.)

Cours élémentaire. — 30 minutes.

Dès que les enfants savent lire couramment le français, leur apprendre à lire le breton. Avoir toujours soin d'expliquer, dans les textes lus, les mots difficiles.

Dans cette classe, plus encore que dans les autres, il est nécessaire de recourir au breton pour enseigner la langue française, la géographie, etc...

Cours moyen et supérieur. — 20 minutes.

Lecture expliquée de morceaux choisis, qui donnera l'occasion d'apprendre les principales règles de grammaire.

Correction de versions et de thèmes faits en dehors des heures de classe. Pour apprendre le français, il n'est pas d'exercices meilleurs que ceux-là.

Il est inadmissible que des élèves bretonnants aient une école libre, urbaine ou rurale, sans savoir lire le breton.

Cette ignorance ferait disparaître de leurs familles l'excellente habitude des prières en commun et de la lecture de la Vie des Saints. Aucun maître chrétien ne voudrait encourir la responsabilité de cette disparition.

Il est même à désirer que les enfants apprennent à écrire le breton; la chose est aisée, comme on a pu s'en rendre compte à l'occasion des conférences pédagogiques. Chacun voit l'avantage qui en résulterait pour eux lorsque les hasards de la vie les sépareraient de leurs familles: leurs lettres seraient moins... banales. Au surplus, constatant que le breton « sert à quelque chose », ils se résoudraient plus difficilement à sa disparition. Une langue qui s'écrit plus est sur le point de mourir.

N.-B. — 1° Pour établir leur « emploi du temps » tous les maîtres *devront* tenir compte du programme ci-dessus, qui sera affiché dans toutes les classes.

2° A l'examen du certificat d'études libres, il aura toujours une question d'Histoire ou de Géographie de Bretagne. A l'oral, les candidats bretonnants *devront* présenter deux morceaux choisis en langue bretonne, qui seront toujours l'objet d'une interrogation. Le moins que l'on puisse exiger des examinateurs, quel que soit leur pays d'origine, c'est qu'ils sachent lire le breton, aussi bien que le latin.

3° Les candidats au certificat d'études supérieures seront *toujours* interrogés sur l'Histoire de Bretagne.

N'eus deskadurez ebet er mêz eus an deskadurez vad del ha ne c'heller deski den, — me 'lavar deski ha me hepken ober an neuz da zeski, — er mêz eus e vez unan. Abenn eun nebend bloaveziou aman e vezo ar vad divent a ray ar gourc'hemennou-se d'hor bugale. E ten e lakât o spered hag o c'halon da ober o c'hraslec'h m'ema o c'horf oc'h ober e hini ha gallet e vez d'an hini en deus o douget al leshano kaer a zall. Erezoneg.

Feiz ha Breiz

An Aotrou GALL

Rener koz « Feiz ha Breiz »

1855 - 1935

ERBEDI a reomp ouz hol lennerien an Aotrou Yann-Vari ar Gall, rener koz « Feiz ha Breiz », maro e Lanveur, er miz tremen.

Ginidik e oa eus a Lanveur; goude beza grêt e studi e Kastell-Paol ez eas da gloerdi Kemper hag e voe beleget er bloaz 1880.

Goude beza bet kure e Cameled hag e Carmez Brest hag aluzener, e retred Kemper, e voe hanvet da berson e Folgoat, er bloaz 1900 ha nao bloaz goude e Taole; er bloaz 1920 e voe grêt chaloni; er bloaz 1930, goude beza paket eur gwall lamm gantan, e roas an dilez eus e garg hag ec'h en em dennas e kêrig Lanveur e lec'h m'eo marvet d'e bevar ugent vloaz, d'an 22 a viz du diweza; e gorf a voe sebeliet antronoz, e gwasked chapel Itron Varia Gernitron.

An Aotrou Gall a oa eur skrivagner brezonek eus an dibab ha brezoneg flour ha c'houek a goueze diouz e bluenn.

Sevel a eure eul leor oferenn, mentet bihan, ês da lakat er c'hodel hag a zo bet moulet meur a wech; person Ars, santez Thereza ar Mabig Jezuz, Viktoar de Saint Luc,

a zo bet skrivet o buhez gantan : Keriulet, pez-c'hoari savet gand an Aotrou Bayon, e yez Gwened, a zo bet troet gantan e yez Leon.

D'an 12 a viz genver 1905, da varo an Aotrou Normand, e voe dibabet evit beza e penn « Feiz ha Breiz ».

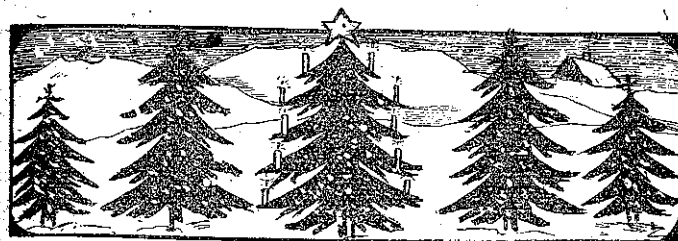
Daou vloavez goude, o veza ma ne c'helle ket kaout, e Folgoat, amzer a-walc'h da blêal gantan, ervat, e pedas an Aotrou Dubillard da rei e garg d'eun all.

P'edo o rei stur « Feiz ha Breiz » d'an Aotrou Cardinal e skrivas d'ezan eul lizer e lenuomp ennan kement-man :

« Biskoaz ne 'z eus bet skrivet kement a vrezonég hag « hirio, n'ouzoun ket, koulskoude, ha mont a ra hor yez « war wellaat. Lod a zo hag a lavar o deus c'hoant d'her « pividikaat; daoust ha paour e vefe? Evidoun-me a « gred ne 'z eo paour nemed evid ar re n'hen anavezont « ket gwall vat ha diouz ar re-man eo ez pezo « Feiz ha « Breiz » da zionall. Ar brezonég nevez a skriver breman « a zo re alies galleg laket d'ezan eur zae vrezonég. « En han' Doué diouall mat « Feiz ha Breiz » diouz an « nevezentiou-se rak grêt eo evit dere'hel mat d'ar brezo- « neg.

« Red eo skriva atao brezonég ker sklér ma c'hello da « vamm entent raktal ar pez a skrives; anez e lavaret « hag hi glac'haret : « Me 'gave d'in em boa desket bre- « zonég mat d'ar paotr, war va barlenn, ha breman, gou- « de ma 'z eo bet keit all war ar studi, ne ouezan mui pe- « tra 'lavar ! »

Ra jomo sanket doum atao e sperejou ar re holl a skriv e « Feiz a Breiz » kentel fur he rener koz an Aotrou Gall Doue r'hen pardono !

Dzou Varvailh

diwarbenn ar Wezenn Nedeleg kenta

*E*N deizioù a-raok gouel Nedeleg 1918, e oamp o vont, war hon troad, eus a Zedan da Gaiserlautern, en Alamagn; p'edomp o tremen dre Zaarbrücken e welis eno, war eur blasenn vras, berniou gwez pin pe zabr da werza d'an dud hag e voe lavaret d'in: « Ar paoura ti a zo er vro-man a vez laket eur wezennig evelse ennan a-benn noz Nedeleg! »

Hag, e gwirionez, tro em boe, goudeze, da loja, e amzer Nedeleg, e meur a di, — dreist-holl e hini ar men-gleuzier glaou-daouar Christian Franz e Kikel-Neuhäusel, — da glevet ar c'hanaouennou kaer o deveze desket ar vugale en enor d'ar Mabig Jezuz ha da welet gwezenn Nedeleg o plega dindan he braoigou hag he goulaou.

E Cymru'r Plant miz kerzu warlene, em eus kavet sklerijenn diwarbenn an doare m'eo deuet ar c'hiz, en Alamagn, da lakat eus ar gwez Nedeleg-se en tiez, ha p'eo gwir e teu d'en em skigna, zoken e Breiz-Izel, e kredan e vezo lennet gant plijadur ar pez a lavar an Alamaned diwarbenn ar wezenn Nedeleg kenta.

Y. V. P.

I

Bez e oa gwechall, en Alamagna, eur piler gwez paour, ker bras niver e vugale m'en devoa poan o klask kaout boued d'ezo; o c'haret a rae kals.

E verc'h vihan Anna a veze bemdez o kas e verenn d'he zad.

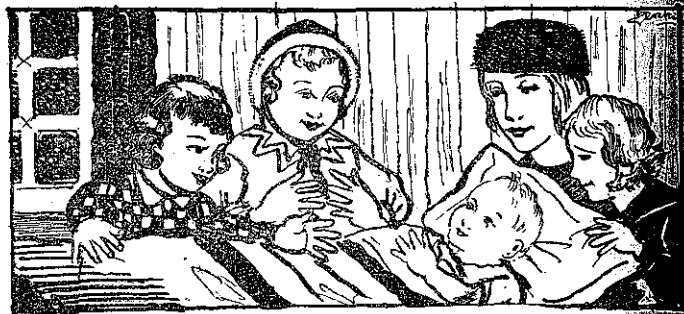
Eun dervez, e kreiz ar goanv, er zizun a-raok Nedeleg, edo o tizrei d'ar gêr, war he dresik, nec'het he spered gand ar pezh he devoa klevet gant he zad diwarbenn ar Mabig Jesus a vez gwelet, a-wechou, gand ar vugale fur, pa vezer an nebeuta ouz e c'hortoz.

« Daoust hag en hol lochenn vihan-ni e teuo ivez, eun dro beunak? » eme Annaik.

En eun taol e klevas eur c'harmadenn wan. « Setu aze eur c'hri, emezi, hag a zo henvel a-walc'h ouz garm eur babig! » hag o trei he fenn warzu al lec'h ma teue anezan ar gouelvan e welas eno, presiusa babig he devoa gwelet bis-koaz, gourvezet war an douar kalet, dindan eur wezennig sabr; ar verc'hig a gouezas war he daoulin e-harz e dreid; ar babig a ehanas da glemm hag a astennas e zaouarn bihan.

« Red eo d'in e gas ganen d'ar gêr, eme Anna, met n'ouzon ket e pelec'h e kavimp peadra d'e vaga p'o deus hon tud re da ober o klask hor sevel a-benn breman ha daoust da-ze :

Gwell eo ranna etre dek eget lezel unan heb!

Hen digas a eure d'he mamm garedik hag e lavaras d'ezhi : « Marteze eo ar mabig Jesus eo en deus e zigaset d'emp. » Hag e lakas eur gwele bihan er gegin hag ar vugale all a c'hoarie gand ar babig hag e c'hoarze laouen, kreist-holl pa zeue Anna en e gichen.

Antronoz, beure mat, Anna a oa ar genta o tont d'an traon; redek a eure da gaout ar gwele; goullo e oa.

« Mamm », emezi, « aet eo ar babig en hent. Sur a-walc'h ar mabig Jesus eo e oa hennez. »

En dervez-se c'hoaz, goude kreisteiz, Anna a zistroe eus ar c'hoat, goude beza bet o kas e verenn d'he zad; an noz a dostae ha tiz a oa warni; en eun taol, e welas eur skerder zouezus; ar wezenn zabr m'edo an hini bihan dindanni, en dere'hent a oa lugernus ha leun a c'houlou war he skourrou : « Eur bann eus sked ar mabig Jesus a gom c'hoaz ouz ar wezenn! » eme Anna hag e taoulinas d'ar wezenn Nedeleg kenta.

II

En noz a-raok Nedefeg edod; an avel a voude a dreuz c'hoad hag a blege hag a zisplege ar gwez pin uhel evel skare. An oabl a oa tenval hag an erc'h, evel pin bras, goueze war an douar.

Er mêz, pep tra a oa disasun ha yen, met el lochenn vihan, Christian, ar piler gwez, e wreg Johanna hag o bu' Benno hag Erna, bodet en dro d'an eteo a zeve war boued, a rae eun tomm d'o zreid, a-raok mont d'o gegin.

« Pebez gwall nozvez a zo adarre, eme Gristian; nosvez et d'an dud ha d'an anevaled a rank chom er mêz »

hag e krene o plega da dapa eur goadenn all da deurel en tan.

Dres, setu ma klevet neuze taoliou skoet gouestad :

« Petra zo 'ta? » a c'houlennas Benno.

« O! netra », eme Gristian « nemed eur skour pin bennak o skei war ar prenestr. »

Hag e klevjont adarre « tap, tap, tap », hag eur vouse bennak o c'helver :

« N'ho peus ket a c'hoant ez afen en ti, evit doare, ma koulskoude em eus riou hag ezomm boued ! »

« Unan bennak a zo aze, e toull an nor, eme Johanna ar vamm. « Piou, da vihana, a c'hellfe beza er miz, kreiz eun hevelep nosvez. Redit, bugale, da welet p'ho zo aze »

Ne voe ket ezomm da lavaret diou wech d'ezo : relet a rejont o daou etrezek an nor d'he digeri ha war an treujou e kavjont eur bugel bihan; kregi a rejont en e zaouarn unan a bep tu, d'her chacha etrezek an tan : yendud e ha krena a rae gand ar riou; endra ma tomme e zaouarn nigou d'ezan, ar vamm a c'houlennas outan : « Eus a belec'h e tenes-te, da vihana, va c'hêzig bihan-me ? »

Met ne reas hen netra nemet moue'hoarzin hep lavaret ger.

Er pardaez-se, an tiadig tud paour-se a rannas o c'hoan gand an tremeniad bihan ha pa deuas an eur da vont d'ar gwele, daou vugel an ti a jomas da voredi e kêchen an tan, war an oaled, evit rei o gwele blot ha tomm d'an hini bihan o devoa kavet skournet gand ar riou, war an treujou, hag, en noz, endra m'edo an holl o kousket, Erna a zihunas hag e welas e oa bannou skelerijenn o tarza er gampr hag er mêz e klevas eur c'han ken tener ma oa eun drugar e zelaou hag e tihunas he breur ag ez ejont oadaou, an eil gand egile, gouestad, etrezek ar prenestr ha eun amañ an traou souezus a weljont : ar gwall amzer a oa ehanet; ar stered a lugerne en oabl glas digoumoul; eur zaead wenn a ere'h a c'holoe an douar ha, war an treujou, eur strollad elez a gane gand o moueziou flour hag a zone gand o zeleannoù aour.

Souden, ar vugale a jomas selezet o welet ar sklerder a oa er gampr ha pa drojont war o c'hiz e chomjont e lammet o welet ar bugelig o devoa digemeret, gwisket er zae alaouret o vouse'hoarzin outo hag oc'h en em ana goude beza o benniget; a-raok mont kuit e sankas e an treujou eur skour pin ha souezetoc'h eget biskoaz e chomjont pa weljont ar skour o kreski dirazo, hag o tont

da veza eur wezenn gaer leun a avalou alaouret hag a graon arc'hantet hag o plega dindan he samm a c'hoariello, c'hoariello evel ma n'o devoa gwelet biskoaz a ger kaer e nep lec'h.

An Nedeleg-se a voe eun Nedeleg laouen evit Benno hag Erna ha bep gouel Nedeleg, goudeze, ar wezenn a zouge frouez evito hag abec an amzer-se, e pep ti, en Alamagn, dere'hent Nedeleg, e vez savet eur wezenn bin zabr gant goulon a bep liou, seizennoù lugernus ha c'hoariello marellet evit ma ne vezo ket ankounac'hac'h ar wezenn Nedeleg en devoa plantet ar Mabig Jezus e vignoned vihan Benno hag Erna.

Kontadenn evit gouel ar Rouaned

Gwechall, da c'houel ar Rouaned, edo ar c'hiz da gant en tiegeziou, eur gouignenn vras, a veze rannet etre holl. Gract e veze kement a dammou hag a dud a veze ti. Eur favenn a veze laket er gouignenn, hag an zigoueze gantan ar favenn a veze hanvet da roue an holl her salude, hag e veze c'hoarz ha plijadur.

Da c'houel ar Rouaned, er bloaz-se, Markizez ar uhela a oa tenvall he fenn. Beva a rae he-unan en he ner gant diou vatez. He fried, ofiser, a oa bet brezel, hag he mab a oa maro d'an oad a 12 vloaz. Danvez a jome gant an intanvez, met n'e ket an arc'h eo a ra an den eürus. En tiez all, en deiz-ze, e vije levet. En he maner ne vije nemet tristidigez. Ouz taol, a ne vije nemeti...

Ha goulskoude, m'he devije bet ar varkizez an gwelloc'h an dud a oa o veva endro d'ez, he devije lec'h da veza eürus.

Mont a reas d'an eferenn-bred, evel bep sul, ha demost d'ez, en iliz, ez oa eur vamm gant pemp krouadur en he c'hichen, bugale etre c'houec'h ha daouzek pe drizek vloaz. O anaout a rae rak o zi a oa war hent ar maner. N'he doa ket graet betek neuze kalz a van evit o gwelet, met hirio, en iliz, e troe alies he daoulagad etrezeg enno, rak koant oant da wellet, bodet endro d'o mamm o pedi en iliz, fur ha didreuz.

Ar c'han en oferenn a voe kaer, hag ar beleg, er gador, a brezegas war aviel ar gouel : ar Rouaned Maj o tigas ar Mabig Jezus aour, ezans ha myrr. Hag e pouezas war an aluzen. Rei d'ar paour, emezan, a zo rei da Jezus. Ar Rouaned Maj a zistroas d'o bro, eürus, laouen, karget a shrasou. Ar re eveldo, a zo mat d'ar paour, a denn ive warno beuno an Aotrou Doue. Tud a zo hag a lavar meus mui a beorien en deiz a hirio. An dud-ze a zo disant ha kriz eo o c'halon. Peorien a zo en he touez, eme ar beleg. Klaskit anezo, rak alies ne gredont ket gouleñn he sikouret; o c'hlasit ha grit vad d'ezo. An aluzenn a cholo niver ar pec'hejou. Doue a vezo trugarezus e kenver ar re o devoa diskouezet trugarez e kenver o nesa... Echu eo an oferenn, ha war an hentchou e weler leun dud o tistrei d'ar gear da leina... Ar varkizez a zo cho-

met eur pennadig er voure'h araok pignat en he goetur da vont d'he maner. En em gaout a ra gant ar familh he deus gwelet en he r'hichen en iliz, hag e'chom a zav, hag e tiskenn, hag e lavar d'ar vamm. « Na c'houi a zo eus da gaout bugale koant ha fur evel m'hoc'h eus. Bremañ emichans, e vezo laouen lein. Mall hoc'h eus, ne ket bugale, da gaout ho tamm eus kouignenn ar Rouaned? »

Ar vamm ne lavaras ger; ne grede ket anzav an diene a oa en ti. Met ar yaouanka eus ar vugale a werzas e vamm, en eur ziskleria ar wirionez. « Er bloaz-man, itron emezan, ne vezo kouignenn ebet? » — « Kouignenn ebet ha perak 'ta? » — « N'eus mui a arc'hant en arme... Ar respont-ze a skoas eun taol poumer e kañon ar varkizez, hag oc'h en em drei ouz ar vamm, e lavaras dezhañ. « Daoust hag ho pried a vije klanv? E gwirionez, n'hag gwelan mui dre aze, eun tachad zo. »

« N'eo ket klanv, met tri miz zo abaoe m'eo dilabour hag eo aet da glask labour d'eur vro all. » — « Ha klanv en deus labour? » — « N'ouzoun ket. Ne zeu kelou ebet digantan. » — « Na gwenneg ebet, sklear eo. »

« Kenavo, bugale, a lavar ar varkizez araok pignat en he goetur, kendale'hit da bedi ha da garet Doue, lakit e fizians eunan; n'ho tilezo ket. »

En em gavet en he maner, e lavar kerkerent da unan he mitizien : « Pignit er' voetur-man, hag it buan ar voure'h, ha prenit eur gouignenn vras, ar gaera a gaver hag he c'hasit da di ar mansoner a zo o chom e Toul-ar-c'head, war hent ar voure'h. It buan. Pa vezoc'h distro me a leino; amzer am eus; me a c'hell gedal. »

E pelec'h e voe eürusted en dez-ze? E c'hellit labour e tiig paour Toul-ar-c'head... Pa weljont war an doer ar gouignenn gaer, evel n'o doa gwelet biskoaz, ar vugale a doa bec'h o kredi oa d'ezo ar gouignenn-ze. Ar vamm rannas ar gouignenn, a roas peb a damm d'ar vugale, hag e goueled he c'halon e frugarekae Doue hag an dud a oa doa bet truez outi.

Antronoz e voe gwelet ar varkizez o tont he-unan en ti. Goulenn a reas penaos oa tremenet gouel ar Rouaned?

hag o lenn war dremm ar vugale ar joa a oa en o c'halon he ive a voe eürus.

Kenderc'hel a reas da zont d'an ti, ha bep wech e ti-gase ganti eun dra bennak...

Pemzek dervez goude gouel ar Rouaned ar mansoner a zistroas d'ar gear, fall e zilhad, goullo e c'hodell, e gaion e glac'haret ha trenket. Kounnar en deuz ouz an dud pinvidik. « Henvel int holl e pep lec'h; n'o deus truez ebet ouz ar vicherourien. Gant m'o dezo o-uman plijadur, ne mont forz gant ar re baour. Met ni hor bezo hon tro... »

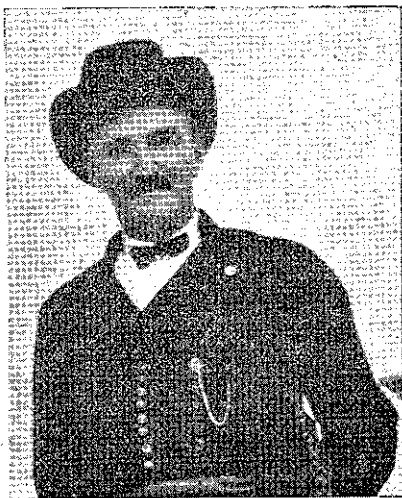

« Na dit ket da gounnari, a lavaras d'ezan e wreg. Ar deus tud fall, ez eus ive tud vat, Gwelit ho pugale. E vank d'ezo na bara, na dilhad, na netra. Ar varkizez a vez bemdez aman. Ha d'eoec'h c'houi ive e roio labour. E lavaret he deus d'in. Epad meur a viz e vezo da labourat war mogeriou ar jardin, ha da c'houde e vezo kaset eun dra bennak all da ober. Ha pa glaskan diskouez e va anaoudegez vat, e lavar evelhen : « Roit peoc'h. E me eo d'ho frugarekaat. Rak en ho kichen eo em eus gavet hent an eürusted. »

C'hoariva

ar

Bleun-Brug

An Ao.
Arzur
de
Dieuleveuil
rener
" Strollad
c'hoarierien
ar
Bleun-Brug

RLASKET hon deus, e studiadennoù XXV^{vet} ar Bleun-Brug, an tu da adsevel ha da zalc'her beo hor c'hoariva (teatr) brezonek, hag unan eus aotronez ar Bleun-Brug a oa eno a lavaras d'eomp :

« Eun dra a c'hellfe beza graet, marteze, da vihana, evit skigna ha bruda hor peziou-c'hoari brezonek : Perak ar Bleun-Brug ne zavje ket eur strollad c'hoarierien da ober, bep an amzer, edoug ar goanv, dreist-holl, tro ar parreziou, evid diskleria ar peziou kaera krouet e gouelioù ar Bleun-Brug ? »

« Komzou goude », a lavaras hiniennou. . . .

Nann, rak eur miz goude, strollad c'hoarierien ar Bleun-Brug a oa en e sav, prest da redek parreziou Breiz-Izel. Eur stourmer kalonek, an Ao. Arzur de Dieuleveuil, rener Bleun-Brug Kerne-Leon, a zo e penn ar Strollad, enni tud yaouank ha n'o deus nemet eur mennoz : LAKAT AR C'HOARIVA BREZONEK DA VLEUNIA E PEVAR C'HORN HOR BREIZ.

Ha, d'an 29 a viz gwengolo diweza, e stagent da c'hoari e Daoulas, dirak an Amiral Laurent, neuze c'hoaz prefed an dud a vor e Brest, a oa deut a-ratoz d'o selaou evit gwelet displega ar pezh kaer meurbet : « AR VAMM ».

Prestik goude, o deus c'hoariet e Lannilis, e Cleder, e Gwerleskin, e Plougerne (2 wech), e Plougonven, e Gwitevede, e Brest : « Foyer des Arts » ha Patronach Sant-Martin, e Logonna-Daoulas, e Plouzane hag e Plouedern.

Er parreziou-ze, eun digemer eus ar re laouena hag eus ar re galoneka a zo bet graet d'ezo gand an holl, ha n'eo ket souez, rak ar peziou a ziskleriont a zo diêz kaout o c'houlz : gand Tavarn ar Spontailh hag ar Melen hag ar Gwenn, an holl, bihan ha bras, koz ha yaouank, a zifoll da c'hoarzin, ha gand Ar Vamm (1), ar pezh dudius ha gla-c'harus meurbet, ouspenn unan, evel ma lavare Paotr Juluen, war « Breiz », a stank ouz e zaerou.

Sur awalc'h n'eus ket kalz a beziou kentelias, n'eus forz e pe seurt yez int skrivet, par d'Ar Vamm. Lennerien « Feiz ha Breiz » o deus e lennet gant plijadur, a gredomp; met, ar re o deus gwelet e ziskleria a c'hell lavaret ivez, evel Paotr Juluen :

« Gallout a ra, ar pezh-se, dinec'h, ober e dro Vreiz. N'eo ket meuleudi a vanko d'ezan ar muia. Ouz e glevout displega, ne vo den, nemet kri e vefe, na zewy sur mat e galon da frailha. . . . »

Hag evit pep parrez elec'h m'eo bet c'hoariet Ar Vamm, e c'heller lavaret, gand Oberour « an Tornado » :

« Eus an dud, er zal ne vannas den ger. Klevet e vije bet o nijal eur fubuenn. »

Na pebez digoll, ha dreist-holl, na pebez nerz-kalon kement-se evid an dud yaouank-se, a red bep sul, koulz lavaret, gand n'eus fors pe seurt amzer, dre hentchou an Arvor hag an Argoat, evid ma vezo karet muioc'h-mui gand o c'henvroiz hor Breiz hag he yez. Kenderc'het a raint da c'hoari evelse beteg Goueliou Pask a zeu, da nebeuta, ha red eo esperout e vezo graet d'ezo an hevelep digemer kalonek dre holl. . . .

. . . . Ha breman, p'en em gave ar C'hendalc'h bras a zeu ne vezo ket gallet lavaret eo chomet kousket ar Bleun-Brug adalek gwengolo 1935 betek gwengolo 1936.

H. C.

(1) « Ar Vamm », a zo perc'hennet gand Strollad C'hoarjerien ar Bleun-Brug. Red eo goulenn aotre ar re a garfe e c'hoari o-unan.

Aotrone Personed ha renerien ar patronajou hag ar re holl a garfe gwelet c'hoarjerien ar Bleun-Brug o vont da c'hoari, en o farrez, n'o deus nemet skriva da : an Ao. Arzur de Dieuleveult, rener Bleun-Brug Kerne-Leon, Dirinon (Finistère).

KUZULIOU AR MEDISIN

EN hanv tremenet, da zeiz ar voti, edon o treuzi ar Bourg, bet o welet eur c'hamalad d'in a oa distreset e c'har; war an dachenn dirak an iliz, e welis eur pezh tud; gwazed o tiviza; an diou drederenn anezo a oa anat ar boesoun warno; ar re-all a oa hanter-vezo; ha me d'o c'haout :

- Ha d'ec'h, pôted !
- Sell, Paol, emezo, petra 'zo a nevez du-ze ?
- Eun ali am eus da rei d'ec'h evit netra! d'an hini en deus c'hoant da jom kant vloaz war an douar !
- D'emp holl, neuze, rak n'eus den incuet gand ar vuhez, petra bennak a zo en tu-all.
- Mat, emeve, s'laout, rak n'emaoc'h ket war eun hent da jom keit-se : daou am eus anavezet krog en o c'hant vloaz, hag o daou o deus anzavet n'o devoa morse evet banne ebed, na gwin, na seurt; dour ne lavaran ket; dour, sukr ebarz, laez sukr ebarz, pa vezent diaes; da gas an dourou fall, da skuba ar vesti, da laza ar pâz! met, banne kini-krenv ebed; ne ra nemed gaou ouz an den; laza ar ouenn ha dinerzi ar spered! An daou, a lavaran hano anezo, n'o deus morse debret re, na grêt re gofad, e doare ebed, ha panefe d'an dud diskiant a oa war o zro e vijent yac'h ato! Ha c'houi, pôted. . . .

Siouaz d'ezo ! arak m'oa echu va marvailh, oa rouesact an dud endro d'in, hag e liviris ouzin va-unan gant anken : « Pebez tud e vijemp-ni c'hoaz ma chomfemp holl divanne ! »

Paul AR RIOUALLON.

Hunvre

I

Selaou, o va c'harantez, da welet'm eus cun deiz
O tont, yaouank ha tener, bokedou war da benn,
Raktal, ennon, va c'halon, a dridas c'houek em c'hreiz,
Pa n'oun ket marvet neuze, me zenj ne rin biken !

II

Harp e oan ennout, nemet n'az pous ket va gwelet;
Test e oan d'az mantell wenn, pell diouz da galonig;
Etouez eur vodenn-gelvez e oan en em renket,
Evit gellout, er stoulder, sellet ouz va dousig.

III

War da vleo, war da zaouarn, an heol a daole sked
Te gand eur mousc'hearz laouen a gerze gant da hent,
Hag an dour em daoulagad, e sonjen ne oa ket,
Plac'h ker koant hag an hini a blije d'in kement.

IV

Aboe, bep gwech ma welan, tu pe du, eur boked,
Va hunvre, zav, dirazon,.. ha n'hellan mui beva!
Pell diouz va mestrez karet ec'h hirvoudan bepred
Petra ra d'in ar vuhez pell diouz Jenoveva.

Ton savet gant Loeiz Kerne

Se-laou, o va cha-ran-tez Da we-

let, m'eus eus deiz O tont yaouank ha te-ner, bo-ke-dou war da benn Rak-

tal-en-na Va cha-lon a dri-das c'houek em c'hreiz Pa n'oun ket mar-vel neu-

ze! Me zenj ne rin - bi - ken. Ewt Echul :

Kentel ar C'hreunenn-Ed

A DREUZ an avel hag alies ar glao, a bennadoù hag evel dre laer, eo ez eus ranket, er bloa-man, tenna ar boued chatal hag o digas d'ar gêr. Drailhet ha dispennet, an henchou-kirri a zo bet lakaat en eur stad ken man-trus, ma ne ouezer ket penaos e vezo gallet chachañ treid anezo epad ar goanv.

Skuiz maro omp gand an amzer fall, ha koulskoude, ar goanv n'en deus graet c'hoaz nemet dispaka eun tammig eus e benn tenval. A-hed miz kerzu, e tispiego, bremañ muioc'h mui, e vantell a ganv war hor maeziou hag e taolo en-dro d'eomp eun dristidigez henvel ouz ar maro. Brao d'eomp ma ne deu ket e ivinou lemm da zanka re didrouc en hor c'hroc'hen paour.

Ar goanv! Piou ac'hanomp n'en deus ket santet e gellon o sarra en e greiz gand ar zonz hepken anezan. Nag a ziegi hon eus holl ouz e welet o tostaat ha nag e lavaret femp d'ezan laouen mont gand e hent.

Dirag ar boan ez omp holl kizidik.

Ar goanv a zigaso d'eomp-ni. Tud diwar ar maez, e lo denn a boaniou, rak e stourmad ar vuhez, en emgann russe evit gounit hor bara pemdeziek, ni e gwirionez a zo linennou kenta, ha ma ne gouez ket war hon c'hein tennoù ha boulliji evel epad ar brezel, e kouezo warnomp vihana, bec'h al labour tenn ha taoliou yut ar gwall arzer.

En hor micher, n'eus ket par d'eur bann-heol evit lakaat laouenidigez war hon tal hag en hor c'halon, ma hiviziken e rankimp yun, rak epad ar goanv, roue sked an oabl, evel pa vefe aet kabac'h ha toc'hor, en devez mil boan o toulla ar c'hounmoul, evit en em ziskouez d'eomp. Beva rankimp en denvaljienn ni hag a gar ment an deiz hag ar sklerijenn.

An douar hag a oa, n'eus ket pell c'hoaz, karget a vuhez hag a frouez, a zo breman goullo ha disliv; n'eus warnan nemet liou ar maro.

Met ar maro-se n'eo, e gwirionez, nemet eur seblant, ar maro-se n'eo nemet eur c'houk, eun dra ret evit teurel kerc'h frouez.

Ar greun a daolomp en derveziou-man dindan ar bomm, ni a oar n'int ket kollet.

Ar greun-se, ker bras, ken lugernus, hag a oa berniet ker brao er solier, hag hon doa plijadur o sellet oute hag e kemeret leiz hon dourn sarret, ar greun-se, m'o defe skiant, a c'hellfe marteze en em glemm eus o stad, oc'h en em welet breman beziet en douar yen ha gleb, ha koun-daonet da chom en denvaljienn. Kondaonet int da goll o dorn hag o gened, da goueza e breinadurez, hag an dra-se evit ma c'hello an hadenn-vuez a zo enno kaout he frankiz ha diwan.

« Ma ne deu, eme an Aviel, ar c'hreunenn-ed da vervel e chom he unan, met ma varv goude beza bet lakaet en douar, ha ma teu da vreina, neuze e tougo frouez puilh. »

Ar c'hreunenn-ed a zigas d'eomp da sonj eus lezenn ar boan. O sellet en-dro d'eomp, e welomp n'ez eus netra d'ar, netra vras, netra badus hag a ve graet anez plega dindan al lezenn-ze.

Prest omp da gredi awechou, e c'hellimp en em gaout, e c'hellimp en em denna hep ma koustfe kalz d'eomp. . . . Pebez fazi.

Arabat d'eomp lavaret ez eus tud hag a zo ganet war en eur a chans. Marteze eo gwir evid eur gwel met atao, atao eo gwir ivez furnez ar re goz :

Diouz ma ri e kavi.

Atao e vez eostet diouz ar pez a vez hadet.

An douar a furniz

Frouez nevez d'ar poaniour,

N'o ro ket d'ar feneantiz,

N'eus ket a vloavez hep labour.

Gwelet e vez hiniennou o sevel pinvidik, evel en em c'hoari, hag e lavarer : « Ah, ar voul a zo ganto, na bez tud a chans ». Gortozit, ha ma chomit beo, c'houi welo :

*Madou 'zeu ha madou a ya
Evel moged, evel pep tra.*

An traou n'int ket deuet dre hent ar boan, n'int mor padus.

*An danvez dastumet gand ar rastell
A yelo buan gand an avel.*

Ar pezh 'zo gwir evit traou an douar, a zo gwiroc'h c'hoaz evit traou an ene. Kement tra vat a reomp, o gellout dougen frouez a ranko diwan ha kreski e doare c'hreunenn-ed.

Tud yaouank, c'houi dreist-holl, dalc'hit sonj eus kaset ar c'hreunenn-ed. Ma fell d'eoc'h ober labour mat, labour padus en he kalonou, hag etouez ar re-all eus hoc'h oad, grit evel ar c'hreunenn-ed beziet diudan ar bomm.

Ma ouezit en em ankounac'haat, ha morse fallgaloni despet d'an taolieu teod, en despet d'al lammou, en despet d'ar poaniou a bep seurt, an had ne vanko ket da sevel hag an east a vezo seul gaeroc'h, ma vezo bet pelloc'h diwan ha ma vezo koustet keroc'h d'eoc'h.

An Aviel eo leor ar wirionez. Ha d'ecomp holl e lavar
« Ma ne zeu ar c'hreunenn-ed da vervel, e chom he unan met ma varv goude beza bet lakaaet en douar, ha ma da vreina, neuze e toug frouez. »

L. B.

BREIZ e

PARIS !

-o- Eur gerig a-raok staga -o-

PA zired d'an daou-lamm eus hanter-noz pe gornog ar Bed koz, avel yud ha treiz an arne, dare da ziskar ha da bulluc'ha kement a venno dere'hei penn d'ezi, meur a dro hoc'h eus gwelet al laboused keiz o vont, en despet d'ezo, poulizet gant pao an aveliou war-zu broiou ha ne fellas d'ezo morse, nijal beteg enno ! Na pet gwech hoc'h eus bet gwelet, kenvroiz an Arvor, laboused bras ar mor, kaset gand ar gorventenn evel korzennou plouz, dre an oabl koumoulet, a zicc'h an tonnou dijadenn ! Na pet ha pet gwech hoc'h eus gwelet, c'houi ivez, mignoned an Argoad hag an Arre, brini louet hor Breiz o stourm ouz an avel-arne o skube hag o zrec'he !

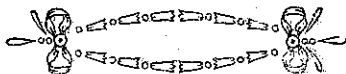
.... Diouz ma c'houez an avel, e rank an evned nijal ...

Eun nebeudig amzer a zo, hevelep planedenn, a voe hini an durzunell yaouank ! Deuet en oad da astenn da vat he diouaskell da vont a-dreuz ar bed, kerzet ez oa ivez, laouen, o nijal eürus, douget gand ezenn glouar amzerioù ar yaouankiz ! Met setu eur barr avel o tont, eur barr avel foll. Senti a rankas d'he zro an durzunellig paour. Pell pell diouz brouskoad he ginivelez e rankas nijal ! Red e voe d'ezi kerzout beteg ar c'hoad bras, melkoni leiz he c'halon, da veva etouez laboused all, direiz o youlou ha kriz o faltazi ! Eno e kavas ivez evned all, ganet er c'hoajou ma 'z oa he-unan ganet enno - Ganto e kanas, e sourras, e lenvas, e lodennas an harlu ! .... Pell diouz ar vro, e son dispar an deleñn ? ....

Breiziz vat, mignoned feal da gelaouenn goz hon Tadou, setu an durzunell-ze dirazoc'h. Avel ar vuhez eo he deus va foulzet war-zu Paris, ha goude beza gwelet ha klevet eno kement ha kement a draou, ez eus deuet c'hoant d'in da gonta d'ar re a zo chomet du-hont en Arvor, ar pezh am eus bet gwelet pe gievet va-unan !... Dalc'hit sonj ez eus e Paris 200.000 Breizad o chom, ha dibaot eo gwelet eur Breizad o tremen dre ar gêr-veur hep kaout d'e ambrouga eno, eur c'henvroad bennak. Kalz, kalz anezo a zo digouezet ganen ! Meur a daolenn am eus gwelet lod anezo laouen, darn all, sionaz, poanuz ! Gwelet em eus e Paris Breiziz dianket, kollet ganto o nerz hag o erusted ! Gwelet em eus, e Paris, bugale digaloun ha di-naoudek e kenver ar re o ganas !... Met gwelet em eus ivez, e Paris, kalonou laouen, eneoù skedus ! Gwelet em eus mibien va Breiz o treuzi hudurnez ar Bed, krenv o feiz ha start o youl da heulia roudou an Tadou.

Diskleria d'eooc'h aman, didroidell, an holl draou-ze traou gwirion penn-da-benn, hervez ma 'm eus gwelet hervez m'en deus gellet o gwelet kement hini a oa eno setu aze va c'hoant ! Ne roin d'eooc'h na sarmoun, na kentel, nag all. Lakaat a rin hepken dirag ho taoulagad pep tra evel m'ema, ha c'houi da c'houde, lennerien garet, c'houl eo a varno hoc'h unan, c'houi a drugarekaio Deud da veza miret Breiz a-hed he zreuz er bed-ma, hag a c'houlenn ivez digand Doue, pa vezo tu d'hen ober, kaout treuz ouz ar Vretoned paour, rouez dre c'hras Doue, met re niverus c'hoaz, a nac'has gand o bro, o Doue hag e Lezenn, o yez flour hag o feiz !

TURZUNELL BREIZ, O. M. L.

Pa lavar unan :
Nann !

Tri a lavar :
Ya !

UN Aotrou kollet gantan e hano hag a skrivas e lizer d'ar 6 a viz kerzu diweza, e teir yez dishenvel, e galleg, e latin hag e brezoneg, a lavar d'eomp : « En quoi la « Sizun Wenn e Kembre », peut-il intéresser des paysans bretons »

Daoust ma n'ema ket ar c'hiz ganen da deurel mein ouz kement ki a harz e rankan anzav eo grêt Feiz ha Breiz, koulz hag ar brezoneg, evid an holl Vretoned, evid ar re a zo o chom e kêr koulz hag evid ar re a zo o chom war ar mêz hag, a drugarez Doue, war 'n hed tost hon eus kement a lennerien er c'hêriou ha m'hon eus war ar mêziou.

Da dud ar c'hêriou « ar Sizun Wenn e Kembre » n'eo ket displejet; setu Petra lavar d'an 11 a viz kerzu eul lenner eus a Bont-Kroaz :

« Plijadurus eo bet evidoun lenn ho pennad skrid di- « warbenn Bro-Gembre; n'emaomp ket c'hoaz, na war « 'n hed tost, en hevelep stad vat gant hor breudeur tra- « mor ! »

En hevelep dervez eur Breiz-Uhelad a skrive d'eomp eus a Venez Mikêl :

« J'ai lu avec grand intérêt « Ar Sizun Wenn e Kembre ». Vous donnez grand désir d'aller visiter ce Bro- « Goz hon Tadou. Vos impressions sont tout de même « moins grises, moins algres, moins pessimistes que celles « de R. Hemon dans « Eun dro e Kembre » (« Gwalarn » « n° 24, du 1930. »

An dud diwar mēz n'o deus ket kavet « ar zizun wenn e Kembre » dreist o spered, ken nebeud (1), p'eo gwir e tiskouezont kaout c'hoant e vefe komzet d'ezo c'hoaz diwarbenn o breudeur Tramor, evel m'her gweier anat a-walc'h o lenn al lizer-man :

« Gwitalmeze, 4 a viz kerzu 1935.

« . . . . Abaoe pell bras e c'hortozen displegadedg ho peach e Kembre ; gand plijadur em eus lennet war *Feiz ha Breiz* an digemer laouen a zo bet grêt d'eoc'h er vro-se. Emichans ho pezo c'hoaz da gonta d'eomp meur a zoare eus gizioù hor c'hendirvi tramor.

« Ganeoc'h eo em eus desket pedi evit an dud keize evit ma tistroint da Feiz o zadou koz, en eur lavaret ar bedenn skrivet e pedennou diouz an noz ho Puhez ar Zent. Evel ma leveront n'eo ket gant gwis-kamant saoz eo e teuer a-benn d'o digas en dro d'o feiz koz. Kement all a lavarfen, er vro-man : n'eo ket gant re en holl a latinach eo e vezo dalc'het an dud start en o c'hredennou ; ar c'hantikou brezonek eo dreist-holl a stag an dud ouz ar feiz. Edoug ar mission diweza ez eus bet kanet kantikou ha kanet kaer meurbed zoken ; dudius oa klevet mil den hag ouspenn o kana a wir galon, ha nann diwar beg o zeod kantikou o zadou war doniou koanta Breiz-Izel ; karout em bije beza bet gellet gwelet aman gand an deizioù-se, unan bennak eus Breiziz Kembre ; tene-raet e vije bet e galon.

« Per AR C'HADOUR. »

**

Ar gentel da denna ac'han eo houman :

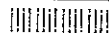
*Abenn gellout plijout d'an holl
E ranker beza fur ha foll.*

Y.-V. P.

(1) Eur fazi kasais a oa bet grêt, koulskoude, e komzenn genta va skrid, 6^{vet} linenn ; eno e lec'h : er c'horn douar meneziek anezo e tu Cambra, e latin, e vije bet dleet kaout : er c'horn douar meneziek, hanvet Cambria, e latin.

**PARREZIOU HAG O DEUS GOULENNET
MA VO ROET E LEC'H D'AR BREZONEG**

E SKOLIOU AR C'HOUARNAMANT

ESKOPI KEMPER HA LEON

Gwerliskin, Kastell-Paol, Ploueskad, Montroulez, Karanteg, Taole, Rosko, Bolazeg, Landivizio, Ploare, Lopre, Sant-Divi, Lennon, Speied, Brelez, Gwenou, Plougastell, Landudeg, Plouedern, Plabenneg, Plouvian, Kerzent, Plabenneg, Ar Vourc'h-Wenn, Plougerne, Gwitalmeze, Sant-Tegonneg, Ar C'hastell-Nevez, Sant-Wazeg, Eusa, Daoulas, Plucvorn, Kerlaz, Ploneve-Porze, Kleden-Poher, Poullan, Boharz, Koatmeal, Kernouez, Laniliz, Kerber, Gwipavaz, Kolloreg, Ploneve-ar-Faou, Keraez, Dirinon, Laz, Plonevel, Ar Merzer-Landerne, Sant-Hern, Kemper, Konk-Kerne, Kastellin, Kerglov, Motrev, Niyun, Gwinevez-Lokrist, Plouger-Keraez, Gwezeg, Tremaouezan, Kerfeunteun, Pouldaüd, Gwitevede, Sant-Kouli, Ar Faou.

ESKOPTI LANDREGER HA SANT-BRIEG

Ar Faouéd-Lanon, Ar Roc'h-Derrien, Ar Vouster, Briad, Pleuvian, Landreger, Trabriant, Plusulian, Pempoul, Bulian, Logivi-Plougraz, Kallag, Trefrin, Prad, Sant-Nikolaz, Lanlou, Kerien, Boulvriag, Karnoed, Plouared, Perros-Gwireg, Brengolo, Pleuveur-Gaoter, Bulad-Pistien, Lanuon, Pluskelleg, Koz-Korlé, Kerborz.

ESKOPTI GWENED

Gourin, Gwiskriw, Noal-Pondi, Langedig, Surc'hur.

**ESKOPTI ROAZON, DOL HA SANT-MALOU
(Breiz-Uhel)**

Dinan.

ESKOPTI AN NAONED (Breiz-Uhel)

Piriag.

Setu aman petra lavar Piriagiz :

EXTRAIT DU REGISTRE DES DÉLIBÉRATIONS
DU CONSEIL MUNICIPALSéance du 1er décembre 1935

Présidence de M. H. Quilgars, Maire

VŒU EN FAVEUR DE LA LANGUE BRETONNE

Le Conseil municipal, considérant que le droit pour tout citoyen de parler sa langue maternelle est un droit naturel dont l'exercice ne peut subir aucune restriction; que le fait d'y apporter des entraves constitue un acte arbitraire, ÉMET LE VŒU que la langue bretonne jouisse comme toutes les langues de sa pleine liberté avec tous les avantages qui en découlent et qui sont accordés en France aux autres langues parlées dans d'autres régions.

Pour copie conforme,

Le Maire,
H. QUILGARS.

Na pebez skouer a ro Bretoned Breiz-Uhel da Vretoned Breiz-Izel.

Ra boueza hor mignoned a zo o ehm er parrezioù e lec'h ma n'eus ket bet grêt netra enno c'hoaz, evid ar brezoneg, da boueza war bennadurezioù an ti-kêr evit ma teuo pelloc'h ar C'houarnamant da anaout gwirioù ar Vretoned.

Paeet o deus, pell a zo, gand o gwad ha gand o arc'hant ar gwir da welet o yez desket e holl skolioù o bro.

MIZ GENVER

Ar Skol Vrezonek

I. — RUMMAD KENTA (Cours supérieur)

Ho preur pe ho c'hoar vihan a c'houlenn diganeoc'h displega d'ezan pe d'ezhi, ar pezh hoc'h eus gwelet ha klevet e oferenn ar pellgent (oferenn hanter-noz). — Skrivit ar pezh a lavarfec'h d'ezan pe d'ezhi.

II. — EIL RUMMAD (Classe du certificat)

Skrivit eul lizer d'ho paeron da heti (soueti) d'ezan eur bloavezh-mat — Roit d'ezan er memez amzer kelou eus ho kerent, breudeur, c'hoarezed — eus ar pezh a zo nevez tremenet en ho ti — eus al loened — al labourioù — an douarou...

III. — TREDE RUMMAD (Classes au-dessous du cert.)

Peur oc'h bet o welet kraou ar Mabig Jezuz en hoc'h iliz parrez? — Gant piou? — Petra hoc'h eus graet dirak ar c'hraou? — Petra hoc'h eus gwelet er c'hraou ha tre war dro? — Petra 'zo plijet d'ec'h ar muia?... Perak e vez graet bep bloaz evelse kraou ar Mabig Jezuz en ilizou? — Displegit.

DISTAGIT AR « BON »-MAN HAG E SPE-
GIT OUZ HO TEVERIOU. —————>GENVER
1936

Deiziadur brezonek 1936

Pedet omp da rei da anaout ne vezo ket moulet deiziadur brezonek 1936, dre ma n'eus ket bet kavet; raktal ma 'z eo bet grêt ar goulenn, a rakprenerien a-walc'h; 150 a vije bet ezomm, da nebeuta, ha n'eus bet kavet nemet 50; gand eun niver ken dister a brenerien, ar mouler n'en defe nemet koll war goll.

Ar re o deus paeet deiziadur 1936 a vezo restaolet o arc'hant d'ezo.

Ronan CAOUISSIN,
Pleiber-Christ.

Dienez Breiziz Mayumba

VICARIAT APOSTOLIQUE DE LOANGO

Misioun katolik Mayumba-Gabon A.E.F.

War zao ! war zao !

Lennerien « Feiz ha Breiz »

Tri Breizad kollet e kreiz an Afrik eo a deu d'en em erbedi ouzoc'h.

En hano Doue o selaouit :

Seiz vloaz ha daou ugent 'zo (1888), e bro gouez an « dud du » ec'h en em gave ar Misioner ; eun ti-koat en deus grêt, hag eun groaz en deus staget warnan ha setu aze lojeiz Hor Salver !

Hirio (1935), ar paourkeaz chapel goat a venn siouas, koueza en he foull, hag e teu c'hoant d'ar misioner da zével unan nevez gant mein.

Abenn tri bloaz all (1938), hor chapel goat he devozo hanter kant vloaz. Poent ! poent bras e vezo diloja Hor Salver, hag E gas eus eun ti soul d'eur misioner, da lavaret eo d'eun iliz vras ha dereat.

Breudeur Breiz, na rit ket a skouarn vouzar ouzomp.

En hano Doue hor sikourit :

da gaout ar c'hant hanter kant mil lur a glas komp.

Neuze kleier Doue, e goueled an Afrik, a lavaro :

« Bennoz ha trugarez da Vreiz, bro ar Feiz ! »

Seur GWENOLE BOULC'H, C. Sp.

Dre vanda it-post, digasit ho « mên » pe d'an Tad Heidet, pe d'ar Seur Gwenole Boulc'h, Misioun Mayumba, Gabon, A.E.F.

DARN EUS HOL LENNERIEN

O DEUS ROET PROFOU

EVIT « FEIZ HA BREIZ AR VUGALE »

An dimezell Nathalie de Volz, Ker-Mor-Bras, Kiberen	10 lur
An Ao. chaloni Tanguy, person I. V. Gemperle ..	10 lur
An dimezel Magdalen Daniel, Nice	10 lur
An Ao. L. Cornec, Paris	20 lur
An dimezell Marc'harid Gourlaouen, Douarnenez	10 lur
An Ao. Taldir-Jaffrennou, rener-meur ar Gorsedd, Caraez	10 lur
An Ao. Sklison, person Plounerin	10 lur
An Ao. Fred Moyse, Bruxelles	20 lur
An Ao. S. Ar Gall, aluzenner e skol Santez-Kroaz, Kemperle	10 lur
An Ao. Cloarec, person Pouldergat	10 lur
An Ao. Roy, kelenner e skolach I. V. Rostren ..	10 lur
An Ao. J. de Lesquen, Toulon	30 lur
An Ao. chaloni Pérennes, Kemper, ...	20 lur
An Ao. chaloni Moren, rener skolach Sant-Ivy, Pontivy	10 lur
Doktor Cornic, rener-meur ar Bleun-Brug, Douarnenez	20 lur
An Ao. Mocaer, conseiller général, Brest.....	20 lur
An Ao de Poulpiquet, Plougerne	10 lur
An Ao. Perquis, medisin, Roazon	10 lur
An Ao. Carre, medisin, Plouescad	10 lur
An Ao. Ar Meur, medisin, Gwitalmeze	10 lur
An dimezell G. Bosennec, Douarnenez	10 lur
An itron Delavigne, Naoned	10 lur
An Ao. Mear, rener skol I. V. Kreisker, Kastell-Paol	10 lur
An Ao. J.-L. Henry, maer Lennon	10 lur
An itron eus ar Beljik hag a gar kalz Breiz	10 lur

Bet betek hen ..... 320 lur

Divinadennou

Miz Genver

1. — Kint kjevid
Nt d'it kit eir gtefet.
2. — Pt nt gtevitit n'itid eif zif
N'teitet kteitet teitet fun tot.
3. — E'n d'itez a d'it d'it
'Vid at nit a ri mit at ritot.
4. — Mit et d'itit oiz rid
Otet ri gitid n'et kit.
5. — N'ib et d'it c'h'itit d'it z'itit midit
Pa c'totez e din a itz e'h'itot.

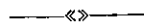
Digaset gant Bleunven Arvor.

Klaskit ha lakit er c'hrenn-lavariou kaer-se, ar ger
pe al lizerennou a vank. Arabad degas ar respochou
na vezo moulet divinadennou miz c'houevrer ha meuz
Degasit d'eomp ivez krenn-lavariou kaer anavezet en
parrez; gand kalz a blijadur e vezint digemeret.

RESPONCHOU

DIVINADENNOU HERE, DU HA KERZU 1935

I. — HERE

1. — Eun nadoziad neud.
2. — E vestr.

3. — Eun penn ognoun.
4. — Lunedou.
5. — Ar melen hag ar gwenn er vi.

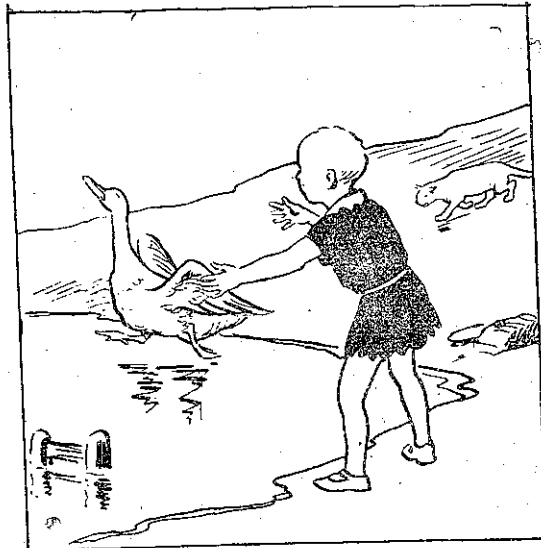
II. — DU

1. — Gouzanv an dud hag an amzer
A zo daou dra red da ober.
2. — An tamm hag al lomm
— A zalc'h an den en e blomm.
3. — Al lomm hep an tamm
A ro d'an den lamm.
4. — J o s e f i n
O n e s i m
S e v e l
E s e l
F i l
I m
N
5. — Ar gwella mevel
Eo tevel.

III. — KERZU

1. — El lec'h ma ra tre ha lano
E c'hell pep den lakat e hano.
2. — An neb a zo diot hag a oar
A fura pa gar.
3. — D'ar bed all ne 'z ay ganeomp
Met an droug hag ar vad a reomp.
4. — Fall eo d'an neb 'zo a wall vro
Rak warzu hi ato e tro.
5. — Red eo lemna
A-benn flemma.

Gwazienn Nede

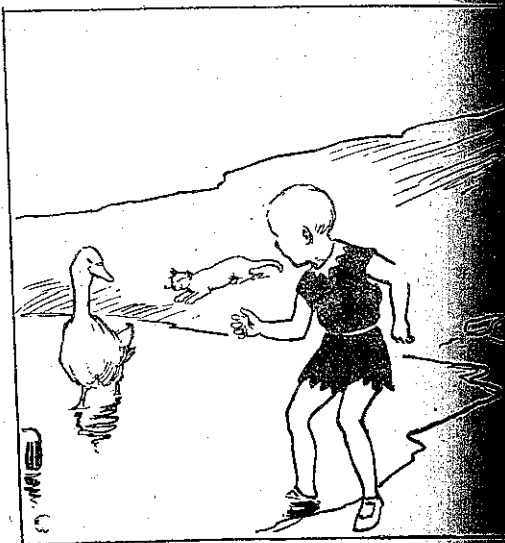

1. — Tou-
DELS. —

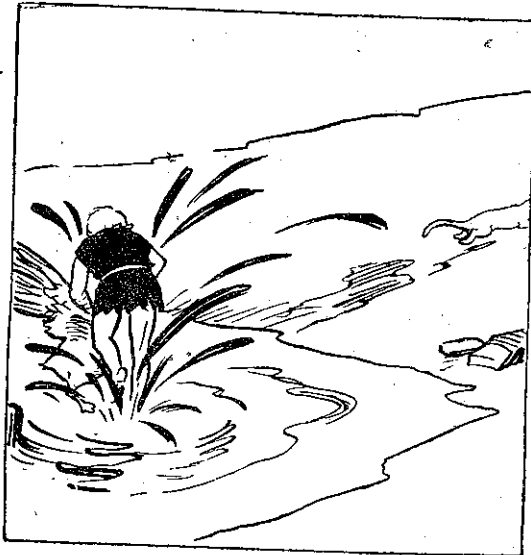
Deus
'ta, ne
rin droug
ebet d'it
me 'gant
ober alla
zig d'it

2. — AR
WAZIENN.

— Da
gomzou
fiorr 'zo
treitour
evel an
dour !

leg... Toudels...

3. — Tou-
DELS. —

A ! A !
p'eogwir
ema ar
stal evelse,
ne jomin
ket da
varc'hata,
ha daoust
d' a n
dour yen...

4. —

...Hag em-
berr, e ve-
zi laket,
ouz ar ber,
itron Gwa-
zienn. Na
pebez lein
founnus
a raimp
ganez !.....

Leoriou Nevez

GOULENNIT :

TRECH AR GARANTEZ

eur roman nevez, savet gant Brogarour.

Daou skoed al leor. — Seiz lur dre ar post.

BUHEZ AN TAD MANER

gand an Ao. Serandour, person Purit

Daou skoed al leor. — Seiz lur dre ar post.

Goulenn an daou leor-man ouz an Ao. Dù, 13, place du Centre, Guingamp.

HISTOIRE DE L'IRLANDE, par E. Joynt. — Un volume de 224 pages, in-8° couronne, illustré de photographies et d'une carte. Nouvelles Editions Bretonnes. Agent de vente : Imprimerie Commerciale de Bretagne, Rennes. Prix : 12 francs.

L'auteur, M. E. Joynt, est un intellectuel irlandais et un des animateurs du mouvement gaélique moderne. Nous ne pouvons mieux que lui ne pouvait tracer un tableau vrai de l'histoire de son pays.

LE TRÉSOR DES DOUZE, par Gilles Gautrel (Roman)

— Un volume de 140 pages, in-8° couronne. Nouvelles Editions Bretonnes. Agent de vente : Imprimerie Commerciale de Bretagne, Rennes. Prix : 5 francs.

Voici un roman breton moderne d'un genre absolument nouveau, inspiré par l'amour de la Bretagne et de la France dans ses destinées.

Kuzuliou ar Geginerez

KOUIGN-AVALOU

LAKIT war an daol c'houec'h aval; taolit en eur bodez peder loaiad vleud, teir loaiad sukr malet, eun nebeudig kanell, daou vi torret hag eur banne laez; kemmeskit an holl draou-ze d'ober toaz evel yod tano; kignit an avalou, lammit ar greizenn anezo; o zrouc'hit a dammou tano, o zaolit er bodez ha kemmeskit mat adarre. Lakit eun tamm amann da deuzi en eur gastolorenn war an tan, ha taolit ebarz ar pez a zo er bodez, heb e c'hemmesk, en dro-man. Lezit ar gouign da boazat, tan dindan ha tan war-c'horre. An neb a gar a laka eur banne hini krenv en toaz, araok lakat war an tan. Ar wastell-man a vez gwelloc'h pa vez tomm.

AVALOU GANT RIZ

LAKIT riz da boazat war an tan, ha sukr ennan; poazat avalou, goude beza o c'hignet hag o drailhet, lakit sukr enno hag o c'hemmeskit evel yod. En eur plad da vont er fourn lakit ar riz, da genta, hag an avalou da c'houde; basit pevar gwenn-vi ha lakit da boazat, er fourn, epad tri c'hard-our, hogen, arabad e vez re a dan er « fourno » pe e vezo suliet ho pladad lipou-zerez.

LIZIG.

BRETONED, evit gwin Champagn

Gwin Champagn, W. SANDERS, Reims

eo gwella ha marc'hamata gwin Champagn a oufec'h maout da brena er vro-man.

Evit kloza al leinou bras hag evit krenfaat ar re glanv, gweus gwin ebet gwelloc'h egetan !

Le briziou a zo diskennet kals izelloc'h c'hoaz eget ne gant er bloaz 1934.

Goulennit ar priziou ouz an

Ao. RONAN CAOUISSIN,
Représentant à PLEIBER-CHRIST.

Klenved ar c'henou hag an dent

L. LAPIQUONNE SUCCESSEUR DE
L. JEZÉQUEL

Tenner dent

Loret gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent hep poan hag a laka dent nevez, war aour
ha war gaoutchouk, hervez ar skouerion divreza
Gwarantisa a ra e labour

RESEO A RA :

Bep Lun, e **LESNEVEN**, Hôtel Le Roux, ha, bep Sadorn, e
BRASPARTS hag er **FAOU**. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo
digor e Brest, 4. passage Saint Martin, abone eur beteg kreisteiz, ha
2 eur beteg 6 eur. Téléphone 0-16

Yec'hed ar Vugale

ar **“ Sirop FERET ”**

a-eneb an Doken

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-man
a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur viuz
eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale
hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar si-
rop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en
deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz
d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vu-
gale taget gant an doken, an trousklennou leaz, ar werbl
doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu war
lerc'h ar ruzel hag an dreo, etc.

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal : **GRANDE PHARMACIE DU PROGRES**
2, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi), BREST.

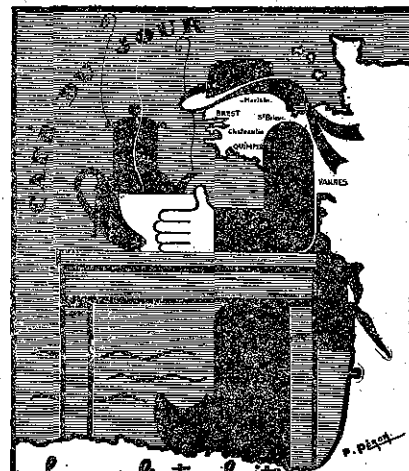

Recherchez-vous
le Café à primes?
achetez
CAFÉ du JOUR
il vous plaira!

Le sac de 250 gr.

5.40

avec un Bon-Prime

chaque breton boit
LE CAFÉ DU JOUR
il l'achète dans les succursales
de l'éco

Ti koz L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en
HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa
mouchoueroù ha tavancheroù brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had
get neus forz pehini all.

Eun eskompt a **UGENT REAL DRE GANT** a vez roët
marc'hadouerez, ha **DEK DRE GANT** d'ar familhou ni-
mus diwar diskouez o c'hartenn.

Klenved ar c'henou hag an dent

L. LAPIQUONNE SUCCESSEUR DE
L. JEZÉQUEL

Tenner dent
Loreet gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent hep poan hag a laka dent nevez, war aour
ha war gaoutchouk, hervez ar skoueriou diveza
Gwarantisa a ra e labour

RESEO A RA :

Bep Lun, e LESNEVEN. Hôtel Le Roux, ha bep Sadorn, e
BRASPARTS hag er FAOU. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo
digor e Brest, 4, passage Saint Martin, abou e eur beteg kreisteiz, ha da
2 eur betek 6 eur. Téléphone 0-16

Yec'hed ar Yugale

ar "SIROP FERET"

a-eneb an Doken

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-man
a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz
eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar yugale
hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar si-
rop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en
deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz
d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vu-
gale taget gant an doken, an trousklennou leaz, ar werbl, an
doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu war-
lerc'h ar ruzel hag an dreo, etc.

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal : GRANDE PHARMACIE DU PROGRES,
2, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi), BREST.

FEIZ HA BREIZ

Kemerit ha lennit (1)

RAERA ha padusa fra a zavas Bretoned ar V^{vet} hag ar
VI^{vet} kantved a voe sevel eur Vreiz Nevez, en tu-
man d'ar mor doun, er vro hanvet betek neuze an Ar-
vor.

Hor Breiz Vihan-ni a zo bet savet gant tud ha ne felle
ket d'ezo plega d'ar Zaozon na zoken kenderc'hel da veva
ganto, en hevelep bro, da lavarout eo gand ar pep gwella
eus tud Breiz-Veur e kenver ar vreizadelez.

Ne jomas etouez ar Zaozon, ouspenn an drubarded hag
ar reneaded, nemed an danvez mevelien ha sklaved.

Ar yez eo a ra ar vroadelez ha Breton eo kement hini
en deus grêt eus ar brezoneg yez e galon hag e empen.

(1) Ar pennad-man n'eo nemed eun diverra, —
kempennet diouz doare hon lennerien, — eus ar Pre-
deriadennou diwarbenn ar Yezou hag ar Brezoneg,
savet gand ar skrivagner gouiziek bras Meven Mor-
diern ha bet moulet, war Gwalarn miz genver 1936.

Evit lenn ar Prederiadennou-se penn-da-benn, gou-
lenn Gwalarn, kelaouenn vizek, 30 lur ar bloaz, o
skriva d'he Rener an Ao. Roparz Hemon, B. P. 75.
Brest, C./C. 96.38, Rennes.

Drasterien ar Brezoneg

I. — Ar Vretoned Lezober

Hon tud koz, breman ez eus 1500 vloaz a gare o brezoneg; lorc'h a oa enno holl gand o yez hag o breizadelez ha fae o devoa ouz tud an Arvor a oa bet diskiant a-walc'h evit dilezel o yez keltiek evit deski hini Rom. N'eo ket bet teurvezet ganto deski ar romaneg ha ret mat e voe d'ar romanegerien deski ar brezoneg evit gellout en em givet ganto ha setu penaos e teuas ar brezoneg d'en em leda tamm ha tamm eus an eil penn d'egile da Vreiz-Vihan; ne deuas da goll tachenn nemed en deiz ma teuas pennadureziou ar vro da zeski ar romaneg.

Tri darvoud all ouspenn a zo bet kaoz d'ezan da argila ha da goll, warlaeziou, kement tachenn a oa bet gounezet gantan.

II. — Ar Normanded Fall

1° Damziboblet e voe ar vro gant brezelioù drastus an Normaned, en X^{vet} kantved. Eun engroez a Vretoned, ar pep uhela hag ar pep breizeka anezo, a zivroas d'ar mare-se, hag a yeas da glask minic'hi e Breiz-Veur e lec'h ua voent degemeret mat gand ar Saozon. Eur c'halz anezo ne zistrojont ket ken goudeze. Bretoned all, eleiz, a gouezas en emgannou. Alan al Louara, evit gounit ar meziou bet didudet, a c'halvas served Bro-C'hall, o lavaret e vije roet e frankiz da gement hini anezo a deuje da jom da Vreiz.

Da heul an holl zarvoudou-se, ec'h en em gavas gwanet gouenn ar vrezonegerien ha krenvaet gouenn ar romanegerien pe ar c'hallegerien er vro-man. Ne vije ket bet a-walc'h kement-se, koulskoude, evit lakaat ar brezonekaat en argoll. Gwasoc'h a c'hoarvezas :

III. — Ar venec'h c'hall

2° An Iliz vreizek a voe diskaret ha menec'h c'hall, a vagadou, a deuas da ober o renkou e Breiz en XI^{vet} kant-

ved. Abaoe ma oant bet gounezet d'ar feiz kristen en IIIe hag er IVe kantved, ar Vretoned o devoa miret giziou, a-grenn diouto o-unan, ha ne raent gaou ebet ouz o c'hredenn : eun doare o devoa da douza ar penn dishenvel diouz hini kloer ar poblou all, eun deiz ar bleaz evit lida ar Pask ha ne glote ket ken gand deiz ar bloaz ar pep brasa eus ar gristenien all; meur a zishenvelidigez all a oa c'hoaz.

Ouspenn-se n'o devoa biskoaz pleget da anzav beli arc'heskob Tour, eun den a zivêz bro ha ne gomze ket o yez; kadoret o devoa evito o-unan, e Dol, eun arc'heskob a oa eus an hevelep gwad hag a gomze eun hevelep yez ganto.

Iliz Rom hag ar C'hallaoued a en em unanas evid ober an heg ouz ar Vretoned en abeg d'an holl draou-se, ha tamm ha tamm e teujont a-benn eus o zaol.

An teuzadur-penn breizek, ar Pask breizek hag all a voe dilezet hag arc'heskobelez Dol torret. Gwasa taol, avat, a voe skoet en XII^{vet} kantved. War zigarez ma oa en em silet gwall-voaziou en Iliz Vreiz, e voe galvet menec'h Bro-C'hall evit stourm ouz an droug hag adreiza an traou en eskoptiou, manatioù ha parrezioù Breiz. A-uhadour e teuas, diwar laeziou, menec'h eus urzic hag abatioù o devoa bet da c'houzantv kalz hag epad meur a gantved eus perz ar Vretoned a veze o vrezekelaat er broioù-krec'h : Sant Florent, sant Albin, sant Serj, Marmouster... Meur a abeg o devoa gant se da veza troet a eneb an traou breizek.

I, pe an diskibien a rejont etouez romanegerien ar vro, eo a damallan da veza distrujet an dourn-skridou brezonek. Int-i hag o diskibien, hep mar ebet er wech-man, eo a damallan da veza hadet ha maget ar spered divrezonek, ne reas nemet kreski abaoe, a-hed ar c'hantvejou, etouez eul lodenn vrasoc'h vrasa eus kloer ha beleien Breiz-Uhel.

IV. — An Duked c'hall

3° An Iliz a voe gallekaet, e Breiz, en XII^{vet} kantved; ar C'houarnamant a voe gallekaet er c'hantved warlerc'h pa c'hellas ar C'hallaoued pignat war dron Duked Breiz. Hen-

nez a voe gwas a taol skoet gant ar vreizadelez er vroman. N'heller fenna netra talvoudus d'ar vreizadelez eus istor Breiz epad an tri c'hant vloaz (1212-1532) ma voe renet ar Vro gant ar c'hallegerien. Daoust d'ezhi da veza dishual diouz rouantelezh Bro-C'hall, ha daoust ma c'helle en em ren he-unan, gall ha gall penn-da-benn, gall traon ha krer', e oa ar Stad dishual-se, dre yez he renerien, ker gall ha m'eman hizio Wallonia, Gallhelvetia (kevrenn c'hallek Helvetia) ha provins Kebek. Duked gall Breiz n'o deus grêt netra evit dere'hel ar brezoneg er renk kenta hag en enoriou, evit her skigna, evit hen stuzia, evit her c'hentelia, evit mirout outan da vont d'en em ranna ha da drefoedi etouez ar bobl izel. N'eo ket deuet war o spered lakât trei e brezoneg levriou-meur-diazez ar gristeniez, an Testamant koz hag an Testamant nevez. N'o deus ket mennet kennebeut sevel enklask war an douruskridou brezonek koz ha miret outo da vont da goll ouz o dastum en diogell hag o lakaat ober adskrivadurioù diouto. Bretoned a ano hepken eo bet ar Stadrenerien-se, dall o spered ha serret o c'hañson ouz kement a oa oc'h ober priz ha talvoudegezh ar vreizadelez. An tri c'hant vloaz m'o deus renet war Vreiz a c'hell beza grêt anezo Kantvedou an Divrezonekaat, kantvedou ar Gallekaat. Eun amzer a ragaozerez eo bet evit Breiz, kent d'ezhi mont da brovins, e rouantelezh Bro-C'hall, er bloaz 1532, da c'hortoz ma kollje he ano hag he unded evel bro, pa voe rannet e pemp departamant, er bloaz 1789.

Amzer an Duked c'hall : amzer a laoskentez hag a zilez evit kement a oa breizek, e gwirionez; amzer a waskadenn evid an arouez-veur a oa o tiforc'ha ar Vretoned diouz ar poblou all : ar Yez; amzer m'en em gavas dibennet, dinerzet, izelaet ha vilaet ar Yez-se, m'eo et war rannesaat, war baouraat ha war drefoedekaat. Amzer an duked c'hall : amzer ma voe forchet enni tamm-ha-tamm ar falz-Vreiz-se a zo hizio dindan hon daoulagad, Breiz c'haouiat ha touellus ar C'hallegerien, n'eo Breiz nemet diouz an ano hepken, evel n'eus ken breman netra a geltiek, netra a c'halianek, e gwirionez, er Men, en Anjou, er Poatou hag e Touren, nemet an ano a zougont. Daoust

hag eus an tri c'hant vloaz-se eo e c'hell dont d'comp an avel ya'h a die hor gwellaat hag hon nerzekaat, an awen-veur a die hon dibrada hag hor goursevel er stourm a zo da ren ?

Kerkoulz e vefe d'eun den klanv gand an derzienn klask parea o vont da ober e annez e kreiz eur c'heun. Hogen, eus ar mare end-eeun m'edo en he sav-sounn rouantelezh ar Vretoned, hag a raozan, eus ar mare m'edo o vleunia hag oc'h en em astenn, dre Europa a-bez, Impalaered ar Gelted, eus ar skouerioù meur a zivanas stank en amzeriou-se, eus ar Spered a roe buhez d'ezo, hag anezo hepken, e c'hell dont gerioù-stur awenus ha salvus evidomp : unvani, unyeza, gwellaat ha kreski.

Harperien ar Brezoneg a die

I. — Unvani ar Yez

An hen-vezoneg hag ar c'heltieg koz, yezou a boblon bras war emastenn, yezou a sevenadurez, a oa yezou unvan. Unvan e die dont adarre da veza ar brezoneg-breman, da vihana an hini a skriver hag a gomzer evit beza klevet gand an holl vrezonegerien desket. Ar renadurez, ar gelennadurez, an deskadurez, ar ouiziegezh, an ijinerez, ar c'henwerzerez, en eur ger, an holl oberiantizou a laker dindan an ano a sevenadurez, n'hellont ket ober implij eus rannyezou. Kaout a rankont eur yez unvan.

Penaos unvana ar brezoneg? Setu tremen tregont vloaz a zo breman m'eman an Aotrou Fransez Vallée, harpet gant an Aotrou Emile Ernault, o tiskouez an hent hag o rei ar skouer. N'eus nemet eun doare skiantek ha poellek d'hen ober : kemer, da ziazez ar yez unvan, brezoneg Leon, dre m'eman dre vras gwelloc'h miret eget ar rannyezou all, dre ma kaver ennan, en o ledanded, en o c'hlokked, ar gerioù brezonek. Nemet, e kel lies tro ma chom berr al leoneg, m'eo skort, pe faziet, pe c'hallekaat, trei diwarnan ha kemer digand ar rann-yezou all ar pep gwella, ar pep reisa, ar pep brezoneka a zo enno, ken evit

soniou-diazez ar yez, ken evit ar geriou, ken evit an doareou-lavar hag ar frazennadur.

Ar brezoneg unvan a zo anezan eta eur c'hendastum eus ar pep gwella, eus ar pep reisa, eus ar pep keltieka a gaver er brezonegou beo, e brezonegou ar bobl.

II. — Unyeza ar Vro

Ar pat pell eo hennez, hogen ivez ar Pal Dreist a dle tenna davetan holl strivadou ar vrezonegerien, ar Mennad meur a dle enaoui ha kalonekaat ar re holl a stourm evid ar Yez. Sellout ar raun-vroioù bet kollet gand ar brezoneg abaoe an XIe-XIIe kantved evel kollet da virviken evitan, plega da gredi e tle ar brezoneg chom kaellet, da virviken, er c'hornioù a Vreiz-Izel, m'ema enno o krakveva hizio, kement-se a veve kroui en dro d'ar yez eun aezenn-voug a bellafe buan diouti an holl dud tuet dre natur pe dre zeskadurez d'an embregereziou meur. Stuzerez mat ar Yez en amzer-da-zont a c'houlenn start ma vo labourer disehan-kaer dalc'hmat da ledanaat, da ee'honaat, da greski ar rannvroadou tud o komz brezoneg *evit ma vo suraet mui-ouzmui da heman, dre eun andon founusoc'h-founusa bemdez a yezerien, an niver dereat a skrivagnerien en deus ezomm da deurel sked evel yez a sevenadurez war holl dachennou ar Gouzout.*

En eur vro vihan evel Breiz, re eo kaout diou yez war eun dro. Unan eus an diou a dle beza skarzhet kuit, ha n'eus ket ezomm da lavarout aman eo ar galleg eo a rank beza kemeret da oan an aberz. Hervez ar Beiz rik, n'eus nemet eur yez hag a dlefe beza komzet, kenteliet hag enoret aman : ar Brezoneg an hini eo, dre ma 'z eo dinaouet eus galianeg Enez-Vreiz, ha dre m'eman, da heul, nesa ha tosta kêr d'ar vro lezet dibere'henn gant maro galianeg Galia. Ar galleg hag ar rannyezou romanek all a zo er vro-man yezou-alouber, bet degaset dre argadennou-brezel eus ar c'hrista o deus hadet ar c'hanv hag ar glac'har e miliadou a diegeziou, bet degemeret diwar vrazoni, laoskentez ha dallentez, bet gwrizlennet diwar reneadelez ha trubarderez. Evit eur Gall n'eo ket reneadi eo deski ar

brezoneg ha klask ober anezan yez e empenn ha yez e galon : eun distro nemetken eo da hen-lavar e vro. Rak, m'en defe dalc'het galianeg Galia da veza ha da veza komzet betek ennomp, klaoustre-awalc'h e vije deuet da veza henvel pe zamhenvel ouz ar brezoneg.

III. — Gwellaat ar Yez

Da genta : dre lakaat da dalvezout an holl binvidigeziou, an holl c'halloudegeziou, an holl ampartizou a zo enni, hag a zo laket muioc'h-mui en argoll gant levezon drastus ar galleg.

D'an eil : dre her c'hlokaat war-bouez sevel ar gerioù nevez a zo ret d'ezi evit beza e gwirionez eur yez a sevenadurez. Evit se dere'hel d'ar reolennoù heuliet gant Fransez Vallée en deus boulc'het al labour-se hag her c'haset war-raok pell a-walc'h. Mont an nebeuta ma vo gallet d'an amprestadennoù, ha pa vefent zoken digant eur yez nevez-keltiek-all, kembraeg, kerneveg pe c'houezeleg. An amprestadennoù digant ar galleg dreist-holl a zo da dech'out diouto keit ma c'heller ober, dre ma lakont en arvar keltiegez ar Yez. Rak talvoudusa stumma a zo er yez eo ar geltiegez-se, ha gant-se e tle beza, neket miret hepken, ar pezh ne vije ket a-walc'h, hogen laket da dalvezout ha da greski en eun doare reiz ha skiantek.

Da vrasoc'h c'hoaz e tenn keltiegez ha brezonegerez an doareou-lavar, an troioù-prezeg, ar frazennadur, ar gevreadurez. Kalz gwevnoùc'h eo yezstrollevez ar brezoneg eget yezstrollevez ar galleg. Bez ez eus e brezoneg, oustenn-se, eur builhentez-dreist a zoareou-lavar eus ar gwella, eus an taolennusa. Arabat lezel ar vammenn-se a vuhez, a nerz, hag a binvidigez evit ar yez da vont da goll. Skouerioù mantrus hon eus a yezou o deus kollet evelse o zroioù-lavar dindan levezon heskus ha drastus eur yez estren : an iwerzoneg-breman, hag ar c'hembraeg breman dindan levezon ar saozneg, ar yezou finnek, (finlandeg hag estoneg) dindan levezon ar yezou germanek. Da ziouall ho eus eta ha seul vuioùc'h da ziouall ma n'eus ket a lennegez vat e yez ar Vro. Ar C'hallaoued, ar Saizon,

an Alamaned hag an darn vuia eus poblou all an Europa, o deus pep a lennegezh pinvidik bet savet gant tud o doa peurzesket ar yez a skrivent er c'helenndiou hag a oa bet desket d'ezo pep tra er yez-se. Dre lenn hepken levrion an dud-se e c'hellont deski o yez. N'eus netra ebet evelse, dre aman, ganeomp-ni, e brezoneg. An dud o deus skrivet ar brezoneg a zo bet, adalek ar XVIe kantved betek hizio, ar re c'halleka, an dud divrezoneka ha galleka a oa e Breiz-Izel, beleien ha liked, tremenet dre ar skolioù, ar c'hloerdiou hag ar c'helenndiou latin-ha-gallek ha kollet ganto, dre forz latinat ha gallegat bemdez, a-hed bloaveziou, ar pep gwella eus ar brezoneg. Mall, ha tremen mall eo, trei penn d'ar vaz war ar poent-se, dre en em voda etre brezonegerien desket ha sevel keñch'hoù da studia ha da zie'halleka ar Yez, e-lec'h ne vo komzet nemet brezoneg ha brezoneg c'houek : eun dra bennak henvel ouz Kambrou-helavarouriez ar flammaakegerien.

IV. — Kreski ar Yez

N'eo ket hepken leda hag astenn ar brezoneg war c'horre ar vro a vennan lavarout dre ar ger-se, hogen e uhelaat ivez, dre zigeri d'ezan, war maeziou ar Gouzout, kement tachenn a zo ret d'eur yez a vremen he fleustri evit beza, e gwirionez, eur yez a sevenadurez. Berweleien pe zalleien hag a gri forz bewech ma saver e brezoneg estreget gwerziou, soniou, peziou-c'hoari ha sorc'hennou evid ar bobl, a ankounac'ha n'eo ket ar bobl-se evit mi-rout he yez nemet dont a rafe ar re holl a zo e penn ar renadurez hag ar gelennadurez da denna talvoudegez anezi ha d'he diouall evel mab al lagad. Hogen n'eo ket gant marvailhou, peziou-c'hoari ha kanaouennou hepken e c'heller maga ar pep uhela hag ar pep krenva eus an dibabou-tud-se da zont. Bouedou all a zo ret d'o spered, ha dre-se ne ziwant biken ma ne gavont ket er yez-man meuziou speredel diouz o blaz ha diouz o ezommou.

Unvani, Unyeza, Gwellaat, Kreski

Eun daolenn-labour hounnez a c'houlenn, evit beza kaset da vat, obererien na neket lavarerien, labourerien ha

neket lenverien, unvanerien ha neket meskerien ha rendaelerien. Braster ha kaerder ar Paliou da dizout a dle lakaat da devel, er c'halonou birvidik hag en eneoù uhel, an dizunvaniezoù mantrus pe heugus a sav diwar an em-c'hoar anoazet ha karanteziou trevariet ouz ar rannyez-man-rannyez pe ouz doareou-skriva warlerc'hiet, gallekaet pe fall-henchet en eur c'hiz pe c'hiz.

Eur bed nevez-flamm a zo da zevel en eur yez manet gwerc'h betek-hen diouz pep implij skiantek ha hi donezonetoc'h koulskoude eget ar galleg war gement a zell ouz skigna an deskadurez hag ar sevenadurez.

Bez' he deus bet, gwir eo, kollou bras... anat eo e oa ar brezoneg, en X^e-XIIe kantved goude Hor Zalver unan eus gwella ha pinvidika yezou an Europa.

Aner eo lenva dre ma n'o deus ket ar Vretoned a veve er c'hantvedou-se gallet dont a-benn da welout ar pezh e oant gouest da ober gand ar yez dispar-se a oa o hini.

Aner eo lenva da leziregezh-spered ar c'hant milion a Vretoned o deus bevet etre an X^e kantved hag an XIXe kantved ha d'ar c'hollou en abeg da ziegi ar remziadoutud-se.

Ken aner all eo lenva da wanderiou, berrenteziou, berweleziou ha faziou dazore'herien vrudet an XIXe kantved. Treomp hon daoulagad ouz kement bro ma 'z eus bet enni dibabou-tud evid ober ar pezh n'eo ket bet grêt aman, ha greomp diouz skouer an diavezidi-se.

N'o divije bet dasore'herien vrudet an XIXe kantved, Kervarker, an Aotrou 'n Eskob Graveran, hag all, eun anaoudegezh reiz eus buhez ar yezou, o divije kemeret o zu eus m'edo peuz-diskol Breiz-Izel neuze evit sevel dre-holl skolioù brezonek, hag evel-se e vije bet miret ha salvet ar yez e meur a barrez m'eo et da get abaoe. D'ar mare-se end-ecun edo Balkaniz a veve diudan yeo an Durked, ar Vulgared hag ar C'hresianed dreist-holl, o sevel dre-holl skolioù evit deski o yez d'ar vugale.

Leun eo ar bed a skouerion dispar evid an hini a gemer ar boan da glask; sellomp ouz ar pezh a raer e lec'h all ha greomp ar pezh a raer lec'h all : N'EO KET DRE GRAK-VEVA, DRE VEVA-VEVAEK E VO SALVET AR BREZONEG !

MEVEN MORDIERN.

BREIZ e PARIS !

Kenta mousc'hoarz va Breiz !

H EOL Mae en doa digoret e lagad aour a-zioc'h kear-
Baris, ha kleier laouen Itron Varia ar Maeziou a
roe da glevet e mervent ar Gêr veur o boudinell arc'hant.
Gouel a oa ganto, kredabl bras . . . . Dinask edon, er beure-
ze. Va micher am leze digabestr eur pennad, na petra
'ta, rak dereat eo lezel da vihana e zulvez da virout gant
bugel feal Doue ! . . . .

Mont a raen, dre ar strêjou ledan, enno buhez ha trouz
en deiz-se, koulz ha war ar pemdez, rag e Paris, siouaz,
skouarn vouzar, a gav, e meur a di, galv sklinton kleier
an ilizou! Unanig bennag a welen evelkent, o vont dira-
zoun, gwisket ganto o c'haera dilhad! Priejou a gerze-
doujus, warzu an iliz, a welen, evid ar wech kenta, o tis-
paka, hanter guzet emesk an tiez uhel. Tadou ha mam-
mou a yea dourn ha dourn, gand o bugale : paotred vi-
han, ouz o brêc'h, eur zeizenn wenn o ficha; merc'hedi-
gou, gwisket ganto dilhad ar gwerc'hezed, evel dilhad-eu-
red! Hag, e gwirionez, dilhad eured eo a oa ganto : Doue
a oa o vont d'o c'hemer, pep hini anezo, da bried, da ober-
gand o c'halonigou dinamm, e skabell glan a Roue. Ar
Yaou Bask a oa hirio : hag e Paris, koulz hag e Breiz,
da genver an deiz kaer-ze, e vez lidet Pask ar vugale !
Pask ar vugale e Itron Varia ar Maeziou.

Itroun Varia, ar Maeziou! Daou hano kaer, graet dreist,
o daou, da vont an eil gand egile : An Itroun Varia,
rouanez ar Breizad ha rouanez hor maeziou! Ar maeziou,
rouantelez an Itroun Varia ha rouantelez ar Breizad! Ha
dre ma unanen em spered, an daou hano dispar-ze, va

mennoziou a nije war zu maeziou Bro-Leon, ma 'z oun bet
ganet enno ! . . . . .

O! ya! Ra jomo da virviken an Itroun Varia da Roua-
nez warno! ha perag ne jomfe ket ar Breizad da Roue
enno ivez? Perak? . . . . Perak? . . . . .

Er pisin kizellet em oa soubet va dourn : sin ar groaz
am oa lakaet warnoun, hag e peden kalonek, daoulinet e
tal ar gador-brezeg . . . . An iliz a deue d'en em leunia
gouestad : al lidout edod warnez boulc'ha, pa glevis mouez
eur beleg yaouank o c'hervel, e kreiz an iliz, bugale ar
Pask kenta, d'o renka pep hini en e lec'h ! . . . . « Gwen-
nole Le D . . . . ! » emezan d'an ampoent! Selaou a ris
gand evez, o sonjal en eun hunvre! « Petra, emeve, sent
Breiz, aman, e Paris ? » Hag e selaouen, hag e sellen
en dro d'in ! Ne welen den o tont ! Mouez ebet ne gle-
ven ken! « Kredabl, emeve, em eus klevet a-dreuz ! » . . . .
« Gwennole Le D . . . . ! » eme adarre krenvoc'h ar beleg!
Hag e welis neuze o vont dre greiz an iliz, eur paotrig
laouen, war e zremm o para glanded an amzeriou di-
bec'h ! ! ! . . . . Ha kaout a rae d'in, er marc-ze, gwelet
en uhel, a-zindan bolz an iliz paeroned ar vugale, o sellet
outo, o pedi evito, evit ar re a gariant! En o zouez, daoust
ha n'edo ket Gwennole, ar manac'h bras ? . . . . Ne ou-
zoun ket, met, da vihana, e bedet am eus ma ne vije
morse e filhor, eun trubard evel Judaz, ha, va Doue, e be-
det em eus ivez da frealzi, en o harlu, divroñdi Breiz e Pa-
riz !

Da c'houesperou ez is adarre! An eil bole a oa o seni.
Oc'h en em gaout dirag an nor-dal, setu ma welis e touez
gwiskamanchou ar c'hiz nevez, ato distrantell, eun tarum
bennag, daoust peger kaer e c'hellont beza, eur c'hoef a
Vreiz, o finval ! . . . . Pa wel liou e vro, ar Breizad a dro
war-zu enni, evel an nadozenn war-zu an hanter-noz, Ni-
kun ne c'hell miret outan ! . . . .

Rak-se, da c'houde gousperou, e chomjomp da gomz, an eil gand egile, eur pennadig brao.... Hor c'henvroadez a oa eun intañvez paour. E harz Menez-Hom en doa Doue diazezet he c'havell, Eno e oa bet dimezet hag e veve laouen ha yac'h, pa deuas d'he fried ar faltazi da zont da Paris da c'hounit e vara! Bloaz, daou, tri, pevar bloaz a dremenas! Nag eürusted, nag arc'hant!.... Ankeniou, klenvejou, diegi tamm ha tamm !.... Warlene, eur zadorn da noz, e kreiz an noz tenval, war eul leur-gêr e Paris, eur c'har-dre-dan o vont, kaset gant tiz. Eur c'hrennard o treuzi, mezo diwar goumidou e zizun.... An den a horjell! Ar c'har a gerz dievez! Ha setu e trede solier eun tiegez e Paris, eun intañvez ha daou emzivadig : Gwennole a zo unan anezo !.... Egile, daou vloaz d'ezan, hirio, Tualig e hano dispar, a vouse'hoarz d'ar mare-man war divrec'h e vamm baour !

Nebeud da c'houde, eo êt Gwennole ha Tual gand o m'amm hag eo berr va c'homzou d'in, dirak kreaziou ken pounner ha digomz ivez ar Vreizadez, sellet a raen outo : ar gristenez vat a oa he daoulagad troet warzu an Nenv, ha Tualig, kuzet e bennig, gand e vleo rodeilet, war ger-c'hen e vamm, e welen, hep an amzer, e zellou lirin o vont d'en em goll, er pellder, evel m'en dije bet desket n'oa ket Paris e vro, met en doa du-hont eur vro all, eur vro gaer, gwir d'ezan da veva enni : Breiz-Izel !

Hag e teue em spered komzou klemmus Jeremias gwechall : « Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis ! Ar vugaligou o deus goulennet bara ha n'ez oa den d'e ranna d'ezo ! » Nag a vugaligou, evel Tualig, o doa gwir da danva bara gwinit hor Breiz, ha goulskoude, na pet ha pet anezo, a vez hag a vezo miret kement-se outo, siouas ! ! !

O BREIZIZ PAOUR ! O BREIZIZ PAOUR ! PARIS SUR MAT N'EO KET HO PRO !

TURZUNELL BREEZ, O.M.I.

**Distrei ar Yaouankiz
diouz an Ostaleriou**

AR pez a vez da damall d'comp-ni Bretoned, ar muia, eo ez omp re droet da eva ha ma 'z eus eur poent hag e vank warnan an tadou hag ar mammou eo distrei o bugale diouz an ostaleriou.

I

Niver an ostaleriou a ya war gresk bemdez hag anaout a rit an trouz, ar freuz hag ar reuz m'int penn-abeg anezo.

Pa zonjomp, mignoned ker, ez eus en hor bro, tra skrijus ha truezus, eun ostaleri dre gant den, e tlefe hor c'hailonou d'comp holl ranna hag hor spered sebez! Kemend-se a ostaleriou, daoust ha n'int ket eur roued, stignet gand an drouk-spered war hor bro, evit koll an den? Piou a lavar d'comp an hirvoudou glac'harus a zo bet klevet, an daelou niverus a zo bet skuilhet, e tiegeziou 'zo abalamour d'an alkool ?

Eun den brudet, eur Breizad eus an Oriant, Jul Simon e ano, a lavare :

« Ha gouzout a rit petra a ev, an den-ze en ostaleri ? Eus e werenn a gren en e zorn, e c'hlap daelou, gwad e wreg hag e vugale. »

II

Beza evel koumanantet d'an ostaleriou dre an darempred a reer alies enno a zo beza er m'ez eus lezenn ar furnez, a zo beva hep reiz ha, gouzout a rit, lavar hon tud koz leun a skiant-prenet a zo atao gwir :

« Terri lezenn pep reiz a zigas gwall boaniou
Ac'hano ar maro, ar brezel, an daelou. »

Ar maro abretaet evid an ever hag e dud, ar brezel etrezan hag e wreg pe e vugale, an daelou ker c'houero-skuilhet gand e bried hag e re vihan abalamour d'an anken, d'an dienez ha d'an trubuilhou a bep seurt a jachal lonker gantan.

Ha n'eo ket hepken an daremprederien ostaleriou a zogwalinier evid o familh, met ive kement hini a zo boaz da eva, er gêr, dreist muzul, evachou a zo enno alkool. Ouspenn, n'eo ket ar vezverien hepken a deu da ober gaouto o-unan hag ouz o zud oc'h eva re alies, met c'hoaz ar re, hep en em vezvi, a gemer bemdez, a vare da vare, eun evach hag a zo ennan alkool.

« Eva bemdez alkool, a vanneou bihan, eme eur medisin, a zo awalc'h, hep beza mezo, evit diskar ar yec'hed ha rei ar c'hlenved anvet « alkoolism ».

Ar c'hlenved-ze a ra kement a zroug ma teu eur beleg, an Aotrou Lemmens, hag en deus stourmet kals evid e ziarnenn hag e ziskar, da ober ar bedenn-man d'ar mammou :

« O mammou, c'houi hag a gar ho pugale evel mab ho lagad, c'houi hag a fell d'eoc'h e vefent krenv ha kaer a gorf hag a ene, grit ho mad eus ar gwel ho peus kement a c'hwrazez a ouel hirio gant daelou a wad war ar stad reuzendik meurbet m'eo kouezet ennan o bugale dre an alkool, ha deuit war hor sikour evit stourm ouz an alkoolism, penn-abeg a zismantrou ken niverus. »

III

Ouzoc'h c'houi, tadou ha mammou e reomp an hevelep pedenn; d'eoc'h c'houi ive e lavaromp komzou an Aotrou 'n Eskob Pechenard diwarbenn an eva-alkool :

« Ar pezh a zo ret dreist-holl, emezan, eo poania eus an holl nerz da ziwall ar vugale hag ar yaouankizou; ar bugel, ar paotr hag ar plac'h yaouank eo ar vro da zont;

Int-i eo a ranker eta da ziframma diouz al loen euzus, an alkool, a glask o lonka. »

Hoc'h unan mirit ar muzul en hoc'h evachou ha roit ar skouer vat; diskouezet d'ho pugale ar reolenn a dleont da heuilh. War gement-man an tadou hag ar mammou o deus deveriou bras ne dleont morse ankounac'haat : gant evez e rankit rei da anaout d'ho pugale an droug a denn war an dud an alkoolism, dre gomzou lavaret er mare dereat. Bez' e rankit sila en o spered kasoni ouz an droug-se o rei d'ezo da lenn skoueriou dibabet mat, pe o tisplega d'ezo istoriou hag o devezo peg en o spered. Bez' e rankit dreist-holl en em virout bepred da ober d'ezo kemeret evachou krenv. Evel samma a rafec'h ho koustians gand eun torfed eneb ho pugale ma teufec'h da ziskar o yec'hed dre an alkool, rak eme ar medisin Brouardel : « Eun torfed a lazerez eo rei d'ar vugale evachou krenv. »

Dalc'hit sonj, eta, tadou ha mammou, a lavar c'hoaz an Aotrou 'n Eskob Pechenard, dalc'hit sonj, p'eo gwir an distera tra a rit evit sevel ho pugale a bouezo war o buhez penn-da-benn, ma kinnigit dezo evachou alkool e roit d'ezo eun tech all hag o lakit war eun hent a-ziribin e rinkiint diwarnan marteze beteg an islounk.

Penaos, c'houi tadou ha mammou... , c'houi hag ho peus evito muioc'h a garantez eget evidoc'h hoc'h-unan, c'houi ha ne glaskit nemet o eürusted, c'houi eo hag o strinkfe, dre ho tiouziegez, ho laoskentez, ho skoueriou fall, e gwalleuriou ker bras hag a vefe o muntrerien ?

A! sonjit e kement-se dirak Doue !

Hag arabad kredi ne ve nemet an « odivi », ar « c'ho-gnag », ar « rhum » oc'h ober an droug iskis-se. Eur medisin, an doktor Bosc, en deus lavaret en eur brezegenn edo an dud a vev e Tours ha tro-dro o vont war zismantr ha kement-se dre ma evont re a win. Ret e vije, emezan, e ve kizellet doun e spered an holl ar wirionez-man :

« Eul litrad gwin a 10° a zo ennan dek dre gant a alkool, pe 100 gram alkool dre litr. An hini a ev bemdez daou litrad eus ar gwin-ze a lounk bep pemp dervez eul litrad alkool, da lavaret eo daou litrad odivi. »

O sonjal er gwalleurion a bep seurd a deu da waska ar bed dre an alkoolism Hon Tad Santel ar Pab, Pi X, a lavare : « Pegement eo talvoudus diskouez gwalenn an alkoolism en droug a ra d'an den e madou ar c'horf hag an ene, diskouez e tiskar an den o tinerza hag o tismantri e yec'hed, e skiant, e goustians, e frankiz; diskouez e tiskar ar familhou oc'h hada enno reustladur ha dizurz, e tiskar ar vro o lakat e riskl he feadra ar gwella. Setu perak eus an oberou mat da zikour an nesa n'eus ket unan hag a ve brasoc'h mall e zeveni eget an hini a stourm ouz an alkool. »

Tadou ha mammou pouezomp mat ar c'homzou-ze !

● AR SKOL VREZONEK ●

I. — KENTA RUMMAD (Cours supérieur)
 Displegadenn. — En noz diweza hoc'h eus bet eun hunvre (rêve) : An Aotrou Doue, sant Yann ha sant Per a zo deuet da loja en ho ti. — Araok mont kuit, an Aotrou Doue a lavar d'eoc'h goulenn tri dra digantan, n'eus forz petra. — Petra c'houlennit ? — Displegit.

II. — EIL RUMMAD (Classes du certificat)
 Pere eo al labouriou a welit ober en ho ti epad ar goanv ? — Gwazed, - merc'hed, - bugale. — Pehini eus al labouriou-se a blij d'eoc'h ar muia ? — Peur, penaoz, ha gant piou hoc'h eus graet al labour-se ? — Perak e plij d'eoc'h ?

III. — TREDE RUMMAD (Classes au-dessous du certif.)
 Pere eo ar binviou (outils) a servich d'ho tad da labourat an douar ? — En o zouez, dibabit pemp ha livirit d'eomp gant petra int graet ; pe seurt labour a vez graet ganto, ha gant pehini e karit labourat an alies ? — Perak ?

C'honneur
1936

AN DEVERIOU CHOMET DIWAR-LERC'H
A VO DEGEMERET IVEZ.

Periq hag Azilis

PELL a zo n'hon eus ket klevet hano diwarbenn ar roman, ha setu ar c'hejou doanuis ez an da verka aman d'hol lennerien : **MARO TAD-KOZ.**

Miz mae a zo treiz : derveziennou e vez tomm, derveziennou all e vez ker yen hag er goanv ! E unan eus ar reze eo e pakas tad Perig, ar c'hlenved e gasas d'ar bez. War ar relachou oa aet gand ar zaoud ; brao oa ar peuri ha tomm an heol, met pa deuas en disheol, da c'houde, e tapas riou, evit doare, rak mont a rankas d'ar gear war etin : « Eun taol fall am eus paket, emezan d'e hini goz ; « it da graouia ar zaoud ha me a zo o vont da domma eur « banne « grog » ; ma n'oun ket gwelloc'h abenn eur pen- « nad ez in d'am gwele, eur grenienn a grog ennon ; « n'emaoun ket mat ! »

Ar wreg a reas buana ma c'hellas ouz ar zaout : o c'hraouia, o staga, goude beza taolet eun tamm boued ganto, met pa zistroas en ti edo ar pötr-koz war al leurzi, war greiz e gein, semplet ! Hi, neuze, glac'haret ha c'halon, a yeas er mêz d'ober eur griadenn ouz ar gwazed a oa er park tosta, hag ar Guillou koz a voe kaset ganto war e wele da vervel. Ar medisin a voe kerc'het, met ne lezas ket kalz a fisianz gand an dud : « E galon ne labour mui, kouls lavaret, emezan, hag eun taol-gwad en deus paket en e skevent ! »

Daou zervez hanter e chomas, evelse, etre ar vuhez hag ar maro, gwech e c'helle kozal, gwech ne c'helle ket ; dizemplet oa, met berr oa warnan ha ne loc'he penn ebed.

D'ar yaou e c'houlennas mont da gere'het ar beleg :

« Fall oun, emezan, ha c'hoant kaout va deveriou am eus. »

Paol an ti-all a yeas raktal d'ar bourg, war e vare'h-houarn, hag abenn tri c'hard-eur edo an Ao. Person en ti ; e govez a reas ; e noui a reas ive. Ar vugale hag ar vu-

ga e-vihan a lenne endro d'ar gwele; diou c'houlouenn ve niget a oa war elum war an daol, eur groaz etrezo, eun douzler wenn dindanno; en eur werenn e oa laket dour benniget hag eur bod-beuz; daou blad net a oa ive war an daol : tammou « ouat » fresk en unan, netra en egile; eun all d'ar beleg da wale'hi e vizied, p'en divije roet ar zakramant d'ar c'hlanvour, ar zakramant a gennerz ar c'horf hag an ene.

Eur ger bennak a lavaras ar beleg d'ezan diwarbenn madelez an Ao. Doue hag eurusted ar Baradoz, hag an tad-koz, laouen e dal, peoc'h en e spered a lavaras d'erec'h :

— Klask eur voutailhad win mat a-zindan an dereziou, ha diskarg eur banne d'an Ao. Person da drinka ouzin.

Hag ar verc'h a reas ar pezh a c'houlenne :

— Yec'hed deoc'h, A. Person, eme ar Guillou koz, ha gras d'in da vont d'ar baradoz.

En eur zellet ouz Fanchig a oa en em zilet en ti e lavaras c'hoas :

— D'ar baradoz e teuy ive asamblez ganen, ni-bihan ? Nann ? Yaouank out c'hoas, ha kalz a vad a ri en da vuhez...

— Ya, pedi evidoc'h, contr, ha diskouez an hent d'an dud.

Antronoz, e tlee an A. Person dont da zigas e Zoue d'ezan, ha, da c'headal, al labourer koz a droe beb an amzer, e benn da zellet ous an eost er parkeier; o gwelet a rae evid ar wech diweza, met ne deus ket, evit-se, a gomzou c'houero war e vuzellou; a-greiz e galon e trugarekas an Aotrou Doue, hag e vouse'hoarze ous an Ankou a destae.

**

Tud hor bro a oar mervel dienkreiz, da vihana ar re o deus graet o dlead war an douar, evel : Lanig, ar pôtr yaouank a varvas war-lene e kreiz e vrud, en eur gana « Alleluia » beteg e huanad diweza; ha Renan, a chome pemp krouadur war e lere'h, hag a deus kantikou gantan, tra ma c'hellas kaout e alan; ha Kolaz, eun amezog d'in,

a en em erbede ous ar merc'hed a oa en ti : « Pedit, 'ta, merc'hed- pedit c'hoaz! c'hoari 'ra an diaoul! va sikourit da rei lamm d'ezan ! »

Nag a bed, hoc'h eus klevet hano anezo, kouiz ha me, o deus bevet evel kristenien hag a zo marvet evel hor Sent koz, ar groaz etre o daouarn, o daoulagad troet warzu an nenv; heb spout e kuitaont ar bed-ma evit mont da di o Zad, distag o c'halon dious traou ar vuhez-ma, distlabez o c'housianz.

Pa glanvas Fanch koz an Arvor, e teuas Laou an Aot d'e welet hag e rejont o daou o diviz diweza. P'oa echu ar varvailhadenn, Fanch a lammas e gorn-pri eus e c'henou, e stokas ouz ivin e viz moud d'al ludu da goueza, hag e roas da Laou :

— Sell, kamalad, emezan; gwall-dizet eo da vignoun koz; ne lakay korniad ebet ken; dalc'h hen-man en envor anezan ha ped Doue evit va ene paour, rak d'e gaout ez an !

Ha, prest goude, e tremenas dianken, evel ma vije bet o tizrei d'ar gear.

**

P'en em gavas an Ao. Person gand ar gomunion d'ar gwener vintin, an tad-koz a oa izel ar stal gantan! evelato, e c'hellas rei digemer da Jezuz en e galon; lavarout a reas ive eur « c'henavo » c'houek d'ar beleg.

— Arabad eo d'ec'h gouela, emezan d'e vugale, me a zo eurus; ho penniga a ran, c'houi hag ar re a deuy ac'hanoc'h, en hano an Tad, ar Mab, ar Spered-Santel.

Ar vamm-goz, kerkent m'he devoa klevet edo he fried war e dremenvan, a oa touseet ouz ar gwele, hag he dourn en e zourn, e oa staget da bedi asamblez gantan. Distaget he devoa ar groaz-keuvr a oa ous eun tach, hag her rei a rae da boket d'an tad-koz evid e gennerzi; lavarout a rae gant he mouez tener :

— Goulenn oc'h eus graet alies diganen lakat va dourn en hoc'h hini pa deufe ar maro, ha bez emoun aman en ho kichen; goulennet hoc'h eus ive ar groaz da vervel, an hini a bokas ho tad d'ezi p'edo o tremen, ha setu hi war

ho peultrin. Va muia karet, ma m'eus ho kioazet eun dro bennak em buhez, e c'houlennan pardoun diganeoc'h.

— Naan, eme an den koz, me eo a die goulenn pardoun digand ar re am eus graet poan d'ezo; goulenn a ran ive digand ar re a zo aman staga gand ar pedennou.

Janed koz, an amezeg, a lavaras ar pedennou kaer-ze a zikour an ene da derri e ereou evit mont warzu e Grouer; epad ma tinte, e tour ar barrez, kloc'h an an-goni; ha kement hini e gleve, ne vanke ket da lavaret :

« Jezuz trugarezus, e sikourit en e anken ! »

An hini koz a respontas d'al litanioù, keit ha ma chomas eun elfenn vuhez gantan, hag araok kreisteiz e varvas evel eur c'houlouenn.

*
**

E bôtred a falvezas ganto e liena gant doujans, goude beza poket d'o zad evid ar wech diweza. Lakat a rejont ar c'horf war an daol, traou gwenn endro d'ezan, goulou ha dour benniget; ar groaz etre e zaouarn kroaziet, e chapel endro d'e vizied. Kaer oa da welet war ar varv-skaon, hag ar c'hontreiz a ziredas da deurel dour benniget war-nan.

TINTIN ANNA.

PEDENN WAR AR WALENN-EURED

Setu aman eur bedenn gaer hag a lavar bemdez priejou kristen arc'heskopti Westminster, e Bro-Zaoz, o pokat da walenn-eured o gwraez hag ar Pab Pi XI en deus staget 100 dervez indujansou outi a c'heller gounit eur wech bemdez :

« Aotrou Doue, grit m'ho karimp ha m'en em garimp an eil egile ha ma virimp atao, penn-da-benn, ho kourc'hemennou santel. Evelse bezet graet. »

C'hoariva brezonek ar VUGALE

EN deiz a hizio, e raer meur a dra da drei ar vugale war ar brezoneg, evit ma teuint d'hen anaout gwelloc'h ha d'her c'haret muioc'h; moula a raer evito, muia ma c'heller a gelaouennou, a levriou hag zoniou.

Eun dra a zo, avat, ha n'eus ket bet taolet a evez a-walc'h warnan betek-hen hag eo : c'hoariva brezonek ar vugale.

Red eo hen anzav, n'hon eus ket a beziou-c'hoari a-walc'h, evid ar vugale. ha, koulskoude, e meur a skol, e meur a batronach, e vefed laouen o lakat ar vugale, paretred pe verc'hed, da ziskleria peziou brezonek, savet, aratoz kaer evito, rak beb an amzer e skriver d'comp :

— Daoust ha ne anavezit ket eur pezh brezonek evit merc'hed ?

— Ha n'ho peus ket eur pezh kentelius bennak, e brezoneg, evid ar vugale ?

— Ni, ne c'houlennomp ket gwelloc'h eget gwelet hor bugale o c'hoari, e brezoneg, met n'hellomp kaout pezh bet evito !

Setu perak ar Bleun-Brug en deus sonjet ober eun dra bennak evit kaout dizale peziou brezonek evid ar Vretoned hag ar Bretonezed bihan ha dre ar c'helaouennou pemdeziek ha sizunveziek, en deus roet da anaout, gant ar bloaz nevez, e save eur genstrivadeg.

Setu aman he reolennou :

Ar pe a c'houlenner digand ar genstriverien eo sevel eur pezh-c'hoari, nevez flamm, evit paotred pe evit merc'hed; kentelius pe fentus.

1° Ar varnerien a daolo evez bras, kenkouls war an danvez, evel war binvidigez ar yez; an holl rann-yezou a vezo digemeret, met gwelloc'h e kavimp gwelet skriva ar peziou e brezoneg unvan.

2° Ne vezo ket digemeret a beziou troet diwar ar galleg, na zoken diwar eur yez all ha goude ma vefe zoken ar yez-se, eur yez keltiek.

Goulenn a reomp eta oberou nevez flamm, war o c'henta lamm.

3° Hirder ar skridou : 300 pe 400 linenn.

4° Pep skrid a rank beza sinet gant eul lez-hano hag eur ger-stur (une devise).

5° Lakat an hano hag ar chom-lec'h en eur golo-lizer ha ne vezo digoret nemet pa vezo laket holl labouriou ar genstriverien pep hini en e renk.

6° Ar skridou a rank beza kaset, a-benn an deiz kenta a viz ebrel, da : M. Henri Caouissin, secrétaire des Bleun-Brug, Scrignac (Finistère).

Ne vezo roet a briziou nemet d'ar peziou a vezo kavet brae a-walc'h evit beza embannet.

An daou bez kenta evid ar baotred, kentelius ha fentus, a vezo roet eur priz a 100 lur da bep hini anezo.

Diskleriet e vezint d'ar Bleun-Brug 1936, gant ar stroladou o devezo o c'hoariet gwella, gant priziou dibenn ar bloaz-skol.

Fizians hon eus e vezo kavet meur a hini da lakat e spered da labourat evit ma vleunio en hor patronachou hag en hor skolioù c'hoariva brezonek ar vugale ha ma teuo da gaout kement a vrud hag hini Bugale Bro Gembre.

Er vro-se e poanier muioc'h war dachenn ar c'hoariva kemraek eget ne raer e Breiz war dachenn ar c'hoariva brezonek ha koulskoude. ar peziou brezonek, koulz evid ar re vras, evel evid ar vugale, a blij muioc'h d'hor c'henvroiz eget ar peziou gallek, ha kement-se n'eo ket dies da gompren rak, re wir eo ar pezh a lavare an Aotrou J. Buleon, Doue r'hen pardono, diwarbenn ar brezoneg :

« C'EST LA SEULE LANGUE QUI TROUVE UN ÉCHO SONORE DANS L'ÂME DE NOS COMPATRIOTES ! »

H. CAOUISSIN.

Divinadennou Miz C'houevrer

1. O—l—s—r—k—l e —k—u—j—z—k
—e —a—t—m —e— —s—e sp—n—i—.
2. A—d—s—e—a a —o —r—n—
M—l—k e—o—l —s—r— —n —e—v.
(Degaset gant Bleunven Arvor).
3. T—e—e—er b—d a —a —n d—n
E—e—e—e— —u—v—g—d—n—.
4. N—b a y—b—a—d—h—u—e —e—n
G—o—d—f—z—a —n de—s —n—e—.
5. P—v—r—e—e —i—ma 'z e—d—e—t
M—r—e—n—v—r—e—r—r—a—r—d.
(Degaset gant M. Cabon, Guisseny).

UNVANIEZ A RA NERZ

O lenn ar gwall zarvoudou digouezet; e penn kenta ar bloaz, da heul an doureier, e Bro-C'hall hag e Breiz-Uhel, n'em eus ket gelllet miret da zonzal e komzou ar ganaouenn :

« *O Breiz-Izel, o kaera bro* ».

Evit gwir, klaskit dre ar bed eur c'hornig douar all hag a ve diwallet kement diouz an taoliou amzer-ze hag a daol ken alies ar strafuilh hag ar spont e kalon an dud paour? Ne gavoc'h ket.

Ni, n'hor beus ket e Breiz-Izel, a drugare Doue, eus an dour-beuz-se hag a zigas gantan ar maro; n'hor beus ket eus ar barrou arne-se hag a deu da flastra pep tra; n'hor beus ket eus ar c'horventennou-se, a glever komz anezo, hag a gas d'o heul kemend a gavont war o hent; n'hor beus ket kennebeut eus ar yenienn vras-se, a laz ar vuhez er parkeier, hag a ra d'an dent strakal er c'henou. Sellit kentoc'h, en-dro d'ec'h, emamp c'hoaz e kreiz ar goanv, ha koulskoude, war ar c'hleuzioù, ar bodennou lann a zo staget da vleunia, hag en o gwasked, ar bokedou laez a gred ive dispaka o fennou. A-vec'h ma 'z eo hanteret ar goanv, ha maeziou Breiz a glever ganto, a-vreman, c'houez vat an nevez amzer.

Pell diouz va zonzal, lavaret evelato, ez afe atao an traou hervez hor c'hoant. Ar vuhez a zo eur brezel; an douar, eun draonienn, treuzet alies gand ar glac'har. Ar goanv a rank tremen, ha mac'h espern d'eomp-ni, tud a Vreiz-Izel, ar barrou dichadennet-se a zismantr pep tra, e tigas gantan e lodenn a gontroliez hag a boan.

Ar glao o koeza gouestadig met alies en deus graet tachennou leun a bri eus hor parkeier ha toullou leun a lagenn eus hon henchou bihan. Eun druez eo gwelet e pe stad eman kalz eus an henchou-se.

Breiz-Izel, kaera bro, ya gwir eo, kaeroc'h e c'heffe beza c'hoaz koulskoude, ma karfe d'ar Vretoned labourat maoc'h war ar poent-se.

N'eus bet, e amzer all ebet, isignet kemend a draou evit lakaat aesoc'h buhez an den war an douar; hiskoaz kennebeut, n'eus bet dispignet a arc'hant, evel breman, evit kas al labour-ze war araok.

Petra en deus gouezet kalz eus hon tiegeziou? Kouls lavaret netra. War biou taoler ar bec'h? Warnomp hon unan, hag an dra-ze, dre m'omp chomet, ha dre ma chomomp dizuanet, pep hini o vont eus e gostez.

Gwaz a ze d'an nep a zo e unan, a lavar ar Spered Santel, ha ni, re alies, a fell d'eomp bañ hon unan, en hor micher hag a zo izomm enni kemend a emglec.

Sellit hag e weloc'h nag a boan e deus an emglecioù o chom en o zav, en eur barrez. Nag a daolioù teod, nag a c'hrosmol a-berz tud hag a dlefe o skora hag en em starda, en-dro d'ezo.

Abaoe an eost e klasker e pep doare boda al labourerien douar, dre ar vro a-bez, en eur gevredigez vras a vezo hir he c'hraban hag uhel he mouez. Ma ne fell ket d'eomp chom da varc'h limon ouz kar ar C'houarnamant eo tremen poent trei kein d'hon leziregez koz ha sevel war hon treid. Beteg-hen an dud a zo e karg n'o deus ket graet kalz a van dirag hor c'hlemmou, abalamour ma ouient eomp donv evel oane ha dinerz evel eun neudenn :

« *eun neudenn
ne grougo den* ».

Kaer hon devezo en em zifreta, ma ne valeomp ket an unan, an eil krog e dourn egile, ne vezimp ket selaouet ha ne vezo ket zoken sellet ouzomp.

« *Kant neudenn
a ra kordenn* ».

Met koulskoude mar d'eo ret beza unanet evit difenn hor gwirioù breset, eo ken ret all, sklêr eo, e vefemp unanet etrezomp evit kemend a zell ouz mad hon tiegeziou, unanet etre tud ar barrez, unanet etre amezeien. Hag aman nag a draou da ober evit gwellaat hor stad hag aesaat hor micher.

Dont a ra sonj d'in eus ar gountadenn-man bet lennet, ez vihanig. Gwechall goz, en eun amzer ha n'oa ket ker stank an henchou ledan eget breman, eur beachour a oa o vont d'ar foar, gand e varc'h. Goude beza graet eur pennad bale, ec'h en em gavas, en eun taol, dirag eur wezenn vras, vras, kouezet, a-stok he c'horf, hag a stanke an hent outan. Hon den a c'hellit kredi a chome bale'h e zaoulagad. Eun tachad e chomas eno dilavar. A-benn ar fin e tennas e zae : « eur paotr yac'h oun, emezan, mar-teze e c'hellin he bounta kuit ».

Meur a wech dioc'h-tu, e lakeas e holl nerz da c'hoari, met ar wezenn ne vralle e tu ebet. Skuiz maro ha fall-galonet ez eas da azeza e kichen ar c'hae, e benn etre e zacuarn.

Dont a reas eun eil beachour da dremen, o vont ive d'ar foar. Epad pell e klaskas dieubi an hent, met evel ar c'henta, e kollas e amzer hag e boan.

Eun trede a c'hoanteas mont ebou met diarbennet e voe d'e dro.

Hag edont eno o zri, leun a anken, evel o c'hortoz ar wezenn d'en em denna kuit anezi he unan, pa deuas da unan lavaret : « Ha ma rofemp an dourn an eil d'egile, daoust ha ne zeufemp ket a-benn eus hon taol ? »

En em lakaat a rejont o zri, a wir wella, ha d'an eil frap, ar wezenn bouner a voe dibradet. Ar varc'hadourien a c'hellas ment d'ar foar ha diwar neuze e chomjont tri gamalad koz. Komprenet o devoa eo an unvaniez eo a ro nerz.

Nag a genteliou evidomp, tud diwar ar maez. en tam-mig parabolenn-ze.

Nag e chenchfe buan doare an traou ma lakafemp hor bolontez d'en em glevet, d'en em skoazella gwelloc'h, ken etrezomp, hervez ar gwir garantez kristen. Her poaniou, ni e c'havje skanvoc'h :

« Ar brewer 'zo harpet gand e vreur
'C'hell beza dinec'h e pep eur. »

Ha Breiz-Izel a vefe kalz haeroc'h.

L. B.

Al Liorz ruz

ER zizun araok ar Rogasionou oa. En eur gearig gounezet gant ar gommunisted d'ar votadeg ziweza, kuzulierien an ti-kear, c'hoant d'ezo bale war roudou paotred ar Rusi, o doa goulennet ma vije graet eul liorz ruz.

N'ouzoc'h ket petra eo eul liorz ruz? Selaouit mat. En tamm liorz a zo e kreiz plasenn vras kear, e vezo graet diou lodenn. Unan a vezo teilet, palet, c'houennet. Er bordou e vezo hadet geot hag e kreiz bleuniou eus ar re gae-ra, holl ruz evel drapo ar gommunisted. Al lodenn all ne vezo ket labouret ha, sklear eo, ne zougo nemet louzeier fall, drez, spern, pep seurt loustoni.

Dirak al lodenn genta e vezo laket eur skritell, gant lizerennou ruz, evel just : « Gwelit petra a c'hell spered an den ! »

Dirak al lodenn all e vezo skrivet : « Gwelit petra a c'hell an hini a hanver Doue. »

An holl a ziredas da welet petra o doa ijinet ar guzulierien nevez. Ar gward en doa urz da zisplega d'ar vugale n'oa ket ezomm da bedi Doue evit kaout traou en douarou, n'oa nemet spered an den o lakat da zevel, ar bleuniou hag an traou all. M'en deus c'hoant kaout ed, ec'h hado ed ; m'en deus c'hoant kaout bleuniou, ec'h hado bleuniou. An den hag an den hepken eo ar mestr war an douar-man. . . .

Ar beleg a oa karget eus ar barrez-ze hag a zeue bep yaou d'ober katekiz d'ar vugale, a welas ez oa eun dra bennak a nevez. Ar vugale a zave o fenn en ear hag o doa c'hoant ober goap. Ar beleg a lavaras d'ezo : « Er sizun a zeu em'an ar Rogasionou. Pedit Doue evit ma tougo an douar frouez mat ha puilh, ma vezo ho kerent digollet evit o labour. Doue, evel a ouzoc'h eo ar mestr. »

Ar vugale a c'hoarzas. Ar beleg a glevas eur ger ha ne gomprenne ket : « Gwelit al liorz ! »

« Peseurt liorz ? », emezan, o sevel e vouez.

— Liorz an ti-kear, a lavaras eur bugel divorfil.

— Ha petra zo el liorz-ze ?

— Diskouez a ra ne daol Doue evez war netra.

— Ha gwir ? Mat, deomp da welet al liorz-ze.

Ar gward a voe souezet o welet o tont d'e gaout gant tiz an Aotrou Person, hag en dro d'ezan bugate ar c'hatkiz.

— War a gonter, Aotrou gward, c'houi a c'hell diskouez sklear d'an dud ne evesa Doue war netra er bed-man.

— Ya sur, eme ar gward. Hag o tiskouez al lodenn zouar dilezet, e lavar : « Setu aze petra a c'hell Doue ! » Al lodenn all, avat, labouret gant an dud a zo leun a vleuniou kaer.

Ar beleg a vouse'hoarzas : « Doujans am eus, emezan, evit spered an den, pa jom en e renk, pa ne glask ket sevel uheloc'h eget n'eo dileet. Aze ho peus vleuniou kaer. Met, o tont aman eus va farrez all, em eus treuzet parkeler, koajou, foenneier hag a oa eno vleuniou kalz kaeroc'h c'hoaz, vleuniou n'int ket hadet gant an dud. Araok m'oa tud war an douar, ez oa pep seurt vleuniou ha plantennou. Ha n'eo ket an den en deus o graet. En e raok edont. »

Tud ar gearig a zo diredet. Ar beleg a gendalc'h heb aon.

— Lavarit d'in, gward, hag ezomm zo dour evit lakat ar vleuniou-ze da zavel ?

— Ya, sur. Me eo an hini a laka dour ganto.

— Hag eue pelec'h e teu an dour ?

— Eus ar glao.

— Daoust hag an den eo a ra ar glao ?

— Nann.

— Mat. Fiou eo neuze ? Hag ousspenn, daoust hag ezomm zo eus heol tomm evit lakat ar vleuniou da zigeri ?

— Ya.

— An den eo an hini a laka an heol da domma ?

— N'eo ket.

— Fiou eo neuze ?

— N'ouzon ket.

— N'ouzoc'h ket. Mat, me a lavaro d'eoc'h. Doue eo an hini a ro ar vuhez da hep tra hag a c'houarn ar bed. . . .

Gward, lavarit d'in. Ar geot-se, ar vleuniou-se a zo savet, o veza m'ho peus o hadet. Met an had ! Kompren a rit ? An hadennou, traou bihan, traou dister. Perak e sav diwarno traou ken kaer ? Perak diwar ar mez e sav ar gwez-dero ? Daoust hag an den eo a ra an hadennou-ze ?

— Skuiz oun ganeoc'h abenn ar fin, eme ar gward. Mont a ran da gemeret va « apero ».

Hag e tro kein d'ar beleg.

Ar vugale o deus selaouet evel n'o doa morse selaouet en iliz. Morse n'o doa gwelet an Aotrou Person o komz gant kement a nerz.

« Va mignoned bihan, eme ar beleg, komz a rin d'eoc'h c'hoaz eul al liorz ruz. Rei a rin d'eoc'h da gompren ne c'heller netra hep Doue. Kement hor beus a zeu d'omp digant e vadelez. Hon dever eo e drugarekaat hag e bedi, goulenn digantan hor bara pemdeziek, ma plijo gantan rei d'omp glao hag heol tomm, pellaat diouzomp kement a zo noazus. Unanit ho pedennou gant re an iliz epad ar Rogasionou. »

Echu eo ar gentel katekiz. Ar vugale a zistroas d'ar gear, kalz traou o doa desket en dervez-ze. Eñnet oa bet d'ezo o spered gant an Aotrou Person.

An Ostiz Fall

AN HOLL a oar e teu Hor Zalver d'ober baleadennou bep an amzer war an douar, evit kastiza ar re fall ha gopra (rekompansi) ar re vad.

Eun devez eta m'edo Hor Zalver Jezuz o pourmen er bed-man gant sant Per ha sant Yann ez ejont en eun ostaleri da leina.

Ha leinet ganto, Jezuz a lavaras da Yann :

— Pae 'ta, Yann !

— N'em eus gwenneg ebet, eme Yann.

Hag o trei ouz Per, Jezuz a lavaras ivez d'ezan :

— Pae 'ta, Per !

— N'em ers ket eur gwenneg, eme Ber.

Hor Zalver neuze a dennas eus e c'hodell, eur yalc'h leun a beziou aour. Unan a roas d'an ostiz hag o sevel ez ejont kuit.

**

A-vec'h edont er maez, ma lavaras an ostiz d'e wreg :
— Ha gwelet hoc'h eus ar yalc'h ?.... O ! pebez yalc'h had !.... Netra nemet peziou aour melen !.... Ha mar dafen war o lere'h ?

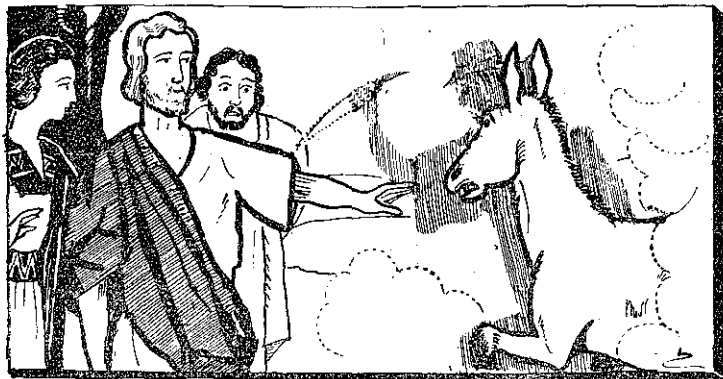
— Arabat d'eoc'h, reuzeudik ! a respontas ar wreg.

— Va lezit, azenez ; an aour-se a ra d'am gwad birvi. Setu ni pinvidik.... Mont a ran war o lere'h.

Hag an ostiz fall d'ober gaol a dreuz ar parkeier, ha d'o gortoz er c'hroaz-hent.

Pa zegouezas an Aotrou Doue hag e vignoned, e lam-

mas warno gant e gountell vras en eur youc'hal :

— Ar yalc'h, pe ar vuhez !

N'oa ket peurlavaret gantan e gomz pa stokas outan dourn galloudus an Aotrou Doue ha setu hen troet en eun azen. Ya, an ostiz en eun taol a deuas da veza eun azen ruz, eun azen teo, eun azen blevek ha skouarnek, dibret ha kabestret.

— Hei ! eme an Aotrou Doue.

Hag an azen a redas en e-raok, hag an Aotrou Doue hag e vignoned a bigne war e gein, pep hini d'e dro, pa vement skuiz.

*

**

Goude treuzi henchou hag henchou, e tigouezjont gant eur miliner daoubleget dindan eur zac'had bleud, ha glebdour-teil o c'houezi.

Hor Zalver a lavaras d'ezan :

— Allaz ! paourkaez den, en em grevi 'reoc'h o charreat ho sac'hadou bleud war ho kein. Ha n'hellfec'h ket prena eul loen ?

— Gwir a-walc'h a livirit, eme ar miliner, met allaz ! penaoz prena hep arc'hant ?

— Setu eun azen aman da veza feurmet d'eoc'h mar karit ?

— Laouen avat. . . . ma n'eo ket re ger. Eun azen kaer eo.

— Feurmet e vo d'eoc'h evit seiz vloaz : ha setu bemdez, bemdez, e lakeot eur gwenneg en eur yalc'h ; hag a-benn seiz vloaz c'houi roio d'in ar yalc'h-se.

— Mat-tre ! Mat-tre ! eme ar miliner laouen. N'hellfec'h ket beza dereatoc'h, nann sur, avat.

— Nemet, eme Hor Zalver, klevit mat, an azen-se ne zebr netra ; beva ra gant aer an amzer. Ken alies ha ma vlejo, pakit eur vaz teo, ha dare'haot war e gein. Evit rei d'ezan nerz n'eus ket gwelloc'h kerc'h.

— Graet ar marc'had, va den mat ; skoit aman. Hag e kasas gantan an azen.

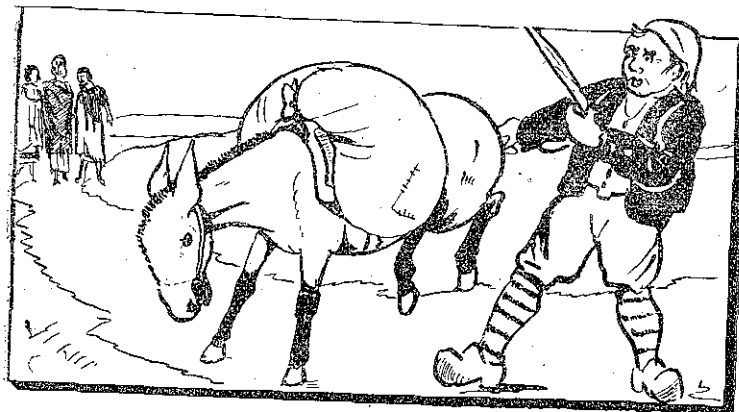
Paourkaez azen ! Nag hennez en deus bet taolion baz kena, kena. . . . Epad seiz vloaz, bep tro ma vleje, ar miliner a dape eur mell baz dero, eun dreujenn kentoc'h, ha dao ! ha dao ! war e gein.

Ar seiz vloaz echu, an Aotrou Doue a deuas d'ar vilin.

— Da glask va azen e teuan, emezan, hag ar priz-feurm.

— Va den mat, laouen, laouen ! Gwir hoc'h eus, eme baotr ar bleud.

Ar miliner a oa deuet pinvidik-mor, — n'eo ket souez ! — komprenit, eun azen a veve diwar avel, hag a laboure evel eun diaoul ! Laouen e paeas beteg ar gwenneg di-

weza. Hor Zalver a gemeras ar yalc'had a grogas e kabestr an azen, ha gantan ez eas war etin d'an ostaleri-se ma prejas enni seiz vloaz a-raok.

— Doue r'ho pennigo, maouez ! eme Jezuz hag e ebestel o vont en ti. Ni eo a leinas aman breman 'z eus seiz vloaz.... ha sonj hoc'h eus ?.... Zoken e voemp diarbennet er c'hroaz-hent....

— Ha ! c'houi eo tud vat ! eme an ostizez. Bennoz Doue d'eoc'h da veza distroet ! Abaoe ma 'z oc'h bet aman, n'em eus bet nemet reuziou ha trubuilhou; ne deu penn kristen ebet ken d'an ostaleri ha va gwaz n'oar den da belec'h eo aet.

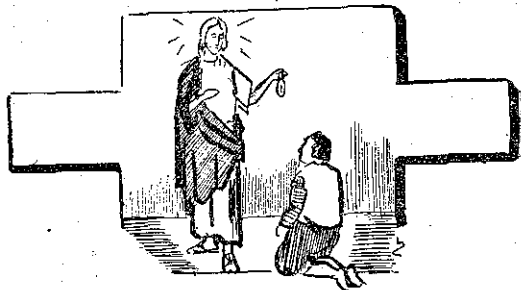
— Ho kwaz ! eme Jezuz, eman e toull an nor.

— Sell ! va fried ! emezi o lammat da boket d'ezan.

An Aotrou Doue en doa adroet da heman e furm-den.

— Ac'hanta, va den mat, eme Jezuz, ha servichout a ray ar gentel am eus roet d'it ?

— Aotrou Doue, eme an ostiz o taoulina, pardonit d'ia, pardonit d'ia.

— Dal ! eme Jezuz, setu an arc'hant az peus gounezet epad da seiz vloaz pinienn. Gra gantan implij vat, rak an arc'hant, evit ma vieunio, ret eo e c'hounit, nann e laerez.

Hag an Aotrou Doue kuit gant e ebestel.

(Troet diwar *Mistral* gant FILHOR SANT-ERWAN).

Leoriou Nevez

Ar en Deulin

Al leor e kaver ennan gwerzioù brudeta mab Breiz, Yann-Ber Calloc'h, a zo bet moulet, evid an eilvet gwech, en deizioù tremen; e embanner, Loeiz Herrieu, rener « Dihunamb », a skriv d'eomp e vezo kaset, evit 16 lur 12 gweneg, da gement hini a gaso o goulenñ d'ezan, a-raok ar 15 a viz c'houevrer, gant bandenn o chomlec'h, evit diskouez ez int koumanantet da « Feiz ha Breiz ».

D'an dud all al leor a gousto 19 lur 12 gweneg. Eur skoed eo eta ar pezh a c'hounezo hol lennerien, ma keront ober o frenadenn er pemzek dez kenta-man.

Kasit ho koulenñ a-raok ar 15 a viz c'houevrer d'an A. Loeiz Herrieu, rener « Dihunamb », Kerneue Sant-Caradec, Henbont (Morbihan). (C./C. 241.28 Nantes).

DIWARBENN « Istor Breiz »

GOULENNOU HA RESPONTOU

Evit kaout al levr-se, skriva da : M. R. Delaporte, fils, Châteauneuf-du-Faou (Finistère).

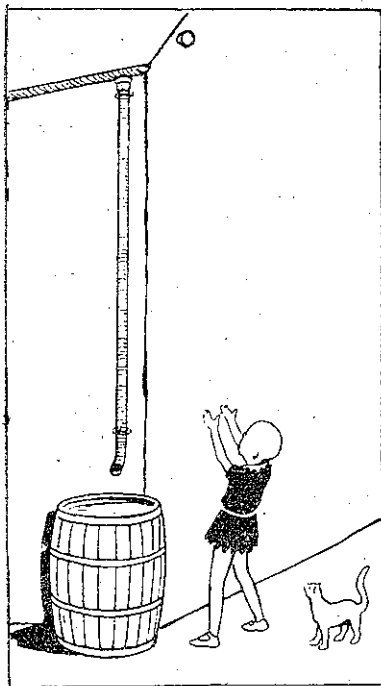
Priz al levr :

1 levr : 4 real.

10 levr hag ouspenn : 10 gweneg ar pezh.

Kas an arc'hant dre bostchekenn, skrivet evel-hen : « Breuriez ar Brezoneg er skolioù », C./C. 7887 Rennes

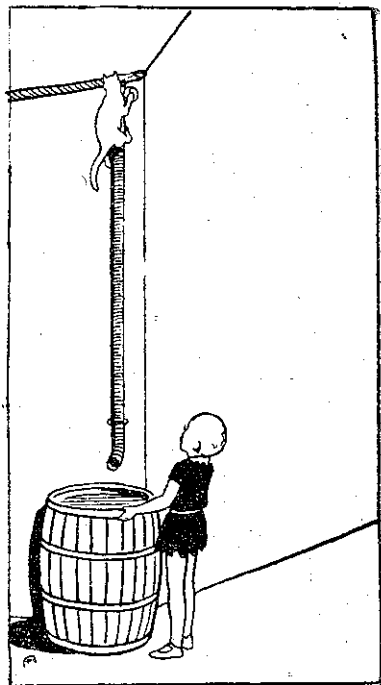

Ar Bolotenn...

TOUELS.

— Sell 'ta,
Tom, pe-
gen uhel
em eus
stlapet va
folotenn !

TOUELS.

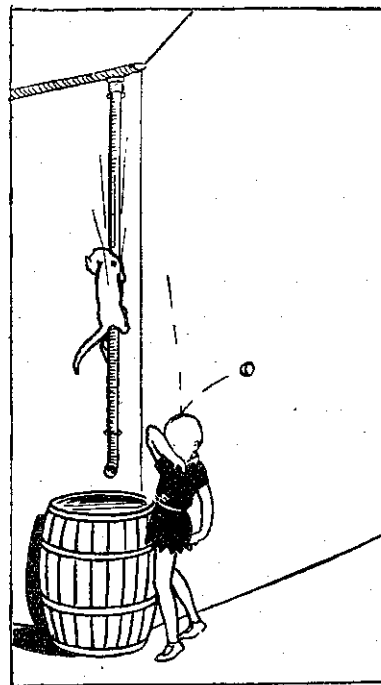
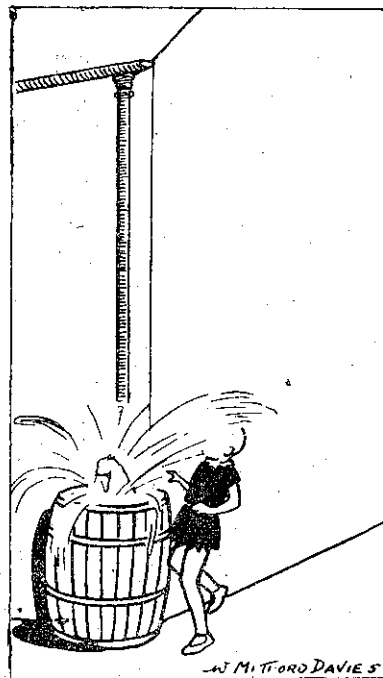
— Allo ! aet
eo e kor-
zenn an
dour !

TOM. —
Gortoz
mont a ran
d'he
c'hask.

...gollet

— Sell
Toudels,
deut eo ga-
nen.

— Aiou !
va fenn,
gouestadik,
Tom !

— Goues-
tadik a la-
varan d'it !

— Mi-
gnaon !
Mignaon !
beuzet
san !...

KELEIER AR MIZ

Ar Brezoneg er Skolioù

Parreziou all hag o deus goulennet ma vo roet e lec'h d'ar brezoneg e skolioù ar c'houarnamant :

E BRO-DREGER : Kerborz. — ER'POHER : Bulat-Pestivien, Plouger. — E BRO-GERNE : Landrevarzec, Rosperden, Scaer. — E LEON : Santec, Plougouln. — E BRO-WENED : Enez'Arz. — E BREIZ-UHEL : Andel (kanton Lamball).

Ar Brezoneg e Kloerdi bras Kemper

Eur c'helou hag a daolo levenez e kalon kement Breizad a gemer preder gant amzer da zont e vro a deu d'eomp eus kloerdi bras Kemper; stag eo pelloc'h, eno, ar gloareged da zeski, a-zevri, ar brezoneg; rannet int e peder gevrenn hag eur beleg, en taol-man, an Aotrou Nedelec, unan eus kelennerien ar c'hloerdi eo a zo o ren ar skol a raer d'ezo.

Dizale eta ne vezo ket klevet ken a gloareged evel gwechall o lavaret : « Oh ! le breton, ça ne m'emballe pas ! O ! ar brezoneg, me n'oun ket ken nêc'het-se gantan ! » — evel ma ne vije ket ar brezoneg ar gwella alc'houez evit kaout digor e eneoù ar Vretoned, — na gwelet beleien yaouank oc'h en em gaout er parreziou, ken dizesk war yez ar vro ma n'hellont nag azeza er gador-govez, na pignat er gador-brezeg !

N'eo ket evit trei ar parreziou war ar galleg eo ez eus ezomm beleien e Breiz-Izel, met kentoc'h evit deski d'eomp bale war roudou hon Tadou : ma reomp koulz hag i, e vo brao d'eomp ha ma teuomp da ober gwelloc'h egeto, e c'hellimp trugarekaat Doue ha Sent Breiz.

Nevezentiou berr ha berr

An Aotrou Herve-Mari Delaporte hag an dimezell Renea Brigant a zo bet eureujet e iliz Itron-Varia Roazon, d'an 19 a viz kerzu 1935.

— An Aotrou Guillerm Gueguen hag an dimezell Augustina Gourmelen a zo bet benniget o eured, gand an Ao. Perrot, rener « Feiz ha Breiz », e iliz Roscanvel, d'ar 4 a viz genver diwezan.

— An Aotrou Robert Costa de Beauregard hag an dimezell d'Avenel a zo bet benniget o eured gand an Aotrou Costa de Beauregard, e iliz Santez-Clotilde e Paris, d'ar 14 a viz genver diweza.

Hor gwella gourc'hemennou d'ar priejou nevez-se ha ra gouezo warno bennoz an Aotrou Doue.

**

An Aotrou hag an Itron Marc ar Berr, eus Kemper, a zo laouen o kemenn d'eomp gniwelez o mab Erwan-Ronan.

— An Aotrou hag an Itron James Bouillé, eus Perros-Guirec, a zo laouen o kemenn d'eomp gniwelez o mab Tugdual.

Buhez hir hag eurus d'an daou Vreizad bihan-se a zo bet roet d'ezo hanoioù ken kaer.

Erbedi a reomp ouz hon Iennerien, an Aotrou Joanno, person Benac'h, ar skrivagner brezonek a zavas « Santez Trifina » hag eteiz a beziou-c'hoari all. Doue r'hen pardono.

Stad Breuriez ar Brezoneg er Skolioù

E KANTONIOU PLEYBEN,
KERAËZ HAG AR C'HASTELL-NEVEZ
ER BLOAVEZ 1935-1936

A) NIVER AR VUGALE :

1932-33	...	137
1933-34	600	389

B) NIVER AR SKOLIQU (en holl : 19) :

1932-33	2	1934-35	15
1933-34	8	1935-36	18

C) AMZER DA ZONT

C'hoant hor befe da staga da labourat e rannvroioù all;
eun dra a vir ouzimp betek-vreman : ne resevomp ket a
arc'hant a-walc'h digant mignoned ar Brezoneg.

— « » —

PROFOU EVIT « FEIZ HA BREIZ AR VUGALE »

An Itron de Lesguen, Dirinon	10 lur
An dimezelled a Gervenguy, Cléder	25 lur
An Ao. Tremintin, deputed-maer Plouescad	10 lur
An A. Yann Fouere, rener Studierien vreizat Paris	10 lur
An A. Even, noter e Landreger	20 lur
An A. Regnier, rener-meur Kelc'hiou keltiek Breiz, Roazon	10 lur
An A. de Pichon Longueville, Paris	10 lur

Bennoz Doue d'ar Vretoned vat-se !

Ti koz L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

... Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en
HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa
e mouchoerou ha tavancherou brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

*Dioc'h ar galite an ti-man a verz gwelloc'h-marc'had
 eget neus forz pehini all.*

Eun eskompt a UGENT REAL DRE GANT a vez roët
e marc'hadourez, ha DEK DRE GANT d'ar familhou ni-
verus diwar diskouez o c'hartenn.

Pour paraître en Mars 1936

Le premier ouvrage
documentaire et de
propagande qui sera
indispensable aux
défenseurs du breton

LA LANGUE BRETONNE

Ce qu'elle fut
Ce qu'elle est
Ce qui se fait pour
elle et contre elle.

par M. Marcel GUIEYSSE

Un volume de 256 pages environ, illustré de portraits et d'une carte

APERÇU DE LA TABLE DES MATIÈRES

- La langue bretonne et la science.
- Situation et développement du breton en Armorique.
- Coup d'œil sur les lettres bretonnes.
- La langue bretonne, les autorités religieuses et les partis.
- La langue bretonne et les pouvoirs publics.
- Le mouvement contemporain.

LA LANGUE BRETONNE

Ce qu'elle fut
Ce qu'elle est
Ce qui se fait pour elle et contre elle

par Marcel Guieysse

Voici le livre documentaire, « La défense de la langue bretonne », indispensable à tout partisan de cette langue ainsi qu'à tous ceux qu'intéresse à un titre quelconque la question de son maintien, de son développement, de son enseignement.

La langue bretonne n'est pas toujours appréciée comme elle devrait l'être, même par ceux dont elle est le moyen d'expression ; de plus elle est, d'une façon générale, fort mal connue ; combien de préjugés existent à son égard ! Sans penser, comme ce Ministre de l'Instruction Publique, — dont parle Emile Souvestre dans « En Bretagne », — qui refusa d'accorder une mission scientifique à Le Gonidec sous prétexte que « le celtique n'était qu'un patois moderne remontant tout au plus au XVe siècle », on ignore trop son histoire, sa valeur, ses possibilités actuelles.

M. Marcel Guieysse a déjà abordé l'étude de ces questions ; il y a dizaine d'années, en octobre 1925, il publiait une brochure dans laquelle il examinait rapidement les diverses données du problème de la langue bretonne ; vite épuisée et souvent redemandée, cette brochure a fait place au livre que nous présentons aujourd'hui au public.

FEIZ HA BREIZ

Gourc'hennou

evit ar c'houraiz

1. — Evid an holl, ar vugale ivez kercent ha seiz v'oaz, epad ar C'houraiz ez eus daou zervez vijil : ar merc'her hag ar gwener. Ouspenn c'houraiz ez eus vijil da zadorn ar pevare amzer ha da zadorn Fask betek kreisteiz.

En derveziou vijil e c'heller lakaat soa, gres, lard da aoza ar boued vijil.

2. — Evid ar yun ez eus daou rumm en ho touez. Eur rumm dud a zo hag ar brasa eo ha n'eo ket ret d'ezo yun hag eo ar re n'o deus ket 21 bloaz echu, ar re a zo krog en o 60 vloaz ; ar re a zo tenn o labour pe er parkeier, pe war vor, pe en o ziez-labour, pe en o ziez ; ar re n'int ket yac'h a-walc'h.

Ar re a zo nec'het o klask gouzout pe ez eo ret d'ezo yun pe n'eo ket a dle goulenn a'i o c'honfesor.

Ar re holl n'eo ket ret d'ezo yun a c'hell debri kig meur a wech bemdez, d'ar zul, d'al lun, d'ar meur, d'ar yaou ha d'ar zadorn ; debri a c'hellont ivez kig ha pesked er memez pred.

3. — Ar re a dle yun o deus difenn da zebri ouspenn eur pred kig da lun, da veurz, d'ar yaou ha d'ar zadorn. Diouz an noz e c'hellint debri a bep seurt boued gant ma ne zebrint na kig na viou. Diouz ar mintin e c'hellint kemeret kafe du, the, pe chocolat hep lèz.

4. — Red eo delec'her sonj, deiz foar pe varc'had Lannilis, Landi hag all, a zo da verc'her hag ez eus vijil edoug ar C'horaiñ a zigor evel a ouzoc'h da verc'her al luñu.
5. — E lec'h ar yun hag ar binijenn n'eo mui ken rust ha gwechall e tleer ober eun aluzen : aluzen ar C'horaiñ. Gouzant ive gant muioc'h a basianted hag a zous-ter ar boan a zo gand an dud, al labour, an amzer, ar c'hienved, an oad. Dont muioc'h d'ar gousperou, ha da hent ar groaz.

J.-F. HILY.

Ar c'hezeg a oar pegouls o deus evet a-walc'h

§ § § § § § § §

EUR mevel karget eus ar c'hezeg e ti eun aotrou pinvidik, a eve re alies dreist ar muzul, kaer en devoa e vestr lavaret d'ezan teurel evez. « Te a en em gollo, emezan, hag a en em lazo. »

Eun dervez, ar mestr, o welet ar c'hezeg o toat eus eva dour, a lavaras d'ar mevel. « Kas int-i adarre da gaout an dour. »

Ar mevel, souezet, a zellas ouz e vestr, met gwelet a reas n'edo ket o klask c'hoarzin, hag e oa ret senti. Hag ez eas gant e gezeg etrezeg an dour, en eur c'hrozmoalat hag en eur sonjal. « Kollet e henn gant va mestr ! » Pa voe distro, ar mestr a c'houlennas :

— Hag evet o deus ?

— Nann, eme ar mevel; n'oa ket dies divinout; ar c'hezeg, pa vez leun o c'hof, ne evont mui; an holl a oar an dra-ze.

— Mat eo, eme ar mestr; eur respont kaer az peus grêt; ar c'hezeg a oar peur o deus evet a-walc'h, ha te ne ouezez ket. Kemer 'ta skouer war da gezeg, rak eun den hag a ev dreist ar muzul a zo sotoc'h eget al loened.

An evachou mesket

gant alkool a ra

droug da gorf an den

≡ ≡ ≡ ≡

MA karfe an holl dadou hag an holl mammoù ober mat o dever, peger buan ez afe war he c'hiz ar walenn iskis-se a anver an alkoolism hag a flastr kement a dud en hor bro! a dra-zur, c'hoant bras eun tad, eur vamm gristen eo gwelout o bugale, mat, santel hag eürus. Met pet ha pet eus ar gerent ne welont ket ez eo an eva unan eus brasa enebourien an den! Pet ha pet ánezo o deus ankounac'haet komzou skiantek hor c'hentadou :

« Neb a zo mignon d'ar gwin mat

« 'Zo enebour da vab e dad ! »

Eur gwall enebour eo ar gwin d'ar re hen ev re pe re alies, hag, e kement-man, e c'heller e renka etouez an evachou krenv, an evachou a vez trec'h da c'halloud an den, pa ne oar ket stourm auto. Evit gwir, tud speredek ha gouiziek o deus, meur a dro, komzet ha skrivet evit displega pegement ez eo noazus an evachou stlabezet g'and alkool, hag, a verniou eo, e c'hellfemp destum testeniou a eneb an daremprederien ostaleriou hag ar re a zo, evel-do, boazet da eva : re alies, siouaz, e reont droug bras d'o c'horf, droug bras d'o ene.

Met hirio diskouezomp hepken an droug a reont d'o c'horf, en eur displega, berr ha berr, ar gredenn-man garanet doun e kalon kement a zo fur :

« En em rei d'an evachou krenv

« 'Zo kas nerz ha yec'hed adrenv. »

I. — AN ALKOOL A ZISKAR NERZ AN DEN

A-wechou e vez klevet tud oc'h anzav e ro an alkool nerz d'an den : « Blank ha skuiz ec'h en em gavan, eme-

zo, eur banne a zigaso nerz d'in. » Komz, peurliesañ, leun a c'hevier, ha, gand ar medisin-kelemerer Chauveau, eus Kenvreuriez vras ar Skianchou, en deus grêt meur a esa war an den ha war al loened, ar vedesined a lavar : « An alkool n'eo ket eur bevons evit rei nerz, hag e gemerout, evit labourat, a zo, hervez an doareou, mont enep mad korf an den. »

Goude beza evet eur banne, al labourer a vezo muioe'h a gas ennan, met an dra-ze ne bado ket pell hag n-benn eun tachadig, e nerz a gouezo izeloc'h eget ma n'en defe ket evet; ker gwir eo, evel ma embann an doktor Triboulet : « An den n'eo ket eur c'harr-dre-dan eo evit bale dre alkool ».

An dud a zo o micher diskouez int krenvoc'h buanoc'h eget ar re all, an dud a stourm er gourenadegou, a zo a-unan evid anaout ez eo an evachou mesket gand alkool eun enebour da nerz an den hag ez eo ret, d'an hini a fell d'ezan beza gand ar re grenva, trei kein d'ezo.

Evelse er c'hoariou brudeta a zo er bed, en Olimpiadegou, er bloavez 1924, Unvaniezoù C'hoariou ar Frans, 23 anezo, o deus sinet ar pennad skrid-man : « An alkool a zo eun evach notzus hag a ro eur begadig sae d'ar c'horf eun nebeut amzer met a zigas buan d'e heul eur fallaenn hag an dinerzder. Ar c'hiz da eva alkool a zo enep pep nerz : gantan talvoudegez al labour a vihana hag an hini a glasko, en alkool, eun nerz vrasoc'h en de-vezo eun dizouezadenn : kemerout a ra an hent da vont war ziskar. . . . »

Nurmi, ar reder Finlandad, ar gwella reder a zo bet biskoaz, en deus skrivet kement-man : « Beteg an oad a 18 vloaz, n'em eus ket debret a gig. . . . Evid an alkool, evach difennet er Finland, morse n'em eus e danvet ha n'ez an ket d'en em zizober eus va doare beva. »

Eur reder all brudet, e hano Hannes Kolehmainen, en deus skrivet ar c'homzou-man : « N'em eus morse evet alkool, zoken a vanneou bihan. Pa 'z oun bet en Amerig, em eus gwelet rederien o kemerout evachou krenv, zoken araog ar redadeg, met buan buan e tlient ehana da

rededek. Kredi a ran, an hini a gemer alkool pe eun evaj krenv all, zoken a lommouigou bihan, en em zilezo abred hag a gollo pep c'hoant d'beurachui eur c'hrogad a c'houlenn kaout nerz padus ha beza kalet. »

Etouez ar roe-verien genta e laker ar Finlandad, Vauhkonenn; heman a lavar : « An hini a fell d'ezan gouren-gant re all epad pell, a die, edoug hir amzer, dioueri pep alkool, rak an evach ampoezonus-man, goude beza roet eun tammig sav, a deu buan kenan da zeiza nerz an nervernou hag hini an izili. Va menoz sturt eo, eur vuhez reizet mat ha tremenet heb eva alkool eo an hent ar gwella da gas d'ar gounid er redadegou. »

An holl a wel ec'h en em unan testeniou ar skiant prenet gant re ar ouiziegez had an deskadurez evid embann ez eo an evachou krenv eun enebour da nerz an den.

Eur gwall enebour eo da nerz an dud vras, met gwasoc'h enebour eo c'hoaz da nerz ar re vihan. War ar poent-man ar vedesined a gomz uhel kenan, met, siouaz, nag a dadou nag a vammou o deus nebeut a sklerijenn war ar wirionez-se ! Peger bras mall ez eo eta skigna ar gelennadurez a ro d'eomp an doktored, evel an Ao. Laborit, eus Kenvreuriez ar Vedesinerez : « An evachou goet, egiz ar gwin, emezan, a die beza a-grenn difennet d'ar vugale »; — evel an Ao. Rubner, medisin desket bras, a lavar e ranker mirout ouz ar re yaouank n'o deus ket echu o c'hresk kemerout evachou a ve enno alkool.

E Bâle, 48 medisin a gendaon a-grenn ar c'hiz fall da rei evachou krenv d'ar vugale, hag an doktor Filippini a skriv : « Ar gwin a die beza grous difennet ouz ar vugale, daoust da lavar an dud diskiant a greñ dre-ze rei d'ezo nerz. Rei d'ar vugale gwin a zo eur gwir dorfed a die beza kastizet gant garventez, evel ma kastizer an hini a ro eun ampoezon all bennak ».

Pa zeu an doktor Bieux, ke'enner, da rei an ali-man : « An-dour eo, hervez ar reolenñ vat, evach ar bugel hag an den yaouank », daoust ha ne gav ket d'eomp klevout eur gomz c'houek d'hon tud koz :

« Ar fur, a vag e gorf gant bara zec'h, dour red,
« A c'holo e furnez gant mantel ar yec'hed. »

Ar yec'hed? Donezon kaer meurbet a dleomp bepred mirout gwelet ma c'hellomp evit brasa gloar an Aotrou Doue. Evit-se poagamp da anaout mat an eil gwirionez hon eus da bleustri warni.

II. — AN ALKOOL A ZISKAR AR YEC'HED

Ne ket hepken blankât ar yec'hed eo a ra an evachour toueziet gant alkool, met he dismantri a reont hi digeri an hent da glevenjeou a bep seurt.

Den ne ve souezet o klevout al lavar-ze, ma c'houfe start ez eo an alkool eun ampoezon. « An evach-se, eme an doktor Lagriffe, rener ospital Kemper, a zo eun ampoezon, ha ne c'heller ket en em voaza ouz eun ampoezon. » Hag hen da zisplega ar c'hlevenjeou ma eo an alkool penn-abeg anezo.

Diskouez a ra d'eomp an alkool o vont dre gorf an den hag an dismantrou a lez war e lerc'h. An evach-se, emezan, a gar an dour hag hen teun gant nerz davetan. Pa en em gav er stomog, heman en em skuiz hag a zizec'h o rei d'an alkool an dour en deus ezomen, ha ma ra al labour-ze alies hag epad pell amzer, ar skuizder a dro e poaniou hag e klevenjeou. ... Ar stomog a deu da zougenn gouliou hi war ar re-man e sav diwezatoc'h ar c'hriñ-beo pe ar c'hanser : ar pep brasa eus an dud taget gant an droug-se a zo everien, tud hag a zarempred pe o deus darempredet an ostaleriou, tud hag a gar o bonne.

Goudeze, an Ao. Lagriffe ha medisined all a ziskouez an alkool o tremen dre an avu, dre ar gwad.... hag oc'h ober gaou ouz ar c'horf a-bez. Koulskoude, ar c'hlenved gwas a zigas an alkoolism d'e heul eo an derchenn-grin p an tuberkuloz.

N'hon eus ket da lavarout d'eoc'h ez eo hor bro Breiz unan eus ar c'horniou-douar a zo kalkennet ar muia gant ar walenn-ze. Ar garantez vras hon eus evidoc'h,

kenvroiz ker, hon doug da c'houleunn diganeoc'h gant hon holl nerz ober brezel d'an derchenn-grin en eur stourm kalonek ouz an alkoolism. Evid en em virout ouz an tuberkuloz, e ranker beza yac'h met penaos e vezimp yac'h, ma lezimp an alkool da ren warnomp, war hor famihou, war hor bro ?

An doktor Bertillon a lavar : « An derchenn-grin ne deu nemet dre eul loenig bihan bihan, hanvet eus hano an hini en deus e zizoloet, al loenig Koch. Ouz an amprevan-man, eur c'horf yac'h a zo gouest da stourm; met en em skigna a ra en dud vlank. Unan eus an holl henchou, a zeu dreizo ar vlankadurez, eo an hini a vez digoret gant an alkool; unan eus ar re wasa eo ive. »

A-unan gantan eman an doktor Brouardel, pa lavar : « An den ar c'hrenva, deuet da veza alkoolik, ne c'heller ket herzel ouz an derchenn-grin ».

A-unan ganto eman an doktor Landouzy, pa skriv : « An alkoolism a ra gwele an tuberkuloz ».

A-unan ganto eman an doktor Lancereux, medisin-kelenner, pa ziskleri : « Ouspenn an hanter eus an dud alkoolik a zeu da veza taget gant an derchenn-grin, setu perik ar c'hlenved-man eo a laka an alkooliked er brasa riskl ».

A-unan ganto eman ar medisin Galtier Boissière, a lenner en unan eus e leoriou : « An alkoolism eo a zigor an alies an hant d'an tuberkulos dre ar vlankadurez a zil er c'horf a-bez ha dre an dienez a stlej d'e heul. Ar broiou e vez evet eur marad enno, evel Breiz, an Normandi.... a zo ive ar re a warv ar muia enno dre derchenn-grin ».

A-unan ganto eman an holl dud a skiant vat. Holl ho peus klevet hano eus ar Marechal Galliéni, ar zoudard gouziek ha kalonek en deus diwallet Pariz diouz an Alamaned ha sikouret gounit ar viktor er stourmad bras ar Marn. Mat abaoe ar bloavezh 1887, o welout an droug a rae d'ezan ar gwin, ar bier, en devoa troet kein d'an evachou-ze evit kemerout, adalek neuze, evel evach, nemet dour. « Biskoaz, emezan, edoug va buhez, n'em eus bet

eur menoz gwelloc'h. Abaoe ar mure-ze, n'en eus evet nemet dour hag, abaoe ive, va stomog a ya mat en dro hag em eus gellet gouzanv en doare ar gwella, ar beachou ar skuizusa am eus ranket ober er Soudan, en Tonkin hag e Madagaskar. . . . »

An evachou a zo enno alkool a jach klenvejou war ar re vras; met kalz muioe'h a c'haou e reont c'hoaz ouz ar vugale, hervez ar c'henteiou a ro d'eomp eur strollad medisiped : An alkool, emezo, n'eo ket hepken eun dra a re; bez' ez eo ouspenn eun dra noazus evit korf an den, dreist-holl betek m'en devezo echu e gresk, da lavarout eo beteg ugent vloaz, pe ouspenn diouz doare an den. Er vugale eur mor a wallglenvejou, ha dreist-holl, re an nervedou a zeu alies eus ar c'hiz da gemerout evachou alkoolek.

Galloud ar re-man, emezo c'hoaz, a viri ouz ar bugel da greski : chom a ra bihan. Bevet ez eus bet eun torrad chas bihan evelhen : lod a veze boueted hervez ar c'hiz, lod all o deveze o lèz gand eur bernid alkool en e douez. Ar chas n'o deveze ket alkool a vrasedas en eun doare dispar, ar rummad all a jomas kalz bihanoc'h hag, abarz nemeur, ar re-man a voe gwasket gant meur a glaved, ha meur a hini anezo a varvas en droug-sant. Evelse en em gav ive gand ar vugale ne vezont ket diwallet diouz an alkool.

O welout an dismantr skrijus a zeu wariere'h an am-poezon-ze, ar C'hardinal Mercier, glac'haret holl, a lavare : « An alkool a laz muioe'h a dud eget ar brezel », hag, en eul lizer-meur, eur strollad eskibien a skrive ive da dud o eskopti : « Nag a dud, dre o zech da eva, o deus berraet o buhez, kresket o foaniou ha galvet warno ar gwanedigez hag an trubuilhou. Gwelit oc'h en em streina an truilhou-ze a dud, hep nerz, hep galloud : n'o deus nemet an neuz eus an den. . . . N'eo ket eta heb abeg e lavar d'imp ar Skritur Sakr : An eva-re en deus digaset ar maro da galz a dud, met an hini a c'hoar dioueri a hirra e vuhez ».

En em viron p eta diouz an evachou krenv, a ra kement a zroug da gorf an den ha, dre hor c'houzou hag hor skoueriou, chachomp kalz re all d'hon heul.

Sant Josef

SANT Josef a ziskenne eus a lignez ar roue David : e dad a oa hanvet Jakob, hervez sant Vaze, pe Heli, hervez a lavar sant Lukaz. Daoust d'ezan da veza diskennet eus eul lignez uhel, deuet oa breman da veza paour; kalvez oa ha n'en devoa evit beva nemet poan e zivrec'h. An Aotrou Doue hen dibabas evit pried d'ar Werc'hez Vari, abalamour m'oa an den santela eus amzer. Sant Josef a dlee beza glan evel eun el, ha moarvat, eme ar zent, e reas a-vihanik, le da jom bepred gwerc'h evel ar Werc'hez Vari, ha biskoaz ne gollas e werc'hded.

Anez, ne c'hellomp ket kompren penaos e vije et an Aotrou Doue d'e c'hervel evit pried d'e werc'h muia karet : rak evit ma vezo eur briedelez dereat, seulvui ma vez ar plac'h yaouank savet dreist ar re-all pe dre he gened, pe dre he madou, pe dre he vertuziou, seulvui a ze ive e tie an den yaouank beza henvel outi.

Er bed-man, p'hon eus c'hoant da gaout eun dra ben-nak digand ar re vras, e klaskomp peurvuia eur mignon da gomz evidomp hag e vezomp kalz siroc'h da gaout hor goulenn. Evelse ive, evid ober hor silvidigez, hon eus ezomm d'en em erbedi ouz ar zent, mignonned an Aotrou Doue. Hogen, hini anezo ne c'hell rei d'eomp gwelloc'h sikour eget sant Josef; hini anezo ne dle beza galloudusoc'h eget sant Josef ebarz an nenv : Hor Zalver Jezuz-Krist, mab unik an Aotrou Doue, a zo bet maget, diwallet ha savet gantan epad m'edo war an douar.

Sant Josef eo en deus diouallet Hor Zalver diouz kounnar Herodez, oc'h en em denna en Ejipt gantan. P'edo bugel ha p'oa deuet en oad da labourat, Jezuz a zente ouz Josef, e dad mager, egiz ma teu eur c'hrouadur mat da zenti ouz e dad, Hogen hirio, en nenv, petra a c'hellfe Jezuz, Hor Zalver, da zerc'hel enep goulenn an hini m'en deus sentet ken alies outan war an douar? Hirio, evel

p'edo war an douar, Jezuz en deus eun doujans vras evit sant Josef, e dad.

Ar Werc'hez Vari, hor Mamm, a zouge ive war an douar kalz a enor hag a zoujans da zant Josef, he fried. Senti a rae outan, evel ma tile ar gwragez all senti ouz o frie-jou. Petra bennak ma ne oa nemet tad mager da Jezuz-evelato, o veza pried da Vari, sant Josef a oa dibabet gant Doue evit blenia ar Werc'hez hag he Mab : Jezuz ha Mari ne raent netra nemet dre ali sant Josef. Hogen hirio en nenv, petra ne rofe ket ar Werc'hez d'ar hini m'he deus sentet ken alies outan war an douar ?

An êlez o-unan o deus bet kalz a zoujans evit sant Josef : Eun êl a zeuas d'ar lavarout d'ezan dere'hef Mari e bried, goude m'he devoa kensevet, rak ar burzud, a wele, a oa erruet dre vertuz ar Spered-Santel e-unan. Eun êl eo a zeuas c'hoaz da lavarout d'ezan en em denna en Ejipt-gand ar c'hrouadur hag e vanm. Eun êl a zeuas ivez da lavarout d'ezan pegoulz distrei eus ar vro-se.

An Iliz a bep amzer he deus enoret sant Josef, en eur zevel, en e enor, goueliou eus ar re gaera.

Sant Josef a vez pedet dreist-holl evit gouenn ar c'hras da heulia ar vertuz kaer a c'hlanded. Rak, o veza m'en deus tremenet eur vubez ker gwere'h gant Mari e bried, a dra zur, an Aotrou Doue a zelaou e bedenn pa c'houlenn evidomp ar vertuz kaer-se.

Ouspenn, sant Josef a zo patron ar maro mat; hon tri Alivokad brasa eo Jezuz, Mari ha Josef. An tri hano-ze eo a dle beza skrivet an douza en hor c'halon; an tri hano-ze a dle beza an alies a en hor spered ha war hor muzelloù, breman, ha dreist-holl da eur hor maro. Sant Josef hor c'haso d'ar Werc'hez, e bried; ar Werc'hez hor c'haso da Jezuz, he Mab; Jezuz hor c'haso d'an Aotrou Doue e Dad.

SKOUER

AN DEVOSION DA ZANT JOSEF HA SANTEZ TEREZA

Ar zent holl o deus bet eun devosion vras evit sant Josef, met hini anezo ne ziskouez d'eomp gwelloc'h eget san-

tez Tereza peger kaer ha pegen talvoudus eo d'an holl an devosion evit sant Josef.

Setu amañ penaos e komz d'eomp diwarbenn ar zant bras-se : « Eun devez, emezi, p'edon e tont eus a gomunia, Hor Zaiver Jezuz-Krist a lavaras d'in sevel eur gouent e Avila, en eur ziskouez d'in e vefe el leandi-ze e hano meulet a-zoare. Ouspenn, e lavaras d'in kemerout sant Josef da batron d'ar gouent. . . . Eun devez all, edon e « Iliz Mari savet d'an nenv », e lec'h m'em boa eur gwel dudius. Gwelout a ris gwiska d'in eur zae wenn kana. Ne ouien dare, da genta, piou a wiske d'in ar zae-ze, met hep dale e welis ar Werc'hez en tu dehou d'in ha va zad sant Josef en tu kleiz. A-vec'h m'em boa lakêt ar zae wenn, e lavaras ar Werc'hez d'in e raen d'ezl eur bijadur zispar, o veza devot da zant Josef. »

E meur a lec'h all eus he skridou, santez Tereza a zeu da bedi an holl da gaout devosion da zant Josef : « Me a bed hag a asped, emezi, ar re ne anavezont ket c'hoaz galloud sant Josef dirak Doue da zont e-unan da ober an esa. Biskoaz, n'em eus pedet sant Josef na 'z eo deuet ato d'am zikour. »

Lakomp eta hor fizians e sant Josef, oezomp aketus da lavarout d'ezan a greiz hor c'halon : « Sant Josef, pedit evidomp », d'e enori epad miz meurz ha da zeiz e c'houeliou en eur dostât ouz ar zakramanchou, hag, evel santez Tereza, e vezimp henchet gantan war-zu ar bradoz.

Ar pennad uheloc'h-man a zo tennet eus « MIZ MARI, KURUNENN AR WERC'HEZ », savet gand an A. Breton, emañ oc'h advoula hag a vezo e gwerz er miz a zeu.

Perig hag Azilis

INTERAMANT TAD-KOZ

DIOU nozvez e chomas ar Gwillou koz war ar varv-skaonv, e hini-goz hag e vugale endro d'e gorf, o pedi; an amezelen a deuas an eil war lere'h egile da deurl dour benniget war ar c'horf; lod a jome eur pennad-brao, o chapeled ganto, lod all a 'z ae dioustu adarre kuit; unan bennak anezo a zistroas abenn an arvest : Fanch a stagas gand ar pedennou, ar pedennou kaer en deus desket gand e dad, ha pep hini, d'e dro, a lavaras an « De profundis » evit diskuiz an ene paour; epad an noz, Mari Morvan a lennas « Buhez Hor Salver Jezuz-Krist »; eun dudi oa he c'hlevet o lenn ker brao, ken freas gant he mouez sklêr. Wardro eiz eur, e voe archedet ar c'horf gand ar c'halvez : an hini goz kêz a bokas gant toneredigez da dal he fried, ar vugale a bokas d'o zad, hag an arched a voe goloet! Tad Perig a jomas e gorf da c'hedal beza kaset d'ar vered beteg ar varn ziweza.

Eur bobl a dud oa diredet d'an interamant : ar pôtr koz a blije d'an holl, eun den a zoujans Doue oa, hag ato e veze prest d'ober eur vad bennak.

Dre ar parkeier, karet gantan, etre ar c'hleuziou alaouret ez eas e gorf d'ar bourk. Ar beleg a gane pedennous an Iliz, ar c'hurust a respounte, al laboused a richane, evel m'o divije bet c'hoant da lavaret kenavo d'al labourer. An arched a oa douget gant pevar amezog d'ezan; e bôtred hag e zaou vreur a deue warlerc'h, glac'haret, evel ar merc'hed mantellet a gerze d'o heuilh. Pa dremene an interamant e-biou d'eur groaz, war an hent, e chome a-zav, hag an arched a veze laket da steki ous ar groaz, evit goulenn trugarez digant Doue; ti Job ar Vran a ze ive war an hent, hag Yvona, e wreg, a deuas ermêz eus an ti, dour benniget ganti en eur plad, eur bod-beuz en he dourn, da strinka dour war an arched.

E bez e dud e voe douaret an den koz; eiz dervez goude, e voe kanet ar zervich, ha brema n'eus mul hano anezan nemed en e gêr; eno, e vez pedet evitan, bemdez, goude lein ha goude koan; alies e teu e hano war vuzellou e intañvez hag e vugale, rak eur skouer eo bet evito epad e vuhez; e genteliou a jom beo ato er c'halonou.

✱

Gouela a c'hell an dud en draonienn-ma; Hor Zalver Jezuz en deus gouelet war e vignon Lazar, hag en despet d'ar fizianz hon eus d'o gwelet adarre er bed-all, e tleomp, ni ive, skuilh daerou war hon tud varo; nalet e vez an disparti, dreist-holl evit daou bried, bet keit all asambles, hag en em garie kement, met, ar vuhez a zo trec'h d'ar maro! hag ar re o deus bet eur maro kaer, evel m'en deus bet tad-kaer Azilis, a c'houlenfe ouzomp, ma c'helfent, chana da hirvoudi ha da ouela evel ar re n'o deus esperans ebed. An tiegez a rank mont endro; an douar a c'houlenn beza troet ha taolet had ennan, ha da zerc'hel plas an tad-koz e teu bugale-vihan.

C'hoarzin a ra vad, zoken beb an amzer, ha setu ma teu Fanchig d'am fedi da verka aman eur marvailh fentus bennak, « e otr'mant, emezan, e teuy ho lennerien da glenvel gand an dristidigez ! » Ker koant eo e zremm, ker flour e vouez, ma rankan ober dioutan... betek selaou e aliou : « Mar kirit, emezan, me a gonto deoc'h istor Job hag e vran, am eus klevet gant Tonton Harmonig, ha, tre ma komzin, e verkoc'h war ar paper gant ho pluenn; evelse, e reoc'h vad d'in-me ive; rak, beb an amzer, e tlean lakat va spered da b'eustri war ar pezh am eus klevet pe zesket, evit gellout, mar plij gant Doue, beza prezeger diwezatoc'h. »

Mousc'hoarzin em eus grêt, ous e glevet; trugarekât Doue am eus grêt ive, pa laka dounoc'h-douna ar zonj da veza beleg e kalon ar c'hrouadur. Senti outan a rin ive, ar paour kêz pôtr ! hag er miz a zeu e vezo kavet aman da lenn : Istor Job ar Vran, hervez m'eo leshanvet brema gand an dud.

TINTIN ANNA.

AR goanv a gendaic'h da ober e reuz. Bep eil tro e tis-garg warnomp e himor hag e vilim, gwech dre gaouajou glao puih, gwech dre sourradou avel put.

Epad eur pennadig all c'hoaz e c'hoario e benn, met, a drugare Doue, ne vezo mui evit pell, rak pa zave an heol, er mintin-man, em eus gwelet ar big o voule'ha e neiz e kreiz ar wezenn fao hag eo deuet betek va diskouarn ekleo kenta an nevez amzer. Kludet war skourrou diou zervenn goz, daou labousig a gane an eil d'egile, ha p'am eus c'hoantaet tostaat outo, ez int nijet pell diouzin, evel evit lavaret d'in, oa re abred c'hoaz chom d'o selaou.

Gortozomp eta gant fizians hag abarz nemeur e welimp an derveziou laouen o c'houlaoi a-zioc'h d'hor maeziou.

E diabarz an irvi gleb, hon devoa taolet enno ar gwini-zennou kenta, eul labour sturt a zo breman oc'h en em ober, ar vuhez eo a ro lamm d'ar maro hag a-vez d'an douar leurennet gand ar glao, mil ha mil spilhen a zav q begou melenn, araok beza war c'hoaz geotennou glaz, he-jet gand an avel.

Dindan bannou tomm an heol meur, ar vuhez a zis-troio ive, hep dalc, er gwez hag er bodennou; en o gwa-zied yen, eur seo birvidik a redo tu ha tu hag a ye'o da zihuna hz da vaga an deliou kousket-mik c'hoaz en o c'havel.

Araok pell e vezo adarre brao beva e kreiz ar maeziou.

Ha koulskoude, me gav d'in, e koll hor Breiz-Izel, a vloaz da vloaz, eun dra bennak eus ar pezh a rae he nerz hag he gened.

Ha n'ho peus ket sonjet pegen rouez e teu ar gwez dero da veza en hor bro ?

E pelec'h eo aet an dervennou kaer-ze a oa ker stank c'hoaz pa zigous ar brezel en-dro d'an tiegeziou hag er ballou a gase d'ar manerion koz ?

Troc'het int bet ha gwerzet d'eur marc'hadour hag a zo deuet teir, peder gwech betek an ti evid o frena. Abaoue o flasou a zo chomet goullo.

E pelec'h ive eo tremenet ar chochou kalet-se a zisheo-lie hon henchou, abaoue kantvloaveziou, hag a veze kavet ken brao gwaskedi dindano, epad barrou kriz ar goanv ?

Diskaret int bet ha faoutet, gwerzet d'ar vour'hizien d'oher tan pe devet war oaled ar gêr.

« Nebeut a nebeut

« Z'a e ludu ar bern keuneud. »

An dero koz-se, kalz anezo, a oa, gwir eo, echu o am-zer hz kompren a ran en defe, eun deiz, lavaret an tad a familh o sellet outo : « Perak e chomout aze da goll douar, ne zougont mui tamm keuneud ebet; koulz eo la-kaat ar vouc'hal dindano. »

Hag ar vouc'hal he deus graet he labour, labour garo, labour a varo ive.

Gwez a bep ment, gwez a bep stumm, gwez a bep oad, bet test eus kemend a draou e buhez an tiegeziou, a zo kouezet evelse o kas ganto o segrejou.

El lec'hioù darempredet ganen edoug va yaouankiz em eus gwelet kanchou ha kanchou ha n'eus bet lakaet ne-tra en o flas.

Hag e sonjan nag a zero a zo bet hadet e douar hor bro gant hon tadou koz gwecha'l hag o deus pinvidikaet o bu-gale hag ar re-man, goude beza eostet, ne hadont netra o unan.

Hag e vez klevet eur bern digreziou : « Ar c'hleved a zo war an dero, emaint holl o vervel ! »

Ya mervel a ra an dero en-dro d'hor parkeier, met ken-toe'h dre leziregez an dud eget dre glened ha dre gozni.

Ar wirionez eo, tud hon amzer a zo, maread anezo, diskarerien. Ne ouezer mui gortoz ; dioc'h-tu eo e klasker kaout gounidegez. Hag eur wezennig a zo o tont da wezenn, mall a vo d'ober he stal outi ha d'he gwerza.

Pelec'h ee'h en em blijfe an dero en hon touez ? Ar c'haeou pe ar c'hleuziou ne vezont mui c'houennet, na kempennet, hag e weler ar strouez, an drez, an ilio oc'h ober an dro d'ezo hag o laerez ar pezh a die o maga.

Piou a vez gwelet oc'h hada mez hirio ? C'hoarzin a ve graet d'an hini her grafe. Ha koulskoude dre eno eo savet an dervennou kaer-se e reomp breman kanv d'ezo.

Tud hon amzer a rank kaout douar da ruilh n'eus forz pegement, evit ma c'helliut eosti gwiniz eleiz ha sevel en o c'hreier leun a loened. Na gomzit ket d'ezo eus ar gwez, n'int mui goest d'o gouzanv.

Hag int souezet maro o veza ma 'z eus kemend a avel, o veza ma z'a al laboused eus ar vro ha ma 'z eus en o farkeier prenved war brenved ; souezet ive o welet e teu da veza ken dies gwerza ar greun hag ar chatal. . . .

Hon tadou koz, o deus douget, a bep amzer, enor d'an dervenn, abalamour, moarvat, ma kavent enni ker brao henvelidigez gand o buhez rust ha kalet :

- « Gand e zeliou stank-bras eun dero kantvloaziat,
- « Ha gand e vleo hir war e choug eur Breizad
- « A zo evel daou vreur : hep larout gaou
- « Leun a vuhez, a nerz, krenv ha kalet o daou. »

Brizeug eo en deus savet ar c'homzou-ze.

D'eomp holi, e tesk beza krenv ha divrall e kreiz stourmajou ar vuhez, chom start en hor c'hredennou, gwri-sienna atao hor c'halon e Doue, ha setu perak arak ma vezo diskaret diwar douar Breiz, o va breur ker, dalc'h sonj bepred eus ar c'henteliou a ro d'it.

- « Hon tud koz, tud leal ha santel
- « Start evel hon dero kalet
- « A ouezas miret da Vreiz-Izel
- « He brud-vat, he nerz, he gened. »

L. B.

Pardon ar Vretoned !

EUR c'hiz a zo e Breiz-Izel, eur c'hiz vat hag e fell d'in chom feal d'ezhi : Pa vez bet unan beunnek o pardouna, en eur c'horn pe goru eus a Vreiz, ema ar c'hiz gantan, peurliesha da zigas d'ar gêr « lodig ar pardoun » : eun tanva eus an eürusted en deus bet tanvet e-unan. Setu eun tamm ar pezh a fell d'in ober hirio adarre en ho kenver, mignoned vat, rag gouel a zo bet ganeomp, a nevez 'zo ; eur pardoun kaer, eur pardoun breizad war an douar estren, e kreiz ar Gêr vras.

En em gaout a ris, en deiz-se, gand eur c'henvroad, eur Breizad bras hennez, a gar e vro dreist pep tra er ked, daoust m'az eo red d'ezan tremen pell diouti, e vuhez ! Kount a oa savet ganeomp, diwarbenn an Arvor, na pe-tra 'ta ! : da bep evnig eo c'houek e neiz ! « Sell 'ta, emezan, warc'hoaz ez eus gouel gant Bretouned Paris ! Dont a rafes ? » Va c'halon a dridas : « Kelou eürus, kelou dispar, emeve, mont a rin, bez dinec'h ! »

Ha bet oun bet !

En eun ilizig didrouz, dispar enni pedi, e iiz « Leaned ar Garantez ! » eo en doa galvet e genvroiz ar beleg mat a boagn evito e kêr-benn Bro-C'hall, an Aotrou Gw. . . ., eur Gwenedad ! Eno ec'h en em gavjomp hon daou, war dro div eur bennag, mall ganeomp tanva dudi

ar Breizad harluet e javedou ar gêr-veur. Eun engroez tud a oa bodet tro-war-dro d'ar japelig, a-uz d'ezhi mouez sklintin eur c'hlec'hig o kana seder; ar japel zoken a oa leun : Enni e welen, evel eur mor, pobl Breiz divroet e Pariz : « Pobl Breiz daoulinet kredus ! », bugale an Arvor, kenvroiz an Argoad ha p'otred an Arre, b'einet gand an havelp karantez evid o bro : Bretoned Gwened ivez a oa eur maread anezo ! O Breiz, na birvidik eo evidout karantez da vugale ! Doue ra viro d'id ken kaer tenzor !

Da deir eur, an ogrou a gane dispar, e traon an ilizig : toniou ar Vro eo a glevemp warno, an toniou dispar-ze a luskellas a-hed meur a gantved ene santez va Breiz ! Warlerc'h ar gousperou, kanet ganeomp a greiz hor c'hallion kantik santez Anna, eur beleg Breizad a bignas er gador da gana gened ha brasder mamm-goz ar Vretoned, da greski enno feiz o c'havel ha karantez hor mamm-goz hag hor bro.....

Nebeud da c'houde, e horzou al Leanezed e welen va gouenn o vont da heul skeudenn santez Anna ha sant Erwan : Avel Doue, er pardaez-ze o pokat d'ar Bed, a heje gouestadig banniel ar Vro, douget e skoaz banniel ar Galoun-Zakr hag o daou, dre m'o luskelle ezenn skanv an oabl ec'h en em zisplegent kenver ha kenver, testeni kaer d'ar vro e chom gwir komz ar re goz : « Ar Brezoneg hag ar Feiz a zo breur ha c'hoar e Breiz ! »

Da ziweza, Doue a vennigas e bobl h'ig ar mare a zeuas da gimlada.

.....

E' disheol ar gwez bras, gwez dero, mar plij, uhel eno etouez tiegeziou kêr, henvel eun tammig, en o harlu, ouz ar Vretoned divroet, ehistr Breiz a eonennas d'e dro ha kanaouennou dudius a darzas da zihun hekleo Paris, mouget, meur a dro, gant moueziou garo ar vuhez poanuis !

.....

Setu eun tamm ar pezh em eus gwelet, klevet, tanvet ! Bro-Vreiz oc'h en em ziskleria d'ar Bed en he c'haerder,

en he gened, o skedi etouez disterajou ar vuhez, evel eun heol benniget deg set abereiz Doue da vouga tenvall-jennou ar Bed !

O Breiz ! na te zo kaer ! Na te zo dispar ! Na pegen gwir komzou ar c'han :

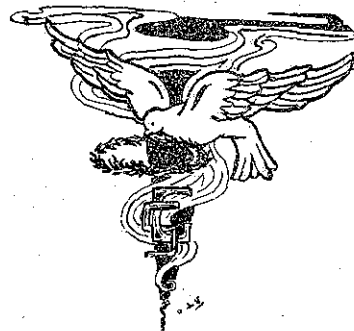
« Ar Vretoned a zo tud kalet ha krenv ! »

.....

Ya, Breizad yaouank, kar da vro ! mir da feiz ! Pegen pell bennak ma ranki kerzout diouti, chom feal d'az pro ha d'he gziou dispar. Dinec'h ha laouen, kerz da hent, hep aoun na mez ! Da vro he deus gwir da gaout he lec'h er Bed ! Ha da viken, Breizad, va breur, skoulm en da galoun, karantez da feiz ha karantez da Vreiz, evel an tadou koz !

« Dalc'h sonj eus an amzer dremenet
« Dalc'h sonj, o, Breiz-Izel, eus ar re goz
« O deus luskellet da gavel ! »

TURZUNELL BREIZ, O.M.I.

Deus d'am heul

Ar straejou zo tenval, an amzer zo yen du
Eun ilizig sklaset eun deiz a viz kerzu
Daou gleuzeurig dister o krena gant ar riou,
Hag o tont merc'hed koz kabac'h-gwenn-kann o liou.

Tostaat a reont gouestad, kroumet war o bizer.
Enaouet ar goulou e daou gorn an Aoter,
Ha dirag merc'hed koz ha kadoriou goullo
An oferenn vo lâret, evel bemdez, hizio.

An nor a zigor ter ha setu eur bugel
O vale drant, laouen, gant e bennig uhel,
Eur mousc'hoarz dudius a lugern war e zremm,
Ar vadelez a sked en e lagadig lemm.

Setu hen daoulinet war eur gadorig plouz,
Hag eno kalonek hep ober eun tamm trouz
E kinnig e bedenn 'vit eun Aviel
A reseo an Urziou 'barz iliz-veur Kemper.

Me a sonjas ennout, en da lagadig lemm,
Er mousc'hoarz peurbadus a lugern war da zremm
Dreist-holl en da ene, gant e vleuniou dispar
Ken koant ha ken plijus evit ar re da gar.

Ha pa gouezis stouet e-harz treid an Aoter,
E pedis evidout : « Kutuilhit, va Zalver,
« Bleuniou kaer e ene hag eun deiz d'ar beure
« Ra ginnigo aman e vuhez da Zoue. »

Ar straejou zo tenval, an amzer zo yen du,
Eun iliz sklaset, eur beure a gerzu,
Ha kalon entanet eur bugel a hunvre
En e ofern genta e sklerder miz gouere.

MAB AN DIG.

Perak e vennomp atao bale war roudou hon Tadeu

PEMP bloaz war nugent a zo, er miz-man, abaoe
m'emaoun e penn « Feiz ha Breiz »; epad an amzer-
se em eus kavet alieso'h a dro da fallgaloni eget d'en em
[aouenaat; start eo labourat evit Breiz, ker bihan eo ni-
ver al labourerien ha ker bras hini an dispennerien.

Kargadoù paperennoù gallek a vez ledet ken a ies ha
bemdez war holl barrezioù hor Breiz karet hag e weler
ar Vretoned hag a vag o c'horfou gant bara grêt gant gwi-
niz hadet ha dournet e Breiz a vag o sperejou gant bara
grêt e Paris hag a vezo atao disasun evito daoust d'al
liou gwenn pe rus a vezo roet d'ezan.

Mat! mat! daoust peger bras eo niver ar re a glask ma-
g) sperejou ar Vretoned ha peger bihan eo niver al len-
nerien a jom gant pep hini, e fell d'eomp, a-grenn der-
c'hel « Feiz ha Breiz » en e zav rak anez e c'helfed la-
varet ne vefe mui gouest beleien an XXe kantved [da ge-
lenn o c'henvroiz, evel re ar c'hantvejou a zo bet en o
raok, o lakaat da dalvezout en o c'homzou hag en o skri-
dou ar brezoneg flour ha c'houek o deus desket war bar-
lenn o mammoù.

**

Eun dra vuzudus eo hon divije gellet, ni Bretoned
dispartiet, gand ar mor bras, diouz Breiz-Veur, mirout, en
hon touez, ken kouls ha m'hon eus grêt, an daou den-
zor brasa digaset aman gand hon tud hag hor zent koz,
pa rankjont douara war aochou an Arvor, o tec'hout a-
raok ar Zaozon, breman ez eus 1500 vloaz : ar brezoneg
yac'h hag ar feiz kristen.

Daou denzor int ha n'o deus ket o far; unan anezo a
sklêra hent ar bed-all hag egile hent ar bed-man; daou
denzor int avat hag emañ, a-zevri, o klask o berez diga-
neomp; taolomp evez eta ha divorfilomp d'illo hag ene-
bomp a-zoare.

Ar Feiz he deus kollet meur a dachenn en hanter kant vloaz diweza-man; ar brezoneg ivez; e meur a barrez, e Breiz, ne vez ket anavezet ken, kouls lavaret, an dervez sul diouz an dervez pemdez hag e meur a diegez, ivez, e Breiz, ar brezoneg a rank chom e toull an nor hag ar vugale a vez grêt d'ezo distrei dioutañ evel diouz eun dra heugus ha gouest da ober gaou outo !

Mar deo eur c'holl evid eur barrez koll he feiz eo eur c'holl eviti ivez koll he brezoneg ha peurliesañ an eil koll a deu warlerc'h egile.

**

Hon tud koz o devoa savet war dismantrou an Arvor eur rouantelez breizek ha kristen, distag diouz hini Bro-C'hall; gand an amzer, dre heg kentoc'h eget dre gaer, an diou rouantelez a en em unanas; arabad eo hen an-kounac'haat koulskoude; en em unani n'eo ket en em douezia eo; war zigarez ma redomp da harpa hon amezogez ken alies gwech ha ma vezomp galvet arabad eo kredi e c'houzanvfemp he gwelet o tont da ober he holl renkou en hor bro !

Ne gavomp ket fall deski ar galleg met, e Breiz, hor brezoneg a dile beza da genta, e pep lec'h, ha ne ehanimp ket da stourm keit ha ma ne vezo ket anavezet e wiriou penn-da-benn.

**

War zigarez ma fell d'eomp kenderc'hel da vale war roudou hon tadou, arabad eo kredi hon divije c'hoant da welet hor Breiz-Vihan stag ouz Breiz-Veur.

Ar pezh a glaskomp hag hen embann a reomp krenv h-walc'h evit m'her gouezo ar bed-holl, eo ar gwir da veza war eun dro, gwir Vretoned ha gwir Gristenien. Eur wech ma vezo anavezet ar gwir-se, ne vezo trouz ebet ken etrezomp hag ar C'hallaoued; Bretoned ha Gallaoued a zo grêt evid en em glevet hag en em glevet a raint raktal ma ouezo an eil rumm anaout gwirioù egile; ma c'hell ar C'hallaoued ober vad d'eomp ouz holl lezel da vi-rout, en o c'her, hor feiz hag hor brezoneg, ni a c'hell

ober ivez kement all d'ezo, o kas daveto tud yac'h ha krenv hag a vezo gouest da lakaat en o mêziou goulle ar beo da gaout an trec'h war ar maro.

**

Ma fell d'eomp kendele'her da veza Bretoned eo eta, da genta, dre ma 'z eo bet savet hor Breiz-Vihan-ni gant Bretoned ha d'an eil dre ma 'z eo bet difennet gwirioù hor gouenn epad meur a gant vloaz war an tachennoù-brezel, gant hon tud koz, o deus kavet eun tamm mat gwelloc'h mervel eget mont da C'hallaoued.

Breiz, gwir eo, a zo bet trec'het er brezelioù bras, hag ar C'hallaoued o deus bet ar gouid warnomp, dre ma ne oomp ket niverus a-walc'h, e Sant-Albin-an-Hilber, da zeiz gouel sant Samson, d'an 28 a viz gouere 1488, met mar deo bet flastret ar c'horfioù, — hag ez int bet, rak 6.000 Breizad a gouezas eno, — ar gwirioù n'int ket bet flastret d'o heul, tamm ebet, hag abaoe ar bloaz 1488, ar Vretoned n'o deus ket ehanet ha ne ehanimp biken d'o embann, hag ar Varzed d'o c'hana :

Ra jomo peb unan, Breizad,
Dre holl, bepred, betek mervel !
Tra ma vo 'r mor, vel mur 'n he zro,
Ra vezo digabestr va bro !

**

Er bloaveziou diweza-man, mouez ar Vretoned a zav krenvfoc'h krenvfa; krenvfoc'h c'hoaz he deus ezomm beza, ma n'hon eus ket a c'hoant da welet hor brezoneg o vervel da heul ar re goz ha ludu kroaz Hor Zalver o nijal war hon dilhad.

Disul diweza e oa 100.000 dispac'her oc'h ober o reuz e Paris; ha goude ma vije an hanter anezo Bretoned, ne vijen ket souezet, Bretoned savet e skolioù dizoue ha divrezonek, ha dihentchet a-grenn evelse, diwar an hent-chou a heulie o zadou.

Peadra a zo da skrija pa weler an droug a ra hevelep kelennadurez d'hor c'henvroiz; n'eus ket da lavaret nann, ma fell d'eomp mirout hor feiz kristen e rankomp diskar,

ar c'henta 'r gwella, hon holl skoliou dizoue; tiez int ha ne vefent ket gouzanvet e bro ar hayaned hag ez afed d'o gouzanv e bro ar gristenien ? (1)

Ma fell d'eomp mirout hor brezoneg e rankomp diskar, ivez, ar c'henta 'r gwella, hon holl skoliou divrezonek; tiez int ha ne dleont ket beza gouzanvet e parrez ebet e Breiz-izel.

Ar skoliou dizoue gwella ma 'z int eo da lakaat ar vugale da nac'h o feiz hag ar skoliou divrezonek gwella ma 'z int eo da lakaat ar vugale da nac'h o Breiz.

Klevet em eus hano eus eur mestr-skol, savet war ar mêz, — ha a dle ober skol atao, — hag a lavare n'eus ket keit-se c'hoaz, dirak e baotred, evit diskouez d'ezo pegement a heug, en devot ouz ar brezoneg : « Je rougis de mes ancêtres » — « Me 'm eus mez eus va zud koz ! »

Tud evelse a zo pec'hed fiziout eur bugel enno.

Ar skoliou divrezonek gwella ma 'z int eo da zével danvez mevelien ha mitizien da vont da Paris pe dud da vont dindan ar C'houarnamant. N'eo ket skoliou evelse, evelato, eo a zo ezomm kaout e Breiz, met skoliou hag a zesko d'ar vugale karout o bro hag a roio c'hoant d'ezo da jom 'enni da veva !

Enebourien ar feiz a damall a ies a-walc'h an Iliz da zistrei sellou ar gristenien diouz traou ar bed-man ha d'o zrei, re en holl, ouz traou ar bed-all.

Tamall a c'heller dreist-holl, — ha digarez vat a vez d'hen ober bemdez, — ar re a zo karget da gelenn bugale ha yaouankizou Breiz, da drei sperejou ar re a zo dindanno, warzu Paris, Rom hag Athen, kêriou ha n'eo ket

(1) «...On a beaucoup parlé de l'Ecole laïque. Rien que les mandements d'évêques se chiffrent par centaines. Mais je ne saurais penser qu'on ait tout fait, car je ne veux pas croire que la France ne parvienne à se débarrasser d'un régime scolaire qui n'a son pareil dans aucun autre pays et qu'elle continue à offrir comme le constatait le Président Tardieu dans un livre récent : « Le spectacle unique au monde, d'un peuple auquel on enseigne « systématiquement l'horreur de son passé. »

(« Credo », N° 119, janvier 1936 :
« L'Ecole et la Patrie », pages 5-6).

da lavaret ez afent enno biken ha d'o lezel, genaouek, heb an distera anaoudegez, war ar yez a gomzer, an hanojou a zouger hag ar broiou a weler en dro d'ezo.

Gwelet a ran merc'hed zoken, skoliet gant Bretonezed, a oar latinat ha gregachat ha n'int ket gouest da drei e galleg an hanojou brezoneg kaer a zougont !

« Magni passus, sed extra viam » :

kammejou bras e vezont laket da ober, met siouaz, er mêz eus an hentchou a zaremprede o zud koz.

**

Ma 'z eus tud ha n'int ket evit gouzanv e Breiz nemed eur yez hag eur banniel, — yez ha banniel Bro-C'hall, na petra 'ta — e c'hellomp lavaret d'ezo krak ha berr, n'int ket eus hon tud-ni, ha stourm a raimp outo keit ha ma chomo distagellet mat hon teod ha nerz a-walc'h, en hon dourn, da zougen eur bienn !

Ma vezo pemp troatad douar war gorre hor c'horf paour hon devezo amzer a-walc'h da ziskuiza.

Kement pobl a glask gwaska eun all a deu ha ne vezer ket evit he gouzanv ken; grit, en deiz a hizio, tro ar bed, hag e weloc'h ar wirionez-se o skedi muioc'h-mui (1); an holl boblou hag an holl yezou o deus gwir da veva ha n'eo ket d'an Iliz pe d'ar C'houarnamant eo labourat da

(1) Setu aman eur pennad tennet eus eul lizer skrivet gand an Ab. Peccui, kelenner en Ethiopia, d'ar C'hardinal Baudrillart, rener skol-veur gatolik Paris :

« Les Européens sont fous! Pendant qu'ils se querellent et s'entre-dévorent, ils ne voient pas le formidable raz de marée qui se prépare pour les submerger. Ce coin d'Afrique orientale où nous vivons est une sorte de carrefour, où toutes les races se coudoient; il y a ici des Egyptiens, des Arabes, des Syriens, des Arméniens, des Indous, des Japonais, dont beaucoup sont des gens intelligents et instruits. Ma qualité de philosophe me place, dans leur esprit, à un rang à part dans l'espèce humaine; aussi, parlent-ils très librement avec moi. Eh! bien, je suis littéralement épouvanté de la somme de haines que les Blancs ont accumulé contre eux dans le cœur de ces gens. Tous, tous, ne rêvent que de chasser les Européens, de chez eux et, si possible, d'aller en Europe. retirer aux Blancs toute envie et toute possibilité de coloniser à l'avenir. Si

zistroada eur yez evit lakaat eun all en he lec'h. Deski eun eil yez da eur bobl a c'hell beza mat, met deski eur yez nevez da eur bobl evit gellout, dre-se, dont a-benn da rei lamm d'he hini koz a zo fall ha gant Doue ha gant an dud eo milliget ar re her gra.

A drugarez Doue, ez eus, abenn breman eleiz a C'hallaoued, uhel dre o deskadurez hag o c'hargou hag o wel sklêroc'h gwirion ar Vretoned eget n'her gra, marteze zoken, ar Vretoned o-unan.

**

Met kaer hon devezo labourat war dachenn ar feiz ha war dachenn ar brezoneg, e labourimp en aner ma ne c'hell ket hor c'henvroiz kaout e Breiz peadra d'en em vaga, d'en em wiska ha da ober o zreuz, en eun doare defeat, an eil e serr egile, hep beza re enkrezet en holl gand an amzer da zont.

Gwelet a ran aman, harp ennoun, eun tiegeziad tud a zoare, Bretoned vat, trizek a vugale ennan, yec'hed d'ezo, ar c'hoza triouec'h vloaz, ar yaouanka eun nebeud iniziou; n'int ket evit kaout o bara; an douer a droent n'eus nemet mein ennan; gouel-mikêl a zo bras; an tailhou pounner; foar a oa war o zraou disul diweza; divroa a rankont ha da c'houel-Yann a zeu e vezint du-hont, e kreiz ar Frans, wardro Bourj; betek ar vro-se, pa ne jomont ket e Paris, e welan tud Menez Are o vont, bep bloaz, warlerc'h o bara.

les Jaunes et les Noirs trouvent un fédérateur, l'Europe reverra le temps des grandes invasions. Et, à la vérité, je crois bien que ce siècle ne finira pas sans que Gengiskan sorte de sa tombe.

« Nous nous imaginons que nos machines, nos autos, nos avions, nos engins de guerre en imposent aux races de couleur. C'est une erreur, une lourde erreur que nous risquons de payer cher. La vérité qu'il faudrait crier sur les toits, c'est que le Blanc a perdu tout prestige, on ne le respecte plus, on ne le craint plus qu'à peine, il n'a plus guère, pour assurer sa domination, qu'une accoutumance que chaque jour entame davantage; encore une fois, nous sommes à la merci d'un fédérateur, homme, secte ou peuple, qui peut parfaitement surgir d'un moment à l'autre. »

(« Credo », N° 119, janvier 1936, pages 41-42).

Keit ha ma ranko ar Vretoned gouzanv dienez evel ma welan gouzanv hag astenn o dourn d'ar C'ha laoued evit kaout bara da zebri, arabad eo d'eomp gortoz dont a-benn da zalvi hor feiz pe hor breizadelez rak n'her graimp biken : An den a gomzo atao yez an hini a roio bara d'ezan h' tamm ha tamm, mar d'eo difeiz, e teuo da veza difeiz evel dan.

Ar re a labouro eta evid ar brezoneg hag ar feiz a labouro en aner ma ne vezont ket harpet a zoare gand ar re e fiziomp enno ar garg d' lakaat diskenn war an tailhou ha gwellaenn e stad ar goueriaded hag ar vicherourien : labouriou dishenvel a zo da ober met holl eo ret e vefent grêt ma 'z eus c'hoant da adsevel ar vro en he c'haer.

**

Trugarekaat a ran, a greiz kalon, ar re holl o deus roet o skoazell da « Feiz ha Breiz », er pemp bloaz war n'gant diwez-man, ken o skriva ennan, ken ouz e skignna en dro d'ezo, ken ouz e brena diouz ar bloaz. Douer'o faeo.

M'o deus an holl poan oc'h ober o zreuz, « Feiz ha Breiz » a zo unan eus ar re o deus ar muia; ar re her skriv ha meur a hini eus ar re her gwerz n'o devez ket eur gwenneg, met ar paper, ar c'hlichedou, ar moula hag ar c'has, an traou-se holl a deu da gêr, ha prenerien lezirek a zo a bren hol levrig eur miz hag a jom daou goudeze, hep hen ober ha ne vez ganto nemet koll war goll.

Al labour hon eus grêt, e pemp bloaz war n'gant, a zo dister; harpet gwelloc'h, — ha ne oa ket start hen ober, — hon divije grêt kaeroc'h. Rener « Feiz ha Breiz » pa glask tremen diouz e holl lennerien a vez laket ken nec'het hag eur c'hi war eur c'havaz : re uhel pe re izel e vez atao pep pennad da hennon pe da hennont.

Evid ober mat; — sklêr hag anat eo, — e vije bet dleet kaout tri « Feiz ha Breiz » :

1. — « FEIZ HA BREIZ AR VUGALE », evit paotred ha merc'hed ar skolioù;

2. — « FEIZ HA BREIZ AR ZUL », evit rei, d'an holl, kelou diwarbenn nevezentioù ar vro, an Iliz hag ar bed;
3. — « FEIZ HA BREIZ AR MIZ », e vije kavet ennan eur bern skridoù a dalvoudegez, savet e brezoneg, henvel ouz brezoneg, diwarbenn an holl skianchoù a c'hell pinvidikaat ha kaeraat spered mab den.

En hent-se, da vihana, pep rumm lennerien a gavfe en unan pe unan eus an tri « Feiz ha Breiz » ar vagadurez-spered a vefe diouz e zoare.

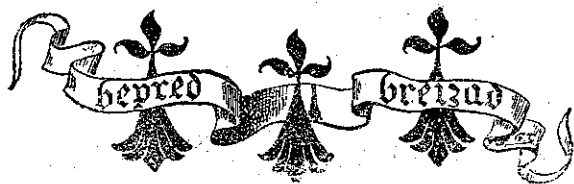
Va youl a vije en em gaout eno, met neuze e vije ret kaout, hep dale, tud yaouankoc'h hag anaoutdekoc'h egedonn war an holl yezou hag an holl istorioù keltiek, evit kreski, keraat hag uhelaat c'hoaz « Feiz ha Breiz » hag ober anezan eul levrig miziek hag a ray enor d'ar Vro ha d'an Iliz.

Labourioù a vil vern a zo c'hoaz d'ober en dro d'ar brezoneg.

Pi XI en e lizer « Ad catholici sacerdotii fastigium », skrivet d'an 20 a viz kerzu diweza, a ro « meuleudi d'ar « veleien ha d'ar venec'h a viras hag a zavetas tenzo-« riou-spered an amzer goz, peurgollet a-benn breman, « anez d'an Iliz ha d'he manatioù. »

Siouaz tenzorioù ar brezoneg n'int ket bet dastumet evel m'eo bet dastumet tenzorioù al latin hag ar gregach; n'int ket kollet holl, evelato, c'hoaz, a drugarez Doue; eur bern anezo a zo smailhet atao e sperejou ar re goz ha gwella-se ma teu beleien yaouank eleiz da anaout an dastumadennou talvoudus a c'hellfent da ober c'hoaz, en o farrezioù, evit brasa mad Feiz ha, Breiz !

Y.-V. PERROT.

EN eur verouri vihan e veve eun intañvez, deuet, eun tammig, war an oad; evit he sikour n'he devoa nemet he mab; siouaz, alies, e veze sikouret war an tu eneb, gant he Yann, rak Yann oa e hano.

Eun dervez e oa o vont da gere'hat eur c'harrad foenn en tu all d'ar voure'h hag e vamm a lavaras d'ezan : « Setu aman eua nebeud gwenneien da bronca d'in eur rumm nadoziou da ober stamm; emichans, ne ankouna-c'hai ket d'o frena ?

« — O! nann, mamm, bezit dienkreiz, prenet e vezint d'ec'h ho nadoziou ! »

Hag ben en hent.

Prenet gantan an nadoziou, ne gomprens ket e pelec'h o lakaat da vont d'ar gêr ha ne gavas ket gwe loc'h eged o lakaat e korn ar c'harrad foenn.

Pa zigouezas er gêr e oa bec'h o klask an nadoziou d'ober stamm; kaer e voe klask ne voent ket kavet.

— Kêz pôtr sot, eme ar verourez, perag ivez o lakaat er c'harrad foenn ? Ma karjes beza o stanket e korn da

chupenn e vijes bet dimec'h ganto !

— Petra fell d'eoc'h, mamm ? Ne ouien ket ; 'benn ar wech all me ray ; 'benn ar wechall me ray.

*
**

Abenn ar wech all e voe kaset da gerc'hat eul loc'h houarn, digand eur marichal, hag, evid ober evel ma oa lavaret d'ezan e sankas al loc'h pounner e korn e chupenn ; houman, na petra, 'ta, a voe roget gand ar bouez ma ne oa mat mui nemet d'ar pihaouer.

— Kêz pôtr sot, eme ar vamm, perak n'az peus ket douget da loc'h war da skoaz ?

— Mat ! mat ! mamm, 'benn ar wech all me ray, 'benn ar wech all me ray !

Diwezatoc'h ez eas da gerc'hat eur penmoc'h ; eun nask a oa laket da henman en e droad ha ne voe ket nec'het Yann, en taol-man, evit hen teurel war e skoaz, en despet da griadennou ar pourkêz loen, hag hen dougas pennda-benn an hent, er stad-se, ken dies evito o daou ; ar penmoc'h a zailhe, a yude, met Yann a zalc'he goevn hag e oa souezet a-raok digouezout tre d'ar gêr dre ma oa habaskaet ha didrouzet ar zamm a zouge.

Digouezet er porz hen stlapas d'an douar, diwar e skoaz hag e savas e gein da analat, eurus o tizamma, met pa zellas ouz ar penmoc'h, henman ne finve mui.

À fors da zailha, ar gordenn a oa treidellet en dro d'e c'houzoug, ma voe krouget ; breman Yann a gomprens perak e oa didrouzet.

Ar paour kêz intañvez, en taol-man a voe prest da goi he fenn, o welout an darvoud ; siouaz, ma kendalc'hje e baotr, gand e droiou diskiant, hep dale e vijent laket o daou war ar plouz. Hag o c'hourdrouz he mab diempenn ar c'homzou a venne chom en he gouzoug hag an douar a deue en he daoulagad.

— Ma Doue ! ma fôtr paour, petra ez peus grêt adarre ? Perak klask dougen al loen-se, war da gein ? Ha ne weles ket 'ta en deus pevar droad da vale ? Ma karjes

beza kemeret eur wallig d'ober d'ezan bale ha beza henbleinet gand an nask a oa en e droad !

— Ya ! mamm, met ne ouien ket ; 'benn ar wech all, me 'ray ; 'benn ar wech all, me 'ray !

*
**

Kaset e voe c'hoaz, eur wech, da gerc'hat eur pod-pri ; ober a reas evel ma oa lavaret d'ezan ober, en taol diweza ; kemer a reas eul lasenn da staga ouz dioukouarn ar pod pri ; kemer a reas eur wallig, en e zouru, hag e chachas war al lasenn ; ar pod a zanse war an hent meinek, a droe, a zistroe, ma folle Yann warnan, evel m'en divije grêt war eun dra beo bennak. Ne 'z cas ket pell dibistik, ar paour-kêz pod. Eun tamm a zistagas hag eun

all! Ken ne jomas mui nemed an dioueskouarn stag ouz al lasenn.

Yann a oa nec'het adarre : petra lavarje e vamm, en taol-man ?

En eur penker, e kichen eno, e oat o tifonta eul leur goz hag o veza ma n'en devoa pod ebet ken ez eas da zel-lout. Unan eus al labourerien, gand eun taol franch, a ziskoachas eur pod pri koz bet laket eno, gwechall, evel ma oa ar c'hiz, evit lakat al leur da zeni gwelloc'h, pa vijed o tourna gund ar freilhou.

— Sell, eme an difonter, da Yann, marteze ez out et skuiz o sellout ; evit az prea da veza dale'het d'eomp ar goulou, eur pennad, e vezo roet d'it eur podad anann da gas d'ar gêr !

Yann ne c'houlennas ket gwelloc'h, hag heb ober van ouz c'hoarz goapaüs an difonterien, e kemeras ar pod koz, ken pounner hag eur maen, dre ma oa leun a zouar melen.

Daoust d'ar bouez anezan hen dougas, etre e zivrec'h, betek ar gêr, gand acoun d'hen torri, evel egile.

Souezet e oa e vamm o welet ar pod koz o tont gantan; klask a reas diskarga anezan an douar, met ken kalet e oa ma ne deuas ket a-benn.

Kemer a reas eur vaz houarn da skei warnan, met ar pod a dorras da heul an douar.

Pegen souezet e voent neuze o daou, o welet ar peziou aour o ruilha anezan; eun hanter podad a oa anezo : eur bera danvez !

Diwar neuze ar verourez a c'hellas kemer eur mevel, eun den fur hag oajedek hag a ouezas kelenn ar paotr Yann hag ober anezan eun den damhenvel ouz ar re all. Hag ar verouri labouret mat a roas peuri founus hag eost puilh.

Furnez he mevel a blijas kalz d'an intanvez ha d'ezan ne zisplije ket danvez houman; setu ma teujont da unan o buhez o timezi an eil d'egile.

Hag er verouri ne vezer ket piz gand an danvez deuet di en eun doare ken burzudus : kement paour a dremen a vez leuniet d'ezan e gof hag e zac'h.

Youenn GERVEL.

KELEIER AR MIZ

EUN EURED

An Aotrou Charles Antoine de Lignières hag an dimezell Marie-Thrèse de Poulpiquet de Brescavel, a zo bet eureujet e iliz Plougerne, d'an 18 a viz c'hovevrer diwezha.

Buhez hir d'an dud nevez.

EUR C'HANV

Erbedi a reomp ouz hol lennerien an Aotrou Bars, deachalonied Kemper, maro d'an 19 hag interret d'an 21 a viz c'hovevrer, e bered Sant-Louis Kemper; ginidik e oas eus Blougerne hag oajet oa a eiz vloaz ha tri ugent.

ESKOB NEVEZ MENE0

Hon Tad Santel ar Pab a zo o paouez henvel da eskob e Meneo, e bro Gembre, an Aotrou Mikael Mac Grath, eun Iwerzoniad, ganet e Kilkenny, hag eun Iwerzoniad penn-kil-ha-troad p'eo gwir e komz iwerzoneg.

An Aotrou Mac Grath a oar ivez komz e kemraeg koulz hag e iwerzoneg.

Digemeret mat e vezo eta an Eskob nevez gand hor Breudeur tramor; kinnig a reomp d'ezan gant doujans hor gweilla gourc'hemennou ha goulenn a reomp ouz Doue e lezel epad pell hag hir amzer war gador sant Divi, evit brasa mad an holl broiou keltiek.

AR BREZONEG ER SKOLIOU

Abaone ar miz tremen, parrezioù all o deus goulennet ma vo roet e lec'h d'ar brezoneg e skolioù ar c'houarnamant :

Goelo : Lanvollon. — E Bro-Dreger : Lezardreo, Ples-tin. — E Bro-Gerne : Loctudy, Konk-kerne. — E Bro-Wened : Guéméné (er barrez-man, ar goulenn a zo bet graet gand an Ao. Raude, depute), Sant-Yann-Brevelay.

E Breiz-Uhel : Auessac. Eur frealzidigez eo, gwelet ar barrez diweza-man o rei he mouez ivez. Diskouez a ra da Vretoned Breiz-Izel, e fell da Vretoned Breiz-Uhel, daoust ha ma ne gomzont mui ar brezoneg, stourm ivez evid ma vezo desket, er skolioù, hor yez broadel.

Da heul ar parrezioù-se e teu :

« Chambre de Commerce des Côtes-du-Nord » ha « Société d'Etudes » Montroulez, war goulenn hor c'henvroad mat Fanch Gourvil ; Bretoned Compiègne hag « Union Sportive » Bretoned Paris ; Skolerien goz I. V. Wengamp, o chom e Paris.

Ti koz L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

... Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa e mouchoerou ha tavancherou brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a UGENT REAL DRE GANT a vez roët e marc'hadourez, ha DEK DRE GANT d'ar familhou niverus diwar diskouez o c'hartenn.

Ar Skol Yrezonek

1. — RUMMAD KENTA (Cours supérieur)

Displegadenn : Ho pask kenta : Ar retred. — Oferenn ar gomunion. — Oferenn-bred. — Ar gousperou. — Er gêr. — Displegit.

2. — EIL RUMMAD (Classes du certificat)

Ho mignon Per a lavar d'eoc'h mont gantan da glask neiziu. — Mont a rit. — Goude klask pell-amzer e kavit eun neiz. — E pelec'h? — Eun neiz petra eo? — Gant petra eo graet? — Petra rit eus an neiz-se? — Petra zont-jit eus ar re a zifoup pe a zineiz al laboused bihan? — Perak?

3. — TREDE RUMMAD (Classes au-dessous du certifié.)

Pere eo al laboused a ra vad d'al labour-douar? — Ha mat pe fall eo difoupa pe dineiza al laboused-se? — Pere eo al laboused a ra droug? — Da betra e reont droug? — Petra ra ho tad evit miret ouz ar brini da ziskenn en e barkeier?

AR RE-MAN EO DEVERIOU DIWEZA KENS-TRIVADEG « FEIZ HA BREIZ AR VUGALE ». GOULENN A REOMP DIGAS D'EOMP AN HOLL DEVERIOU A-BENN FIN MIZ EBREL, RE AR MIZ-MAN HA RE AR MIZIOU ALL.

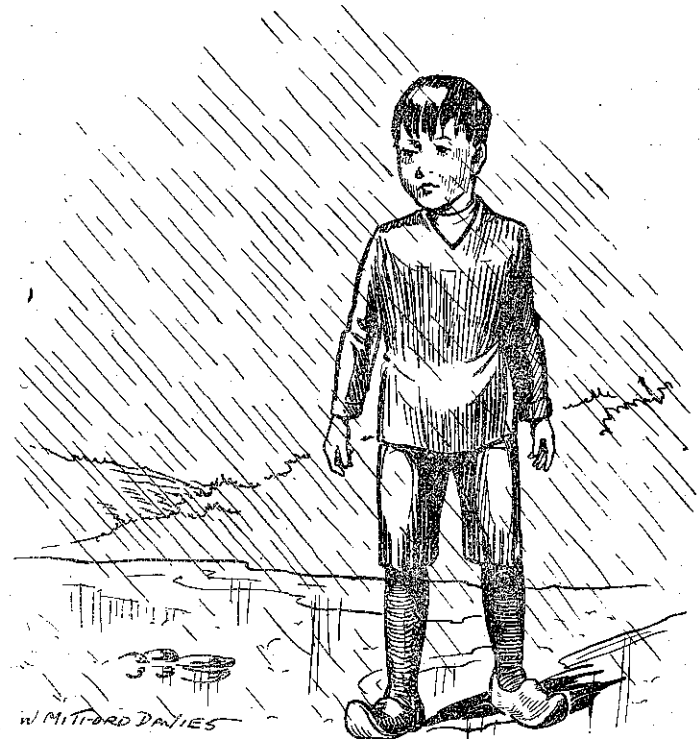
MEURZ
1936

O DEUS ROET PROFOU

EVIT « FEIZ HA BREIZ AR VUGALE »

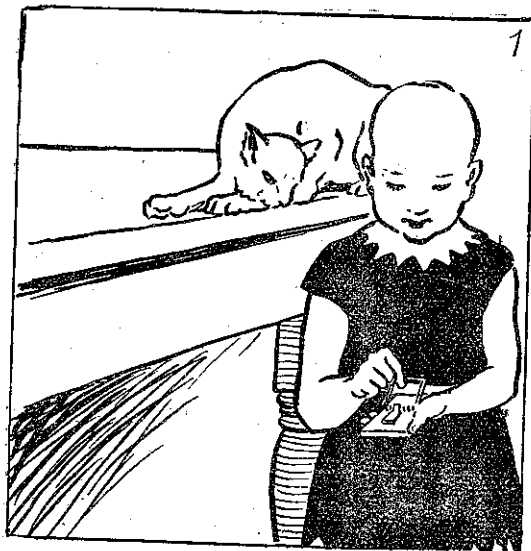
An Ao. Leon Ar Berr, kenlabourer an « Ouest-Eclair »	10 lur
An A. David, person Loqueffret	10 lur
An A. Hernot, rener skol gristen Collorec	10 lur
An A. Noury, Kerber	25 lur
Diou Vleunenn-Vrug	10 lur
An A. Grill, enseller skoliou kristen eskopti Kemper	20 lur
An itron Rivoallon, Plouzane	10 lur

Ho Yec'hed Bugale !

Edoug ar goanv, ezomm ho peus, bugale geiz, da deurel evez ouz o yec'hed : gant neberit a dra e kouezer klanv. Sel-lit ouz ar paotrig diskiant-man : doare en deus d'en em blijout o chom dindan ar glao puilh. Gleb teil eo e zilhad, ha p'en en gavo er gêr, e vezo gourdrouzet gand e vamm, met da c'hedal gouest a-walc'h eo da dapa eur « rhum » ha gwasoc'h c'hoaz. Re all, neuze a zo ha ne gavont netra gwelloc'h da ober nemed galoupat gand an amzer-man, divoutou, gand o loerou, war an douar gleb, hag e vezont souezet goudeze, o welet o deus paz.

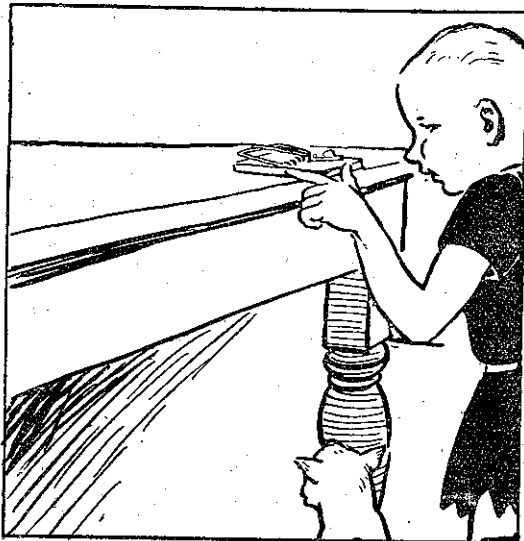
N'it ket da gemeret skouer war ar vugale-se, a ro trubuilh d'o zud, gand o zroioù diskiant.

Ar

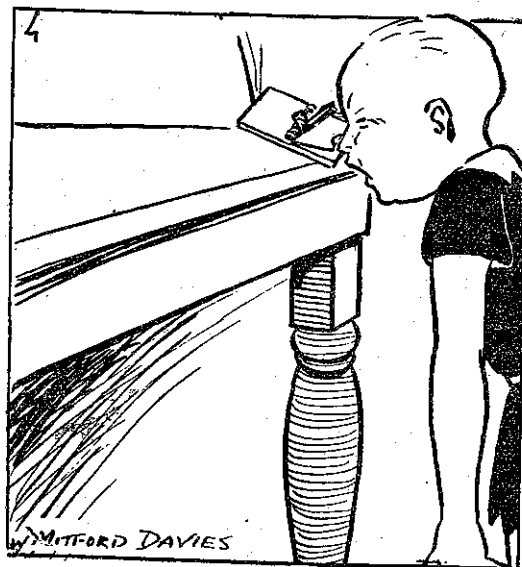
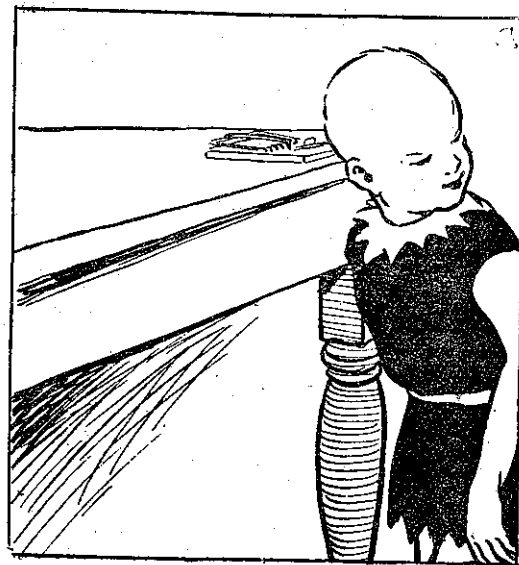
Tom :
 O vont da
 dapa logod
 emaout
 Toudels ?
 Toudels :
 Ya ! pegwir
 n'out ket
 gouest
 d'hen ober
 te !....

Toudels :
 Bremaik e
 well,
 ar mell
 logodenn a
 dapin.
 Tom :
 Euh ! euh !
 poan am
 eus o kredi.

Griped

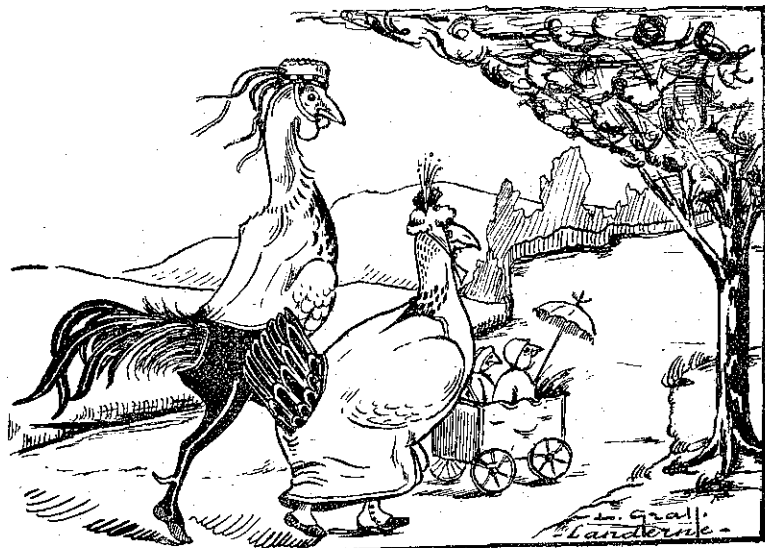
Toudels :
 Kerz ac'ha-
 lese, Tom,
 rak, ma
 chomes
 aman, al lo-
 god ne
 deuint
 ket !

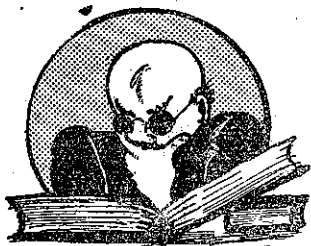
— Bing !
 Aïeu ! va
 fri !
 Tom :
 (eus a-bell)
 Euf logo-
 denn
 zouezus
 az peus ta-
 pet, Tou-
 dels

Divinadennou

An Aotrou hag an Itron Lostek,
 Gwisket en o c'haera, o pourmen,
 O bugale vihan : Godig, Lostig
 Ha Labousig, met, Labousig
 a zo kollet ; e pelec'h eman a gav d'eoc'h ?

An Aotrou Fur, eun den
 desket bras, a zo o klask gou-
 zout petra a zo skrivet war
 unan eus pajennoù al leor-
 koz a zo gantan. Kaer en deus
 klask, ne deu ket abenn da
 zibuna ar gerioù hanter ziv-
 livet. Deuit eta war e sikour.
 Lakat a reomp dirazoc'h ar

gerioù-se, ma klaskoc'h al lizerennoù a vank.

2. G-i-e-n e-
 da c'-l-o e -e-n.

« »

3. El-c- m- v-z t-
 E-e t-u-l -n -l.

4. Mo-l-r-e d-u h- P-sk k-i-h-re-
 A r- d'-n a-c'- b-z -a-r-k.

(Degaset gant Anna-Mari Auffret, Scrignac).

L'auteur se défend d'avoir fait là œuvre d'éru-
 dition : préoccupé de la douloureuse situation dans
 laquelle se trouve la langue bretonne, désireux de re-
 lever et combattre les erreurs et préjugés répandus
 sur elle, constatant le travail de redressement entrepris
 par des protagonistes ardents et de haute « valeur »,
 il a lu maints ouvrages se rapportant directement ou
 indirectement à la question du breton, il s'est docu-
 menté sur les luttes dont il a été et est toujours l'objet.
 Son livre est un livre de vulgarisation et de propagande,
 de discussion aussi ; c'est le résultat de ses lectures,
 de sa documentation que l'auteur apporte au public.

Muni de ce travail que toute personne intéressée
 pourra compléter selon ses expériences personnelles,
 chacun pourra étudier et apprécier l'importance de la
 question, discuter des problèmes posés ; et tout dé-
 fenseur de la langue bretonne y puisera d'utiles élé-
 ments à discussion, des raisons d'espérer et la volonté
 d'intensifier son action.

Au moment où se manifeste depuis quelques mois le
 mouvement que l'on sait en faveur de l'enseignement
 de la langue bretonne, cet ouvrage était indispensable.

Tous les amis de la langue
 bretonne voudront souscrire
 à cet ouvrage et le répandre
 autour d'eux.

Bulletin de Souscription

à retourner à
L'IMPRIMERIE COMMERCIALE DE BRETAGNE
AGENT DE VENTE
7, Rue des Francs-Bourgeois, RENNES

Je soussigné :

Nom, Prénoms .....

Adresse complète .....

Je déclare souscrire à l'ouvrage :

LA LANGUE BRETONNE, par Marcel Guieysse

Biffer les mentions inutiles	} Exempleire sur bouffant Alfa	10 fr.
		par 5 exempleires l'unité.....
	Exempleire de luxe sur vergé Breiz	20 fr.
(Edition originale numérotée)		

Je vous adresse le montant par Chèque Postal.

C. C. 166-13 à Rennes

Signature :

Le .....

Il ne sera tenu compte que des souscriptions accompagnées de leur montant.

Vous êtes priés d'indiquer ci-dessous les noms et adresses
des personnes de votre connaissance susceptibles de souscrire au
présent ouvrage :

.....
.....
.....
.....
.....

Merci.

72^{vet} BLOAVEZ -- Nⁿⁿ 4

MIZ EBREL 1936

FEIZ HA BREIZ

AR

ZIZUN

SANTEL

ER miz-man e figouez gouelion brasa an Iliz; degas a reont en hor spered ar zonz eus dervezioù diweza Hor Zalver, ar zonz eus ar zizun veur a welas eun urz nevez o tont er bed, ar zonz eus hon Dasprenedigez, eus ar baradoz digoret a-nevez hag eus an den lakez adarre en e renk.

Kroaz ar c'halvar a verk ar penn uhela eus istor ar bed; en eun tu d'ezi ema an dud o deus bevet war an douar-man o fiziout war an Dasprener da zont hag en tu-all ema ar re a zo sklerijenet o sperejou gand kentelioù Hor Zalver ha krenvaet o c'halonou gand e zakramanchou.

Kroaz ar c'halvar a jomo hiviziken a-uz d'ar bed-man ha ne vezo salvet den ebet nemet dre Hor Zalver Jezuz-Krist. Ker bras eo hor sempladurez ma n'omp ket gouest da zevel, ac'hanomp hon-uman, betek an nenv.

Perak ez eus kement a eneou hag a gav diès pedi ? Perak kement a denvalijenn hag a fallagriez e sperejou hag e kalonou an dud gouez hag an dud difeiz, nemet dre m'emañt dindan kraban an drouk-spered ? Perak ar boan ? Perak ar maro ?

D'an holl draou-se n'eus respont all ebet du ober nemet herman : « Buhez Doue a dle b'cunia e ene an den; kollet « eo bet, siouaz, ar vuhez-se, dre ar pec'hed ha keit ha « ma ne vlcunio ket ennan, a-nevez, an den a valeo, evel « un dall, en denvalljenn, dindan galloud Satan ! »

Setu ar pezh a deu d'comp warlerc'h pec'hed Adam. Goude beza laketa ar pardon da goueza warnomp o c'houzanv hag o vervel evidomp, war ar groaz, kefridi Jezuz eo rei d'comp ar vuhez-Doue hon devoù kollet ha setu perak, dere'hent e varo, e savas sakramant an Aoter el lec'h m'ema, e gwirionez, evel Doue hag evel den, evit talvezout da vagadurez d'hon eneoù.

Evit nevezi bemdez sakramant an Aoter, evit kas betek ar broiou gouesa hag ar c'hantvejou pella, ar zonz hag ar vad eus e varo war ar groaz e savas an oferenn hag e fi-babaz eur rumm dud d'hel lavarout, en e lec'h, eus an eil kantved d'egile, da zavetei an eneoù ha da zigeri d'ezo dor ar baradoz.

Sizun Pasion Hor Zalver eo, e gwirionez, ar zizun veur hag ar zizun zantel; diwar ar zizun-se eo deuet ar brasa gwellaennoù a zo bet degaset er bed-man abaoe m'ema en e zav; ma 'z eus muioc'h a garantez er bed, eo dre m'en deus eun den-Doue, er zizun-se astennet e ziouvec'h war eur groaz evit briata holl poblou an holl gantvejou ha deski d'an dud en em c'houzanv hag en em garout.

Hag ar zizun-se hag a welas Mab Doue o tiwaska kement a boaniou her gwelas ivez o trec'hi ar maro, pa zavas, da c'houlou-deiz ar zul Fask, leun a vuhez eus ar bez m'edo e gorf goulliet astennet ennan tri dervez a oa !

Epad ar zizun veur-se prederiomp war mysteriou brasa hor relijion; heuliomp ofisou kaer ar zizun zantel; nevezomp buhez hon ene, ma c'hellimp en em laouenaat da zeiz bras Pask Hor Zalver Jezuz-Krist, a-unan gant holl zent ar baradoz ha gand an holl eneoù santel a zo fulhet e pevar c'horn ar bed.

A. P.

1836-1936. Kant vloaz a zo hirio abaoe m'eo bet deuet war an douar an hini a dlee skriva unan eus ar gwella Mizioù Mari a vez lennet e Breiz-Izel. Eur maread, sur omp, a vezo laouen da anaout eun diverra eus buhez eur skrivagner en deus savet evid ar Vretoned eul leor ker madoberus. An Ao. chaloni Louvière, penn-rener kloerdi bras Kemper, an Ao. chaloni Pérennès, an Ao. chaloni Dujardin, penn-rener skoldi vras Lesneven; an Ao. dean Jézéquel, persoun Bohars eo a dleomp da drugarekât eus ar sklerijenn o deus lakêt enni buhez hor c'henvroad. Bennoz Doue d'ezo da veza bet ker madeleuz !

I. — BUGALEAJ AN AOTROU BRETON

Fransez-Mari Breton a voe ganet ha badezet d'ar c'houezek a viz c'houevrer mil eiz kant c'houec'h ha tregont. Eozenn oa hano e dad hag hini e vamm Marianna Roudaut. Evit paeroun en devoe Fransez Breton ha Mari-Franseza Queffurus evit maerounez.

En hevelep dervez e voe ive ganet ha badezet eur c'hoar d'ezan, Anna Vreton. O zud a veve e Plougerne en eur geriadennig hanvet Kervent. Pa zigoras spered ar c'hrouadur d'ar skiant ha d'ar wirionez, pa zigoras e galon d'ar mad, n'en devoa nemet sellout ouz e gerent evit gouzout dre he hent mont. Tud ha traou hen dougenne dalc'hmat warzu Doue hag ar Werc'hez.

Daoust ha ne ket skouer e familh eo a laka dirazomp en eur skriva ar c'homzou-man : « Hag ez eo kaer, dreist-holl war ar mêz, gwelout... an dud a boan hag a labour, goude beza bet o labourat hag o c'houezi, o tont da greizdeiz pe diouz an noz, an tiad a-bez, tad, mamm, bugale ha servicherien, d'en em ziskuiza ha da zec'ha ar c'houezenn diouz o zal e kichenenn skeudenn ar Werc'hez, o Mamm ! Ar pedennoù a reer eno a dle mont, a dra-zur, war eeun da galon ar Werc'hez ha da galon an Aotrou Doue e-unan ! »

Diwezatoc'h, pa skrivo diwarbenn deveriou an tad hag ar vamm, ar mab beleg n'en devozo nemet sonjal en e gerent evit diskouez petra a dle an holl gerent beza hag ober : « En eur zeski d'ar vugale koms, emezan, e tleont deski d'ezo o fedennou hog o c'hreansou, hag ouspenn, o c'hatekismou, e tleont o c'has d'ar skol ker-kent ha ma vezint en oad da vont, teurel evez warnezo, diwall na zeufent da goll o amzer..., boaza anezo abred da vont da govez ha da veza aketus da vont da zul d'an offisou.... Ar c'hrouadur, peurvuia, a gemer skouer war ar pezh a wel e dad hag e vamm oc'h ober dirazan. Hag an tad hag ar vamm a dle, ato da vihana, gallout lavarout : grit evel ho tud hag emac'h ato sur da veza war an hent mat ».

Nann, ne ket e dad hag e vamm o defe bet ar rebech-man, a skrivo o mab, eun deiz : « Ma ne gemerfec'h ket a breder gant ho pugale, ec'h errufe ganto evel gand an douar gwella : ma ne vez ket labouret mat ne vezo ennan nemet louzeier fall ». Nann, pell ac'hano hag ene Fransez a voe kemeret kement a breder gantan ma 'z eas, moarvat, bepred war gaerât.

Ha neuze, beva a rae en eur gêriadennig en em zispak dirazi eur gwel ken kaer ha ker kentelius ! Eus a Fransez e ve gallet lavarout ar pezh a lavaro an Aotrou 'n Eskob David eus eur c'hrouadur ganet dindan an hevelep heol : « Quand il prendra conscience de lui-même et du monde extérieur, Dieu vite lui apparaîtra, avec son nom écrit partout dans le grand livre de la nature si magnifiquement ouvert devant lui ». Hag ar skrivagner da zisplega dre gomzou dispar gened dudius ar vro. (Sur les pas de sainte Thérèse).

Hep mar ebet, Fransez n'eo ket chomet dizeblant dirag eur gwel ker kaer ha, meur a wech, en deus sellet, gant dudi, ouz an heol o kuzat war ar mor epad ma sklerijenne an draonienn hag ar c'hre-c'hiou eus e sked diweza ha mac'h entane a ruzder ar c'hoummou en em luskelle warno araok kouskat dindano. O welout gened ar bed e tlee ive anzav : « Peger kaer e tle beza Doue p'eo gwir war an douar ez eus traou ker brao ! »

Pa vezo deuet war an oad, e skrivo : « Pa zellomp en dro d'eomp, e welomp o ren e pep tra eun urz ar c'haera : an heol, al loar, ar stered a ro d'eomp o sklerijenn; an douar, ar gwez a ro d'eomp bep bloaz gounidegez ha frouez... An Aotrou Doue en deus o c'hrouet evid an den, lakêt peb hini anezo er stad ma c'hellje ober ar muia vad hag ar muia plijadur d'ezan er bed-man. Ha peger kaer e tle eta beza an den, na pegen uhel e tle beza savet dirak Doue pa 'z eo gwir en deus a-viskoaz sonjet ober kement-all evitan ! » Lec'h a zo da gredi eo bet ar paotrig boazet da gaout abred menozioù ker yac'h ha ker kristen.

Abred ive, en deus, sur omp, klevet e vamm o rei d'ezan an aliou-man a roio e-unan, en e viz Mari : « Diwallit mat, tud yaouank, seulvui e vezot henvel ouz-ar Werc'hez en Templ, seulvui ma teout aketus d'an iliz, d'an offisou da zul, da govez alies, seulvui ma vezot devot ha ma tec'hot diouz plijadurioù ar bed, seulvui a-ze e vezot savet uhel dirak daoulagad an Aotrou Doue ha zoken dirak daoulagad an holl er bed-man. An dilhad kaera eo ar re a vez diwallet ha gorroet ar gwella, evelse an dud yaouank santela eo ar re a zeu d'en em guzat ar muia e harz treid an Aotrou Doue, a harz aoterioù ar Werc'hez ».

Ar paotr a felle d'ezan en em ziwall ker mat ha beza kement d'an Aotrou Doue ma c'hoanteas gantan mont da veleg.

II. — YAOUANKIZ AN AOTROU BRETON

D'ar mareou-ze n'ez êd d'ar skolaj nemet pa veze eun tammig oad. Evelse, Fransez a oa krog en e c'houezek vloaz pa zeuas, moarvat henchet gand e dad hag e vamm, da skei war dor skolaj Lesneven. Digemeret e voe ha lakêt er c'houec'hvet; ar pep brasa eus paotred e glas o devoa wardro pevarzek vloaz; tri anezo hepen o devoa, evel dan, c'houezek vloaz, met eus ar re-man ar c'henta a jom er gêr goude ar c'houec'hvet, eun all goude ar pempet hag an trede goude ar pevare. Fransez, hen, a gendalc'h gant nerz kalon betek fin ar c'hlas kenta.

Eus ar bloavezh 1852 betek 1858 e pleustr kalonek. Adaleg an trede en deus ar skol evit netra, pe da vihana n'en deus ket ezomm da baea ar gwir evit gellout kaout kelennadurez ar skolaj, gwir hag a veze paeet d'ar gommun. Etouez an holl skolidi n'eus nemetan o kaout an enor-ze, ar pezh a lez da gredi pegement e skede an den yaouank en e studi.

Roll loreidi 1858 a ziskouez dreist-holl en devoa ar Breizad yaouank eur spered digor, lemm zoken. Oajet a zaou vloaz war nugen, edo echu gant e Retorig. En e glas n'eus nemet dek paotr hag evit pep tra desket epad ar bloaz n'eus nemet eur priz.

Er ouiziegezh da brezek e latin (discours latin) ha da skriva diwarbenn ar relijion (rédaaction religieuse), Fransez a zibrad ar priz. Evit e c'halloud da zeski dindan evor (mémoire), en deus an eil « accessit ». En holl draou all gwitibunan, er gourin evit beza ar gwella (Excellence), er prezeg gallek (discours français), en istor hag er geografi, er varzoniezh latin (vers latins), en doare da drei al fatin hag ar gregach, e galleg, e fizik hag e naturoniez (physique et histoire naturelle), en holl skianchou-ze, hor Plouadkerne a zo hanvet bep tro goude ar priz kenta.

Evel ma welomp, Fransez en deus poagnet da bignat uhela ma c'helle er ouiziegezh : n'en deus ehanet, a glas da glas, da gaerât ha da binvidikât e spered ha, dre-ze da grenvât e volonte. Met dreist-holl e klaske gwella ha santelât e ene en eur ober e pep tra bolontez an Aotrou Doue. War ar poent-man hon eus eun testeni presius.

An Tad Loranz Ar Goff, eus Landeda, Oblad Mari Dinamm, maro er C'hanada, e 1932, d'an oad a 93 vloaz, en deus displeget er gelaouenn « En Avant » (niverenn 167, p. 229-234), p'edo skoliad yaouank (1854), en devoa eur gampr e kêr, e ti an Itron Po-chard he devoa evelse wardro ugent paotr eus ar skolaj. « En o zouez, eme an Tad, ez oa pemp oajet mat. » Tri anezo a oa eus a Blougerne : « Reun Vodênes, skouer ar skolaj, sammet yaouank kenan gand eur c'hlenved didruez; Fanch Caboun-hag-e-gap, galvet evelse dre ma ne gwitae morse e gaban : aon en devoa da vervel gand an danijenn-skevent (pneumonie), ha ne c'hellas nemet pellât ar maro, a erruas eun nebeut bloaveziou goude e vele-giaj; Fanch Vreton, ive eun den gouest, met ne lezas ket Doue amzer gantan da rei e holl vuzul : her gervel a reas davetan nebeut bloaveziou goude m'oa grêt beleg. Bez' hon devoa eta dindan hon daoulagad ar skolidi vras-se fur ha mat da labourat evit rei d'eomp ar skouer vat ».

Pa lennomp e miz Mari ar Ao. Breton an aliou mat a re d'ar yaouankizou, n'omp ket evit mirout da anzaw n'en deus grêt nemet astenn dirazomp e yaouankiz e-unan; n'omp ket evit mirout da adskriva aman darn eus an aliou fur-se : « Lod, emezan, war zigarez ma 'z int c'hoaz yaouank, a lavar o devezo amzer diwezatec'h da zervicha an Aotrou Doue. A-hed hor bugaleaj, emezo, n'hon eus ket a skiant awalc'h, hag epad ar yaouankiz e ranker kemerout hor plijadur. Tud diskiant ! pe lec'h ha peus klevet Jezuz-Krist pe ar Zent o lavarout e vije eun amzer da rei d'ar bed, eun all da rei d'an Aotrou Doue? Ha na glevit ket, er c'hontrol, ar Spered Santel, er Skritur Sakr hag an holl zoktored eus an Iliz o lavarout d'eomp en eur vouez : « Adaleg an oad a skiant, abaoe ma oar anaout an droug diouz ar mad, pep hini a dle rei e holl amzer da Zoue » ? Ha ne ket eur bloaz, eur zizun, eun devez na daou eo a dle beza gouestlet da Zoue met kement bloaz, kement sizun, kement devez, kement eur a dremenomp war an douar.... Eur blantenn yaouank roet d'ezî eur pleg mat a zeuio da veza eur wezenn gaer, elec'h.... »

Daoust ha Fransez n'eo ket ar blantenn yaouank roet d'ezî eur pleg mat? Dont a ray, gant skoazell Doue, da veza eur wezenn gaer; hag evit kreski e gened, e klasko douar druz ha goudor du-dius ar c'hloerdi.

III. — AN AOTROU BRETON KLOAREG

A spered e welomp ar c'hloareg yaouank o kwitât laouen ti e dud ha Kervent evid en em denna e kloerdi bras Kemper. En em gaout a reas eno d'ar bemp a viz here 1858 hag al levenez en devoa da veza digemeret gant penn-rener skolaj Lesneven deuet da veza penn-rener ar c'hloerdi bras, an Ao. Daniel hag a oa bet diagent ker mat evitan.

Aman, en e vuhez nevez, Fransez Vreton ne espernas nag e boan nag e amzer evit kreski e ouiziegezh hag e zantelez. Kaierou koz ar c'hloerdi a zo c'hoaz test eus e aked ha gant plijadur hon eus lennet an notennou mat en deus bet ar c'hloareg yaouank penn-da-benn e doug ar pevar bloaz en deus bevet e Kemper. Koulskoude an notenn a sked ar muia, eo an hini a zo roet d'ezan evid e zeveuriou a zevosion; aman en deus dem atao an notenn uhela a c'heller da gaout.

Ar zeitek a viz kerzu 1859 a voe evitan eun deiz a levenez, rak d'an deiz-se, an Aotrou 'n Eskob o trouc'ha eur bouchad bleo, diouz kern e benn her merkas evit beza da Zoue. Pell 'zo, sur omp, oa garanet doun en e galon ar c'homzou-man a skrivo diwezatec'h en e viz Mari : « Mar domp ganet e kreiz an danvez, e lec'h en em fougeal, greomp implij mat anezo en eur zikour ar re baour hag ezommek, mar domp ganet e kreiz ar baourentez, ma n'he deus ket bet hor mamm eur c'havel arc'hantet hag alaouret evid hon digemerout pa 'z omp deuet er bed-man; mar deo hor buhez tenn war an douar, na deomp ket d'en em jali, ne ket gand aour ha gand arc'hant, gant madou ha gand enoriou eo e vez prenet ar baradoz. Etouez an dud a boan, ar re baour, ar re zister, ne vezimp nemet henvelloc'h ouz ar Werc'hez war an douar ha tostoc'h a-ze d'ezî er baradoz ».

Beza bepred henvelloc'h ouz ar Werc'hez setu an hent da dostât bepred gwelloc'h ouz aoter an oferenn genta : kammed ha kammed, an abad yaouank a gerze kalonek ha laouen dre an hent hag hep dale en devoe an eurvad da reseo an urziou bihan; d'an 29 a viz gouere 1860 an Aotrou 'n Eskob a roas d'ezan ar pevar urz genta.

Met mail en devoa da ouestla evit mat hag evid atao e c'hlanded d'an Aotrou Doue : eus ar vertuz kaer-ze en deus komzet, en e leor, ken alies ha gant kement a nerz ma ranker anzaw en devoa eviti eur garantez dispar.

« Ar pezh a reas Mari a gaera a voe al le a reas da jom bepred gwerc'hez. Biskoaz n'oa gwelet c'hoaz kement all war an douar !.. Abaoe m'he deus grêt Mari al le-ze, ar werc'hded, ar c'hlanded a zo deuet da veza ar gaera eus an holl vertuziou. Gwelit pegement

e plij d'an Aotrou Doue ar vertuz kaer-ze !... Vertuz ebet kaeroc'h dirag an Aotrou Doue ha zoken dirak daoulagad an dud !... An den yaouank, ar plac'h yaouank glan ha gwerc'h a zo egiz eur gurunenn a elzez en dro d'ezo ouz o divall. » Pa voe grêt abostoler d'an 23 a viz c'houevrer 1861, Fransez, e galon o tridal gand al levenez, a ginnigas evid atao e c'hlanded d'an Aotrou Doue.

Eun nebeut amzer goudeze e voe savet da avieler : d'an 27 a viz kerzu 1861 eo e voe merket e ene gand ar c'hras-se. En em blijout a reomp o sonjal er pedennou. c'houek a rae dre ma tostae ouz an deiz bras ma teufe da veza beleg Hor Zalver Jezuz-Krist : d'ar 27 a viz gouere 1862, e lugernas evitan an deiz dispar-ze : beleg oa da viken.

IV. — KURE E GUILERS-BREST

Goude beza tremenet pevar bloaz er c'hloerdi bras o tastum deskadurez ha karantez evit Doue hag an nesa, an Aotrou 'n Eskob a hanvas ar beleg yaouank da gure e Guilers, er bloavez m'oa beleget, d'ar 25 a viz cost.

An eskopti a c'helle gedal kalz dioutan, rak bez' en devoa kalz a ouiziegezh, muioc'h a aked c'hoaz; bez' en devoa eur spered aes ober dioutan hag eur yec'hed gouest da harpa, hervez an testeni en deus roet anezan penn-rener ar c'hloerdi.

Ar beleg yaouank ne reas ket an neuz da labourat an dachenn a fizias ennan an Aotrou Doue. Dreist-holl e poagnas da rei d'an eneoù eur gelennadurez kristen start ha divrall : her gwelout a reomp dre ar prezegennou a zavas evito : prezegennou sklêr, diginkl hag a ya war eeun da sklerijenna ar spered ha da domma ar galon. Miz Mari, kurunenn ar Werc'hez, ne deo nemet ar pep brasa eus ar gwirioneziou en deus displeget eus ar gador brezeg ha dastumet e deveziou, moarvat, goude e varo.

Karout a rafemp sanka doun e kalon ar Vretoned pegen talvoudek eo Miz Mari an Aotrou Breton : ennan e kavomp kenteliou dispar war Doue, war ar Werc'hez ha war ar Zent; ennan e lennomp eun diverra eus an Aviel, deveriou an tad hag ar vamm, deveriou ar priegoù, deveriou ar vugale, deveriou ar breudeur hag ar c'hoarezed, deveriou ar gristenien e kenver ar velein hag an Iliz; deveriou ar veleien e kenver ar gristenien; ennan e kavomp sklerijenn war ar zakramanchou ha war ar vertuziou kristen; en eur ger, ennan e vez diskouezet d'eomp an hent a dleomp heuilh, war-lerc'h ar Werc'hez, evit mont d'ar baradoz.

Ha gant pebez kalon virvidik, an Aotrou Breton a gelenn pep hini ac'hanomp ! Nag a c'hoant en deus d'ober vad d'eomp ha d'hon hencha war ar zantelez hag an eürusted ! Pegement e kar ar Vretoned hag e fell d'ezan o gwelout atao leun a feiz ha santel !

« Ar re vras, emezan, ar re binvidik, an diavizidi, ar falz dokored a zeu da ober goap eus ar Vretoned ha da c'hoarzin d'ezo, en abeg, emezo, ma 'z int c'hoaz ker kredus, er memes tra evel bugale, en abeg, eman ar c'hiz ganto c'hoaz da vont da bardouna da Zantez-Anna pe da eul lec'h all bennak ! »

Penaos e teu ar c'hure yaouank da gennerza e Vretoned ? Dre eur goms a ve lavaret bet skrivet gant santez Tereza ar Mabig Jezuz hec'h-unan : « Na reomp van, emezan, pell diouz eno : ar goaperez-se a zo evidomp eun enor eus ar re gaera. Jezuz-Krist en Aviel a lavar d'eomp, : evit mont d'an nenv, e rankomp beza henvel ouz bugale, da lavarout e rankomp kaout e Doue hag er zent ar fizians en deus ar c'hrouadur en e vamm ».

Hon Tad Santel ar Pab ne baouez da c'houlenn diganeomp kemerout perz en Oberiadur katolik (l'Action Catholique). En e barrez an Aotrou Breton a c'houlenne digand an dud fidel eun dra demhenvel hag en e leor e lennomp : « Mari a-unan gand ar gwra-gez hag ar merc'hed santel... a zikoure Jezuz hag e ebestet da brezeg an Aviel. Greomp eveldo, sikouromp, Hor Zalver hag e ebestet, da lavarout eo ar veleien, ministred an Aotrou Doue digaset en hon touez evit deski d'eomp hent an nenv. O sikour a c'hellomp dre hon aluzennou... Sikour a c'hellomp c'hoaz hor beleien dre hon alioù mat roet d'hor breudeur ha d'hon anaoudegezh... Pep hini ac'hanomp er gêr a c'hell beza misioner bemdez, etouez e dud hag e anaoudegezh. Ar gelennadurez, an alioù mat, a roimp, an eil d'egile, a c'hell ober d'ezo muioc'h a vad eget ar prezegennou kaera. Beza bepred a-unan gand an dud a Iliz evit lakât ar feiz ha doujans Doue e kalonou an holl, setu ar pezh a rae gwechall ar Werc'hez hor Mamm ».

Goude anaout an holl desteniou hon deus klasket evit diskouez talvoudegezh bras Miz Mari, kurunenn ar Werc'hez, n'hon eus mui da veza souezet o klevout eur beleg gouiziek o lavarout : « N'eus ket evid ar Vretoned euz miz Mari kaeroc'h eget hini an Aotrou Breton ». An Aotrou Korebel, bet kure e Plougerne ha persoun e Poullaouen, a varne evelse Miz Mari, kurunenn ar Werc'hez.

Breman ive, fizians hon eus, e welimp holl gwelloc'h peger bras meuleudi e tleomp rei d'an Ao. Breton da veza bet eur beleg ker birvidik en e vadoberou ha da veza skrivet evidomp e viz Mari ker kaer, peger bras meuleudi e tleomp rei d'ezan da veza anavezet ker mat ezommou hor bro ha da veza poagnet gant kement a aked da virout, ar gizioù kristen, en hon touez.

An Ao. Breton ne badas ket pell war dachenn e labour. Ar c'homzou-man, a skrivas en e leor, a deuas da wir evitan : « E kreiz eur c'hlenved bras, eur c'hlenved spegus, pa zeu ar vignoned, ar

gerent e-unan a-wechou da dec'hout diouz o mignoned hag o c'herent gand aon rag ar c'hlenved, piou a vezo ato kavet e kichen gwele ar re glanv evid o zikour da gaout eur maro mat ? Ar beleg... Ar beleg a zo eun den hag en deus grêt an dilez eus a bep tra evid en em rei holl d'e vreudeur... Ar beleg a zo sklavour d'an holl ».

Ken sklavour e oa an Ao. Breton d'e vreudeur, ma roas e vuhez evito, evel ma ro ar Pastor mat e vuhez evid e zenved. Er bloavez 1869 e rene war barrez Guilers eur c'hlenved spontus hag ar beleg yaouank a voe taget gantan o welout ar re glanv ha d'ar 6 a viz gwengolo e kimiadas diouz ar bed-man : n'en devoa nemet tri bloaz ha tregont. Fiziens hon eus, en deus bet eun digemer laouen er bed-all, hen hag en deus skrivet ar c'homzou-man : « Kement hini a vezo devot d'ar Werc'hez, epad e vuhez, a zo ker gwir da vont d'ar baradoz evel pa ve erruet eno breman ».

Ra gendalc'ho an Ao. Breton da ober vad en hon touez dre e Viz Mari ker kaer. Evit-se eo moulet a nevez. E gempennet hon eus evel m'en defe her grêt e-unan ma ve bet hirio war an douar. Ra zeuy ar Werc'hez d'her benniga ha da zantelât ha da zavetei kalz eneou dreizan.

J. FICHOUX.

Miz Mari

Kurunenn nevez d'ar Werc'hez

A VEZO E GWERZ A-BENN HANTER-EBREL

Evit her c'haout, dre bost, kas an adres hag 20 real da.

Rener « Feiz ha Breiz », Serignac. C. C. 21.802 Rennes.

BREIZ E PARIS

IV. — E GWASKED AN ANKENIOU

AR re goz a lavare :

« Fall eo kenan da evned Breiz

« Mont re abred pell diouz o neiz ! »

ha ganto, me gred, ez oa neuze hag e chom c'hoaz, ar gwir. Skouer euz a gement-ma a gavis en deiz all adarre, hag ar skouer-ze n'eo ket e Breiz am eus e gavet, met e harzou PARIS, an Dreberz-Tud.

Daoust d'ar vogidell a wiske ar Gêr-veur en deiz-se, kerkent ha drebet lein ganen, eul lein dreut ha difounn evel an darn vrasa euz prejou Paris, lennet dillo ganen eur c'hoz tamm kazetenn, da welet eun tamm penaos e nije labous ar peoc'h a-uz da draoniennou an douar, en despet da aveliou treiz ar bed, setu me gant va hent, ha yao war-zu hanter-noz Paris. Eno e ouezen e kavjen kenvroiz niverus, ha c'hoant am oa da welet va-unan penaos e tro eno rod ar vuhez ganto, evid her c'hounta d'eoc'h, lennerien doujet, en ho kelaouenn garet !

Aet e oan di, levenez leiz va c'halon, o sonjal er c'henvroiz edon o vont da welet. Deuet oun endro, roufennou war va zal, daelou war va malvennou hag anken c'haro o samma d'in va c'halon.

Perag ? Selaouit kentoc'h, lennit gand daoulagad evensiant, pell diouto peb dallentez, prederiit gand eur spe-red didro ha reiz, ha ma 'z oc'h gwir Vretoned, gand eur galon doaniet e kemeroc'h perz em glac'har, e glac'har kement Breizad a gar e vro, a gar e genvreudeur, hag a fell d'ezan gant frankiz e gorn-douar mirout dreist pep tra frankiz ha nerz ar Vretoned !

En em gavet edon war dro div heur bennak da c'houde lein er c'horn-douar a gelc'h Paris hag a hanver gant kement a wirionez « ar C'helc'h Rus » ! O ! na doanusa taolenn ! Eno e welet, hadet hep urz ebet, tiez dister o sevel, tiez ha n'edont ket tiez, met kentoc'h lochennou, traou didalvez, digor d'ar peder avel ha dare da goueza. Eno e veve, e vev hag e vevo pell amzer c'hoaz — betek ma teuio unan bennag d'o lemmel ac'hano, — bugale baour Bro-C'hall dilezet ganto o maeziou dispar evid ar gêr vras, met, siouaz, kollet ganto o danvez, deuet an dichans da veva e serr o neiz, ha red d'ezo klask eul lojez bennak da virout o faourentez !

War dreuzou eul lochennig euzus, harp ouz eur peul uhel a voe gwechall eur wezenn, eur vaouez a boanie da gempenn eun daol gamm. Skei a rae gand eur votez koz war an tachou merglet a yea kerkent d'en em goll er c'hoad peuz-zrebet gand ar prenved. Chom a ris eur pennad da zellet outi. Pemp tach bennak o doa sanket o fenou lemm er c'hoad ha troad an daol goz a jome hanter-zistag, atao, kaer he doa.

Terchi a reas gand palv he dourn c'houezenn he zal, hag he sellou a droas warzu ennoun : « Deiz mat, Itroun ! Labour 'zo, 'm eus aon ! » emeve e galleg : « Ah ! oui, feiz ! » emezi. Ar ger brezonek-ma a skoas lirin d'am skouarn ! « Daoust ha ne vije ket hounnez euz a Vreiz ? » a zonzjen.

Euz a Vreiz ? Eo, euz a Vreiz ez oa, euz a Lezardrew, e bro Dreger. Eno ez oa bet ganet ha savet, eno he doa kavet eur galon a dride war an hevlep ton gand he hini, ha kleier iliz koant Lezardrew a ganas, da genver o briedelez !... Ar paotr a oa gwall-boanier. E Gwengamp e oa bet epad tri bloaz o teski war ar vouterezh. An trede bloavezh a welas o tiwan en e spered ar faltazi noazus da vont da Paris, da greski e skiant ha da wellaat e vicher. Siouaz ! Gounid a reas epad meur a vloavezh, met, pemp bloaz bennak a zo, an tan, an trubard bras, a grogas en e di, ha war e zilerc'h, ne leze nemet ludu o tivogedi. En eur pardaez noz, bugale Lezardrew a oa rivinet, en o harlu !!!! Ha nerz a vankas d'ezo da zistrei d'o Breiz !

Ar brud, ar binvidigezh a zo evel ar bleunioù : en o c'haera da greisdeiz, e vagont eürusted an den... « et cecidit flos ! » ha d'ar pardaez e kouez ar bleun... dizeliet ! ! !

Ha breman, rod an amzer a ya, didrouz ha dibreder ; an avelioù a c'hoari a-zioc'h ar bed. Setu pemp bloaz ma kan, war doenn dirapar lochennig hor c'henvroiz, kanaouenn c'haro ar buheziou torret ! O na spontusa kaniri ! Ha na doanusa telenn an hini her son ! Eul lochennig zister, d'he ober tammou koad dastumet aman hag a-hont, houarn, kouevr, a bep seurt traou, sier zoken, traou didalvez chomet da goll, dilezet gant tud kear ha taolêt a-vernioù dre ar blenn ! An tammou stag an eil ouz egile, heb urz ebet, a roe d'an ti kant ha kant liou dishevel, liou ar baourentez d'o unani. Orjal a rede ouz ar mogerioù o virout ouz ar c'hoad da goueza gand an avel !!! Hag en diabarz 'ta ! Eur c'havel koz, ennan eur paotrig c'houec'h vloaz, difinv, a oa dalc'het kompez gant kachedou torret. Diou c'holc'hed, e penn an ti, a vreine dindan an dour a goueze euz an doenn war eur gwele disliv. Eur c'hoz tamm « fourneau » a vogede a bep tu, hag an armel vihan a oa en e gichen a leze d'in da welet tammou mezer renket, gwiskamanchoù ar zul d'am c'henvroiz dileve ! War an douar yen, e tal ar gwele, daou vreurig gevel, daou vloaz da bep hini, a zrailhe paper gand o bizied, eun tamm lien disliv en o bleo rodellet, d'o lakaat da gredi int eürus ! C'hoarzin a raent, ar vugaligoù geiz, c'hoarzin a raent o teurel paper an eil ouz egile. Ne ouient ket c'hoaz pese rouanezh kriz a dlee ren war o buhez ! Eur breur d'ezo, c'houezek vloaz bennag, a durie douar en tammig liorz a c'hoari an dro d'an ti : « Hennez, eme d'in e vamm, a zo aet e spered digantan setu daou vloaz !!! Ha dre ma kounte d'in penaos e c'hoarie ganto an dichans, em eus he gwelet o sevel he daoulagad a gristenez war-zu ar Groaz vras a welen a-ispilh ouz koad ar voger. An Dasprener, el lochennig didalvez-se a oa d'ar familh reuzeudik heol he buhez, eun eienenn a nerz da vaga he fasianted, ar steredenn lugernus o verkout d'ezo hent gwirion

ar porz ! Penaos, hepdan, he dije gellet ar Vreizadez sevel, hep danvez, pevar c'hrouadur, gwelet unan anezo o koll e skiant, eun all o koueza difinv e zivesker, e bried — n'am eus ket e welet, — o tispign dre ma c'hounid ? Penaos he dije gellet lavarout d'in, o welet he daou gevel : « Setu hor pinvidigez ! Dao eo d'an den bleunia ar-Bed ! ».... Bleuniou ar paour eveldo, a daolo sked ha c'houez dre an Douar, ya, met petra 'vezo neuze sked ha c'houez bokedou ar seurt-se e liorzou ar Baradoz ! Mez a raint da galz !

« O Doue madelezus, c'houi hag a roas da bep den eur c'hornig-douar da garet ha da veva ennan, ho pet truezouz ar Vretoned paour a dec'has euz o neiz ! Mirit o feiz e stourmad ar vuhez, mirit o yez war o zeod a Gelted, mirit o nerz, mirit o brud ! Roit d'ar re a gerzas diouz o bro, nerz kalon da zistrei, pe furnez da badout ha da jom feal d'ar ouenn !! Mirit e serr ho kalon, holl Vretoned ar Bed ha grit diskenn warno ezenn glouar ho peoc'h a Roue :

« QUOS REDEMISTI, TU CONSERVA, CHRISTE ! »
AR RE HOCH-EUS DASPARNET, O MIRIT, KRIST,
VA DOUE !....

Paris, d'an 29 a c'houevrer.

TURZUNELL BREIZ. O.M.I.

Dalc'homp d'ar gwez

N'EUS ket d'an amzer evid en em dapa. An derveziou brao a c'hortozemp, gant ker bras mull, a zo bet digaset d'eomp gant miz meur.

Skuiz, moarvat, da veza trevellet kemend all, a-hed ar goanv penn-da-benn, an avel hag ar glao a zo chomet pelloc'h a-zav.... An heol en deus gellet evelse sevel e grog ha trei e spoulagad war-zu an douar.... Ha pebez plijadur eo bet evidomp santout e alan, ken madelezus, o tomma hon izili hanter-skournet. Divorfilet gantan, ar vuhez a red breman founnus, a-dreuz hor maeziou a Vreiz-Izel hag a skuilh, e pep lec'h, bleuniou ha glazvez.

Endra ma teu nerz an heol da grenfaat, e weler ive blenchou ar gwez o c'houeza hag o tigeri, evit rei o frankiz d'an deliou. Dindan an deliou-ze, deuet da veza ledan ha druz, hejet ha dihejet gand an ezennig avel, eo e kavimp ken c'houek, dont hep dale, da glask disheolienn ha freskadurez.

Diwar-benn ar gwez-se hag a ray, a-zindan eun nebeut derveziou, dudi hon daoulagad, eo e fell d'in lavaret eur ger bennak, hirio adarre.

Gant gwirionez hag ive gand eur sklabez tristedigez, eo e skriven aman, er miz all, edo an dero o vont kuit eus hor bro.

Ar pezh a lavaren, diwar o fenn, a zo ken gwir all, siouaz, evid ar pep brasa eus ar gwez, a bep seurt, a gaved ker stank gwechall en-dro d'hon tiegeziou hag a rae anezo epad an hanv beza evel ken alies a neiziou, hanterguzet e-mesk ar glazvez.

Ken rouez eo deuet ar gwez da veza, ma kleven eur c'halvez o lavaret, en deiz all, en devoa mil boan o kaout d'avez eur c'hastel-karr, war zion pe deir leo, a-ziwar-dro.

Lec'h a oa da gredi, p'en divije an dud diwar ar maez

prenet o atanchou, o divije ive klasket lakaat pep tra da dalvezout. E kenver kreski an douar labour ez eus bet graet marteze eun dra bennak, met e kenver planta gwez frouez. . . . ha gwez all, ez oar aet, eun tamm mat, war ar c'hiz. Ha kement-man a ziskouez splann emamp pell, ni koueriaded, diouz kompren talvoudegez ar gwez, pell ive diouz bale war roudou hon tadou a lavare en o furnez :

Ma fell d'it dastum madou
Pa lammi unan laka daou,

ha c'hoaz ar c'homzou all-man :

Tenna hep lakaat
Berr e pad.

Tremenet oun, n'eus hir amzer, ebioù d'al lec'hioù ma vezen enno o kistina, edoug va bugaleaj, kaer am eus bet sellet, n'am eus gwelet gwezenn gistin ebet ken.

Evelse eo evid an holl gwez all.

Ar fao, an envlec'h hag en em blij e kement, e douar hor bro, a ya hep bloaz war danavaat. Ar boutaouer a zo dare d'ezan mont da glask labour da lec'h all ha ni a zo souezet ma koust ken ker d'eomp ar bouteier koad. . . .

Ar wirionez eo, gand ar gwez o vont kuit, hor Breiz-Izel a baourz hag a zivalaoa, hep nevez amzer.

An Arabed, a lavarer d'eomp, a zismantr kement gwezenn a gavont war o hent. E-touez hor c'henvroiz ez eus ive hag a ra eveldo.

An holl a oar e c'hell ar gwez ober gaou ouz ar parkeier hag eo dies kenan kaout traou dindano ; mirout a c'hellont ive awechou ouz an heol da bara a-zioc'h al leuriou, epad an eost, met ac'hano da daoler ar malloz warno, ez eus pell. . . .

Lavarit d'in, daoust ha war-dro eun tiegez n'eus ket a zouar o koll, daoust ha n'ez eus ket a frankizennou, a gornioù, aman hag a-hont, hag e rafe brao ha mat eur wezennig, pe zion, pe deir enno ? . . .

Ar pezh 'zo sur eo n'eus ket par d'eur bodad gwez, endro d'al lojamanchou, evit gwaskedi ha terri nerz an ave-liou, epad ar goanv, ha rei disheol edoug an hanv.

N'eus ket par d'eur bodad gwez, ken-nebent, evit hada buhez ha laouenidigez, tost d'an ti.

Ar re a vez lusket bep noz, ha dihunet bep mintin, d'ar mare-man eus ar bloaz, gand kan dudius al labour-sed, am c'hompreno-mat.

Estreget al levenez a zigas d'eomp al loenedigou-ze hag a c'hournij a-us d'hor penn, ar gwez o deus ive mouezioù hag a gan, hanv-c'hoanv, gwerzioù hag a gav ekleo e kalon an den. . . .

E pelec'h en em blij ar muia ar re vihan o c'hoari, ma n'eo ket e kichen ar gwez ?

Hag aman petra' eo ar c'hoanta : pe ar skourrou glaz, kaset ha digaset gand an ezennig, dindan bannou an heol-mae, o vont da guzat, pe mouezioù ar vugaligou, o kemerout o ebat en-dro d'ar gwez-se ?

Evit ma vezo kaeroc'h, pinvidikoc'h, yac'hoc'h hor Breiz-Izel, sonjomp araos ar goanv a zeu e pelec'h e c'hellimp lakaat eur wezenn bennak.

D'eo'h c'houi, tud yaouank, eo da evesaat war ar poent-se.

Pa voe echu gand ar brezel, ez eus bet plantet gwez, aman hag a-hont, evit derc'hel sonj. Ar gwez-se a zo breman bras.

Perak ne deuffer ket ive en hon tiegezioù da ober evelse, pa zigouez eun dra nevez er familh. . . . .

Ar gwez oc'h en em nevezi a ro d'eomp-ni, kristenien, eur gentel dalvoudus meurbet. Ar skourrou hag a welomp o c'hlazvezi, ne zougint deliou na frouez, nemet kement ha ma chomint stag mat ouz korf ar wezenn. Trouc'het pe diskolpet, ar skourrou a zeuio da verve! ha da zizec'ha.

En hevelep doare, ma n'omp ket stag mat ouz Doue, ma ne vevomp ket eus e vuhez, ne zougimp frouez ebet evid an nenv.

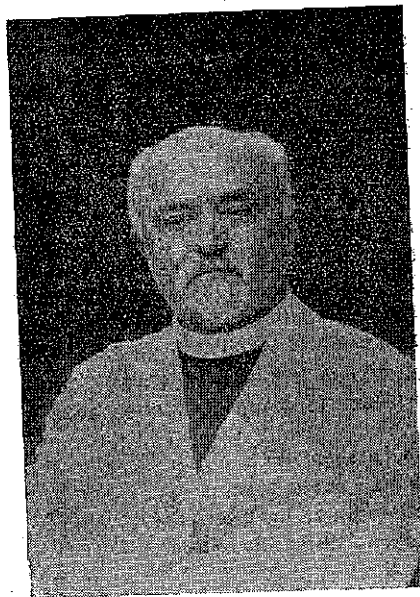
An deliou a chom fresk
Pa vent stag ouz ar gwe :
Evel deliou dinerz ha bresk
E kouezin. . . . distag diouz Doue.

Martoloded Breiz-Izel e bro ar Vorianed

Verulam, Natal, 11-2-36.

DONT a ran da zigas d'eoc'h keleier eus martoloded ar « Jeanne-d'Arc » digouezet e porz Durban dilun vintin hag a yeas ac'hano, disadorn da noz, warzu Madagascar ; d'ar 5 a viz gouere e vezint dizro da Vrest. E c'hellit kredi, unan eus ar re genta o lammet el lestr oa an Tad Quinquis, O. M. I., eur misioner breizad, ginidik eus a Loc-Maria-Blouzane.

Daoust d'e bevar bloaz ha tregont tremenet etouez ar Vorianed, eo chomet atao skanv, evel eur c'had hag e c'hellfe pignat e beg eur wern, evel eur martolod.

An Tad
QUINQUIS

Mall oa gantan, na petra 'ta, ober anaoudegez gant paotred Breiz-Izel.

- Eus a belec'h ar paotr yac'h-man ?
- Eus a Blougerne.
- Ha te, paotr koant ?
- Eus a Lambaol.
- Hag ar marmous-se ?
- Eus a Langolian Plouzane.
- Ha te, paotr bras ?
- Me a zo mab d'am mamm.
- Ha te, Fanchik ?
- Me a zo filhor d'am faeron .

Martoloded a zo dirazon, eus kement korn a zo e Breiz-Izel hag, a drugarez Doue, holl ez int yac'h pesk. Evelato, e Santez Helena, int bet gwall lakaet; ar gripp a zo bet krog e meur a hini hag o mestr-medisin, eun den gouiziek bras, an doktor Rolland, eus a Blouyann, a zo bet sammet, dindan eiz dez. Pebez koll evid ar vartoloded. Karet e oa gand an holl ha goude e varo e voe dastumet ouspenn 2.000 lur evit prena kurunennou ha lavaret oferennou.

Goude beza gwelet ar vartoloded, an Tad Quinquis a yeas da gaout ar c'hommandant Le Franc, eur gwir Vreizad hag a c'houlennas eun dervez « permission ' evit 150 martolod ; ar c'hommandant ne varc'hatas ket hag, en dervez warlerc'h, da 10 eur, oa prest ar baotred da lammet er c'hirri-dre-dan. A vec'h êt, ermêz eus kêr, ne welent mui nemet korz-sukr....

Dal m'en em gavjont dirak kêr Verulam, parrez an Tad, ar baotred a voe laket da ziskenn ha da vale ar muzikou er paun a-raok, gand ar misioner. An holl a rede, a-gleiz hag a-zehou, da welout martoloded Breiz-Izel, en em gavet e bro ar Vorianed. Biskoaz n'o devoa gwelet kement all. Ar c'hleier a strake e tour an iliz hag ar vartoloded a yeas ebarz da bedi evit o zud chomet er gêr. An Tad a lavaras eur ger bennak e galleg hag e brezoneg ha neuze an holl a ganas : « D'hor Mamm, santez Anna ! » Dare voe d'ar raz koueza diouz ar mogerioù kement e tregerne an iliz. Ac'hano e treusjont kêr, en eur gana ; lam-

met a rejont en o c'hirri-dre-dan hag eun hanter eur goude edont dirak ar mor. Sec'hed ha naoun o devoa; eul lein vat a oa ouz o gortoz; ne oa boutailh ebet, met pep hini gand e werenn-baper, en e zourn, a yea, war eün, d'ar varrikenn; pemzek yar pe gilhog ha daouzek lapin a oa rostet, kig moc'h, fromach, bara hag amann, n'eus fors pegement, kouignou bras ha bihan frouez eus ar vro; peb a bakad sigaretennou da bep hini ha goude lein 30 priz evid ar redadegou. Ha red eo lavaret e chome an holl plomm en o sav.

Da beder eur edont en iliz Sant Joseph hag eno e voe roet d'ezo bennoz ar Zakramant; an holl a gane a greiz kalon; da bemp eur edont dizro adarre war ar « Jeanne-d'Arc » hag en eur lavarout bennoz Doue ha kenavo d'an Tad Quinquiz, meur a hini a oa an dour en o daoulagad: an dervez kaer-se ne vezo biken ankounac'haet; bez' ez eus, en o zouez, paotred eus Brest, Logonna, Plouescat, Lambezellec, Plougouven, Carantec, Lesneven, Plouzane, Plouider, an Hospital-Camfrout, Lokournan, Plougerne, Bohars, Gouesnou, Kerber, Plougastel, Dirinon, Gwikar, Cleder, Douarnenez, Cleden-cap-Sizun, Ploare ha meur a barrez-all.

An Tad Quinquiz a zo o vont da ober eun droiad da Vreiz-Izel, er miz a zeu, hag a vezo joa ennan kas gourc'hemennou martoloded ar « Jeanne-d'Arc » betek o zud muia karet.

Eur Breizad,
misioner etouez ar Vorianed.

A-BENN GOUELIOU PASK

PRENIT EVIT HO PUGALE :

Troiuu Toudels ha Tom e gaz

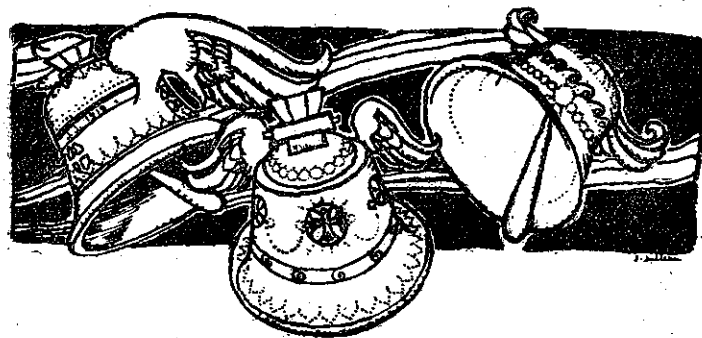
al leor nevez brezonek, embannet war baper teo gant skeudennou kaer ha bras ennan (ment 20×30), hag eur golo kalet ha daou liou d'ezan.

Eul leor evid ar re vihan, ha sur da blijout d'ezo.

Priz : 12 lur.

Editions Ronan, Pleiber-Christ (Finistère).

C. C. Mme Veuve Caouissin, 22.092 Rennes.

KLOC'H LOK - EVENOG

TROUZ bras a zo bet e Lok-Evenog, en tri miz diwezaman ha bugale ar skol n'o deus ket bet, pell a zo, kement a dro da c'hoarzin, evel da zul ar Basion diweza; vad a ra kaout eun dra bennak evelse, beb an amzer, da ziroufenna pennou ar vugale, dreist-holl pa vezont deuet da veza skuiz oc'h en em groumma, bemdez, war o leoriou-skol.

Iliz Lok-Evenog a zo harp en ti-skol; n'eus nemed an hent etrezo; an darn vrasa eus ar vugale a vez en oferenn-bred en iliz-se; ar re all a ya d'an oferenn genta, da benn all ar barrez, da chapel santez Mac'harit.

Pa zihunemp, diouz ar beure, ha pa glevemp ar c'hloc'h o kana an Angelus pelloc'h ha kaeroc'h eget d'an deiziou all, e ouiemp e oa digouezet adarre ar zul hag e c'helled chom eun hanter eur pelloc'h er gwele.

Brao e kavemp, ha ni dihun, gellout chom eun hanter eur all, war gwenn hor c'hroc'henn, en hor gweleou tomm, o sellout ouz bannou lirzin an heol o skleraat hor c'hampr hag o klevout al laboused o kana an nevez-amzer ha kloc'h koz an iliz o poueza war an amzer dremenet, bep kart eur, evit ma teujemp da anaout gwelloc'h a-se he zalvoudegez.

Ar c'hloc'her a oa eur paotr koz, kroummet e gein ha gwennet e vleo ; tost e oa d'e bevar ugent vloaz ; an holl a oa souezet o welout pegen dilu e oa d'e oad ; anez ar c'hlevout ho pije lavaret e oa Biel ar C'hloc'her yaouan-

koc'h eged eleiz a wazed daou ugent vloaz, met unan ec'h anzave : « A-nevez 'zo oun deuet da veza ker bouzar hag eur c'hleuz ! »

Biel ar C'here a oa kloc'her e Lok-Evenog, abaoe hanter kant vloaz ; deuet e oa di eus ar C'hrouaneg koz, d'ar zul diweza a viz meurzh 1886 hag abaoe ne oa bet soner all ebet nemetan en dro da gloc'h sant Evenog ; pell a oa edo o c'hortoz sul diweza miz meurzh ; an dervez-se oa dervez e jubile ; da zul diweza miz meurzh 1886 eo e oa kro-

ged evid ar wech kenta e kordenn kloc'h Lok-Evenog hag epad hanter kant vloaz n'oa ket bet chomet, eur zulvez, hep dont wardro e iliz ; kaer en deveze an avel sourral, ar mor tarza hag ar glao koueza, Biel a ziskenne, atao, war e zresik, warzu e iliz ha mouez ar c'hloc'h a dregerne e pevar c'horn ar barrez, evit rei da anacut d'ar gristenien edo dervez bras an Aotrou Doue hag e oa dleet d'an holl mont, en deiz-se, d'an oferenn. An Aotrou Person, evit diskouez d'ezan e anaoudegez vat en devoa skrivet d'an Aotrou 'n Eskob da c'houlenn evitan ar groazenor hag en dervez-se eo e tleed he staga d'ezan, war e vruched, dirak ar barrez a-bez, raktal goude an oferenn-bred.

Sul diweza miz meurzh a oa ivez sul diweza an tri miziad-skol rak, d'ar zadorn warlerc'h, e tleemp mont d'ar gêr, da c'houeliaoui, gand amzer-Fask ha ma oamp bet-

dievez, war hol labour, meur a wech, epad an tri miz tremenet, hon devoa c'hoant, da vihana, da veza bugale eus ar re fura, epad ar zulvez-se.

En dervez-se, pa zihunjomp e oa savet uhel an heol hag holl e chomemp sebezet o welet ne zone ket kloc'h an Angelus ; Yannig ar Bris a lavare ne ranke ket beza ar zul ag ec'h en em roas da gousket adarre ; ar zul oa, evelato, ha sebezus oa pa ne gleved trouz ebet en tour ; ar baotred a c'houlenne an eil digant egile : « Daoust ha klanv eo Biel ? Pe c'hloazet eo bet ? »

Eun dra bennak a ranke beza digouezet gantan, sur a-walc'h, rak anez ne vije ket bet chomet biken heb ober e labour, en dervez-se, dreist-holl, deiz e jubile ; e doug ar beure-se ne oa hano gand ar vugale nemet diwarbenn Biel hag e gloc'h ; unan bennak a oa hag a ouie ar pez a oa digouezet, rak ar vugale a veze er chapel, er sulvezien-nou all, en oferenn-vintin, a oa deuet holl, er zulvez-se, d'an oferenn-bred hag en hent-se, e lec'h tregont paotr, evel ma veze peurliesha, e oa hanter kant, en oferenn-bred, en deiz-se.

An iliz, er zulvez-se, a oa leun-chek ; ne oa bet den ebet, koulz lavaret en oferenn e chapel santez Mac'harit ; an holl, an Arvoriz koulz ha tud ar Menez o devoa c'hoant da gemeret perz e jubile Biel ar c'hloc'her hag e chome an holl sebezet, an eil o c'houlenn digant egile, perak ne oa ket bet grêt ar soniou, er zulvez-se, evel er sulvezien-nou all ; ne gleved, eus an eil penn d'egile d'an iliz, nemed an hevelep son : « Petra a zo en em gavet gant Biel ? Petra a zo en em gavet gant Biel ? »

Pa zistroas an Aotrou Person eus ar chapel e oa leun tenn an iliz, evel da zul Fask, hag hen ha mont raktal, dinec'h kaer, d'en em wiska, a-benn an oferenn-bred.

Gouestadik dor an tour a zigoras ha Biel a ziskennas en iliz ; mont a eure etrezek e skaon, war e zresik, evel atao, hag an hoil a voe laouen o welet e oa ken seder ha bis-koaz ; goude ma oa azezet e kemeras e vouchouar-godell da zec'ha ar c'houezenn a bizenne war e dal ; bep sul e rae kement-se rak seni eur c'hloc'h ker bras da eun dea deuet d'e oad a oa eur skuizder.

Perak e oa chomet mut ar c'hloc'h ? Pe ar gordenn pe

ar c'hloc'h a oa torret ? N'oamp ket evit her gouzoug.

Da vihana an ofereñn a voe kaer ; ar c'hloc'her a gannas ma oa eun dudi ; an Aotrou Person goude an ofereñn a reas meuleudi servicher koz ar barrez hag a stagas war e galon kroaz-enor an Aotrou 'n Eskob.

Dizrei a rejomp d'ar skol hag ar c'hoariou a rejomp goudeze hol lakeas da ankounac'haat istor Biel hag e gloc'h.

Antronoz meur a hini eus paotred ar skol a glevas brudou diwarbeñn ar c'hloc'h hag a zistroas d'ar skol ne-c'het a-walc'h ; tud ar vourc'h a lavare e oa bet ar c'hloc'her en iliz hag en devoa grêt e zoniou, evel er sulveziennou all, ha den n'en devoa o c'hlevet. Biel n'oa ket evit

An ailhon o pignat, dre laer, en tour.

gouzout an dra-se : ne gleve ket son e gleier ; bouzar-glez oa met kredi a rae, na petra 'ta, e oa bet klevet e zoniou gand ar re all. An Aotrou Person en devoa gwelet e oa gleb dour-teil e gloc'her, o tiskenn eus an tour, hag en devoa eta chachet war e gordenn, kaeroc'h eget bis-koaz ; ma n'en devoa ket sonet ar c'hloc'h, n'eo ket ar c'hloc'her eo a oa da damall ha ne lavaras ger ebet d'ezan, met kerkent ha ma oa êt an holl eus an iliz e pignas gand ar skeul betek kampr ar c'hloc'h da welet petra a oa en em gavet gantan hag eno e welas dioc'htu an ailhonerez a oa bet c'hoariet d'e gloc'her koz : ouspenn daouzek mouchouar a oa skoulmet an eil ouz egile en dro d'ar var-zoulenn.

An Aotrou Person o diskoulmas, o lakeas en e c'hodell hag a ziskennas adarre, gant e skeul, d'an traon.

Unan bennak a oa bet pignet, dre laer, en tour da c'hoari eun dro gann da Viel ; an Aotrou Person a daolas ar bec'h war baotred ar skol ha n'eo ket souez, rak

eleiz, er voure'h, a lavare e oamp diaoulou bihan ; an Aotrou Person a ouie e oamp drouk ha gouest a-walc'h da c'hoari troiou kamm hag o veza ma oa kals muioc'h a baotred en oferenn-bred, er zulvez-se, e kredas e oant deuet evit gwelet penaos e troje an traou kentoc'h eget evit klevet an oferenn-bred.

Pa glevjomp petra damalled d'eomp e voemp souezet, rak n'oamp ket evit kredi en divije gelllet unan ac'hannomp mont da ober fallgriez da eun den eus a oad Biel ha dreist-holl da zeiz bras e jubile ; mat e oamp da c'hoari troiou kamm ken-etrezomp, met ne vezemp ket gwelet o

vont da glask trabas ouz an dud vras.

En dervez-se, adarre, e c'hellit kredi, ne oa bet hano ganeomp nemet diwarbenn ar c'hloc'h ha dies kenan e kavemp klevet e oamp tamallet da veza grêt an taol gand an Aotrou Person : « An hini en deus grêt ar fallgriezse, eme Lom ar Pors, arabad eo d'ezan tostaat hed va brec'h ouzin, pe me a gaso an debron dioutan, m'en deus debron, en eun tu bennak ! »

Ar mestr-skol a reas trouz d'eomp, pa glevas e oamp tamallet hag holl e sonjemp e oa dleet kastiza an ailhon en devoa grêt an heg, evelse, ouz Biel ar c'hloc'her : « Eur roustad a vezo ret rei d'ezan ! » eme Yvi ar Merrien.

Goude lein an Aotrou Person a deuas d'an ti-skol, a zispakas ar mouchouerou dirak ar mestr hag a daolas ar bec'h war ar vugale ; ar re-man a en em zifennas gwella ma c'hellent, met an Aotrou Person a gendalc'he d'o zamm ; ar mestr-skol, o sellout piz ouz ar mouchouerou a welas diou lizerenn : Y. M. Brouzet gant neud rus e korn unan anezo, hag e lavaras d'an Aotrou Person e teuje a-benn da gaout ar paotr kablus ; war se, an Aotrou Person a yeas kuit hag a lavaras e teuje, en dervez warlerc'h, da gastiza an ailhon.

Er pardaez-se, Yvi ar Merrien, a voe galvet da gampr ar mestr-skol ; den ebet ne ouie perak, mat a-walc'h, met an holl a lavare en devoa an Aotrou Person difizians anezan muioc'h eget eus hini all ebet ; kement-se hol lake da c'hoarzin ni hag a ouie a-walc'h n'oa ket gouest Yvi da ober eun hevelep taol fall, p'eo gwir en devoa c'hoant, hen e-unan, da gastiza an hini kablus.

Diouz an noz, Yvi a anzavas ouzomp e oa tamallet da veza grêt an taol o veza ma 'z edo lizerennou kenta e hano war ar mouchouer.

Pa deuas an Aotrou Person, en dervez warlerc'h, e roas da Yvi pemp dez evid anzañ pe e vije taolet er mêz eus ar skol.

E c'hellit kredi, an holl vugale a zavas a-du gant Yvi ha mignonned wella Yvi a oa e kounnar dre m'hen tamallet, hep digarez vat ebet ; mont a rejomp zoken d'en em glemm d'ar mestr-skol ; henman, siouaz, ne c'helle ober

netra. Yvi a oa doaniet, met fizians en devoa, evelato, e vije kavet an hini kablus abred pe ziwezat.

Ar gwener, — an dervez diweza evit anzaou, — a oa deuet ; Yvi, pa n'en doa ket grêt an taol n'oa ket êt da lavaret en devoa her grêt, hag hon doa aoun, koulskoude, na vije taolet er mêz eus ar skol.

Wardro teir eur, an Aotrou Person a deuas d'an ti-skol : « En taol-man, a zonzemp, e vo peurzibunet ar gudenn ! » Galvet e voe Yvi da gampr ar mestr hag Yvi a jomas eno dek munut bennak ; pa deuas d'hor c'haout e tride gand al levenez. Hep dale, an holl a ouezas n'eo ket Yvi eo en devoa grêt an taol ; lavaret a reas d'eomp pe-gen dies e kave an Aotrou Person o veza m'en devoa e damallet e gaou ; eur paotr all ha n'ema ket er skol, Yvonig ar Menn a oa bet, en deiz-se, oc'h anzaou eo hen oa an hini en devoa grêt an taol ; n'edo ket e chal da welet lakât

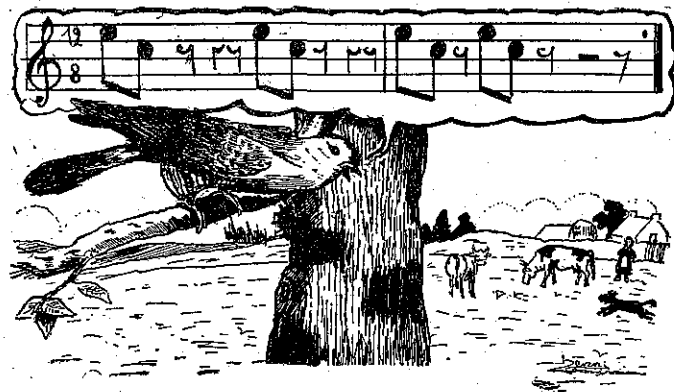
(Skeudennet gant F. H. Warren hag H. Caouissin).

eun all e pinijenn, en e lec'h, ha setu perak e oa deuet da anzaou e dro gamm.

Er pardaez-se e voe laouenedigez vras, en ti-skol, hag Yvi ar Merrien a gendalc'has da veza ar gwella deuet d'an holl e touez bugale ar skol.

D'ar zul warlerc'h ar c'hloc'h a zonas laouen en tour ; Biel ar C'here a oa gand e labour evel kent ; kavet en devoa zoken eur mevel bihan da rei an dourn d'ezan hag hennez, na petra 'ta, oa Yvi ar Merrien.

AR GOUKOUG

Petra 'zo a-nevez e Breiz ?

SETU petra c'houlenne ar goukoug o tigouezout, e Breiz, ouz ar c'heveleg a oa e penn an hent da vont kuit hag a lavaraz d'ez : :

Krougerez ha lazerez a-leiz.

Daoust da se ar goukoug a gendalc'has gant he hent hag a deu, en hon touez, bep bloaz.

Ar goukoug, ha ne ra ket zoken eun neiz evit goudori he re vihan, a zo eul labous sebezus hag a blij d'an holl.

Piou n'en deus ket redet, p'edo bihan, pa gleve ar goukoug o lezel he c'hanaouenn : « Koukoug ! Koukoug ! » ha piou an hini n'eo ket laouen ouz he c'hlevet ?

Ar re goz a lavare : « Ma ne gan ket ar goukoug a-benn hanter ebrel e krenvo ! » Met n'eo ket bet krenvet morse ; atao eo bet klevet he son estlammus, a-wechou abred, a-wechou diwezat, met atao a-raok hanter ebrel.

Ma 'z eus paotred hag a zo o fijasur difoupa neziou, arabad eo d'ezo, da vihana, gortoz gellout difoupa hini ar goukoug, rak henman n'eo ket bet difoupet morse.

Al labous souezus-man, daoust d'ezan da veza bras, a gavo tro atao da vont da zezvi e neiz eul labous bihan,

dre ma oar ervat ne vo ket krenv a-walc'h henman da stlepel ar vi er mêz, rak ar goukoug ne zozf nemed eur vi e pep neiz. M'oarvat, hiniennou eus ar viou bihan a zo en hevelep neiz gant hini ar goukoug, a vez fiastret ganti; n'eus fors, tre ma chomo eur vi pe zaou e neiz ar voc'h-vuzik pe ar rouzardik, ar re-man a c'horu ar vi bras evel ar viou bihan ha pa dorro ar vi bras ha pa deuio al labous er mêz, mamm al labousedigou bihan a voueto al labous bras evel ma vije bet mab d'ezi.

A-wechou, ar goukoug vihan deuet da veza brasoc'h ha ma he deus re en holl à naoun a lounko al laboused bihan ganet en he serr.

Petra da zonjal eus madelez al laboused bihan evid ar goukoug ?

Sonjal a dleomp ez int laboused truezus ha ne lezont ket o nesa da vervel gand an naoun.

Ar goukoug koz eviti da nac'h lojeiz, gor ha boued d'he hini vihan, n'hen dilez ket evit-se. Ne dec'h ket pell diouz an neiz m'eo maget ha, pa deu er mêz, e tiskouez d'ezi an hent hag hel laka war evez ouz kement tra a c'hellfe ober gaou outi.

Al laboused-man n'int ket stank ha ne vezont gwelet o kerzet nemed a hiniennou.

Ma tigouez d'eomp kaout eur vi pe eur goukoug vihan kouezet eus he neiz, arabad eo d'eomp he flastra nak he laza; re a blijadur a ra d'an dud, ha dreist-holl d'ar c'hlanvour, klevet e tosta an hanv, hag e teuio ar pare adarre, marteze, pa glevo a-dreuz an oabl glas kan laouen ar goukoug.

KLEUZALAOURET.

BLEUN- BRUG

HOR XXVIe GOUEL

a vezo graet er bloaz-man e Rosko, d'an 23, 24 ha 25 a viz east a zeu. An trede dervez, a vezo renet gand an Aotrou Duparc, Eskob Kemper ha Leon.

D'ar zul 22 a viz meurz diweza, Renerien ar Bleun-Brug a en em vodas e ti-kêr Rosko. Ouspenn kant Roskoad a deuas d'ar voda-deg-se, hag an Aotrou Quement, o maer, o zrugarekeas da veza deuet ken niverus. Da c'houde, an Ao. Arzur de Dieuleveult, rener ar Bleun-Brug, a lavaras da genta, peger laouen e oa da zont da Rosko da lida goueliou XXVIe kendalc'h ar Bleun-Brug :

— « Skoet em eus war dor kalon an Ao. Quement, emezan, ha dioustu ar nor-se a voe digoret frank d'eomp, ha fizians vras hon eus, e vezo kaeroc'h eget biskoaz hor goueliou er bloaz-man. »

Ar Rener a lavaras goudeze da Roskoiz petra oa ar Bleun-Brug, perak e oa bet savet, ha petra glaske ober :

— « O veza ma 'z eus 300 vloaz, dres, er bloaz-man, emezan, abaoe m'eo bet savet « Buhez Sent Breiz » gand an Tad Albert Le Grand, eus a Vontroulez, e Bleun-Brug 1936 e vezo komzet dreist pep tra eus :

« SENT BREIZ, TADOU HOR BRO. »

D'AR ZUL 23. — Da 9 eur, e vezo digoret Patronaj Santez-Barba, e-lec'h ma tiskouezo « An Droellenn » (Atelier Breton d'Art Chrétien) traou iliz, traou keltiek ha breizek (Exposition d'Art Sacré). Ouspenn, e vezo grêt er zal-se, eun diskouezadeg eus Gwasg Breiz : kazetennou, kelaouennou, leoriou hag all, eus kement tra a embanner e brezoneg pe war Breiz.

Da 10 eur : Oferenn-bred. Prezegenn war ar Bleun-Brug.

Raktal goude an oferenn, ouz son ar c'horn-boud hag an trom-pilhou, e vezo embannet ar Goueliou gant Roskoiz war varc'h.

Goude ar gousperou : Gourinadegou, korollou ha kanaouennou Breiz-Izel, war ar Vil.

Da 8 eur hanter diouz an noz, e sal vras ar Patronaj : Beilha-deg vrezonek : C'hoarierien ar Bleun-Brug a zisklerio peziou-c'hoari nevez flamm.

D'AL LUN 24. — Dervez ar studiadennou hag ar prezegennou war Zent Breiz, Tadou ar Vro. (Baleadenn da Enez Vaz).

Da 8 eur hanter diouz an noz : C'hoariadeg e sal Patronaj Santez-Barba.

D'AR MEURZ 25. — DERVEZ BRAS AR BLEUN-BRUG, renet gand an Aotrou Duparc, eskob Kemper ha Leon.

D 8 eur hanter : Oferenn ar Bleun-Brug.

Goude an oferenn-se, er Patronaj : Kenstrivadegou bloaveziek ar Bleun-Brug : Kan, displegadeg, lennadeg ha Prezegerez.

Da greizteiz : Lein ar Bleun-Brug.

Da 2 eur : GOUEL-MEUR AR BLEUN-BRUG.

Da genta : Ambrougadeg seiz Sant Breiz, diazezourien hor Bro.

Da c'houde : Bodadeg vras war ar Vil : Kaniri gand ar strolladou o devez kemeret perz e kenstrivadeg ar c'han.

C'hoariadeg, Taolennou Sent Breiz hag all.

Goudeze, e voe savet strolladou Renerien ar goueliou. Setu amañ hanoioù ar Vretoned vat a zo bet laket e penn Bleun-Brug Rosko :

Renerien a enor : An A. Quement, maer Rosko; an A. Gargadennec, person; an doktor Le Franc hag an A. Cazin d'Honincthun.

Rener : an Doktor Stephan; eil-renerien : an A.A. August Cousquer ha Jack Cabioc'h.

Sekretour : an A. Yann Perrot; eil-sekretour : an A. Herri Corretenzorier : an A. Per Roussel; skoazellerien : AA. Larher, Deroff, J.-F. Cabioc'h.

Dizale e vezo grêt eur vodadeg all evit klask skoazellerien all evit renka pep tra eus ar gwella.

Renerien ar Bleun-Brug a lavar eur Bennoz Doue kalonek da Roskoiz a ro an dourn d'ezo da ober goueliou brezonek eus ar re gaera d'an 23, d'ar 24 ha 25 a viz eost a zeu, ha kredi start a reont e c'hellint lavarout goude beza hen aprouet o-unon :

N'EUS PAR E BREIZ-IZEL DA BOTRED ROSKO.

KENSTRIVADEGOU :

I) KENSTRIVADEG AR BREZEGEREZ

An dud yaouank hepken (paotred ha merc'hed) etre 17 vloaz ha 25 vloaz a c'hell kemeret perz er genstrivadeg-man.

Daou c'hant luriad prizioù a vezo rannet etre an tri genta. Skrid ar brezegenn a ranko beza savet diwar an danvez-man :

« Dirak Enez Vaz, war ar vri, e Rosko, el lec'h ma teu dalc'h-mat e spered pep Breizad istor sant Paol, Wizur ha Nuz Kergour-nadec'h, livirit e vennit kendalc'her da vale war roudou ho Tadou, ha da veza evelde Breiziz gwirion ha kristenien start atao ! »

Ar skridou, a vezo e brezoneg, na petra 'ta, hag hini anezo n'en devezo ouspenn 200 linenn; kaset e rankint beza da : Rener « Feiz ha Breiz », Scrignac, a-raok an deiz kenta a viz eost.

An tri genstriver a vezo kavet braoa o skridou a vezo pedet da zont d'o ziskleria dirak an holl dindan evor, da Rosko d'ar 25 a viz eost a zeu, da 10 eur, raktal goude oferenn ar Bleun-Brug.

II) KENSTRIVADEG AN TAD ALBERT LE GRAND

Tri c'hant vloaz a zo er bloaz-man, ma lakeas moula an Tad Albert Le Grand, ginidik eus a Vontroulez, ha manac'h eus a urz Sant Dominik, e bikol leor war Buhez Sent Breiz.

Dastumet en deus ennan ar pezh a anavezet diwarbenn hor Zent koz, er bloaz 1636.

E meur a barrez e kavfed, ma klaskfed piz a-walc'h, sanailhet e spegejou ar re goz, peadra da astenn leor hor Montroulezad brudet, rak klevet e vez c'hoaz, e meur a lec'h, traou hag e talv ar boan o dastum diwarbenn ar zant-man pe ar zant-hont ha n'int ket bet moulet e leor ebet biskoaz !

Pedi a reomp hol lennerien da glask al lavariou-se a red etouez an dud a rumm da rumm, mil bloaz a zo ha marteze ouspenn.

Prizioù kaer a roimp d'ar Bleun-Brug a zeu, da gement dastumadenn a dalvoudegez a vezo degaset d'eomp.

Ar skridou a ranko beza savet e brezoneg, na petra 'ta, ha degaset da Rener « Feiz ha Breiz » a-raok an deiz kenta a viz eost a zeu.

Er miz a zeu, ec'h embannimp reolennou kenstrivadegou ar c'han an displegadeg hag al lennadeg.

≡ Ar Brezoneg er Skolioù ≡

III III III

Setu aman parrezioù all c'hoaz hag a deu ivez da rei o mouez evid ma vezo desket ar brezoneg e skolioù Breiz.

E **Bro-Gerne** : Pont-Aven, Coray, Loperec, Quemeven, Douarnenez, Langonnet, Ar Fouillez.

Er **Poher** : Poullaouen.

E **Bro-Dreger** : Plouegat-Moysan, Gras-Gwengamp.

E **Bro-Wened** : Plouhineg.

E **Breiz-Uhel** : Henon ha Plagat.

Ouspenn, red eo lavarout ez eus diou barrez hag a zo aet a-eneb : **Treboul**, e Kerne, ha **Landerne**, e Leon.

BRETONED ANGERS

Bretoned Angers, en em vodet d'an 23 a viz c'houevr, goude beza klevet prezegenn unan eus izili Breuriez « ar Brezoneg er skol », o deus goulenmet :

1) ma vezo desket ar brezoneg e holl skolioù bihan Breiz-Izel, kenver-ha-kenver gand ar galleg ;

2) Ma c'hello studieren ar skolioù bras tenna talvoud deges anezan, evel eus ar yezou estren, evit kaout o zenteniou-studi ;

3) ma vezo red da gement hini en devezo c'hoant da vont e kargou ar c'houarnamant e Breiz-Izel, her gouzout, evel m'eo red gouzout ar galleg.

AR PEZ A C'HOULENN HOLL GRISTENIEN BREIZ-IZEL

Ar pezh a c'houlenn hag a c'houlenno hep ehan hiviziken ken na vezint selaouet holl gristenien Breiz-Izel eo ma ne vezo kaset da ober skol d'o bugale nemet mistri ha mestrezed hag a oar brezoneg ; ar c'hamambreou ne ouezont nemet galleg a zo mat da vont da Orleans pe da Paris, met a re emaint e Breiz hag eun droug skrijus a c'hellont da ober dre aman.

Nak a wech em eus klevet, Mari-Anna Abgrall, Douer'he fardono, oc'h en em glemm eus an droug a zo bet grêt d'ar brezoneg e Lambaol-Wimiliau gand eul leanez hag a oa bet eno e penn ar skol gristen epad eun daou-

ugent vloaz bennak ha ne oui ket eur ger brezonek !

Distroet he devoa, tamm ha tamm, an dud diouz ar brezoneg evit o zrei ouz ar galleg.

Siouaz ! e parrezioù ha n'int ket pell diouz Lambaol ec'h en em gav breman c'hoaz, ar pezh a en em gave, eno, e amzer Mari-Anna Abgrall.

Piou a vezo krenv a-walc'h e vouez a Vreizad hag a gristen evit goulenñ ouz Renerien vras an Urziou Leaned ha Leanezed o deus skolioù en hor bro, perak e kendalc'hont da ober, evel ma ne vije na Breiz-Izel na brezoneg, o lakât en hor skolioù tud ha ne ouezont ket eur ger brezoneg hag a ra eul labour-ifern oc'h ober d'ar vugale a vez fiziet enno kaout mez o komz yez o zud koz, rak eur wech ma vezint deuet da gaout mez o komz brezoneg, ne vezo ket pell o devezo mez ivez oc'h anzao o feiz kristen : an eil mez a ya da heul eben.

« CŒURS VAILLANTS » E SKOLACH LESNEVEN

« Cœurs Vaillants » a zo eur gazetenn savet evid ar C'hallaoued vihan, gant beleien Pariz, evel ma 'z eo savet « Feiz ha Breiz ar Vugale » evid ar Vretoned vihan, gant beleien Breiz.

Eur Breizad hag a gar e vro, hag en deus bet tro da ober e ziskenn, en deizioù tremen, e skolach Lesneven, a skriv d'eomp :

« Bet oun, dec'h, e skolaj Sant Fransez hag eo fellet « ganin gouzout petra vez grêt eno war dachenn ar Brezoneg. Siouaz ! netra ! netra ! Kelaouenn vrezonek ebet, « met re c'hallek, fors pègement ; gwerzet o deus e ma-
« reou Nedeleg 5.000, pemp mil kelaouenn « Cœurs Vaillants ». Pep hini eus ar baotred a gasas gantan eur ga-
« zeliad, eus ar gelaouenn-se da werza en o farrezioù epad
« ar vakansou.

« Penaos ? gouest int da werza 5.000 « Cœurs Vaillants », en eur miz, ha ne werzfent ket eun niverenn « zoken eus hor « Feiz ha Breiz ar Vugale » !

Piou a oar, marteze da vakansou Pask, pe an Eost, pe Nedeleg a zeu e vezo laket ivez skolaerien Lesneven da skigna « Feiz ha Breiz ar Vugale » ! An traou re ne badont ket.

LIZIRI DIWAR « FEIZ HA BREIZ AR VUGALE »

—«»—

LIZER EUR VESTREZ-SKOL :

« Feiz ha Breiz ar Vugale » a blij kalz d'e lenne-rien, ha zoken, bugale hor c'hlas bihan, o devez mall d'e welet o tigouezout ganto bep miz hag e kleven hano, eus unan anezo a rankas gwerza he « Feiz ha Breiz » evit 10 gwenneg, d'he breur kosoc'h eqcti.

M. S.,
renerez skol gristen Poullan.

Nebeud deizioù goude al lizer kenta-se, Renerez skol Boullan a skrive d'eomp adarre :

« ... Laissez-moi vous dire que mes fillettes se passionnent de plus en plus pour la lecture de leur chère revue bretonne « Feiz ha Breiz ar Vugale ». Les 40 numéros ne suffisant plus, veuillez donc m'en envoyer désormais à partir de mars 50 numéros au lieu de 40.

« M. le Recteur nous a remis le programme breton de Monseigneur. Vous devinez l'accueil que nous lui avons fait. Et d'ailleurs, il n'est pas nouveau pour nous et nous n'avons guère besoin de modifier notre emploi du temps pour le suivre, car déjà toutes les matières indiquées dans le programme avaient leur place chez nous. Toutes nos compositions d'instruction religieuse s'écrivent toujours en breton... » etc.

... Hag eus skolaj Itron Varia Greisker :

« ... Dec'h vintin, ec'h errue ganen ar pemp ni-verenn warn ugent eus « Feiz ha Breiz ar Vugale » am oa goulennet diganeoc'h. Bennoz Doue d'ec'h !

« Laouen e vijec'h bet evel-doue o welet gant pege-ment a lorc'h hag a vall e voe digemeret gand hor skolaerien yaouank ho kelaouennig dudius. Foug a oa enno... Kaout a rae d'in e vijeñ bet krenv gant

pemp levrig warn ugent, ha setu m'edon pell a-walc'h eus ar gount pegwir ez eus chomet pemp ha n'em eus ket gellet seveni o goulenn hag o youl...

« War wellaat e ya eta an traou gand ar brezoneg e skolaj Kastell. »

Hag evit echui, setu hetou kaer renerez skol merc'hed Lannilis :

« ... Ra deuo an Aotrou Doue da skuilh e vennoziou kaera warnoc'h ha war ho labour, setu va reket evid ho trugarekat eus ar zikour a roit d'eomp evit deski ar Brezoneg d'hor bugale. »

Liziri evelse n'int ket evid hol takaan da fallgaloni ha diskouez a reont kentoc'h ez eus, en deiz a hirio, eun dra bennak a nevez, gant bugale Breiz, amzer da zont hor Bro.

PROFOU EVIT « FEIZ HA BREIZ AR VUGALE »

An Itron Guizioù, Kerber ..... 10 lur

An dimezell Simon, Poullan ..... 10 lur

« Meuleudi d'ar beleg a viras tenzorioù spered an amzer goz »,

Merc'hed bihan Tad ar Barzas-Breiz ..... 20 lur

EUR FAZI MOULEREZ

Er pennad-skrid : Perak e vennomp atao bale war roudou hon tadou, pajenn 101, 9^{vet} linenn, e lec'h : o voga ez eus bet laketa, dre fazi : a vag; ar gomzenn ema ar gerioù-se enni, ma vije bet moulet evel ma oa skrivet a vije bet evelhen :

Kargadoù paperennoù gallek a vez ledet ken alies ha ben-dez war holl barrezioù hor Breiz karet hag e weler ar Vretoned hag a vag o c'horfoù gant bara grêt gant gwiniz hadet ha dournet e Breiz o voga o sperejou gant bara grêt e Paris hag a vezo atao disasun evito daoust d'al liou gwenn pe rus a vezo roet d'ezan.

KELEIER AR MIZ

DAREMPRED ETRE BREIZIZ KEMBRE HA NI

An Ao. Geraint Dyfnallt Owen, goude rei da anaout d'eomp en deus savet eur pennad-skrid war an « Tyst » da veuli « Ar en deulin » Y.-P. Calloc'h, a lavar :

« N'eus ket gwall bellou e oan e Aberystwyth hag e ti-tigouezas ganen eul lizer skrivet gand eur Breizad a zo « oc'h ober e zoudarderez hag en deus c'hoant da zeski » ar c'hemraeg. Skrivet en deus d'in e brezoneg, na petra « 'ta ha zoken, e brezoneg mat; ne oar ger saosneg na ger « kemraeg ebet ha ne gave ket dereat mont d'in e galleg : ar pez a c'houlenne oa e lakât da ober anaoudegezh gand eur studier eus a Gembre, en divije c'hoant da zeski ar brezoneg hag e c'helljent skriva an eil d'egile « eur wech ar zizun. En doare-se e teujent buan da zeski, « unan ar c'hemraeg, hag egile ar brezoneg : roet em « eus e lizer d'an Aotrou Ifan Ab Owen Edwards, a zo « karget da ober skol war yez ha lennegezh Kembre ha fizians vat em eus e kavet etouez e studierien, eur c'hemzun gand eur Breizizelad ! »

Na kaera kentel a ro ar zoudard yaouank-se d'e genvroiz : tud yaouank Breiz-Izel hag o deus deskadurez a dle poania da anaout ar c'hemraeg hag an Iverzoneg : seul-vui ec'h anavezint ar yezou keltiek tra-mor, ha seul welloc'h ivez e ouezint o brezoneg.

AN AOTROU CHARLEZ AR BRAS

Erbedi a reomp ouz hol lennerien an Aotrou Charlez ar Bras, kenderv d'ar skrivagner brudet Anatol Ar Bras, maro e Keraez, d'an 13 a viz meurzh diweza d'an oad a 76 vloaz. Ginidik oa eus a Gastel-Nevez ar Faou; mestr-skol e voe e Sibiril, e Cleder hag e Keraez.

Skrivet en deus al leor-gwerziou « War an Delenn », « an Abardaez » ha savet « Kantikou brezonek » a zo bet grêt toniou nevez d'ezo gant an Aotrou Mayet.

Doue r'hen pardonno.

EUN DRO D'AR SKOS

Soudarded koz ar brezel ha Barzed Breiz-Izel a dle mont da ober eur bale da welout Kelted ar Skos, eus an 20 d'an 31 a viz eost a zeu.

Setu aman an hent a raint : Sant-Malo, Southampton, Londrez, Glasgow, Oban, Inverness, Aberdeen, Edinburgh, Londrez, Southampton, Sant-Malo.

Priz an dro : 1450 lur (ar 1/4 a vez paeet a-raok mont..
Kas an hano a-raok ar 15 a vezeven da : **Office des Voyages de l' « Ouest-Eclair », à Rennes.**

DISTRO YANN IV

En amzer ma n'en em gleve ket ar Vretoned, e rankas o duk Yann IV, tec'hout diouto ha mont da Vro-Zaoz.

Pa voe gwelet edo Breiz o vont da veza trec'het gand ar C'hallaoued, ar Vretoned a zavas keuz ganto hag a gasas kemennadurez d'an duk da zistrei ha d'en em lakaat adarre e penn ar vro.

Dizrei a eure hag e zistro a fuilhas eul levenez vras war ar vro a-bez.

An Aotrou Arzel Beaufils, kizeller, a ya da ober taolenn an distro laouen-se e vezo gwelet enni an duk yaouank o touara e Dinard, d'an 3 a viz eost 1379.

C'HOARIERIEN PLOUZANE

Paotred yaouank Plouzane o deus diskleriet, er miz tremen, eur pez eus ar re fentusa : **Trubuilhou ar seiz tortik** hag eun diviz, ken farsus all, war amzer ar zoudarderez.

Ar merc'hed yaouank, en o raok, o devoa c'hoariet kaer, met ar baotred, red eo hen anzaot, o deus en em jachet, ker kouls all, sur a-walc'h, ha n'ouzon ket kals da biou rei ar maout.

Bennoz Doue d'ezo holl evid ar blijadur vat ha marc'had mat o deus grêt d'o c'henvroiz :

Red eo plijadur a-wechou !

⊖ = DIVINADENNOU EBREL = ⊖

1. — Gwechall, p'edon o vont da jaseal ar c'had, e tremen alies e kichen eur c'hamarad, hep gellout en em welet nag a-zehou nag a-gleiz ha koulskoude pa gomzen outan e komze ouzia, kouls en noz evel en deiz. — Piu eo ?
2. — Daou vreur a vez atao o sellet ; morse n'o deus en em welet ha koulskoude emaint tost an eil d'egile. — Livirit d'in breman piou int neuze ?
(An divinadennou-man a zo bet degaset d'eomp gant Tanguy Creignou, eus Kleder).
3. H—u—n—z a z—e—r g—o—a—e—n
S—k—h—el b—p e—l b—r—e—n.
(Klevet gant Mari Chapalan, Scrignac).

Er miz a zeu, ec'h embannimp hanoioù ar re o deus respontet mat da zivinadennou genver, c'houevrer ha meurz.

TI KOZ L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

... Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa e mouchouerou ha tavancherou brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a UGENT REAL DRE GANT a vez roët e marc'hadourez, ha DEK DRE GANT d'ar familhou ni-verus diwar diskouez o c'hartenn.

FEIZ HA BREIZ

PARDON

Itron Varia Rumengol ⁽¹⁾

Setu digouezet adarre pardon Rumengol, ar c'haera, a dra zur, eus hor bro, rak eur gwir bardon eo, eur pardon breizat, eur pardon a zevosion; da bardon Rumengol, an holl a ya evit gwelet ar Werc'hez, evit he fedi, evit he henori ha mar da unan bennak evid e blijadur, pa en em gavont eno e reont evel ar re all.

Da zadorn ha da zul ar pardon, kals tud, gwazed ha merc'hed, a dosta ouz an daol zantel, goude beza bet o kovez.

Pardon Rumengol eo pardon an holl; an tadou hag ar mammou a 'za di gant o bugale evit o c'hinnig d'ar Werc'hez; an dud yaouank, re Leon koulz ha re Gerne, ha dreist-holl ar baotred yaouank a die mont er bloaz-se er zervich, a'z a eleiz anezo war o zroad, dindan noz, eur wialenn wenn pe rikamanet en o dourn, da c'houlenn skoazell Itron Varia Rumengol ha pa zizroont d'ar gêr, druilhajou dizenezou ouz o bruched, ar vugale a vez ouz o gedal evit kaout eun dizenez; en derveziou warlerc'h ar pardon, an holl vugale a vez ganto ouz o gouzoug, pemp c'houec'h dizenez, n'eo ket hepken ar vugale vihan, gwelet em eus merc'hedigou, achu o faskou etouez ar vugale, hag a veze lorc'h enno o tougen an dizenezou-ze.

(1) Pardon Rumengol a zigouez atao da zul an Dreinded; er bloaz-man e vezo eta d'ar 7 a viz mezeven.

Pardon Rumengol a zo chomet eur pardon a c'hiz koz; breman evel gwechall, an holl bardonerien, dre ma tigouezont a 'z a da zaoulina dirak skeudenn ar Werc'hez; eno an holl a bed kalonek; pa vez achu o feden, an holl ivez a stok ouz ar Werc'hez o gwialennou gwenn; ar re n'o deus gwialenn ebet a stok darn o disglavier, darn o zok pe eun dra bennak all ha goudeze, holl ivez e raer tro an iliz, teir gwech ha n'eo ket hepken an dud diwar ar mêz eo a ra an dra-ze, met an holl, ar vourc'hizien, an dudchenteil kouls hag ar goueriaded; gwelet em eus bourc'hizien yaouank eus Kemper, Brest, Landerne, oc'h ober tro an iliz, ar chapeled en o dourn, hag o pedi c'houek.

E Rumengol c'hoaz, an holl a bren eun dra bennak da zigas d'ar ger, pep hini diouz e eas hag holl ivez ez eont da lakât o bennigen, kouls ar re n'o deus nemet daou wennegad dizenezou evel ar re a bren skeudennou pe metalennou arc'hant hag aour.

En deiz all e oamp eun toullad amezeien ha me o komz eus an traou kaer a weler e pardon Rumengol ha Yann ar Genkiz, va mignon brasa, a lavaras d'eomp an drama :

« Warlene e oan bet e pardon Rumengol hag em oa gwelet eun dra ha ne ankounac'hain morse.

Da lun ar Pentekost pa oamp o tebri hon lein, Mari-Jann va hini goz a lavaras d'in : — « Sonj ho peus Yann ho peus prometet pa oa klanv al loened ez afe unan eus an ti da bardon sant Herbot (1); mar kirit ar merc'her, Lizig ha Soazig a'z ay hag ac'hano ez aint da bardon Rumengol; va breur Job a 'z aio ivez setu m'o devezo kompagnunez vat ».

An diou verc'h a lavaras :

— Kontant oc'h, n'eo ket 'ta, va zad?

— Ya! ya! emeve, gant ne vezoc'h ket re skuiz.

(1) Pardon sant Herbot, e Ploneve ar Faou a vez grêt, bep bloaz, da weler ar zizun wenn; er bloaz-man e tigouezo eta d'ar 5 a vezeven.

— Mar kirit, va zad, dont d'ar zadorn, goude merenn, d'hor c'herc'hat da Rumengol, ez omp barrek da ober hon tro, hep beza re skuiz!

— Mat! mat! hag ez in!

D'ar yaou, ar paotr saout a reas peb a wialenn rika-manet d'ar merc'hed ha goude koan an tonton Job a deuas d'o c'herc'hat; goude beza kemeret dourn benniget ha grêt sin ar groaz ez ejont o zri, en hent; pa oa êt er mêz eus an ti, Lizig a deuas war he c'hiz da lavarout d'he mamm lakat en eur baner eun nebeud krampoez da gas d'ezo pa 'z ajed d'o c'herc'hat.

D'ar zadorn goude kreiste, me a sternias va loen ouz ar c'har bihan; Mari Jann a lakeas d'in, ebarz eur baner, krampoez hag eur volennad amann ha me en hent.

Edon en em gavet, war eun nebeud, tost da Zant Alar, pa welis eur vandeannadig tud o vont araozon; unan anezo a oa eur gwaz bras ha krenv, evit doare, eur paotr bihan pevar pe bemp bloaz, war c'haoliad, war e ziskoaz, en e gichen : eur paotr all seiz vloaz bennak a valse diarc'hen, e voutou gantan en e zouarn; eur c'hrenn baotr all a c'helle kaout daouzek vloaz a 'z ae gant fos an hent bras, o sellout ouz ar c'hleuz, evel pa vije o klask neiziou ha warlerc'h, eur baotrez, eun tammig brasoc'h, eur bakadenn ouz he dourn, a ruze he zreid, egiz pa vije skuiz dija; peb a wialenn wenn a oa ganto; anat oa edont o vont da bardona; pa zigouezis en o c'hichen, me a c'houlennas :

— O vont da Rumengol emac'h, evit doare!

— Ya! avat! va den mat, divinet ho peus!

— Mar kirit, emeve, e teuot er c'harr bihan, betek eno.

— E feiz, avat, eme an tad, n'eo ket da veza refuzet; nec'het a-walc'h oun dija gand ar c'houtous man ne fell ket d'ezan bale; e voutou her glaz, a lavar.

Ha va den lakât e baotr bihan em c'hichen; an tri all ivez a oa tostaet; ar baotred a floure ar marc'h gand o daouarn :

— Alo! eme an tad, er c'harr bihan ez aimp?

O zri en em lakejont da dridal gand ar joa hag e selkent ouzin gant daoulagad ken leun a anaoudegez vat, ma oan evel paeet dija eus ar vad a raen. O zri ec'h azejont war ar skaon adrenv, ha pa ziblasas ar marc'h, e stagjont da c'hoarzin adarre gand al lorc'h hag al levenez; ar paotr bihan lusket gant strons ar c'harr bihan a gouskas prest etre e dad ha me. Neuze e savas kaoz ganeomp; me a lavaras d'ezan ne ranke ket beza eus a-bell pa deue da Rumengol, war e droad, gand e vandennadig bugale :

— Me, emezan, a zo ginidik diouz Lok-Melar; eun nebeud bloaveziou a zo ez oun deuet da jom ra Zant Alar, d'eun tammig tiegez ha ne gaven ket re ger; en em veva a c'hellemp braoik ebarz, rak va gwreg a zo eul labourez ha me a c'hell ober marc'hajou da dranchat ha da drouc'ha lann; tost da vloaz a zo, Annaik a zo aze, va merc'h kosa, a glanvas; ar medesin a lavare oa gand ar c'hlenved tomm hag e c'helled kredi e tapje ar vugale all ivez ar c'hlenved ma chomjent, en hevelep ti gand o c'hoar; ober a rejomp gwella ma c'helljomp evid o diouall; an tri baotr a oa laket da loja er c'hraou hag epad an deiz e vezent kaset d'ar menez da ziouall ar zaout; va hini goz ha me a bromettas ma pereje Annaik ha ma vije diouallet ar re all diouz ar c'hlenved ez ajemp ganto da Rumengol da bardona; diouallet int bet, a drugarez Doue, ha setu dec'h da noz, em eus lavaret d'am gwreg : « Me gav d'in, en eur zavel warc'hoaz da deir eur e c'hellfen peurober ar marc'had tranchat emeon gantan a-benn eiz eur hag e oan o sonjal mont gand ar vugale da Rumengol goude; ezetoc'h eo mont gant bugale d'ar zadorn eget d'ar zul!

— E feiz! ya, avat! a respontas d'in va hini goz, escoc'h eo sur hag amzer ar pezo da ober da dro, ma ne c'hellit ket dont en deiz e lakeoc'h an noz d'hen astenn!» ha setu er mintin-man, pa 'z oun deuet eus ar waremm, ar vugale a oa prest ha goude beza debret peb a vanne boued lèz, omp deuet en hent; ar Werc'hez a zo a-uman ganeomp pa 'z eo gwir hon eus kavet tud vat d'hon dougen!

An dour, eme Yann, a deue em daoulagad o welout feiz ha nerz-kalon an den-se. En em gavet e Rumengol, an tad hag ar vugale a ziskennas hag a 'z eas war eün d'an iliz; me goude beza laket va marc'h er marchosi a 'z eas, gant va faner, da glask va merc'hed. Ne voen ket pell evid o c'haout ha goude beza debret ar c'hrampoez, gand eur banne kafe, ez ejomp ivez d'an iliz; kenta 'welis eno, etouez ar bardonerien all, oa paotr Sant Alar, war e zaoulin sounn, dirak ar Werc'hez, e vab bihan, en e zav, etre e ziwrec'h, e vugale all, daoulinet, en e gichen; edont eno, ouspenn eun eur a oa; dem-goude, an tad a zavas, en e zav, a gemeras e baotr bihan, hag en eur gregi en e ziwesker, gant e zaou zourn, her savas, uhella ma c'helle hag e lavaras : — Ro eur pok d'ar Werc'hez! Ar paotrig bihan nec'het, a respontas : — tad, n'oum ket uhel a-walc'h, da bokat d'he fenn! : — Ro eur pok d'he zreid, neuze, gant da zourn!

Kerkent an hini bihan a gasas, ker brao ha tra, e zournig d'e c'henou, en eur lakât e vuzellou da strakal hag e touchas, gant doujans, ouz troad pe ouz bevonn sae ar Werc'hez hag e sellas outi, en eur vousec'hoarzin, evel pa vije bet ouz he gortoz da lavarout d'ezan : — Paotrig mat, te a zo mignon d'in-me!

An tad a reas an hevelep tra d'an tri bugel all ha dre m'o save, evelse, e welep e vuzellou, o finval evel pa vije bet o lavarout bennoz Doue d'an hini he devoa diouallet d'ezan e vugaligou ha neuze ivez; d'e dro, e sav e viallenn er vann, e touch ganti ouz 'treid ar Werc'hez hag o kregi e daouarn an daou vihanna, ez eas er mêz, an daou all d'e heul; ober a rejont teir zro d'an iliz ha goudeze her gwelis o varc'hata eun hanter dousenn dizenezou, eus ar re wella marc'had, e c'hellit kredi; ar vugale a ziskoueze d'ezan re all, bravoc'h, re alaouret : « ar re-ze, a lavaras hen d'ezo, a zo re ger; ho mamm he deus lavaret prena eus ar re wella marc'had. » Tri gwenneg e koustchont d'ezan hag en eur vandenn ez ejont da lakat o bennigen, d'ar sakreteri; pa deujont er mêz e stagas peb a hini d'ar vugale ouz o gouzoug; an diou all a lakeas a-istribilh ouz boutonnoù e jiletann; neuze, laouen bras,

ez ejont da zebri peb a damm bara dindan gwez park ar chapel.

Ni a oa noz pad ziblasjomp diouz Rumengol; ar merc'hed a felle d'ezo gwelet prosesion ar miraklou. Pa oamp tost dija da c'har ar Roudou-Hir e wehs an tad hag e vugale o vont en hor raok; bale a raent drant ha seder, egiz ma ne vije ket bet skuiz; me a gontas d'am merc'hed ha da Joz ar pez a ouien diwarbenn an den kalonek-se; ar merc'hed o divije karet o lakât adarre er c'harr bihan, met allas, n'oa ket a blas; pa oamp, en o c'hichen, e talc'his al loen, en e zav; va anaout a rejont dioustu; an tad a zavas e wialenn, er vann, evel evit va saludi; an daou baotr brasa a deuas da floura ar marc'h gant o daouarn hag an hini bihan a ziskouezas d'eomp e zizenez egiz pa vije bet gantan ar groaz a enor; Lizig ha Soazig a roas d'ar pevar bugel peb a zizenez alaouret; m'ho pije gwelet pegen laouen, pegen eurus e oant o fevar; biken n'em bize kredet e c'helljed gant ken nebeud a dra ober kement all a blijadur: — E feac'h, a lavaras an tad, evit breman avat ne vezo ket ar roue kar d'ezo! kement a lorc'h a zo enno, me a zo sur, evel ma ho pije roet d'ezo peb a gant skoed; tri mil bennoz Done d'eoc'h, va zud vat!

Hag e leverjomp kenavo an eil d'egile, evel mignoned: « abaoe, eme Yann, ne 'm eus ket ankounac'haet an tad-se, nak e vugale ha morse n'em eus kavet ker kaer pardon Rumengol hag er bloavez-se! »

M. A. ABGRALL.

Eur Breizad a spered kaer
hag eur c'hristen a feiz krenv:

Ernest HELLO

II. — OBEROU ERNEST HELLO

BUHEZ Hello a zo bet dalc'hmat eun huanadenn bepred birvidoc'h warzu kement 'zo kaer, kement 'zo mat, kement 'zo sklerijenn, abaoe, dreist-holl, m'eo bet hentchet gand an aotrou Baudry e skiantchou Doue. Met n'eo ket evitan e-unan eo e teske; devî a rae gand ar c'hoant da skigna en eneou ar wirionez ha setu perak en deus skrivet leoriou, leoriou a dalvoudegez vras, ar pep brasa anezo.

O lenn ar skridou-ze e welomp peger stag eo bet Hello ouz ar sklerijenn, dreist-holl ouz an hini en em c'halv ar sklerijenn, hor Zalver Jezuz-Krist, ouz an Hiz a zo fiziet eanñ derc'hel er bed ha skigna dreizan ar sklerijenn hag ouz ar Zent, o deus ar muia etouez an dud grêt d'ar sklerijenn skedi en o buhez.

1. — HELLO HAG E GARANTEZ EVIT DOUE.

Evid Hello, ar mad, evel ar gened, n'emam nemet e Doue: « An den, emezan, a zo ker bihan mac'h en em blij eunan e-unan, met ker bras eo ma ne danv an eürusted nemet e Doue. » [Ker bras eo an den m'eo galvet da veza roue, met « evidomp, beza roue eo srvicha an aotrou Doue ». Ha servicha an aotrou Doue eo ober e volontez, en eur veva eus e vuhez: « Ene an den a zo grêt evit beva eus buhez Doue breman hag a viskoaz. N'eus ket diou eienenn a eürusted, n'eus nemet unan, met ne vezo morse sec'h hag an holl a c'hell eva anezi. »

E garantez evit Doue hen doug d'eur garantez vras e kenver an nesa: « Ret eo, emezan, e garout a greiz ar galon, a greiz an ene, a greiz ar spered. »

Hello en deus karet a greiz e spered ha labouret en deus da skigna ar sklerijenn er sperejou, dre e leoriou, evel « An den », « Plajou ar Valans », « ar Furnez hag an Dizoueelez », « Komzou Doue ».

Pa garer unan bennak, ec'h en em blijer o veva en e gichen; Hello a garie kement Doue, ma ne ehane da gas warzu ennan pedennou kaer ha c'houek. E ene a huanade e pedennou dudius meurbet, evel m'her ro d'eomp da anaout ar re a adskrivomp aman :

« O va Zad, emezan, c'houi hag ho peus taolet a zournadou ar roz hag ar bannou heol en hol liorzou hag ar stered e tenvalijenn an noz, evit kennerza hor muzellou douget da grenna. O va Zad, c'houi hag a gar plega dre ma'z oc'h an Holl-C'halloud, en em izelât dre ma'z oc'h an Holl-Uhelder, beza trec'het dre ma'z oc'h ar C'hloar... O! perak, en abeg d'am fec'hejou, e talefec'h-hu da lakât da skedi ho kloar divent? Deuit, deuit, deuit! Selaoût eun den a netra, evel m'ho peus va galvet a netra d'ar vuhez! »

Pedenn hag a zo eun testeni eus furnez Hello, p'eo gwir beza fur, hervez Bossuet, eo, dreist pep tra, « anaout an aotrou Doue hag en em anaout hon unan ». Beza fur eo pignat bepred uheloc'h uhela warzu ar sklerijenn dre an hent en deus Mab Doue diskouezet d'eomp. Hent a gerzer warnan dreist-holl dre an izelded a galon. E komzou c'houek, Hello a c'houlenn digant Jezuz ar vertuz-se ker presius :

« Mabig bihan Nazareth, emezan, c'houi hag a vev er sioulder, er peoc'h hag en izelded a galon, deuit ennoun da rei d'in an dousder, ar sioulder, ar peoc'h, an izelded a galon; grit ma karin an traou bihan, ar vugale vihan, hoc'h aoteriou, ho kraou; ra labourin gameoc'h, dindan ho taoulagad, en ho karantez; na gollin nepred ar gwel ac'hanoc'h; ra vevin, ra zonjin, ra gomzin, evel ma ouzoun emaoc'h aze, gant Mari ha Josef e kichen! Roit d'in da garout an ti bihan gand e zousd er, e urz vat, e zoare paour, hag ar fréalzidigez a zeu us an izelded a galon!

Roit d'in ar peoc'h, ar yaouankiz, ar sioulder, ar vugaleaj, an ti bihan!

Roit d'in Nazareth! Evelse bezet grêt! »

Ha ne rae ket an neuz da veza paour da veza izel evel Jezuz. E bried a lavar d'eomp n'en devoa Ernest tamm fouge ebet; pa'z ae d'an oferenn mintin mat, e zilhad a oa evel a dreuz outan; ne daole ket evez ouz an doare d'en em gempenn ha d'en em wiska. Eun deiz, eun Itron, goude beza gwelet Hello en offis a lavaras d'he fried pa oa distroet d'ar gêr : « Gwelet em eus en Iliz eur paour hag a bede gand eun nerz ker birvidik ma'm eus bet keuz bras da veza lezet va yalc'h er gêr... Me a garfe en em gaout gantan : doare en devoa da veza ker reuzeudik ha pedi a rae evel ma vije beuzet e Doue! »

Eur pennadig goudeze, ar paour a dremenas ebioù da di an Itron : « Setu aman ar paour, emezi d'he gwaz. » — Met, a respontas an aotrou, ar paour-ze eo an aotrou Hello! »

En eur dremen leveromp en deus ive Hello Karet ar Werc'hez, ez eo bet evitan eur skouer a izelded a galon : « C'houi, emezan da Vari, petra edoc'h dreizoc'h hoc'h unan, petra nemet netra? Met anavezet ho peus ar wirionez-se en eun doare ken doun m'eo deuet ar sklerijenn dougenet gand ar garantez d'ho priata gand eun nerz dianavezet ha d'en em zila dreizoc'h penn da benn. »

Setu perak, « ar re a zeu eus an traoniennou izel ha louz a c'hell redek heb aon d'he c'haout, rak ar Werc'hez a zeu eus al Liban hag hec'h ene gwen kann ne gren dirak netra. »

2. — HELLO HAG E GARANTEZ EVID AN ILIZ

An hini ne gar ket an Iliz ne gar ket Jezuz rak an Iliz eo Jezuz o kenderc'hel da veva en hon touez evit rei d'eomp ar sklerijenn, ar zantelez hag ar zilvidigez. Na splann ec'h anavezze Hello ar menoz bras-se! Nag a draou kaer en deus skrivet war ar poent-se!

« Seulwi hon eus da vont a bell war vor, seulwi eo ret anaout mat ar steredenn vor.

Evit pignat d'an eürusted hep muzul, an den en deus ezomm tud hag a anavez ar vro-ze evid e vlenia; anez, ar follentez eo hano an islonk a c'hortoz ar re a fell d'ezo. sevel heb heuil an hent roudennet gand an Hini a anavez kartenni ar menezioù, rak Doue hepken a oar an hent a gas Davetan ha n'en deus fiziet nemet en Iliz ar ouiziegez sakr-ze... »

Pegement en deus karet an Iliz katolik? Evid her gouzout n'eus nemet lenn e skridou aman pe ahont. Skrivet en deus a eneb hec'h enebourien; evelse, e leor « Renan, an Allemagn hag an dizouelez en XIXe kantved ». Dreist-holl, Hello en deus meulet brasder ha gened an Iliz. En e leor, « Dremm sent » (Physionomies de saints) e lennomp e kerz an Iliz divrall gand he hent e kreiz an trouz, ar freuz hag ar brezelioù.

« An Iliz katolik, emezan, a ya gand he hent en eur peoc'h ne c'hell netra trec'hi. Eur seurd peoc'h n'eo ket yemienn eo. Karout a ra an dud, met n'en em lez ket da veza touellet gand o zechou fall. E kreiz an tarziou kurun pe ganot, e kan meufeudi d'an dud a beoc'h.

Menezioù ar bed a c'hell ruilh an eil war egife. Ma vez grêt, en devez-se, gowel eur vesaerez vihan, evel santez Jermata, an Iliz a veulo en he offisou ar vesaerez en eur peoc'h na c'hell netra digreski hag a zeu d'ezi eus an Eternite... En aner e teu ar bed da vernia dismantrou war zismantrou. An Iliz a zeu da niverenni he devezioù diouz he gouelloù. Ne ankounac'haio ket unan eus he c'hozidi, unan eus he bugale vihan, unan eus he gwerc'hezid, unan eus he menec'h. Unan bennak a haosk malloziou warni, an Iliz a gan. Netra ne c'hello dougen he evor da gouskat, netra ne c'hello he sponta. »

E kreiz trubuilhou ankenius hon amzer, peger frealzet e vezer o lenn komzou ker kaer ha ken talvoudus! Pegen eürus ec'h en em gavomp da veza luskeflet war barfenn eur vamm ker mat ha ker galloudus!

Skridou Hello o deus grêt vad ha kendefe'her a reont d'hen ober : e leor « an den » a zo bet beteg-hen moufet seiz gwech. Darn a dud desket ha gouziek ne chanont da zarempredi ar menezioù en deus displeget evid ober vad

d'an eneoù, evid o gounid muioc'h d'ar sklerijenn ha d'an Iliz. Evelse e c'heller lenn er gelaouenn c'hallek « Le Correspondant » eus miz genver diweza komzou evel ar re-man sinet gand an aotrou Stanislas Fumet :

Hello en deus bepred dalc'h warnomp. Hello a ra bepred vad hag a skign eur gelennadurez leun a vuhez... En Allemagn, er Holland, er Pologn, er Tchekoslovaki... e vez studiet e oberou... » En hor bro, siouaz, re a dud c'hoaz, ne fell ket d'ezo frêz awalc'h anzav talvoudegez skridou hor c'henvroad; koulskoude meur a hini en em blij o pleustri war e venozioù a zo eleiz anezo ken dispar. Hello en deus karet an Iliz, met e garantez evid ar Zent a zo bras ive.

3. — HELLO HA BUHEZ AR ZENT

Buhez an Iliz eo, dreist pep tra, buhez ar zent. Hello, douganet gand eun youl ker krenv warzu eur sklerijenn bepred lugernusoc'h, a garie sellout ouz an hini a sked e ene ar zent evit gellout gwelet muioc'h mui ar sklerijenn a ra dudi an dud eürus er baradoz.

Gand aked en deus studiet ha skrivet buhez meur a hini hag e c'hoant oc'h embann skridou diwar o fenn hon dougen da gemerout skouer diouto en eur boagna gwelloc'h hiviziken da vale war roudou hor Zalver Jezuz-Krist, eienenn an holl sklerijenn.

« Er bed-man, eme Hello, n'eus nemet brezel, trouz ha safar. Teurvezit ma tiskouezin d'eoc'h tud a beoc'h. Rak bez 'ez eus bet anezo; pa zeller en dro d'eomp, e vez demdost d'eomp sebezi o klevout eur seurd tra. Bez 'ez eus bet tud a beoc'h. En o zouez eun darn vras o deus resevet eun hano dispar ha grêt anezo Sent.

Sent! Chomit da bleustri eun nebeudig war ger-ze. Sent! Ankounac'hañ an dud evit gouzout petra a dle beza an den. Ho pet sonj a e'hanoc'h hoc'h unan. Sellit ouz an islonk ma'z oc'h. Evit ma'z aio eun den da zant, pouezit petra a dle digouezout. Koulskoude ez eus sent... Kement-se a zo erruet alies. Unan eus brasa-faziou ar bed eo kredi ez eo ar zent tud dishenvel a-grenn diouz ar re-all, ez int evel skeudennou koar tennet diwar an hevelep

skouer. Ar zent a zo dishenvel an eil diouz egile en o spe-
red, en o galloud, en doare m'int bet galvet. Bez' o deus
donezonou dishenvel, grasou dishenvel. Ha koulskoude
daoust m'int evelse dishenvel bras, ez int henvel e goue-
led o ene : holl e tougenont eur merk, merk an hevelep
Doue : bez' o deus an hevelep feiz, holl e kanont an he-
velep Kredo. A dreuz an amzer hag e pep lec'h, war an
tron, er manati pe eur en vro zistro, e kanont an hevelep
Kredo. »

Ni holl a gan, evel ar Zent, an hevelep Kredo hag,
eveldo, e tleomp bepred muioc'h mui lezel ar sklerijenn,
a sked dioutan, d'en em zila en hor buhez hag ive, eveldo,
huanadi warlerc'h sklerijenn gloar an nenv e welimp enni
Doue tal ouz tal, an elez hag ar zent, e kreiz eun dudi n'en
deus morse lagad an den gwelet, e skouarn klevet, e
galon tanveet, ken dispar ha ken divent ez eo.

Ernest Hello a huanade, koulz lavarout, heb ehan war-
lerc'h ar sklerijenn dalvoudek-ze.

« E Breiz, emezan, e komzer eus eur c'hlasker bara,
e hano Salaün, ne ouie lavarout nemet daou c'her : Ave
Maria, goudeze : Salaün a zebrfe bara. Setu aze e zoare
da c'houlenn an aluzen...

Bara an ene eo trugarekât ha meuli Doue : aze eman
e naon hag e zec'hed. War an daoulin eman, e dor an
Iliz, evel Salaün, ar paour Salaün, ar paour ezommek, war
dreujou dor ar pinvidig; lavarout a ra ive evel dan : Sa-
laün a zebrfe bara. »

Grêt oun evid ar sklerijenn, evid ar brasder hep muzul.
Torrit va jadenn, torrit! Ra strinko va c'homs eus
va c'halon, laouen, dieub ha galloudus! O, Kan a rafen
ma c'hellfen!

Salaün a zebrfe bara! »

Bara sklerijenn ha gloar an nenv a c'hell hepken terri
hon naon.

Daoust n'eo ket aze unan eus ar gwella kenteliou a
dleomp tenna eus ar zell hon eus taolet war buhez hag
oberou ar Breizad, Ernest Hello?

J. M. FICHOUX.

Perig hag Azilis

JOB AR VRAN

— « » —

Arabad eo deoc'h kredi oa e hano! Job oa hanvet d'e
Vadiziant, met e dad oa Skouarnek ha biskoaz n'en deus
den douget e hano gant muioc'h a enor! Job en devoa
diskotarn henvel ouz diou bal-dol! diou wech Skouarnek
oa! Job n'oa ket eur gwall-gristen : en ofereann e veze,
hep sul, puchet war leur an iliz, n'en devoa ezomm kador
ebet, emezan. En ostaleuri ne veze ket gwelet, nemed da
zeiz ar voti; neuze en deveze e vanna da gaout evit ne-
tra; rak, hen anzav a rankan : eur si en devoa hag a
jache re-all war e lerec'h : piz-brein oa Job! troet oa war
an arc'hant kement ha ma c'heller beza!

Eur vaouez en devoa kavet : Yvona, mero'h ar c'hlo-
c'her; hounnez me gred, he deus bet keuz, meur a dro,
da veza aet gantan! Beva e serr eun tignouz n'eo ket
plijadurus! Yvona a oa deuet da veza treut evel an An-
kou, ken e oa eun druez he gwelet! rebechet e veze d'ez
kement tamm bara a laka en he ginou, hag hanter-am-
zer n'he deveze ket a amann da lakat warnan; tamm kig
ebet morse, ha pa 'z ae, e kêr, da werza viou pe himann,
e ranke mont war he zroad penn-da-benn, ha renta an
arc'hant d'he fried heb dere'hel gwenneg ebet!

En o leve edont o daou : seiz mil faz douar a oa stag
eus an ti eun ti nevez-flamm, savet gant ar Skouarnek
koz, bloaz a rak m'oa marvet; savet gantan e-kichen eur
maner koz distrujet, ne jome anezan, en o sav, nemed
eun douribell hag eur voger goz bennak gollet a ilio.

A bep seurt a veze lavaret, er vro, diwarbenn ar maner
koz-ze : bez' ez oa ennan eur zorserez koant evel an deiz,
a ouie diskleria d'an dud kement a oa en o buhez, dis-
kuill an amzer da zont, kaout tanzoriou kuzet en douar...

ha traoù-all! Nemed, evit ha gwelet, o oa red ment, da hanter-vez, en douribell goz; eno e rae ha diskenn diou wech er bloaz; dont a rae war eur vodigell-deo, hag ez ae adarre ac'hano, abenn eur pennadig goudeze.

Ar paour-kêz Job, touellet gant diaoul an aour ha zozaje nemed en tenzor! rak, lavaret e veze ive e oa kuzet eun bern aour ha mein prisius dindan ar mener koz, pe war-dro; ped gwech eo bet chomet da zellet, ous ar pre-nestr, en noz, da c'houzout hag hen a welje ar zorserez oc'h en em gaout! En deiz, e veze gwelet atao, o furchal, o turia en douar pe etouez an drez, gant bag e vaz! met, gleve, en noz, nemet kan goapatis ar gaouenn, hag, en deiz, mouez e genvroiz a c'hoarze d'ezan didruez.

Klevet en devoa hano eus al labourer koz a lavare d'e vugale :

Palit, toullit, furchit, na list ket eur c'horn-tro
Hep beza gwelet piz, dindannan petra 'zo!

Ha Job, genaouek evel m'oa, a gave d'ezan e c'hellje, heb poan, hep labour, dournata, kuzet, dindan unan pe unan eus e bengennou, eur bern arc'hant bras!

Al labourer koz-ze a oa eun den a skiant, hag a felle d'ezan deski d'e vugale eman an arc'hant e serr al labour, ha dre-ze, rei c'hoant d'ezo da boania.

Eun dervez, edo Job e penn ar bern-kolo, oc'h ober e dammig kousk goude lein, pa voe dihonet, a-greiz holl, gant eur vouez harp ous e skouarn : « A ze 'man, aze 'man »! setu ar pezh a gleve, hag hen, troet bepred e spe-red war e hunvre, a c'houlennas raktal en eur vont war e goanze : « E pe lec'h eman 'ta? » Trei a reas e benn da zellout, hag e welas eur vran yaouank, kouezet dious he neiz, m'oar vat, hag oa deuet da glask goudor a-dreav skouarn Job; kaout a rae dezi edo e skeud askell eur vilin-avel! Es e voe da baka; en em ober a reas diouz an den, hag aboe, ne weler ket an eil heb egile, rak Job en devoa laket e fizians el labous : « Hounnez, emezan, he deus muioc'h a skiant eget eun den! hounnez a oar e pe

lec'h eman an aour hag hen diskuiho d'in! » An dud a lavare :

« Kaer o dô redek war-lerc'h aour
Job e vran a varvo paour!

Ha, brema atao, ne vez graet nemet Job ar Vran anezan.

Hag Yvona? O, ar baourez kêz, pagen karget a velkoni oa he c'halon! Mat oa da labourat, kempenn ha fur oa ive, met n'he devoa tamm plijadur evet war an douar, ha ne ehane ket da hirvoudi! M'he divije bet, da vihana, eur c'hrouadur bennak! m'he divije gallet starda war boull he c'halon he mab pe he merc'h, he divije kavet skan-voe'h ar vuhez! met, daouzeg vloaz a oa aboe m'oa dimezet, hag e chome disher :

O klevout kement a hano eus ar zorserez he devoa men- net he gwelet, hag hi, d'ar red, en douribell goz, eun nozvez! met, ne gavas eno nemed eur vaouez koz-kabac'h a geuntas sorc'bennou dezi : — « Laz eur yar zu, emezi, ev eur banne gwad anezi ha bez diaoc'h! »

Lazet ar yar zû gand Yvona; evet eur banne eus he gwad, daoust pegen donjerus e oa; laket he bouzellou endro d'he gouzoug... hag ar c'havell a jome goull!

Diou wech ez eas ive da bardenia da japel Sant Mikael, el lec'h ma weler skeudenn an arc'hel o flastra an diaoul dindan e dreid, penn hag all; met, gand ar vañ he devoa da boket an droad ar zant glorius, gand aoun, ive, da veza gwelet gand unan bennak, e stokas Yvona he mu-zellou epiz penn an diaoul : ha Martina, hanter-gousket en eur c'horn, a zihumas hag he gwelias; da c'houde ez eus bet chaok ha c'hoarz diwar he fenn!

Pelloc'h, e voe selaouet he fedenn gant Santez Anna hag ar Werc'hez : eun êlig bihan a deuas d'ezi eus ar Baradoz, eur verc'hig koant, a zeskas, dille, mouse'hoar-zin ous he mamm hag ar mouse'hoarz-se he digellas eus he foaniou. Evit diskouez da Vari he anaoudegez-vat, Yvona ne vankas ket da vont da Rumengel : kinnig a reas he frot, ar pezh he devoa gallet dizrei heñ gouzout da

Job; lakat a reas eur c'houlouenn-goar en iliz, hag ober a reas teir gwech tro an iliz, war hennou he daoulin.

N'oa ket kement-se a lorc'h e Job, bezit dinec'h! en dro genta ma welas ar bôtrez vihan en he c'havellig, kousket ker brao, hag hi henvel-pik outan, e lezas ar gleunna-denn-man :

— « Hen-man a ranko beza roet boued dezan ive? »

P'en em ro an den d'an avariseded n'oar mui na petra lavar, na petra ' ra!

Gwasoc'h gwas ez ae Job! ne zonje mui nemed en e denzor! betek toull gand e bal pa gleve ar vran o chaokat : « Aze 'man! » eun dro ec'h en em gavas war eur bern askern; eun dro all e reas eur pezh toull doun en e bark, ha ne gavas petra!

Da c'houel ar Chandelour edo betek kreizdeiz war e dreujou, da c'houzout hag hen ne welje ket a c'houlou, rak klevet en devoa, gand ar re goz, e veze gwelet, e-kenver an deiz-ze, epad an oferenn-bred, eur c'houlouenn war-elum o nijal eun troatad a-zioc'h an douar, el lec'h m'oa kuzet gour, met, da gredi eo, ne welas seurt!

Ar vran, Yarig a rae Job anezi, a veze atao war e skoaz, hag atao e vez, rak beo int o daou en dervez hizio; en noz, e chouches Yarig war ar plueg-penn, e kichen Job, ha setu henman eun nozvez, o klevout, en e hunvre, mouez e vran : « krao! krao! aze 'man! » emezi. Hunvre Job, n'eus ezomm ebet d'hel lavareut a oa eun hunvre aour, rak ne 'ze ket ar zonz-je eus e spered; hantouti gousket c'hoaz, e c'houlennas sioulik oul : « e pe lec'h emañ 'ta genaouegez? »

.. « Gwask, gwask » zebantas gantan klevet.

— « Han, ya! emezan, gwaska war an ibilh! »

Hag e taolas e zourn deou, en eur waska muia ma c'hellas, gand e viz-meud :

— « En em gavet oun, » emezan...

En em gavet oa... ya! da stlapa e zourn war fri Yvona! a stagas da yudal, da zoroc'hal ha ne zaleas ket da rei eur skouanad d'ezan, ken a welas Job ouspenn tregont goulouenn endro d'ezan.

— « Petra? emezi; plankenn a zo ac'hanout! emabout e vent da zod gant da galon-arc'hant! glozet eo va fri ganez, hag, ouspenn, az peus va difinet a-greiz va c'houk! ma n'eo ket eur vez! »

Eo avat, Job a oa mezek eun tammik, rak kaer en devoa klask, ne gave seurt : hag an dud a c'hoarze d'ezan; ar vugale a rae an heg outan, en eur gana :

« Setu Job ker paour ha biskoaz

« E vran zû gantan war e skoaz! »

Meur a dro e oa deuet an nevez-amzer war-lerc'h ar goanv, an diskir-amzer war-lerc'h an hanv, ha Job n'en devoa dournatet bern aour ebet c'hoaz : koll a rae e amzer hag e yec'hed o redek war-lerc'h ar binvidigez, ken a gemere an dud truez ouz e wreg; rak n'he devoa begad bara ebet da zebri, kouls lavaret : e serr ar bisoni e vev a lies an diegi!

Eun dervez evelato, e vennas Job mervel gand ar joa! war eur maen oa azezet, e-kichen ar maner koz, bodou-drez endro dezan, pa glevas eur vouez o lavaret : Klask, klask! » Raktal edo war e dreid, daoust pegen lies oa bet faziet gand e vran; met, klevet a reas c'hoas : « Kas ar garigell ganez! » hag e welas, harp outan, eun naer, eur pikol hini, digor he ginou ganti; rei a reas d'ezan da gompren e ouie e pe lec'h edo gwenneten ar zorserezh, ha Job a glaske endro dezan ar garigell en devoa klevet hano anezi; ne c'hedas ket pell, e welas an mîer oc'h en em rodella, he lost etre he dent : « Eman kavet ar rod » emezan; gand e gomz edo c'hoaz, pa welas daou douseg o tont d'en em blada a bep tu d'an mîer, astennet o diwesker d'ober ar postou; eur glazard a reas an ael; eur vuzegenn a en em astennas evel neud-orjal, da zerc'hel start an traou ha setu eur garigell a c'hiz-nevez da Job! Digeri a reas hent d'ezan en drez hag er broustou, hag ez ejont, an eil war-lerc'h egile, dre eur riboul denval o c'hasas beteg eur c'hae, leun a zour du; darbet e voe da Job koueza war e bann ebarz, kement a vall en devoa da baka peg en unan pe unan eus ar s'c'hajou a wele, man hag a-hont, evel reier er mîer; pa c'hellas teu-

rel e zourn war an hini a oa da dosta d'ezan e voe tost d'ezan sempla, kement e tride e galon gand al levezet! e garga a reas war ar garigell veo, hag e teuas endro buhana ma c'hellas, en eur jonjal :

— « Ware'hoaz e teuin adarre! »

Met, p'oa en em gavet e-kichen ar maen edo varman, ne welas mui na karigell, nag hent, ha n'o gwelas morse diwar an deiz-se; war an douar e oa eur sac'had traou. gleb-teil; Job, ne e'houe e pe lec'h o chuzat, a lammas e vragez, evid o faka, da vont beteg ar gêr; en em zila a reas en ti, didrous; Yvona a oa aet da c'hero ar haout, ar bôtrez vihan ganti, ar pezh a roas amzer d'an den da wiskia e zilhad ha da glask eun toull da gugld e gava-denn : war an oaler e oa eur maen ês da lec'h, eur c'hleuz dindannan; eno e voe taolet un tenzor gand e berc'henn eurus!

***

Petra en deus graet Job gand e sac'had aour? Daoust ha savet en deus eun ti nevez? prenet eul lhan hag eul c'harr? dilhad nevez d'ezan ha d'e hini-goz? braoigou d'e benherez? eur c'harre dre dan da boumen? Nann, va zud keiz! n'en deus fripet gwenneg ebed! n'en deus ket graet eur c'hofad en osteleuri zoken! na roet eun tamm amann d'ar wreg da lakat war he bara! nag eul liardig d'ar paour; re galet eo e galon, hag Yvona a deu da skanvbeni derveziennou a vez!

— « Deuet out da veza gwasoc'h eged mam-m-goz da vran! rebechet ez eus dezi he fouga, o veza m'he deus diskroget eus he zamm fromaj, war lavariou falz-veulus al louarn; met, evidout da veza lorc'hus, ne c'heifes ket diskregi eus a netra! » (Er skol eo bet Yvona, dalc'het he deus souj eus ar vejenn) Ar garantez, evid an arc'hant a jaka an dud da gol o fenn! Job ne 'z a ket diouz ar chiminal, abaoe m'en deus laket en douar, dindan maer an oaled, ar zachad en deus kavet e dour ar riboul; re a aoun en deus na 'z lfe e beadra gand al laër; ne vez na war-dro iliz, na war-dro beleg, na war-dro park da labourat, na seurt; e galon hag e vuhez a zo en douar, gand e zervez!

Ha goulskoude, ne oar ket e-unan petra 'zo er sac'h?

aour pe vein? kregin pe houarn? n'eo ket ês gouzout, ha ne 'z ay den da welet nag hen, nag eun all. Deiz ar Chan-delour ar bloaz-man, ne rae nemed krena, abalamour d'ar marvailh a oa deuet beteg ennan : klevet en devoa e devoa gwelet ar bôtrez o tont eus an oferenn, eur c'houlaouenn war eun a-zioc'h an ti, hag ar vran ne etiane ket da grial : « Aze 'man! »

M'o devoa gwelet, an dud, goulou war di Job, n'oa deuet e spered den mont da ziskuilh eun tenzor; met an holl a zontas edo Job prest da vervel, ha meur a bedenn a zavas evitan d'an neuv. Ar brud en devoa da veza bet oc'h ober eun dro en iferna, e karigell an Ankou, hag ar zac'had, kuzet ker brao gantan, a oa eur zac'had pec'hejou.

Eur wech, diouz an noz, p'edont o zri o touma endro d'un tan, (eun tan tan keuneud sec'h) e tadas, an tad, e zourn war benn e verc'h, en eur lavaret warlerc'h al labous dû : « Aze 'man »!

Ar varman a respontas gant melkoni :

— « Ya, aze 'man an tenzor, Job! ma karfes sonjal en da verc'h, ker koant, ker sioul, ken sentus, e kasfes diwar da spered touellerez da bec'hed mignoun, e stagfes da labourat evit, ie lec'h gedal eur binvidigez ha ne deuy ket; va c'hred mat, da heul an arc'hant e tristidigez ha diwar e goust e sav tabud! »

Sonjal ervad en deus ranket Job, rak e verc'h a zo aet dioutan, hag a raek mont he deus lavaret d'he zud : « Emaoun krog em naontek vloaz, poent eo d'in klask va hent; redek war-lerc'h an arc'hant ne rin ket; re a drouz re a drubilh a vez diwar e benn; trei a rin kein d'ar bed evit gouestla va buhez da Zoue; beva evel eur baourez, servicha ar beorien, karet eun Doue paour, setu an eurusded! goulenn a ran diganeoc'h aotre da vont da Zant-Fransez, da leanez »

Ar re goz o deus asantet, en dspeet d'o rann-galon, ha setu echu, eme Fanchig, istor Job! met Job ar vran a vez graet anezan atao, ha disul em oa klevet adarre daou haotr o c'hoarzin d'ezan :

Eman Job ker paour ha biskoaz

E vran goz gantan war e skoaz?

TINTIN ANNA

Deiz Kenta a viz Mae

Miz mae 'zo deraouet gand eun devez hep par,
Warlerc'h euz miz ebrel bet d'eomp traïtour ha yen,
Bannou an heol beure, war al lann aour a bar,
O tegas ar goareg (1) e kalonou mab-den.

An haleg hag ar fao, en o deliou nevez
A ginnig eun disheol d'al lapousigou koant
Da lida miz ar bleun, en e genta devez
Gant poziou dudius o c'hanouennou drant.

Ar goukoug, kennerzet gand eun devez ken brao,
' Zistag he c'han karet, eurus ha leun a stad,
Ar valafennig wenn a ziskenn hag a zao,
O klask eur mel dispar war bleuniou kaer ar prad.

Ar wenanenn a fron, tro ar gwez avalou,
A zigor o bleun gwenn, gand ar fizians vrasa,
Diwarno e savo frouez c'houek a vagadou,
Laouen e vo an den pa c'hello o blaza!

Pa welomp an douar o vleunia a-nevez,
Hen a oa, koulskoude, diagent 'vel maro,
En hor c'halon, ivez, e tle dont levez,
D'eomp-ni a zo bemdez, 'kreiz an emgann garo.

Hor Breiz a zifennomp ma n'eo ket maro c'hoaz,
Siouaz! a zo kousket eus ar c'houisk pounnera,
Met pa welomp ar bed oc'h advleunia, hep bloaz,
Daoust ha fallgoni a dleomp, eun distera?

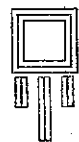
Nann! nann! fallgaloni ne dalvez da netra,
Koll kalon a vefe beza traïtour d'hor gouenn,
Bezomp 'vel hon tadou ne zoujent 'met eun dra :
E teuje an nenvou da goueza war o fenn.

Hag hor Breiz oc'h anaout ennomp he bugale,
'N eur adsevel he fenn, gant joa, a vousc'hoarzo,
Adkemerout a ray he nerz kôz, hep dale,
Hag eur vuhez nevez, eviti, a darzo.

Troomp hon tachenou da hada ar greun mat
Dre holl, diouz hon henchou, taolomp, d'an traon, ar skouez,
Na pa deufe an drein da ruzia gant hor gwad,
Hor poan 'vo digollet, ma c'hellomp easti frouez.

Y. GERVEL.

(1) Ar goanag, ger koz evit lavarout an esperans.

Evit ma vo ar vugale
eürus, eo ret

I. — ANAOUT O BRASDER

B ISKOAZ, marteze, muioc'h eget hirio n'eus bet klevet. Hano eus bugale a deu o zud da gasât, da vac'hagna ha zoken da laza. Tadou ha mammou ker kriz a ra d'ar baganed ruzia gand ar vez, gouela gand ar glac'har pe skrijal gand an euz, rak diskennet int ar geiz-se a gerent izeloc'h eget al loened. Henvel ive ouz an tadou hag ar mammou digar-ze ar re a vir ouz o bugale da bignat warzu ar skelerijenn hag ar mad m'int grêt evito gant Doue.

Eus kalon ha spered tud desket ha madelezu e teu beteg ennomp kouzou a glemm hag a druez; gouela hag kirvoudi a reont o welout ar stad reuzeudik m'eo kouezet ennan Bro-C'hall : n'eus mui a vugale hag ar re a zo a vez, eur c'halz anezo, savet en eun doare diskiant ha digristen. Nag a laeroun, hag a vuntrerien hirio etouez ar vugale hag ar yaouankizou!

Evit gwir, n'eus ket da veza souezet o welout eun daolenn ken euzus, pa zonjer ez eo hor bro gwasket gant kement a lezennou fall, gant kement a lezennou diaoulek : n'emaoc'h ket heb anaout al lezennou savet enep santelezh ar briedelezh, eneb ar geleannadurez kristen a dleer da rei d'ar vugale...

Koulskoude n'eus nemet unan hag a c'hell derc'hel en o zav ar familh hag ar vro, n'eus nemet unan hag a c'hell ober d'ezo dougenn bleunv ha frouez kaer, n'eus nement unan, an Hini en deus krouet an den ha savet ar familh, an Hini a zo Mestr ha Roue war an holl broiou, an Aotrou Doue.

Hor c'hoant eo diwall hor bro garet Breiz diouz an dizurz a zispenn ar familhou, diouz ar gwalleurioù a zismant ar vugale e tachennou ken niverus e Broc'hall, en eur zigas da zonj d'an tadou ha d'ar mammou peger kaer eo ar gefridi en deus Doue fiziet enno hag en eur rei d'ezo skoazell dre hon aliou; evelse, fizians hon eus, o deveriou ker bras a vo skanvoc'h evito hag o bugale a vo eürusoc'h. Karout ar c'houadur hervez Doue, setu, evid an tad hag ar vamm, an dever a zastum ennan o holl deveriou all, hag o veza m'eo :

« Dre an anaoudegez

Eo mont d'ar garantez »,

e fell d'eomp, araog holl, lavarout peger bras tenzor eo eur bugel en eur harpa hor c'homzou war geleannadurez Doue ha war hini an dud a furnez.

1. — DOUE A EMBANN BRASDER AR BUGEL

E meur a c'hiz, a Holl-C'halloudek en deus diskleriet ez eo ar bugel eun tenzor prezius, en deus ar bugel gwirioù santel.

A) Ar bugel, tenzor prezius. — O tadou ha mammou, garanit doun en ho kaloun hag en ho spered pebez enor ha pebez gras a ra Doue d'eoc'h o fiziout ennoc'h heretourien d'ezan. Hor Zalver Jezuz-Krist, edoug e vuhez, en deus meur a dro diskouezet pegement e galoun zâkr a oa douget da garout ar vugale : o c'harout a rae dreist ar re vras hag e blijadur oa rei d'ezo ar veuleudi, ar bennoz, ar pare, ar vuhez.

Jezuz en deus meulet ar bugel. Gourc'hemennet en deus kaout doujans evitan. O ma teufe an holl gerent da glevout komzou mignon galloudus ar vugale ha da reizha o buhez diouto, mag a boaniou a gouezfe diouz kalon ha korf ar vugale! « Na zisprijit ket, eme Jezuz, unan eus ar vugaligou-man, rak e gwirionez, me hel lavar d'eoc'h o elez a wel heb ehan va zad a zo en nenv. » An elez, o deus doujans ouz ar re vihan ha ni a rafe fae warno!

Arabad disprijout ar bugel, met dreist-holl arabad hen dougenn d'an droug. Ar baganer o-unan a gomprens an deverze hag unans eus o barzed en devoa skrivet ar geriou kaer-man :

« Kaout a dleomp an doujans ar vrasa evid ar bugel. » Eun torfed ker bras eo deski ar fall d'eur c'hrouadur ma teu Jezuz da deurel ar malloz war ar reuzeudik en defe ar gwalleur-ze. « Siouz d'an hini, emezan, siouaz d'an hini a ro skouer fall da unan eus ar vugaligou-man! Gwelloc'h e ve evitan ne ve ket ganet, pe, goude e c'hinivelez, e ve bet staget eur mên-milin ouz e c'houzoug hag e ve bet stlapet er mor. » Gant pebez evez e tle eta ar gerent mirout o zudou bihan diouz ar skouer fall!

Jezuz en deus meulet ar bugel en eun doare ken dispar m'en deus her roet d'eomp evit skouer. « Ma ne deuit ket, emezan, da veza henvel ouz ar bugel, n'en em gavot ket e rouantelez an nenv. » Ar bugel a zo ker bras dre m'eo didroidell, izel a galoun, glan, karantezus ha dreist-holl dre m'eman gras ar vridiziant o skedi en e ene!

N'eus ket neuze da veza souezet e kerie Jezuz beza etouez ar vugale : gwelout a rae enno, daoust ma n'oant ket c'hoaz badezet, heritourien e varadoz. Ober a rae stad anezo en eur venniga o fenn ha pa deuas, eun deiz, unan bennak eus e ziskibien da glask pellât an tadou hag ar mammou a ginnige d'ezan o bugale evit veza benniget gantan, Jezuz a c'houydrouzas hag a lavaras : « Lezit eta ar vugaligou da zont davedoun, ha na virit ket outo; d'ar re a zo henvel outo, eo rouantelez an nenvou. »

Jezuz en deus ive roet ar pare hag ar vuhez d'ar vugale; eur prins eus Kafarnaom a voe klank e vab. Redek a ra da gaout Mab Doue da c'houlenn para ar c'hlan-vour dare da vervel : « It, eme Jezuz, it, ho mab a zo beo. » Eun tad all a bed hor Zalver da zellout a druez ouz e vab gwall gaset gand an drouk-spered. Jezuz a zelaou ar bedenn hag a ro ar mab diliammet d'e dad diagent ker glac'haret. Ober a ra an hevelep burzud ouz goulenn ar Gananeanez : kas a ra an diaoul diouz he merc'h. Eun deiz edor o tougenn d'ar vered korf mab intanvez

Naim. Truezet o welout glac'har ar vamm, Jezuz a ra d'an dougerien chom a zav, a grog e dourn ar paotr hag a lavar : « Bugel, me her gourc'hemenn d'it, sav en da zav! » Ar c'hrouadur a zent hag ar vamm a zo frealzet.

Aman, tadou ha mammou, deskit klask bepred mad ho pugale : evid o diwall diouz ar pec'hed pe o diframma diouz an drouk-spered, o hentchit warzu Jezuz a roy d'ezo ar pare hag ar vuhez e sakramant ar binijenn hag e sakramant an Aoter. Ho pugale a zo, pep hini anezo, eun tenzor ker presius!

Hor Zalver a gar kement rep hini anezo m'eo et betek lavarout : « An neb a zigemer em hano unan eus ar vugale-ze, me va-unan eo a zigemer. » Goude klevout eur gomz ker kaer, penaos chom heb ober stad eus ar bugel, penaos chom heb e garout? Kement a raimp a vad d'ar bugel, da Jezuz e-unan eo her raimp : deski d'ezan an hent a ya d'an nenv a zo kerzout hon unan drezan. Febez nerz-kaloun a denn ar c'hristenn eus eur wirionez ker frealzus! O sevel o bugale, ar gerent a c'hounit o baradoz, me evit o sevel ervat e tleont anaout gwiriou ar c'hrouadur.

B.) Gwiriou ar bugel. P'eo gwir ar bugel a zo eun tenzor ker bras, e tle ive kaout gwiriou bras. Doue eo mestr ar vuhez ha skigna a ra ar vuhez hervez al lezenn en deus savet, dre ar briedelez. Gellet en defe kroui an dud evel m'en deus krouet Adam, gand eur ger hag a vilionou, d'ar mare ha ken alies ha ma karfe. Met e garantez a ra d'ezan gervel an den da gemerout perz er groudigez. O tigemerout an enor bras-se, nikun ne c'hell ober diouz e benn e-unan : an hini a zimez, a rank, dindan boan a bec'hed heuil er briedelez ar reolennou grêt gant Mestr holl-c'halloudus ar vuhez.

Siouaz! mil gwech siouaz! nag a dud hirio na ouzont mui mat awalc'h peger santel e tle beza ar priejou pe na fell ket d'ezo pignat er zantelez-se! Nag a briejou na ouzont ket e tleont pe na fell ket d'ezo klask er briedelez gloar Doue ha mad ar c'hrouadur! Ha setu perak hor bro a zo kaset d'ar maro gand ar priejou fall dre

ziouer bugale ha, p'o devez eur bugel bennak, setu perak ar re-man a zo savet ker fall ma tiskaront gened ha mad ar vro dre o dizurziou pe dre o gwall-euriou. Priejou kristen hor bro garet Breiz, dre garantez evit Doue, evid ar vugale hag evidoc'h hoc'h unan, a! na ankounac'hait nepred ez eo eun torfed euzus mont a eheb al lezennou en deus ar C'hrouer staget ouz ar briedelez, ez eo bet ar c'henta en deus o zorret skoet dre ar maro gant dourn Doue e-unan; n'ankounac'hait ket n'ho peus ac'hanoc'h hoc'h unan gwir ebet war ho korf, gwir ebet war ar bugel, rak evel ar bugel c'houi a zo penn da benn da Zoue, pe na fell d'eoc'h pe na fell ket : an holl wiriou a zo da Zoue ha d'hor Zalver : Jezuz hag e Dad hepken o deus galloud war an holl dud, hag eur galloud hep muzul ha da zeiz ar varn ar priejou o devezo da respount eus an implij o devezo grêt eus o buhez, da lavarout petra o devezo grêt eus ar gwiriou en deus Doue war ar vugale a zo bet falvezet gantan fiziout enno.

**

Ar gwir kenta en deus Doue roet d'ar bugel eo an hini da gaout donezoun dispar ar vuhez en doare m'eo menmet gantan her rei, da lavarout eo dre ar familh, dre ar briedelez kristen. An Holl-C'halloudek eo en deus savet ar familh. Goude beza krouet Adam, e krouas Eva evit beza pried an den kenta; ha sklerijennet gant an nenv, Adam a lavaras : ar gwaz a gimiado diouz e dad ha diouz e vamm evit beva gand e bried, hag eus daou ne rañt nemed unan. Hiviziken, evit mad ar vugale o devezo digant Doue, ne c'hellint mui, dindan boan a bec'hed bras, beza da hini all ebet epad ma vezint o daou bev.

Ar briedelez a zo eun dra ker bras ma teu Doue e-unan da venniga an daou zen a zeu, hervez e c'hoant, d'en em unani, evel m'en deus benniget an daou bried kenta; d'ezo ive, evel da Adam ha da Eva, e lavar : kreskit ha deuit da veza niverus. P'eo deuet Jezuz war an douar, en deus diskouezet d'eomp brasder ar briedelez oc'h ober anezi eur zakramant. Nag a evez eta e laka Mestr ar

vuhez war al lezennou en deus savet evit kreski an dud ha gant pebez aked birvidik e tle ar priejou senti outo! Peger kablus int ar re a ra goap eus al lezennou-ze, hag a deu d'o zerri en eur rei taol ar maro d'ar vugale o defe bet an eurvad da veva ma ne ve bet o zad hag o mamm manket, muntrerien! Hervez Tadou an Iliz, eun torfed a lazerez eo evid ar priejou miroutdre falloni ouz ar vuhez d'en em skigna, mirout ouz ar bugel ker karet gant Doue da zont er bed.

**

Ar c'hrouadur en deus bet digant Doue ar gwir war e dud da zont d'ar sklerijenn en eur familh gristen; bet en deus ive ar gwir da gaout eun tad hag eur vamm leun a enor. A! ma sonjfont er c'hrouadurig bihan, ma rofent o skouarn da zelaou e vouezig truezus, ar yaouankizour reuzeudik-e, na herzont ket ouz o youlou direiz, hag o lez d'ober o mistri, pebez nerz kalon o defe d'en em virout diouz ar pec'hed! Yaouankizou hag a fell d'eoc'h sevel eur familh, na ankounac'hait morse an droug bras a rit, n'eo ket hepken d'eoc'h hoc'h unan, met d'ar vugale, o senti ouz techou fall ho kalon. Ra zeuy bepred da skedi en ho puhez ar c'homzou-man deuet eus an nenv : « Meulit ha dougenit Doue en ho korf » dre ho klanded hag ho puhez bepred santel. Doue her goulenn diganeoc'h evit ma vezoc'h salvet, ha, ma 'z oc'h galvet da veza tad pe vamm eun deiz, ho pugale da zont her goulenn ive. Selauit o mouez!

Evelse, pa vezo deuet an mare evidoc'h da zimezi, e vezo es d'eoc'h senti ouz komzou Doue a lavar ar pez a lavare gwechall an el Rafael da vab Tobi : « Dimezi a reot e doujans an Aotrou Doue, , gand ar menoz da gaout bugale ha nann gand an youl da gaout plijaduriou » hepken; evelse da zeiz hoc'h eured e c'hellot lavarout gant Mab Tobi : « Gouzout a rit, o va Doue, n'eo ket ar c'hoant da gaout plijaduriou eo a ra d'in kemerout pried, met ar youl da gaout eul liguez bugale a vetlo hoc'h hano da viken! »

Eurus ar vugale o deus eun tad hag eur vamm o deus renet en o yaouankiz eur vuhez glan, eur vuhez santel : gwasket e vezint nebeutoc'h gant klenvejou a zo ha gant an youlou fall; dre-ze êsoc'h e vo d'ezo ober o zilvidigez. A! kompren a reomp breman komz eun den brudet a anzave e tlee eun tad hag eur vamm en em brepari d'o deveriou a gerent ugent vloaz araog o eured. Kompren a reomp ive gwewlloc'h ar gwir en deus ar bugel da gaout tud santel.

Ar gerent a dle beza bet doujet da lezennou Doue en o bugaleach hag en o yaouankiz dre garantez evid o bugale; ken doujet all e tleont beza d'e lezennou e stad ar briedelez. Bugale eun tad hag eur vamm santel a vez santel peurwia. Met bugale eun tad hag eur vamm direol, siouaz, siouaz!... N'eo ket heb abeg en deus ar fur ebannet :

« D'ar vugale gwella madou
Eo oberou mat o zadou. »

D'ar vugale an tadou hag ar mammou a ro peurliesia o youlou mat pe fall.

War ar poent-se e lennomp ar c'homzou-man e Miz Mari talvoudus an aotrou Breton : « Reuzedik int ar re a zimez evit ren eur vuhez divergont. Er vreinadurez e revont hag arabad d'eomp beza souezet o welout an dimeziou-ze o lezel war o lerc'h bugale ker fall, rak eus eur wezenn saotret ha brein, petra a zeuio nemet frouez saotret ha brein? » O paour keaz bugale kendaonet da veza gwall eurus dre fallentez o zud, hor c'halon a zeu da regi hag an daelou a venn glebia hon daoulagad pa zonzomp er poaniou ho peus da c'houzanv kerkent ha ma teu sklerijenn an deiz da vousc'hoarzin dirag ho taoulagad o tigeri evid ar wech kenta! Koulskoude ne fell ket d'eomp fallgaloni o welout eun daolenn ken doanius. Galloud gras Doue a zo bras ha ganti eun tad, eur vamm a c'hell diskar ar peb brasa eus an droug o deus grêt, ma virint d'ar bugel ar gwir pouezusa en deus, ar gwir da veza hentchet warzu an nenv.

**

Ar bugel a zeu a Zoue hag a dle distrei da Zoue : a-ze hepken eman e eusted. D'ar gerent eo sikour ar c'hrouadur da dizout ar baradoz m'eo grêt evitan : ar gwir-ze en deus war e dad hag e vamm hag ar re-man a dle eus o gwella seveni o dever. Evit-se e rankont, kenta ma c'hellint, kas ar bugel d'ar vadiziant, ha, ma ve ret, her rei d'ezan er gêr, n'eus forz da be vare e teufe war an douar. Dre ar vadiziant, ar c'hrouadur a ya e familh an aotrou Doue : Doue her c'har kement m'eo falvezet gantan e ve hanvet e vugel hag e ve e gwirionez bugel d'ezan (Sant Yann). Goude e vadiziant, ar bugel en deus gwir war an holl c'hrasou a zeu da heul ar zakramant-se : grasou eur gelennadurez kristen, grasou ar peb brasa eus ar zakramanchou all, d'ar familh eo, dre youl Doue, an dever d'hen dougenn da gemerout perz enno.

**

Peger bras eo eta, dirak Doue, ar familh gristen, p'eo gwir en deus fiziet enni eur gefridi ker presius! Peger kaer eo ar familh a ra an holl enni bolontez hor Zalver Jezuz-Krist! Henvel eo ouz eul liorz dispar a sked enni, dindan heol lugernus ha madoberus gras Doue, bleuniou dudius a zantelez a deu, d'an eur verket a viskoaz, an elez da gutuilh gant levezet evid o c'has ganto da gaerât ar baradoz. Evid ar bugel eo en deus ar C'hrouer savet, eun dra ker kaer ha ker presius. **Peger bras eo eta ar bugel!**

J.-M. J.

Kenstrivadegou

---

ar Bleun-Brug

Rosko 23, 24 ha 25 a viz east

—«»—

I) KENSTRIVADEG AR BREZEGEREZ

An dud yaouank hepken (paotred ha merc'hed) etre 16 vloaz ha 25 bloaz a c'hell kemeret perz er genstrivadeg-man.

Daou c'hant luriad priziou a vezo rannet etre an tri genta. Skrid ar brezegenn a ranko beza savet diwar an danvez-man :

« Dirak Enez Vaz, war ar vri, e Rosko, el lec'h ma teu dalc'h-mat e spered pep Breizad istor sant Paol, Wizur ha Nuz Kergour-nadee'h, livirit e vennit kendalc'her da vale war roudou ho Tadou, ha da veza eveldo Breiziz gwirion ha kristenien start atao! »

Ar skridou, a vezo e brezoneg, na petra 'ta, hag hini anezo n'en devezo ouspenn 200 linenn; kaset e rankint beza da : Rener « Feiz ha Breiz », Scrinac, a-raok an deiz kenta a viz east.

An tri genstriver a vezo kavet braoa o skridou a vezo pedet da zont d'o diskleria dirak an holl, dindan envor, da Rosko, d'ar 25 a viz east a zeu, da 10 eur, raktal goude oferenn ar Bleun-Brug.

II) KENSTRIVADEG AN TAD ALBERT LE GRAND

Tri c'hant vloaz a zo er bloaz-man, ma lakeas moula an Tad Albert Le Grand, ginidik eus a Vontroulez, ha manac'h eus a urz Sant Dominik, e bikol leor war Buhez Sent Breiz.

Dastumet en deus ennan ar pezh a anavezad diwarbenn hor Zent koz, er bloaz 1636.

E meur a barrez e kavfed, ma klaskfed piz a-walc'h, sanajhet e sperejou ar re goz, peadra da astenn leor hor Montroulezad brudet, rak klevet e vez c'hoaz, e meur a lec'h, traou hag e talv ar boan o dastum diwarbenn ar zant-man pe ar zant-hont ha n'int ket bet moulet e leor ebet biskoaz!

Pedi a reomp hol lennerien da glask al lavariou-se a red etouez an dud a rumm da rumm, mil bloaz a zo ha marteze ouspenn.

Priziou kaer a roimp d'ar Bleun-Brug a zeu, da gement dastumadenn a dalvoudegez a vezo degaset d'eomp.

Ar skridou a ranko beza savet e brezoneg, na petra 'ta, ha degaset da Rener « Feiz ha Breiz » a-raok an deiz kenta a viz east a zeu.

III. — KENSTRIVADEG AN DISPLEGA

a) AR VUGALE A ZO ETRE 6 HAG 11 VLOAZ
O DEVEZO AR WERZIG-MAN DA ZISPLEGA :

Ar Breurig maro

Azeet 'kichen eur c'havell
Eur vamm 'ouefe c'fiouero,
Abalamour d'he bugel
D'he bugel 'oa maro.

— Mamm, petra 'z peus da ouela ?
Ma breurig 'zo kousket;
Me deuo d'e lukella
Pa vezo dihunet.

— He preurig paour 'zo maro,
He preur n'eo ket kousket...
Hag ar vamm 'ouefe ato,
Eun druez he gwelet !

— Mamm, petra eo ar maro,
Ma ouelit kement-se ?
Ha n'her gwelin mui en dro
Ma breurig 'zo aze ?

— Mervel 'zo mont da welet
Doue d'ar baradoz,
El lec'h m'ema an Eled,
O kana deiz ha noz.

— Mamm, emezan, 'n eur c'hoarzin,
Grit ma varvin ive,
P'e gwir ma breur a welin.
P'e gwir welin Doue.

— War an douar dilezet
Petra 'rin-me neuze ?

— Ni a zeuio d'he kerc'het
D'an neuv, ma breur ha me.

(Gwerz moulet e « Feiz ha Breiz » an 22 a viz c'houevrer 1876 ha bet savet gand an A. G. Guédès, gagnet e Lokronan er bloaz 1851 hag o chom breman e ti Zant Joseph e [Kastell-Paol].)

pe : **Ar Gefelerien Vihan**

I

- Geotennig, geotennig vihan
Te 'zo atao diouan-diouan :
Daoust e kav d'it 'c'hellfes bezan,
Talvoudus en douar bras-man ?
- Ya! laouen, 'mei, vit-han bout bras
M'hen lako kaer, m'hen lako glas!
- Penaos oufes-te hen ober,
Te ken bihan ha ken dister ?
- Bihan ha dister ez oun-me,
'Met pa zo kals 'veldon ive,
Hor mantel vris en em ledo
War barkeier ha menciao.

II

- Takennig, takennig dour gliz,
Te 'zo 'kouezan, 'kouezan diskuiz :
Daoust e kav d'it 'c'hellfes bezan
Talvoudus en douar bras-man ?
- Ya! laouen, 'mei, gwall dalvoudus
D'hen boueta ha d'hen lakât druz !
- Penaos oufes-te hen ober,
Te ken bihan ha ken dister ?
- Bihan ha dister ez oun-me,
Met pa zo kals 'veldon ive
Ni e'hlebio a-builh ar prajou
Ha 'dorro sec'hed ar bleuniou.

III

- Bugelig, bugelig ru-benn,
'Zo 'vevan, 'vevan dianken,
Daoust e kav d'it 'c'hellfes bezan
Talvoudus en douar bras-man ?
- Ya! laouen, 'mezan, pa 'z oun bet
Evit-se gant Doue krouet.
- Petra oufes-te da ober,
Te ken bihan ha ken dister ?
- Bihan ha dister ez oun-me,
'Met mar zo kals 'veldon ive,
Me fell d'in kent ma vezimp koz
'Ve an douar eur baradoz.

(Gwerz moulet e « Feiz ha Breiz » an 3 a viz mae 1879 ha bet savet gant an **A. E. Ernault**, ganet e Sant-Brieg er bloaz 1852 hag o chom er gêr-ze.

b) AR VUGALE A ZO ETRE 11 HA 15 VLOAZ
O DEVEZO AR VOJENN-MAN DA ZISPLEGA :

PAGAN KERLOUAN

N'eo ket diouz o doare na diouz o brud
E tleomp barn an dud.
Evelse ' lavare, brema zo daou vil bloaz,
Kement den a glevas
E Rôm, kêr-benn ar rouanteleziou paian,
Prezegenn ar Pagan diwardro [Kerlouan.

An den ' oa stummet divalo :
Goloet 'vel eun ours a vleô hag a varo,
Tougn e fri, groz e vuzellou,
Ha kuzet doun, dindan broust hir e valvennou,
Daou lagad a-dreuz, ha lemm, gouest da zellet reiz
Ouz an heol bero da greiz-deiz.
Eur zae lien, gouriz reun war e vragou bras,
Hag en e zourn eun tamm penn-baz.
Hor c'hanfart a oa deut da Rôm egiz kannad,
Aberz holl Gelted koz an Arvor, an Argoad,
Da glemm eus gouarnourien fall
A waske war eun dro Bro-Arvor ha Bro-C'hall,
Dont a reas, ha sounn e benn,
E kamzas evelhen :
— Rômaned, c'houi dreist holl Mistri Senatourien,
Azezet da zelaou va zammig prezegenn,
Pedi rañ da genta va Mestr bras en nenvou
Da rei d'in sklerijenn ma pouezin va c'homzou,
Ma ne lavarin ger na trenk na diskempenn;
Heb e skoazell an dud ne vagont alies
Nemet droug ha fallagriez.
Eveldomp-ni siouas! Pôtred keiz an Arvor,
Mar domp kouezet hirio ken doun en dizenor,

N'eo ket dre nerz brezel, met dre nerz torfejou,
 O doa tennet varnomp malloz Mestr an Nenvou.
 Diwallit, diwallit, Romaned digernez,
 Na zistaolfe varnoc'h ar goelvan, an enkreuz,
 Ha na rofe deomp-ni galloud da zont d'ho pro
 Gant e vorzol pounner d'ho flastra didruez,
 Da lakat dre ma zaimp an tân en ho tiez,
 Ha d'ober ac'hanoc'h, en e vuhanegez,

Hor sklavourien ive d'ho tro!

Ha perak eo deomp-ni beza sklavourien d'eoc'h?
 Mar domp-ni ken kablus, c'houi zo 'r furnez ganeoc'h?

Digant piou 'peus bet gwir da waska 'r poblou all?
 Perak dont da vresa Bro-Arvor ha Bro-C'hall?

Ni oa bemdez ken dibreder

O labourat d'hor giz, e peoc'h, hor parkeier,
 Ha hon daouarn her gra kenkoulz hag ho re-c'houi!

Petra ' pije desket deomp-ni?

Ijin hon eus, ha kalon da werza;

Ma vijemp laer kriz, evel kalz er gêr-ma,
 Ma karfemp, oamp hirio mistri war ar bed holl,
 Hag hor bije renet hep eur grizder diroll.
 Ar renourien fallakr a deu deomp 'n hoc'h hano...
 An nenv hag an douar a zo feuket ganto.

Rak hor Mestr bras en nenv, n'it ket d'ankounac'hât,

A zo ' sellet ouzomp dalc'hmat!

Ha dre faot an dud-ze, petra wel?... Bemdez, bemdez-
 Disprijet an traou sakr, laeronsi, skrakerez :

Skrija rân ouz hel lavaret!

Holl frouez hon douar, diwar c'houezenn hon tâl,

A zo sammet ganto raktal :

Morse n'o deus awalc'h, ar bleizi kounnaret!

Galvit aneo : ni ne fell deomp mui chom
 Da derri hor c'heinou evit tud eus a Rom,

Ni zerro an nor,

Ni zay var ar mor,

Ni gaso ar gragez hag an dud var an oad,
 Etouez ar bleizi gouez, d'ar c'hoad;

Rak fallgalouni reomp o c'henel bugale,
 Da veza paoura tud war zouar o vale.
 Hag ar vugaligou zo ganeomp o sevel,
 Ni garfe, ni c'houlenn o gwelet o vervel :
 Re baour omp d'o maga! Eur seurt gouarnourien
 A ve gouest ac'hanomp d'ober o muntrerien!

Galvit aneo. Da dud an Arvor na zeskind

Nemet an droug, ar gwall dechou,

Eveldo dizale mui netra na ouezint

Nemet laerez war an hentchou.

'Vit gwir, ne welan ken, e Rom, en ho touez!
 N'ho peus da rei nag aour, na mezeriou rouez?

Na dit ket da c'hedal eun den d'ho tistroba

Diouz lezennou kamm ar vro-ma.

Ha c'hoaz, pegeit e c'hortozer

Abarz kaout setans ar barner!

Va c'homzou marteze 'gavfot eun tamm garo,

Echuomp; barnit d'ar maro

An neb en deus, eun tamm re zienkreuz,

Diskleriet dirazoc'h ar wirionez. »

Kerkent, e ruilh war an douar.

An holl oa mantret, ha peb hini

A rentas gloar ha meuleudi

Da skiant ha kalon ar Pagan helavar.

E lec'h e gastiza,

Voe grêt enor dezan,

Gouarnourien nevez a voe raktal hanvet,

Prezegenn ar Pagan a voe raktal skrivet,

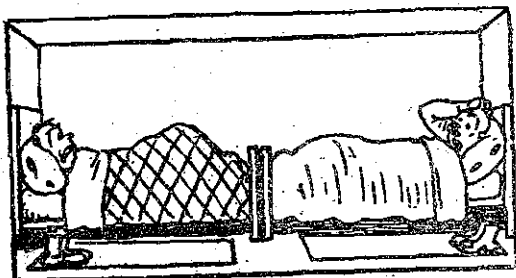
Hag ar zenatourien a lavare : Biskoaz

Koulz prezegour hag hen n'hon eus bet klevet c'hoaz.

Tennet eus « Barzas ha Soniou », leor nevez Paotr Treoure, ar
 skrivagner brudet. Al leor-se hag a dlefe beza etre daouarn kement
 den yaouank a zo e Breiz-Izel, a vez kavet da breña, evit 20 real,
 — 22 real dre ar post, — e moulerez ar « C'hourrier du Finistère »,
 4, rue du Château, Brest.

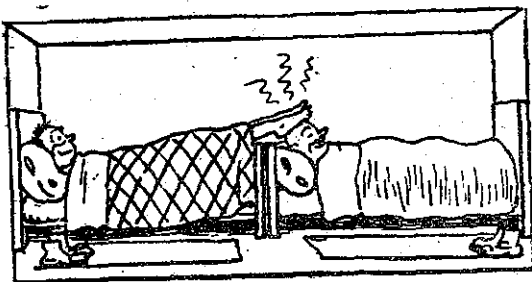
Penn moal Jan-Pi ha treid Saik !

(Istorig e diou daoleun)

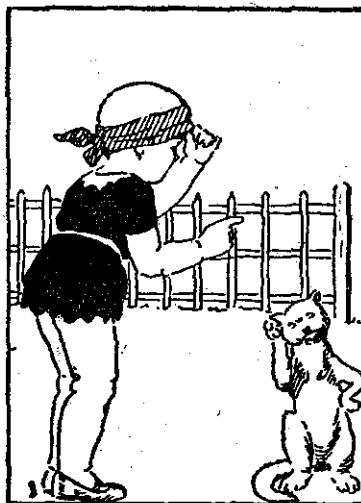
Jan-pi. — Saik, riu am eus d'am fenn, ma ouesfes, hag em eus ankounac'haet va boned noz.

Saik. — Mat, paourkêz! deus 'ta er penn man d'az kwele ha me a dommo buan d'it da benn.

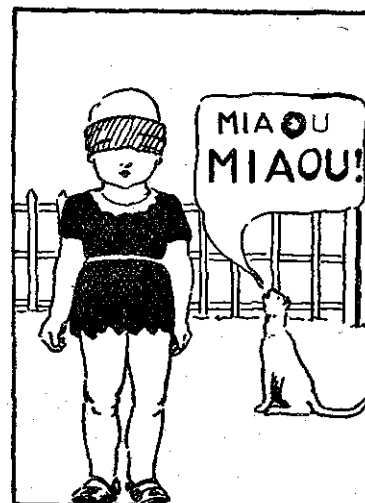
Jan-Pi. — Mil bennoz d'it, va Saik kêz... eun dudi eo d'in kouskât breman.

POXPOLIN.

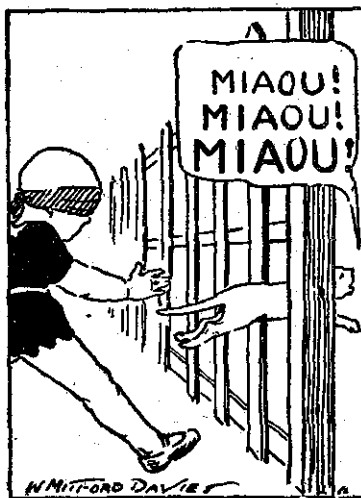
Toudels. — Selaou, Tom, deomp da c'hoari mouchig-dall...

Tom. — Mat...

Toudels. — Prest out?

Tom. — Miaou! ya.

Toudels. — Tapet e vi..

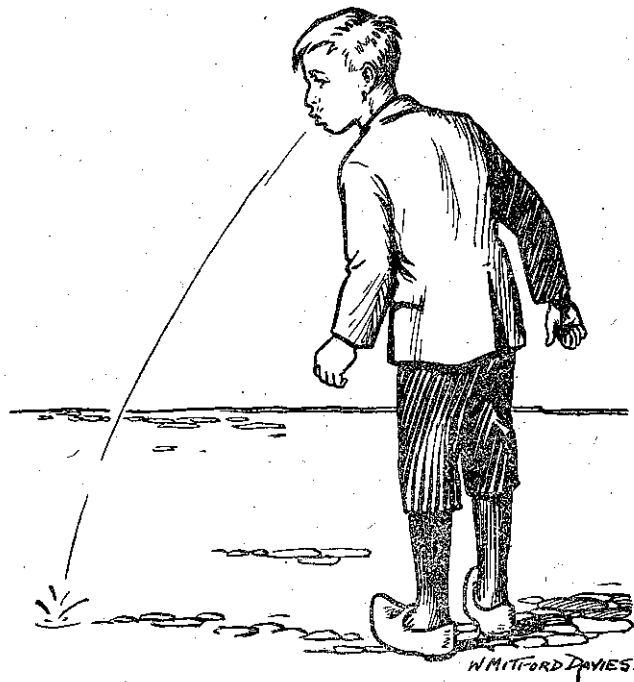

Toudels. — O, va fenn!

Tom. — O, va fenn!

(Cymru 'r Plant.)

Ho Yec'hed Bugale

... Tuf! Tuf! Me zo eur gwaz, breman eme Fanch vihan, rak me oar krañchat evel Gwilhou ar c'halvez!»

Mat, e gwirionez, divalo eo kentoc'h ha lous ar pezh a ra Fanch vihan rak ar baotred savet mat, ne reont ket an dra-ze : tufat, kranchat, a-gleiz hag a zehou, en êr ha war an douar.

Ma c'houlenner kement-se ouzoc'h, n'eo nemed evit ho yec'hed hag evit yec'hed ar re all.

Galleg fall ar Mammou

- Ar vamm. — Alain?
 Ar mab. — Quoi, mamm-me?
 Ar vamm. — Où tu vas?
 Ar mab. — Chercher du caoc'h-kezeg, à Crec'h-Mikêl avec la boutèque de mon père vieux.
 Ar vamm. — Beaucoup il y a?
 Ar mab. — Oh! oui, deux bern bras et un petit.
 Ar vamm. — Pas possible! et moi qu'a pas vu ça t'à l'heure.

*
**

- Ar mab. — Mamm-me?
 Ar vamm. — Quoi, mon fils?
 Ar mab. — Moi qu'a trouvé un t'oiseau!
 Ar vamm. — Quel t'oiseau, mon fils?
 Ar mab. — Un filip.
 Ar vamm. — Pas possible! un filip?
 Ar mab. — Oui, mamm-me! Est-ce que le filip il vivont?
 Ar vamm. — Bien sûr qu'il vivont!
 Ar mab. — Et qu'est-ce qu'il mangeont?
 Ar vamm. — Du buzug et du bara chaoket.

Geriou ha ne vezont ket kavet en eur geriadur gallek :
 Caoc'h-kezeg = crottin de cheval. — Boutèque, pour bou-
 teg, = manne. — Bern = tas. — Filip = moineau. — Bu-
 zug = verre de terre. — Bara chaoket = du pain maché.

●●●●●

DIVINADENNOU MIZ MAE

●●●●●

1. N- g- a- k- t k- b- z- e- u- r- e-
G- d- a- n- n- e e b- r- z- e- t
2. H- b- a- o- j- n- h- r- e- p- t
A- a- a- t- z- n- a- e-

(Degaset gand S. Rosbens)

3. A- m- u- b- , - - e- r- o-
E- a- z- t- a- d- a- l- -
- A. Er- d'an- u- , - r- o- d'a- n-
H- r- z- e- e- z- u-

(Degaset gand Helena Cuzon, Briec)

5. G- l- o- ' e- c- o- da n- u- n- e- e- l- l- n-
- i- a- e- e- m- n- d' e- e- e- u- en- ul- en- b- a-

(Degaset gand L. Loaec, Kergasken, Plougerne)

Degaset respontchou miziu Ebrel, Mae, Mezeven abenn
ar 15 a viz Gouere.

TI KOZ L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

... Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa e mouchouero ha tavanchero brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

*Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had
 eget neus forz pehini all.*

Eun eskompt a UGENT REAL DRE GANT a vez roët e marc'hadourez, ha DEK DRE GANT d'ar familhou ni-verus diwar diskouez o c'hartenn.

FEIZ HA BREIZ

Gouel ar Bleun Brug
d'an 22, 23, 24 ha 25 a viz eost
e ROSKO

TREDE DERVEZ AR GOUELIOU A VEZO RENET
EVEL BEP BLOAZ
GANT AN Ao. DUPARC, ESKOB KEMPER HA LEON

D'AR ZADORN 22

Da 20 eur 30, e sal patronaj Santez Barba : BEIL-
HADEG VREZONEK.

1. Salud an A. Quement, maer Rosko, d'ar Bleun-
Brug, en hano Roskoiz.

2. Bennoz Doue an A. de Dieuleveult, rener ar Bleun-
Brug, da Roskoiz.

Da c'houde, C'HOARIERIEN AR BLEUN-BRUG a
zisklerio :

Tavarn ar Spontailh, pezh strafuilhus ha farsus, en 2
arvest.

Ar Vamm, pezh fromus en I arvest. (28^e gwech).

Batros, pezh fentus war e genta lamm.

Taolennou beo : An Anjelus er park, hag Ar Roue
Judikael benniget gand an Aotrou Krist (Istor Breiz).

Etre an arvestou, kanaouennou.

D'AR ZUL 23

Da 8 eur 30, e vezo digor doriou Patronaj Santez
Barba, e-lec'h ma tiskouezo « an Droellen » : traou iliz,

DIVINADENNOU MIZ MAE

1. N-g-a-k-t k-b-z-e-u-r-e-
G-d-a-n ne e b-r-z-e-t
2. H-b-a-o-j-n-h-r-e-p-t
A-a-a-t-z-n-a-e

(Degaset gand S. Rosbens)

3. A-m-u-b-, e-r-o-
E-a-z-t-a-d-a-l-
- A. Er-d'an-u, r-o d'a-n
H-r-ze-e-z-u

(Degaset gand Helena Cuzon, Briec)

5. G-lo-e-co-da-n-un-e-e-l-l-n-
-i-a-e-e-m-n-d'e-e-cu-en-ul-en-b-a-

(Degaset gand L. Loaec, Kergasken, Plougerne)

Degaset respontchou miziou Ebrel, Mae, Mezeven abenn ar 15 a viz Gouere.

Ti koz L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

... Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessinlou nevesa e mouchouerou ha tavancherou brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a UGENT REAL DRE GANT a vez roët e marc'hadourez, ha DEK DRE GANT d'ar familhou ni-verus diwar diskouez o c'hartenn.

FEIZ MA BREIZ

Gouel ar Bleun Brug
d'an 22, 23, 24 ha 25 a viz eost
e ROSKO

TREDE DERVEZ AR GOUELIOU A VEZO RENET
EVEL BEP BLOAZ
GANT AN Ao. DUPARC, ESKOB KEMPER HA LEON

D'AR ZADORN 22

Da 20 eur 30, e sal patronaj Santez Barba : BEILHADEG VREZONEK.

1. Salud an A. Quement, maer Rosko, d'ar Bleun-Brug, en hano Roskoiz.
2. Bennoz Doue an A. de Dieuleveult, tener ar Bleun-Brug, da Roskoiz.

Da c'houde, C'HOARIERIEN AR BLEUN-BRUG a zisklerio :

Tavarn ar Spontailh, pezh strafuilhus ha farsus, en 2 arvest.

Ar Vamm, pezh fromus en I arvest. (28^e gwech).

Batros, pezh fentus war e genta lamm.

Taolennou beo : An Anjelus er park, hag Ar Roue Judikael benniget gand an Aotrou Krist (Istor Breiz).

Etre an arvestou, kanaouennou.

D'AR ZUL 23

Da 8 eur 30, e vezo digor doriou Patronaj Santez Barba, e-lec'h ma tiskouezo « an Droellen » : traou iliz,

Feiz ha Breiz

Renet gant an Aotrou PERROT

KOUMANANCHOU DIOUZ AR BLOAZ :

Breiz ..... 13 lur. — Frans ha broiou stag outi ..... 15 lur
Evid ar re zo e diavéz bro ..... 20 lur

FEIZ HA BREIZ

EVIT GALLOUT OBER E DREUZ EN DEUS EZOMM
DA GAOUT. EN DAOU VIZ KENTA-MAN.

500 lenner muic'h

Piou eo ar Breizad kalonek ha n'eo ket gouest da gaout
5 DEN, gantan e-unan, da rei peb a 10 LUR
hag e vezo kaset 5 niverenn er miz d'ezan,
epad ar bloaz ?

Pe da vihana piou eo an hini n'eo ket gouest
da zioueret 13 LUR evit kaout « Feiz ha Breiz »
en e di, bep miz, epad ar bloaz.

« FEIZ HA BREIZ » eo ar c'hannad miziek ho skleri-
jenno gwella war ho relijion hag ho pro.

Kasit ho komananchou, dre chek-post da : M. L'ADMINISTRA-
TEUR DE « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC (Finistère). C. C.
21.802. Rennes.

TAOLENN AR MIZ

40.000 den yaouank katolik e bodadeg vras Pariz..	241
Breiz e Paris	245
Evidoc'h c'houi, Mammou	250
Perig hag Azilis	254
D'ar wazed ne ouzont ket gouzanv o fried	257
An Ale'houeder	260
Pedonn eun dervez	261
D'ar merc'hed n'int ket evid o genou	262
Truilhou-Dilas	265
Kenstrivadeg ar Skol-Vrezonek	273
Keleier ar miz	275
Leoriou nevez	278

72^{vet} BLOAVEZ. — Nⁿⁿ 6

MIZ GOURE 1936

FEIZ HA BREIZ

40.000 den Yaouank Katolik
e bodadeg vras Pariz

D'AN ene en deus feiz, ar vuhez a zo kaer, ar vuhez
a zo laouen, rak beva a ra evid ar wirionez hag evid
ar vad. E zourn e dourn ar C'hrist e kerz seder war hent
an nenv daoust d'ar gwall barrou arne a zailh warnan.

Sperejou gouiziek meurbet o deus skrivet leoriou gla-
c'harus meurbet. O welout an niver bras a dud a ziskenn
en denvalijenn hag er vouilhenn evel mezverien kollet
ganto o fenn, o kevout ar youc'hadennou a gounnar hag
a gasoni a zav eus milionou kalonou, int deuet da vantri
ha da zebezi hag o deus klasket pe lec'h eman eienenn ar
ster a led war ar bed e zour ampoezonet.

**

Anzavet o deus, ar sperejou desket-se, mar da ar bed
war e gement all ha mar deman war loc'h evit beza dis-
mantret, eo dre m'eo tennet e ene dioutan (le monde sans
âme), eo dre m'eo distaget, torret diouz an nenv (le
monde cassé), hag en Europ dreist-holl eo e verv ar muia
an youlou fall a venn diskar kement 'zo mat (l'Europe
tragique).

Koulskoude ar bed, an Europ ne daïnt ket da goll, save-
teet e vezint rak enno e vev paotred yaouank, merc'hed
yaouank entanet o c'halon gand ar garantez evit Jezuz
hag evid o breudeur, sklerijennet o spered gand an hini
a zo en em hanvet hag a zo ar wirionez.

Mont a reont dre ar bed ar yaouankizou katolik, al le-
venez o para war o zal, ar mousc'hoarz o skedi war o mu-
zellou, ar fizians o tibrada o c'halon; mont a reont en eur
hada ar wirionez, ar justiz, ar garantez, ar peoc'h dre

ma 'z eont ha dreist-holl etouez an dud o deus an hevelep stad ganto. N'eo ket d'ezo eo e c'heller lavarout n'eus netra d'ober, ar bed a zo grêt gantan. Nann, mil gwech nann.

Anaout a reont komzou ar C'hrist deuet da zavetei an holl hag harpet warnan e fell d'ezo ober kristenien eus o breudeur. En o c'halon ha war o muzellou koulz hag en o oberou eman alies ar c'homzou-man : « Ober a raimp a nevez kristenien eus hor breudeur ! »

Nag ez oa kaer gwelout ha klevout 40.000 anezo en em vodet e Pariz da zul ar Pantekost ! Deuet oant di eus kement korn eus hor bro evid enori « Kenvreuriez katolik Yaouankiz Frans », savet hanter kant vloaz 'zo gand c'houec'h den a galon vat hag a feiz : hirio er Genvreuriez kaerz-se, ez eus ousspenn 200.000 den yaouank hag a ra eur galon, eur spered ; anezo e c'heller e gwirionez lavaret ar gomz en em zerviche sant Paol anezi evit diskouez petra eo an Iliz : « Badezet int en eur spered hepken, evid ober eur c'horf hepken. »

Nag ez oa kaer ar « Yaouankiz war vor », ar garantez o lugerni en o daoulagad glaz evel an oabl hag ar mor ! Nag ez oa eun dudi oc'h o c'hlevout o kana :

« Martoloded yaouank, kerzomp heb aon ;
Ar spered, o c'houeza, 'leugn hor c'halon,
Hon doug holl d'an nec'h
Ar groaz a garantez eo hor bec'h ! »

**

Nag ez oa kaer ar « Vicherourien yaouank », gand o daouarn kaledet gand al labour evel m'oa kaledet daouarn Micherour Nazareth, skouer an holl vicherourien !

Nag ez oa eun dudi o c'hlevout o pedi a vouez uhel ! Oc'h anzav dirag an holl o youl da adkristena ar yaouankiz a vev en o stad ! Setu aman eun nebeut eus ar c'homzou o deus displeget dirag an holl evel en eur pez-c'hoari santel.

« Eur c'haner. — Petra 'c'hell evidomp an Hini hon eus ankounac'hêt, disprijet, dizentet outan, trubardet ?

Blenier ar c'han. — Bez 'ez eo hon nerz bras evit beva ha stourm.

Eur c'haner. — Hon nerz ?

Blenier ar c'han. — Bez' ez eo hon esperans, hen hepken, evit gwellât hor buhez da zont.

Eur c'haner. — Hon Esperans ?

Blenier ar c'han. — Bez 'ez eo evid atao an hini e trec'homp gantan ar gasoni, an digarantez, al lorc'hentez.

Eur c'haner. — An hini e trec'homp gantan ?

Blenier ar c'han. — Kamaladed, kemerit nerz kalon ha fizians.

Bez' ho peus dre ar C'hrist, Gantan hag Ennan, Ar peadra gwirion evit savetei ar bed.

Al labour a zo tenn met ar C'hrist hor skoazello ;

Evid an dra-ze e c'houlenn hor bolontez vat !

Piou a respouto d'ar goulenn-ze ?

An holl. — Ni !

Blenier ar c'han. — Micherourien yaouank kristen, eur mennad kaer ho peus.

Ha niverus oc'h evid e zeveni ?

Eur c'haner. — 50.000 omp er Frans. Skigna a reomp hor menozioù e pep lec'h.

Er genta bodadeg evid ar bed, e Bruksel, 100.000 micherour yaouank katolik a oa deuet eus an holl broiou.

Warc'hoaz hor yaouankiz micherourien kristen a dreino d'he heul...

An holl. — An holl vicherourien yaouank.

Kaer eo ar yaouankiz-se en he c'homzou, en he labour, en he feiz. Pegen dudi eo diskan o c'hanaouen :

« Harpet war hor gwirioù, stourmomp !

Harp, glan, laouen, seder, trec'homp !

En em stardomp !

War zav ! En em stardomp !

War araok redomp ! »

Pebez fizians, pebez nerz kalon er c'homzou-ze !

**

Er vodadeg ez oa ive war dro 6.000 kouerriad gand meur a Vreizad en o zouez.

Nag ez oant kaer gand ar fizians o lugerni war o zal ken alies glebiet gand ar c'houezenn ! Oc'h o gwelout leun a

levenez ha leun a yec'hed, daoust d'ar baourentez a wask en eun doare ker kriz ar c'houer, n'oar ket evit mirout da zonzal e komz ar barz brudet Mistral : « O tud ar vro, evel m'oc'h galvet, chom a reoc'h mistri ar vro. »

**

Nag ez oant kaer ar skolidi eus hor skoliou brasa gant, war o muzellou, ar bedenn d'udius-man : « Grit d'eomp eun ene a gar hor breudeur, an holl dud, a glask pep hini en e stad, pep hini en e vro, rouantelez ar justiz ! »

**

An holl yaouankizou-ze a oa en em vodet, en em unanet e Pariz, nann evit madou nag enoriou ar bed-man a zo evid an den avel ha moged, met evid o ene, ene o breudeur da sklerijenna ha da zavetei, evit Doue. Setu perak ez oa deuet kement a Gardinaled (unan eus ar Pologn, eun all eus ar Stadou-Unanet, unan eus ar Tcheko-Slovakia, eun all eus ar Belgij), kement a arc'heskibien (en o zouez, hini Beyrouth), kement a eskibien (en o zouez, eil- eskob Westminster).....

Kalz a vroioù o devoa digaset kannaded, Bro-Zaoz, an Otrich, ar Belgij, ar C'hanada, Kuba, ar C'holland, ar Spagn, ar Stadou-Unanet, ar C'hongri, an Itali, al Lituani, al Luksembourg, ar Mexig, ar Pologn, ar Portugal, ar Suiss, ar Yougoslavi, an Ukren, al Liban, ha re all.

Andre Colin, eur Breizad eus Brest, deuet da veza rener bras ar Yaouankiz katolik er Frans, eo a zigemeraz ar gannaded-ze dre ar c'homzou-man : « Ennoc'h e welomp ar yaouankizou a bep stad; o tont en hon touez e tiskouezit, daoust pegent dishenvel ez eo hor broioù, peger bras unanet eo hon eneoù ! »

**

Kalon eur c'hristen a dregern gand al levenez o welout peger beo buhezek eo iliz an Aotrou Doue war an douar, daoust d'ar barrou arne a deu d'he heja ! Evel ar yaouankizou katolik glan, laouen, kalonek, poagnomp da skigna en dro d'eomp sklerijenn an Aviel, a-unan gand hor beleien, hon eskibien hag hon Tad Santel ar Pab.

Renan PENNAOUER.

BREIZ E PARIS

MIZ MEZEVEN

« HA FEIZ HOC'H EUS, C'HOUI ! ! »

KASET, digaset a gleiz, a-zehou, evel eur vagig zister war ar mor bras dijadenn, na c'houero buhez paour an dud ! Hag a boan, hag a stourmad, hag a vrezeliou hag a enkrez ! Kaer o deus, start e chom en dro d'ezo mellou dir o chadenn ; mont a reont, ereet, o stourm, o klemm, o klask a-uz d'o fennou eur barr-heol bennag da verkout d'ezo an hent reiz, sked lugernus eun tour-tan da sklerijenna an noz o gwask a hed ar c'hantvejou ! O na grevusa planedenn !

**

Miz here gand e zeizioù glavus hag e amzer vorennus a lède war an eneoù linsel vras ar velkoni, ken pounner d'ar galon baour e krabanou Paris. Dre ar c'haëou e kerzen, sonjus, o c'hedal ma sonje eur an distro d'am lojeiz. Eno, a-hed ar ster, kant ha kant stal a welen, kasedou kentoc'h, renket enno levriou a bep seurt, a bep ment, a bep liou, a bep bro, merket war o fajennou pe deskadurez, pe skiant, pe sotonni ar bed ! Sellout a raen bep an amzer, ouz eun talbenn bennag : traou poellek, traou fentus, traou hudur, traou mezus evid eur vro gristen, a dremene dirazoun, evel ene ar Bed o tispaka a dammou. Sellou ar furcher a gouezas war eul levrig talbennet kaer ha gwisket dispar gantan dantelez seder an doare-skriva : « Bleuniou va feiz ! » Edon o lenn eur pennad anezan pa glevis eur vouez o sevel, em c'hichen, eur vouez hag a jomo an hekleo anezi dalc'hmat em c'halon, mouez meur a genvroad, mouez poblou a-bez, mouez divent an eneoù

dallet. Kaout a rae d'in edon oc'h hunvreal, met nann ! Eun intron goz a oa eno harp ennoun, hag hi eo he devoa lavaret d'in, doanius meurbed : « **Ha feiz hoc'h eus c'houi** » ! ! ! Ha feiz ! ! ! ? O ! ya, d'ar mare-ze e kreske atao dre ma kounte d'in ar plac'h paour ar vuhez reuzendik a voe hag a vezo he hini, beteg ma savo a-nevez, war he c'hosni, an heol benniget a alaouras he iaouankiz !

Ganet e Breiz, savet gand eur vamm santel, d'he ugent vloaz e tigure dirazi dorojou bras eur gouent e kreizdeiz Bro-C'hall ! Siouaz, al lorc'h a rene he faltazi a dlee he c'holl. Penaos plega, penaos senti, hi, merc'h eur c'has-tell, da leanezed all, savet e lochennou hor maeziou ! ! Penaos ? ? ? Hag e tec'has, hag e teuas da Paris hag e timezas ! Pemp bugel ganet ha marvet, o femp, en hevelep kavell, kroaz re bouner eviti; nann, n'eus Doue ebet, emezi, o kas ar bed en dro ! Hag e nac'has he C'hroaz hag e kollas he feiz !.....

Hag, en deiz a hirio, kollet emesk kement a dud e mor bras Paris, e c'hortoz distro an noz, « an noz bras a vougo pep goulou », emezi, nemet e teufe an Entaner bras da lakaat da zével a-nevez, war he buhez, barr skedus ar feiz, ar feiz-se a garfe kement kaout, hag a gav re gaer breman, evit ma teurvesfe dont da c'houenn lojeiz en he c'halon !

**

Pallenn morennus an noz a goueze war ar c'haëou : kachedou al levraouerien a zerre, hini hag hini. Du-hont en denvalijenn, e penn ar ster, iliz-veur Introun Varia Paris a zave, testeni hor feiz koz, he skouer hag he skoazell.

Va c'haloun a oa sammet : komzou a feiz, a spi, douret gand ar garantez, a glasken ! ! ! Difiny ha mut e chomer dirak taolennou a zo : mouez Doue a vije red da gaout !

**

Bloaz a zo, pe war dro, eur mignon d'in, beleg e Paris, a gave war e hent eun den en oad, gwisket gant truilhou ha liou ar maro warnan. « Sacerdos ego fui ! » emezan goapaüs. « Beleg oun bet gwechall. » — « Et permanes. »

« Ha da viken e chomi ! » eme d'ezan va mignon !,

O Paris bras ! O Paris brein !

Te eo ar Muntrer bras a sko, a laz ar c'halonou hag an eneoù ! Na gwasas torfed, o kêr Paris, diskar ar feiz e kalon ar mammou, ar mammou a ro d'o bugale da heul o gwad, hadenn ar feiz, e kalon ar veleien zoken, ar veleien a zibabas Doue da veza hoalen an douar ha goulouenn ar Bed ! O Paris treiz !

**

O Breiz-Izeliz, chomit e Breiz-Izel ! Gwell eo chom kuzet, divrud, e lanneier ho pro, eget ren buhez uhel e hurnez ar c'hêriou bras ! Gwell eo miret ho feiz e skeud touriou an Arvor eget beva dizoue e parrezioù an Aour !

**

Ha C'houi, Mirer hor feiz, c'houi hag her roas d'hor gouenn, da viken her mirit d'ez e kalon pep unan eus he bugale.

« Scio cui credidi ! » « Gouzout a reomp ervat eo c'houi mager hor feiz » ! Ha d'ez evit bleunia gwella douar eo Breiz !

Paris, e gwasked ar Gêr-Veur, d'ar 4 a viz mae 1936.

TURZUNELL BREIZ, O.M.I.

MIZ GOURE

DANVAD AET DA VLEIZ

Dre ma 'z a en dro va buhez paour, dre ma red sterig va yaouankiz, kant ha kant mil froudenn, kant ha kant mil preder a darz em fenn, ha dre ma prederian e teu en dro em spered, komzou, lavariou dispar an amzer goz, klevet gwechall gand va zud, gwechall, d'ar mare ma chome an dud feal d'o Breiz ha ma veze klevet o seni, war bep teod, furnez an tadou, dastumet en o c'hrenn-la-

variou. Breman, siouaz, o hekleo en deus poan o tistrei en hon touez ! Evelkent, dre ma welan dirazoun hor bed kristen, ugent gwech kantvloaziek, o tisplega e drubuilhou e boaniou hag e zisterajou e teu c'hoaz en dro meur a hini anezo, ha dre ma 'z an e teuan da gredi eo c'hoaz « Furnez Breiz ! » eo a gaso ar gwella ar Bed en dro :

Diouz komzou flour diouallit mat.

Ar c'haz a guz ivin e droad.

a lavare ar re goz a luskellas hor c'havellou d'eomp, yaouankizou a ugent vloaz ha perag 'ta ne zelaoufemp mui o c'homzou, e Paris koulz hag er vro, en ugentvet kantved zoken, koulz ha ma veze grêt er c'hantvejou tremenet, daoust d'an hano uhel a ro d'ezan « paotred o amzer » : « Kantved an Tonkadur ».

Renan Poul a oa mab a cuenn vreizat, ha gwir he doa Keltia da c'houleñn digantan karantez vras e galon a vugel. Met nann ! Savt ha desket gand mistri ar skol dizoue, heol ar gredenn gristen a voe dizale mouget e oabl e yaouankiz, hag en e lec'h koabrennou tenval an amzeriou difeiz a en em vernias. Bemdez e teue Renanig d'ar gêr ; koania a rae gand e gerent : dizenti ha komz divalo outo a oa deuet da c'hiz d'ezan. Pask kenta ebet, frankiz eo a felle d'ezan kaout, ha yao da Paris, da welet hag e c'hellfe kas war 'raok an Tonkadur ! Dimezet da driouec'h vloaz, tad a familh da ugent, daou vloaz da c'houde edo soudard. D'ar mare-ze eo, e teuis d'e anaout. Mesket eno gand tud a bep stumm, a bep kredenn, a bep micher, Renan a gave d'ezan ez oa eur gwir evitan beza mestr warno, ha gwas-a-ze d'an neb a venne derc'hel penn d'ezan :

Eun tamm ijin 'zo red da gaout

Pa vez affer ouz eur penn-maout !

« Kasoni en e galon, ar goap bepred war e vuzellou, flemma a rae kement hini a c'helle. Ar gloareged a oa tudigou truezus, et da gredi ez oa bet ar Bed-ma, krouet gand Doue : nann ! Abenn nebeud, an den a zeuio da entent eo ar Bed en em grouet e-unan, tamm dre damm :

Paotred diwar ar mêz, genaoueien ha seurt all : tud hag a sonj beva reiz o senti ouz eun iliz a glask bernia arc'hant ar re baour, tud hag a zo pri ouz o daouarn, hag a boagn war o douarou evito o-unan e lec'h lodenna gand micherourien ar c'hêriou bras.

Evelse ez ae gand e hent « abostol ar Banniel ruz ». Er miz tremen eo distroet d'e di, ha gwell a-ze. En em gavet oun bet gantan eiz dez goude.

— Brema, emeve, petra ez peus sonj d'ober ?

— Va sonj ? emezan rok, distrei, mont ac'halen, distrei da Vreiz, da zeski d'ar bobl diskiant-ze emma oc'h en em laza, deski d'ez i beva eürus, hervez lezennou ar Re Ruz, ha pa vezin kosoc'hik, klask mont da gannad !

Hag e lavare ouspenn : Selaout mat e gomzou :

« Ma teu Breiz davedomp, emamp barrek ! »

« Klevet oc'h eus ? Judas o treisa e vestr, Mab Breiz o skei gand e Vamm ! Breiziz, diwallit ! Ha dalc'hit sonj eus va fennad, ma teu d'eoc'h eun dervez kelou ez eus, en ho touez, eur Breizad treis, e hano : **Renan Poul**.

Ar Re Rus e Breiz ? O nann, va Doue, biken. Liou an herminig eo hol liou ! Liou all hepken, liou ar c'handed, liou ar frankiz ! Liou ruz ? Liou ar gwad ? Morse, o nann ! Daoust ha n'eo ket bet ruziet a-walc'h evelse douar hor Breiz-Izel da vareou an Dispac'h ha da c'houde zoken ? Eo, m'her goar ervat, ha setu perag e kredan, e kredit hag e kred an holl en amzeriou da zont. Diwar dremp ar seurt-ze, ar bleuniou a zav a zo krenv. Eur vleunienn wenn eo a ziwanas : al lilienn wenn-kann. Liou hor banniel ne ruzio ket ! Ha dont a c'helles, va Renan paour, anaout a ran va bro, anzav a ran e kolli!!!! Rag, ma 'z eo ar gwenn liou karet banniel Breiz, ger ar Vretoned eo : « **Treitour biken ! Mervel kentoc'h !** » ha ma n'ez out ket chomet feal d'az ker, te, int-i, ni her goar, a zalc'ho. E Javedou Paris, 21 a viz mae 1936.

TURZUNELL BREIZ, O.M.I.

GALVET oun bet da zont d'ober d'eoc'h eur gaozeadenn. Ar wech kenta d'in d'hen ober eo, fizians am eus ec'h ententoc'h ac'hanoum holl, beza m'am eus dalc'het da vrezonag va bro goz.

Setu ma reer evidoc'h, hirio, eur gouel kaer, gouel ar mammou. Abaoue pell 'zo ez eo bet savet ar gouel-man en Amerik, hag ar re a zo e penn ar vro o deus sonjet hen ober ive e Bro-C'hall abaoue eun nebeut bloaveziou.

Meritout a rit enor, c'houi, dreist-holl, hag a zo mammou kristen. Ar vamm eo ar pezh a zo a wella hag a vrasa war an douar. An den, da eur e varo, a zeu atao sonj d'ezan eus e vamm. He gervel a ra, zoken, daoust d'ezl da veza maro, abaoue pell a vez. Jezuz, d'ezan eur galon evel hon hini, a c'hoanteas kaout e vamm en e gichen da eur e dremenvan. C'hoant en devoa lakaat e zaoulagad e daoulagad e vamm, evit lavaret d'ezl, eur wech c'hoaz pegement he c'harie.

Uhel meurbed ha kaer eo karg ar vamm, met evit ma c'hello seveni, evel ma 'z eo dleet d'ar garg-se, me lavar, eo ret d'ezl beza he unan ha dreist pep tra leun a zoujans Doue. Hag an doujans santel-ze a ray d'ezl beza bemdez aketus d'ar bedenn, hag aketus ive da zével he c'halon etrezeg ar nenv, edoug an deiz. O veza ma vezo harpet he buhez war Doue, e vezo ivez leun a nerz kalon, leun a garantez hag a vadelez. Dont a ray ha ne zonjo ket en he foan he unan, ha da veza goest da hada evelse en-dro d'ezl ar frealzidigez hag ar fizians, bep gwech, ma kavou war he hent tud glac'haret ha poaniet.

Evit diskouez d'eoc'h betek pegeit e c'hell mont nerz kalon ar vamm pa vez harpet war Doue, va lezit da zisplego d'eoc'h eur skouer bet roet gant eur vamm eus hor bro. Eur vaouez eus Breiz a yoa yaouank c'hoaz pa zeuas d'ezl koueza intanvez. Eur mab he devoa ha kalz poan a gemeras evit sevel ar c'hrouadur-ze, he holl c'harantez war an douar-man goude Doue, he esperans evit an amzer da zont. Met ar brezel a zo diskleriet. Ar paotr yaouank a zo en oad da vont da zifenn ar vro. Kuitaat a ra ar gêr kalonek. Lazet eo eur pennad goude e miz eost 1914. Pa erruas ar c'helou beteg ar vamm, petra reas da genta? En em daoler d'an daoulin dirag ar grusifi evit ober ar bedenn-man : « O va Doue, emezi, roit d'in nerz da zougenn va glac'har ! Da vihana, bezit truez ouz ar mammou all, na dennit ket o bugalé diganto. Grit ma n'o devoz ket da c'houzany ar rann galon am eus bet o koll va mab muia karet. » Setu aze, neketa, komzou kaer ha kristen.

Nerz kalon, ya, ezomm o deus ar mammou, hirio, muioc'h eget biskoaz. Ar c'hazetennou o deus roet d'eomp da anaout ar c'helou ankenius-man : ar maro a zo trec'h d'ar beo, ha ma kendalc'h, hor bro ne zaleo ket da vont war he fenn d'ar maro. Ar C'hallaoued ne fell d'ezo mui kaout bugale, dre m'o deus aon rag ar boan, ha re a garantez evit o aesamanchou.

Hor c'hornig douar a vir c'hoaz, a drugare Doue, ar vrud da c'heneh ha da zavel kalz bugale. E Breiz, e kaver stank an tiegeziou niverus, hag abalamour da ze e chom ive eur vagerez souezus a dud evit an holl oberou mat : beleien, menec'h, leanezed, misionerien, savet en hon touez, a gaver e pevar c'horn ar bed. Ouspenn e diabarz ar vro, ar Vretoned eo a weler e pep lec'h en arme, war vor, war zouar, er c'hargou hag en holl micherou.

Hogen, e keit ha m'eman Bro-C'hall o vont d'an traon, ha kenderc'hel a vo graet e Breiz da stourm, da zerc'hel mat? Peadra zo da veza nec'het, e gwirionez, pa weler muioc'h mui holl nerziou an droug oc'h en em zavel enep ar familh hag an urz vat.

Lezennou ar vro, siouaz, el lec'h dont war zikour an tad hag ar vamm da zavel o bugale, a ra gwas a ma c'hell evit miret outo da gas al labour-ze da benn. Dre an tailhou iskis a daolont war an dud, ha tra dristoc'h, dre ar brezel a reont d'ar furnez kristen, e lakeont, nebeut-a-nebeut, da vont da hesk mammen ar familhou niverus, e Breiz evel e lec'h all...

Evidomp-ni, mammou kristen, hag a wel an traou muioc'h ouz kostez ar bed all eget ouz koztez ar bed-man, ni anavez komz sant Paol, hag a oar, e ra ar vaouez he silvidigez o tigas bugale war an douar ha n'omp bet unanet, e stad ar Briedelez, nemet evit lakaat da greski niver ar sperejou a anavezo Doue, niver ar c'halonou her c'haro, niver ar zent her meulo da viken er baradoz.

Ha kement a zesk d'eomp pegen bras eo hor c'harg, pe-rag ivez e rankomp beza aketus d'en em harpa war Doue ha da heuilh e c'hourc'hemennou santel...

Bras, a dra zur, eo ar garg da zavel bugale, koulskoude, her gouzout a rit, kouls ha me, an dra genta eo ober anezo bugale vat, ober anezo tud hag a valeo war hor roudou hag a ray enor d'eomp, dre o furnez hag o vertuziou.

Hag al labour-ze eo a zo deut da veza ken dies, en hon amzer-ni.

Evidoun-me, unan eus an traou trista a gavan, eo gwelet ne gar mui ar vugale o c'her, an ti benniget eman ennan o zad hag o mamm, o breudeur hag o c'hoarezed. Ha me sonj d'in eo aze, hon deus, holl, kalz da ober, en dervez hirio. Lakaat hor bugale da garet ar gêr, lakaat hor poan evit ma vezo atao tomm ha laouen evito. Hep beza pinvidik, hon tiegeziou a c'hell beza enno eurus-ted ha levenez, hag an dra-ze, ma vez, etouez tud an ti, unvaniez ha karantez, ma vez e kalon pep hini ar pleg d'en em zioueret an unan. Da heul ar vertuziou e vez ive urz vat hag youl d'al labour...

D'eomp-ni, mammou, eo da c'houzout en em gemeret, evit m'en em blijjo an tad hag ar vugale er gêr, da ober eus hon ti, al lec'h-se, a vez mall ha plijadur o tizrei warzu ennan, daoust pegen brao e c'hellfer en em gaout el lec'h all...

Eun den hag en deus anavezet ha komprenet mat pe-tra oa e vamm hag a zo bet skrivet e vuhez, n'eus ket pell, an Tad Abgrall, a lavare kement-man, en unan eus e liziri : « Mantrus eo pegement e plij d'in ar mammou a ra o dever, penn da benn. Pa vezin Pab, me o lakaio holl war roll ar Zent. »

Ober hon dever, penn da benn, setu ive ar pez a fell d'eomp, ni hag a zo deuet aman, evit hen anaout gwelloc'h.

Hag evit achui, e teu sonj d'in eus eur werz bet kurunet en eur gouel ar Bleun-Brug, e kastel Keryann, breman ez eus tost da dregont vloaz, hag a lezan ganeoc'h evel eur bedenn :

- « Mirit d'eomp, o va Doue, gant sioulder ar maeziou
- « Disheol an henchou doun ha goudor ar c'hoajou,
- « Lakit en holl fiorzou, bep bloaz kalz a vleuniou
- « Ha d'o c'hutuilh en o c'haer kalz a vugaligou. »

(Prezegenn displeget e Gwitalmeze, d'ar 14 a viz Mezeven, gant eur vamm galonek eus a Blourin, hag a zo ive eur Vreizadez vat).

Perig hag Azilis

MAMM Fanchig he devoa lavaret d'he mab :
— « Mar d'eman ato an hevelep-sonj, en da spezed, selaou mouez an Aotrou Doue ha kerz; ne virin ket ouzit da vont da veleg, pell diouz eno! na da dad-ken neubeud.

— C'houi a gomzo outan, mar plij, va mamm ?

— Ya, va fôtr, ha diouz ma vezo, ez i war ar studi goude an eost. Eur bern mizou a vezo ganez, met digollet e vezimp, eua dervez, p'hon devezo eur mab beleg; eun enor eo ha ne vez ket roet d'an holl.

— Mat, eme Fanchig, me a gav d'in ez oun galvet da vont; ha ma n'oun ket, e tizroin d'ar gêr da labourat gand va zad.

Ar vamm a fichas he dourn da ziskouez ne fizie ket kalz war an dizro-ze hag ar pôtr a gimiasas diouz e dud, laouen, en eun tu, ha doaniet en eun tu all : amzer e vugaleaj a oa echu; breman edo o tont amzer e yaouankiz hag e sonje er pezh a lavare ar prezeger da zeiz Pask ar vugale : « Ez eus, er bed, tentasionou a bep seurt; an diaoul, bepred war evez, a boagn, muia ma c'hell, da goll ar re yaouank ».

— Me, em Fanchig, a jomo war evez kement hag hennez, ha gras Doue ne vanko ket d'in.

Ha setu meur a vloavez tremenet an eil warlerc'h egile, hag atô eme Fanchig er skolach : poania 'ra da zeski, ha spered forz pegement en deus ivez; da genta e vez peurliesia, hag e dud a zo loze'hus enno gand an dra-ze, evel just; hen, avat, a zo izel a galon, mat hag eun; pa vez er gêr, e labour, evel ar re all, evel ma rae kentoc'h. Bez e vez er park, gand e dad; sikour a ra medi ha paka an eost, laouen pa c'hell ober vad da unan bennak. Ha sioul, neuze ! biskoaz n'am eus e glevet o soroc'hal, nag o lavarout traou diwarbenn den, nak oc'h en em glemm eus

unan bennak; ne glevoc'h ger ebed war e lerc'h, ha goulskoude en deus bet tro, meur a wech, koulz hag ar re all.

N'eo ket gantan em eus klevet ar pezh a verkan aman war-lerc'h met gant merc'h Azilis, ar gosa, ha n'eman ket he lagad en he godell.

Araok m'oa ét Fanchig eus ar gêr eo e c'hoarvezas an dra-man; da heul e donton Hamonig e oa ét d'ar Geruhela, en dervez-ze.

Hamonig, evel ma ouzoc'h, a zo en e frankiz mestr d'ober ar pezh a gar; ato e vez prest d'ober vad, ha pa vez goulennet, aman pe a-hont, d'ober eul labour bennak, ne vank ket da vont; gouzout a oar tenna gwin, liva eun nor, troada binviajou, kempenn eur skabell, laza moc'h hag all.

D'ar Geruhela e oa deuet da zispenn eur penmoe'h lazet ha skourret gantan, en deiz araok.

Kenta tamm kig a drouc'has, eun tamm mell-kein e oa, a voe taolet gantan war ar skaon, en e gichen; hennez a oa da gas d'an Aotrou Person, hervez ar c'hiz vat a zo c'hoaz en hor bro.

Fanchig a gave brao ar c'hiz-ze, da zikour ar veleien; sellet a rae, gant plijadur ouz e eontr, a drouc'he, a zalle, a renke ar c'hig er c'helorn; eur marvailh bennak a deue ganto e serr, hag edont o daou a-zevri, pa deuas Ujeni en ti, gand an eil eus he fôtrezed, ruz-tan eul lagad l'ezi :

— Chesuz! eme Aziliz; petra 'zo o c'hoari gand houman?

Araok m'he devoa bet eur respont, edo Oliv en ti, êr enni :

— A-hont, ez eus en em gavet tud, emezi; ma c'hellfes rei eun tammig amann d'in, Azilis? du-man n'eus ket eur begad!

— Ya, 'vat, eme Azilis; nevez ribotet ez eus, hag em boa kempennet an tamm-man da gas d'ar vourc'h; daou lur hanter a zo ennan.

— Mat eo, eme Oliv; daou skoed eo al lur, setu aman pemp skoet !

Taolet an arc'hant ganti war an daol, ha yao d'ar gêr, adarre.

— Ha te, Ujeni, eme Azilis, pe seurt vad a c'hellan ober d'id ?

— Me, eme Ujeni, em oa c'hoant da glevout ganez pe-tra 'vije mat da lakat ouz lagad ar bôtrez treset fall-man, a zo, eiz dervez a zo, o klemm gand he lagad. A bep seurt a zo bet grêt d'ezha ne wella ket! Laket eur winizenn d'ober teir gwech tro he lagad, en diabarz! laket eur c'houlaoen venniget war-elum ganen, ha c'houezet teir gwech ar maged diouti en he lagad! ha ne bare ket! ne c'het-maro oun laket !

— Gortoz, eme Azilis, em frez ez eus c'hoaz eur banne louzou ouz an droug-daoulagad; mont a ran d'e gerc'hat d'id.

Hag hi, d'ar red da glask he buredad louzou :

— Sell, Ujeni, hen-man ray vat d'al lagad klanv gant ma vezo dalc'het goloet; kenavo ar c'henta.

Hag Ujeni warzu ar gêr gant he merc'h.

.....
Hamonig, e spered en e labour, e zaouarn er c'helorn, tro e gein gantan, n'en devoa gwelet seurt; ha goulskoude pa deuas Azilis da glask he arc'hant ne gavas ket! ne gavas ket muioc'h an tamm freskad a oa dibabet d'an Aotrou Person !

— N'az peus ket o gwelet, Fanchig ? emezi.

Fanchig a blegas e benn ha ne lavaras ger !

— Petra ? eme Hamon droug ennan o tizrei, n'az peus teod ebet ? Te, marteze, eo az peus grêt an taol, marmouz.

Hag e plantas eur skouarnad gantan.

Ar pôtr a vennas gouela, met ne zigoras ket e c'henou d'en em zifenn.

Merc'h Azilis a dostaas, neuze, ouz he mamm hag a lavaras d'ezha :

« Me 'oar gant piou eo êt an arc'hant hag ar c'hig, emezi; gant Ujeni ! Me a oa aze, er c'horn. »

Mat, kaer a voe goulenn ouz Fanchig ne zisklerias ne-tra !

Gwelloc'h e oa gantan beza tamallet e gaou eget diskuilh eun all !

TINTIN ANNA.

D'ar wazed ne ouzont ket Gouzanv o fried

AR merc'hed n'int ket holl santel, nag ar wazed ken-nebeut. Gwraez a zo hag a vianka pe a voug ar garantez, ar peoc'h er familhou, dre ma n'ouzont ket gouarn war o zeod ; war ar poent-se e c'hellomp lavarout ez eus meur a waz hag a zo henvel outo.

Koulskoude, eun tech hag a zank e graban war galon lod eus ar gwazed eo an hini o doug da vont e kounnar, hag alies evid an distera tra. An izelded a galon hag an habaskded eo a ra diouer d'ezo. Pelec'h e strak ar muia an avel diroll nemet er gwez uhel, er skeuliou uhel :

« E beg ar skeuliou uhel
E c'houez krenv an avel. »

N'o deus ket ive karantez awalch ha setu perak re alies ez int ker rok. Gouzout a reont koulskoude :

« Eun den mat 'zo uhel e galoun
Hag eun den rok e vruched soun. »

Eun ozac'h hag a zo uhel e galon a oar gouzanv ervat kement a zisplij d'ezan en e bried; poagna a ra d'he sikour da veza bepred furoc'h, bepred santeloc'h, rak evitan

« Eur wreg fur, pe ve divalo,
'Zo dreist ar gaera gwreg a zo. »

Rak-se dre e habaskded, dre e aliou mat ne ehan da hentcha e wreg warzu ar furnez hag ar zantelez. N'eman ket heb anaout ez eo hennez unan eus e zeveriou abaoe m'eo dimezet.

Eun den rok, en enep, e lec'h kreski an unvaniez a dle ren etrezan hag e bried, a deu alies d'he laoskât, eürus ma ne deu ket d'he zerri. Dre e gomzou flemmus, dre e

zoare lorc'hus e teu da c'houlia, da vlounsa kalon ar paour
kêz maouez en deus Doue roet d'ezan, hag

« Eur gouli, hag e ve kiget,
A lez ar c'hroc'henn kleizeunet. »

Ankounae'hêt en deus e tle sikour e bried da vont d'an
nenv en eur zougenn ar groaz a-unan ganti, e tle poagna
a-unan ganti da zismantri ar plegou fall oc'h en em skle-
rijenna, oc'h en em garout, oc'h en em c'houzanv. Perak
ne zelaou-hen mui an ali a ro d'ezan ar fur ? Ar fur a
lavar :

« Bezit mat evid an holl; n'ez eus den heb e bleg;
Lestr ar fur a ya d'ar porz enep mar ha kerreg. »

Perak eo deuet da veza ken digar nemet dre ma ne
glask mui evel m'eo dleet ober bolontez an Aotrou Doue,
dre ma ne wel mui en e bried eun cne da zavetei ha da
veza eürus gantan er baradoz ? Ne c'hoar mui mat awale'h
ar c'henn a zo etre gened ar c'horf ha gened an ene.
Koulskoude eur c'hristen a dlee gouzout kalet evel mên :

« Eun deiz hepken 'pad ar gened
Ha gand ar mad e pad bepred. »

N'eo ket diouz he gened eo e tle eur pried gouzanv ha
karout e wreg, met diouz ar zantelez eo galvet da gaout.
Setu ar gentel a ro d'eomp an dud a furnez ; embann a
reont :

« Ar gened a zo warlerc'h ar mad
Keit ha ki kamm warlerc'h ar c'had. »

Ar baganed zoken o deus gouzet gouzanv techou fall
o fried. En o zouez, Sokratez a zo bet unan eus ar spere-
jou ar gouziieka, an desketa hag ar fura. Eun deiz, unan
eus e ziskibien o klevout youc'hadennou [Kzantippa, gwreg
e vestr, a lavaras d'ezan : « Ar vaouez-se a zo kasais
meurbet.

— Boazet oum diouti, eme Sokratez, evel ma 'c'h en
em voazer da glevout eur bolienn o fraonelli. »

Eur wech all, goude beza evel beuzet he fried dindan
eur barrad geriou bilimus, Kzantippa a strinkas dour ouz
e benn. Sokratez, ken habask ha tra, da lavarout : « Gou-
zout a raen e teue, da heul eur barrad, glao da goueza. »

Eun deiz c'hoaz he wreg a deuas dirag an hoil da denna
digantan e vantell. Darn a anzavas outan e tlefe beza roet
d'ezi eur gravanad.

« Ma 'm befe her grêt, eme Sokratez, em befe roet tro
d'eoc'h holl da youc'hal, da lod : dalc'hmat Sokratez ; da
lod all : dalc'hmat Kzantippa. » Setu penaos e komze
unan eus ar baganed ar skianteka, setu penaos e c'hou-
zanve eur pried na vez ket gwelet kalz anezo en hor bro
Breiz, a drugare Doue. Hag eur pried kristen n'en defe
ket a vez o wallgas e vaouez ! !

Klevet ho peus hano marteze eus paganed afrikan an
Urundi. O gwragez d'ar re-man ne aozont nemet eur
pred bemdez, eur pred ha ne vez ket moarvat eus ar re
zaourusa. Mat ! ar gwazed a gemer evid eun dever ober
atao enor d'ar pred a vez aozet : n'ez eont ket da glemm
ar boued evel ma vez klevet, siouaz, re alies kalz a wa-
zed en hon touez ; evid eur pagan eus an Urundi, lava-
rout ne ve ket mat ar pred a ve sanko eur c'hleze e kalon
e bried.

**

Eur skouer dudius evit gwazed Breiz eo hini sant Tho-
mas Morus. Hen-man, goude maro e vaouez kenta, evit
gellout sevel e vugale, a zimezas da Aliz Middleton, eun
intanvez na oa na yaouank na koant. Koulskoude ar zant
a ziskouezas d'ezi kement a garantez ha ma ve bet e bleu-
nienn eur yaouankiz leun a c'hened. Aliz n'oa ket eus ar
re êsa beva ganti : mat oa da c'hourdrouz, douget oa da
vont drou genni. Met sant Thomas a ouie skuba an arnev
dre eur ger fentus bennak : laouen, trugarezus ha made-
lezus e chomas bepred e kenver Aliz.

Piou eus a wazed Breiz ne boagnfe ket da vale war rou-
dou sant Thomas Morus. O kemerout skouer dioutan, o
karout hag o c'houzanv o fried e teuont d'he santelât ha
d'en em zantelât o-unan. Evelse, bepred a galon vat an
eil evid egile, dre garantez evit Doue, e vezo o buhez eun
dudi, rak, a lavar ar furnez :

« An dud a zo a galon vat
A zo laouen, eurus o stad. »

Eozen Geryann.

Pa deu tommder an hanv da lakaat er prajou
 Kant ha kant mil boked ha deliou er c'hoajou
 Pa deu ar bleun melen el lann hag er balan,
 Na glevit ket en oabl an Alc'houeder bihan ?

Alc'houederig an nenv, peger kaer eo da gan,
 « Sant Per digor an nor, digor, digor, buan,
 « N' bec'hin, n' bec'hin ket ken, ti ho! ti ho! ti ho!
 « Ti hu! ti hu! ti hu! Sant Per digor dillo!

« Sant Per, en han' Doue, selaou va fedennig,
 « Deut oun a denn-askell dimeuz va zraoniennig,
 « Va neiz a zo kuzet du-hont e korn ar prad,
 « Deus skilfou ar sparfel diwallit va c'hlodad.

« Meuleudi da Zoue ti ho, ti ho, ti ho,
 « Trugare d'eoc'h sant Per hag ivez, kenavo,
 « Ti hu, ti tu, ti hu, ti ho, ti ho, ti ho,
 « Setu me o tiskenn dillo, dillo, dillo ! »

Pa vo tenval va zal ha va dremm ankenius
 Kan ! Alc'houeder bihan, kan skler ha kan joaüz.
 Kan! ha kan alies en eur zevel en êr.
 Pa glevan da vouezik a-us d'al lanneier
 Em c'halon e tigouez eul levenez dispar
 Hag a lak va spered da gwitât an douar.

LAOUENAN ARVOR.
 Skeudennet gand Loeiz Grall.

Pedenn eun dervez

Setu o c'houlaoui sklerijenn wenn an deiz.
 Pedomp war hon daoulin, pedomp Doue gant Feiz.
 P'emaomp gant hol labour, pa n'hellomp mui tec'het
 Hor mirit, va Jezuz, diouz pep droug, pep pec'hed.

Eus ar mintin d'an noz, grit d'hor genou tevel
 'N aon na deufe 'trezomp gwall-gomzou da zevel.
 Mirit hon daoulagad, beilhit rik warnezo
 'Vit ma vo traou ar bed-man didalvez kaer d'ezo.

Dalc'hit hor c'halon glan, mirit na ve saotret
 Gant ardou tad ar gaou, ar bed hag e baotred.
 Kabestrit an ourgouilh 'zo ennomp holl peget
 Ma vo dre 'r binijenn da youl Doue pleget.

Ha pa vo aet tano sklerder an dervez koz,
 Pa vezo deut en-dro goude an deiz an noz
 Neuze hon ene gwerc'h 'gano gant levenez
 Meuleudi d'hoc'h hano, bennoz d'ho madelez.

4 a. Vezeven 1936

Yann GORRIGAN.

D'ar merc'hed n'int ket evid o genou

N'EUS netra kaeroc'h, netra gwelloc'h eget teod eur vaouez fur ha santel : teod eun êl eo.

N'eus netra divalavoc'h, netra falloc'h eget teod eur vaouez gwarizius ha brein he c'halon : teod eun diaoul eo.

Siouaz ! nag a drouz, nag a freuz, nag a reuz dre ar bed, en abeg da deodou eur c'halz a verc'hed !

Zoken er familhou kristen re' alies, nag a yenienn, nag a zafar etre ar priedjou, dre ma ne c'hoar ket ar wreg gouarn war he zeod hag e graouia pa vez ret !

Meur a diegez n'ez afe ket war e gement all, ma poagnfe ar gwragez da vont bepred gand an hent eeun, hent ar vertuziou kristen. Ma 'z a kounnar en ozac'h e-meur a wech o welout an traou war an tu eneb hag o klevout rancillerez ar wreg. Hirio evel gwechall, eo gwir c'hoaz al lavarenn-man :

« Eur wreg vat a zo didroidel
Hag he caled divogidel. »

N'eo ket didroidel ar vaouez n'eo ket evid he genou : troet eo da gagetal, da c'hloubousat hag alies evid he fried ne deus nemet komzou trenk, komzou digar. Ha da c'houde e vezo c'hoaz souezet oc'h e welout droug ennani !

Eur c'hlenved he deus ar vaouez kêz, eur c'hlenved genou hag eur gwall glenved zoken. En abeg d'ezan, ez eo gwall-eürus. Eul louzaouen ez eus koulskoude evit parea ar c'hlenved-se, eul louzaouen nerzus, ha marc'had mat ive.

Eur wreg, klanv evelloc'h, a deuas eun deiz da gaout sant Visant, abostol ar Spagn ha Breiz : « Va fried, emezi d'ar zant, ne ra nemet am gwallgas. Penaos e c'hellin ober

d'ar peoc'h ren em zi ? » Ar zant a lezas ar vaouez da gomz, da gomz. Gwelout a reas ez oa eur c'hloubouserez ha raktal ive e welas pe seurd louzou a c'hellfe dont a benn eus eur seurd klenved.

Lavarout a reas d'ezi : « It da c'houlenn digant porzier hor manati eur voutailhad zour a denno eus ar puns a zo e kreiz ar c'hloastr ; ha pa ho pezo aon e teufe hoc'h ozac'h da gounnari, kemerit eur c'henaouad anezan a zal-c'hoc'h pell en ho kenou heb hel lonka. »

Eun nebeut deveziou a c'houdevez, ar wreg a zistroas da gaout sant Visant, a anzavas d'ezan en devoa al louzou grêt vad hag a c'houlennas digantan rei d'ezi eur voutailhad all eus an hevelep dour. Neuze ar zant a lavaras : « N'eo ket kemerout dour eo a drec'h an droug, met gouzout tevel ».

Beza mestr war ar genou, gouzout e zarra e poent hag en amzer, lavarout gantan nemet komzou a garantez, setu an doare da virout pe da zigas ar peoc'h en tiegeziou, er parrezioù.

An doare ive, a lavar lod, da zerc'hel an dent. Perak kement a verc'hed hirio hag o deus kollet o dent ? Se-jaout.

D'an dek a viz ebrel 1887, demdost da Lill, e varve d'an ead a 110 vloaz, an intanvez Moutiers ; an holl o devoa keuz d'ezi, rak morse n'he devoa lavaret na lezet lavarout dirazi droug eus den. Beteg he maro he devoa dalc'het he dent hep koll eun unan.

« Eur bennoz eo, eme an dud : dalc'het he deus he dent hep koll hini, dre ma n'he deus biskoaz lâmmet da zen. »

Dalc'homp sonj n'eus netra falloc'h eget eun teod fall. Eun deiz, p'edo o prezeg e Valans, e voe digaset da sant Visant eur vaouez vut, evit beza paret. Ar zant a lavaras d'ezi ne rofe ket d'ezi ar prezeg rak, emezan : « Doue e oa zo falvezet gantan e vec'h mut evid ho prasa mad. Gouezit ma ve bet ho teod diliam, en defe kollet hoc'h ene, rak implij fall ho pefe grêt eus an donezoun-ze. Na c'houlennit ket eta hiviziken ouz Doue rei d'eoc'h ar pare, rak ar pareans-se a ve evidoc'h eur gwalleur bras meurbet. » Dre vurzud ar vaouez a gomzas eun tachadig, met goude

« TRUILHOU-DILAS »

«
 Eur wech ez oa, eur wech n'oa ket
 Hag eur wech ez oa bepred.

Ya, eur wech ez oa eur paotr, nao bloaz d'ezan, Fanchig e hano; ha Fanchig a oa keshanvet « truilhou-dilas » gand e gamaraded. Perak? Abalamour d'e zilhadr atao re vras ha divoutoun, ha d'e voutou-ler, kalz re vras ivez, ha dalc'hmat dilaset.

Er skol, ar vugale all a gemere plijadur oc'h ober an heg outan, hag o chacha war lasou e voutou-ler, a ruze war e lerc'h..... Hag an holl, en eur c'hoarzin, en eur zansal, en eur lammet, a rae an dro d'ezan en eur gana :

Fanchig, Fanchig truilhou,
 Dilas, dilas, dilas,
 Fanchig, Fanchig truilhou,
 Dilas eo da voutou.

e teuas adarre da veza mut. Lavarout a reas d'ar zant :
 « Ya heuilh a rin hoc'h aliou. »

Nag a verc'hed a ve deuet da veza sentezed ma vent bet mut evel ar vaouez-se! Met an implij fall a reont, adalek goulou deiz beteg an noz, eus ar galloud da gomz o deus bet digant Doue evid e veuli, a stank outo hent ar mad, hent an eürusted; eur maread anezo zoken en em strink en ifern.

War o lerc'h, an teodou fall ne lezont nemet dismantr, dreist-holl pa vezont flour, pa roont d'o c'homzou liou ar mad.

« Ouz teodou fleur diouallit mat,
 « Ar c'haz a guz ivin e droad.

Doue ra viro na ve eur vaouez kristen eus hor bro garet Breiz an teod flour-ze. Evid en em virout ouz eur seurt gwalleur kizellomp doun ha doun en hor spered hag en hor c'halon ar c'homzou-man :

N'eus netra kaeroc'h, netra gwelloc'h eget teod eur vaouez fur ha santel : teod eun êl eo !

Marianna ar Poulpri.

ERRATA

Faziou brasa ar « Feiz ha Breiz » diweza

Pedervet linenn, p. 220, e lec'h : goareg, lennit : goanag.

Pevarzek linenn, p. 221, e lec'h : ar skouez, lennit : ar strouez.

Hag ar paourkêz Fanchig, gand e zaoulagad bihan a selle hep gouela, rak... « Maout » a zanse gand ar re all. Laouig ar Bigorn, leshanvet « Maout » en devoa ivez nao bloaz; heman avat a oa eur paotr start ha n'oa ket brao ober an heg outan, rak kerkent ho pije santet war ho fri nerz e zivrec'h kigenet mat. D'en em ganna ez oa eur maout, ha den na grede klask trabas outan, krenv evel ma 'z oa.

Pa veze, evel c'hoari, o c'hourin, ouz ar re all, « Truilhou-Dilas » a hope en e gichen :

Kiss... kiss... hou... hou...

Ata .. Maout... ata Maout...

Kiss... kiss... hou... hou...

Ata... maout... aman d'it...

Ha pa c'houneze ar c'hourinadeg, ar pez a c'hoarveze bep tro, e roe d'ezan meuleudi :

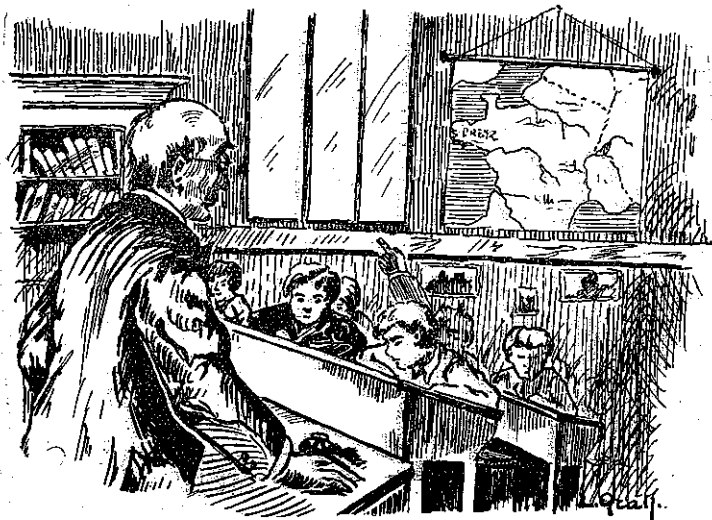
— « Maout, te eo mestr an dud. »

Met « Truilhou-Dilas » n'oa nemed eur gwidoroc'h fall, evit « Maout », eur prenvig douar, mat hepken da veza goapaet.

*
**

Eun dervez, « Truilhou-Dilas », chomet war an treujou, da lasa e voutou dilas, a zigouezas diwarlerc'h er c'hlas.

Edo o vont d'e blas, goustadig, dre guz, dre douez an taoliou, pa welas « Maout », goustad-goustad, o tigeri e daol-labour, pe e vuro hag o lakaat e-barz eun dra ben-nak. Ar skolidi all a c'hoarze holl, dre zindam. Petra an diaoul en devoa laket « Maout » e buro « Truilhou-Dilas » ?

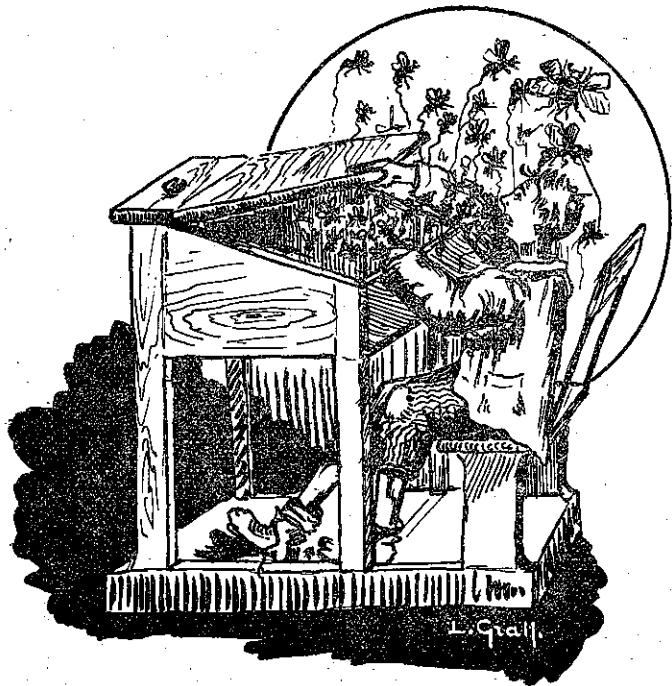
« Truilhou-Dilas », azezet breman war e skaon, a selle ouz ar mestr, evel ar re all.... E spered avat m'edo tamm ebet troet da selaou ar pezh a lavare. Sonjal...., sonjal a rae....

« Petra 'zo dindan ar golo em zaol-labour ? ».... Chokola? bonboniou?... eur c'hoariell?... Marteze.... O, n'eo ket, eur c'hrayon glas ha ruz eo, me 'zo sur, a glaskan kaout abaoe pell 'zo.... »

Selaou...., selaou a ra...., nann ar mestr, met eun trouz a deue e usa zindan ar golo : krr.... krrr..... krrrrr....

Eun dra bennak a grabise...., a grifigne.... dindan ar golo. Petra 'ra trouz evelse? Gouzout a ranke, hag hen sevel e zourn :

— Aotrou?

— Petra 'zo? eme ar mestr, droug ennan, da veza di-renket e-kreiz e brezegenn.

— Dizonjet em eus va c'hrayon ebarz va buro.

— Kemer hen neuze, ha diouall da finval ken, pe me ray butun ganez.

« Truilhou-Dilas » neuze a zavas buan buan ar golo hag a lakeas dillo e benn er buro da welet petra a rae trouz ebarz. Buanoc'h avat e teuas er mêz, pa welas evel eur goumoulenn-zu o sevel a bep tu d'ezan, hag o vont dre ar c'hlas a-bez, en eur fraonval, en eur fraonval, evel eun hed-gwenan, en eur voudal evel eun dournerez.

C'houiled dero ! C'houiled dero a nije, a nijelle, a droi-delle, a froume dre holl, eun neudenn a zistribilh ouz troad pep hini.

Setu an dro-gamm c'hoariet gand « Maout » da « Druilhou-Dilas ».

Pebez foar! pebez jolori! pebez galoupadeg a zavas eno er c'hlas! Ar baotred dirollet, a lamme, a hipe, a c'hoarze, a skoe gand o bonedou da glask tapa ar c'houiled askel-

lek, a c'hournije dre holl ker stank ha kellienn en eur c'hraou-zaout. Hag e kanent war ar marc'had :

**Paotred, paotred, bezomp fur
Hag hor bo, hag hor bo,
Paotred, paotred, bezomp fur,
Hag hor bo kalz plijadur.**

....Me 'lavar d'eoc'h, eno e voe plijadur. Ar mestr avat ne c'hoarze ket. Skei a rae taoliou pounner war an daol; hag e fringe, hag e c'hope :

— Awalc'h! Awalc'h! d'ho plas! peoc'h!....

Allas! den na gleve, hag ar c'hoari a gendalc'he gwa-soc'h eget biskoaz. Erfin ar mestr a zigoras ar prenestr, hag hepdale, ar c'houiled holl a dec'has gand herder.

Pa voe sioul pep hini en e blas, ar mestr a c'halvas « Truilhou-Dilas ».

Ar paourkez paotr, mezek, a yeas, d'e gaout.

— Te eo, lampon fall, ez peus c'hoariet an dro-gamm-se?

Respont ebet.

— Lavar d'in, dioustu, eus pelec'h e teu an holl c'houiled-dero-se ?

Grik ebet atao.

— Ac'hanta! Mouzet out va faotr? C'hoari da benn fall a fell d'it? Mat kerz aze er c'horn, da c'hoeza da fri, ha pa vezi divouzet e lavari d'in ar wirionez pe a-hendall...

Prestig goude ar vugale a c'hoariet er porz. Ar re vihana avat a gavas fall an dro-man c'hoariet, gand « Maout » da « Druilhoul-Dilas ». Setu ma teujont holl asambles da youc'hal warnan :

— E! « Maout » 'peus ket a vez ?....

— E! « Maout » 'peus ket a vez ?....

« Maout » kele'het ganto a dec'has dillo, ma 'z eas a-benn en eur wezenn ma voe tost d'ezan terri e fri. Gand ar strons, e kouezas eus ar wezenn eun druillad traouigou du war e gein.

Ar c'houiled eo, lod hanter vac'hagnet gand an taoliou boned o devoa bet er c'hlas. Hag e krabisent breman e-benn d'ar paour kêz « Maout », hag e raent hillig d'ezan en eur vont dindan e zilhad.

Ar re vihan a strake o daouarn o welout « Maout » kastizet evel m'o devoa mennet. Hag e hopent asambles :

« Ata c'houiled ! dao d'ezan !

« Ata c'houiled ! dao d'ezan ! »

Gand ar vez, « Maout » a lammas, a dreuzas ar vanden, hag o welout dor ar c'hlas digor dirazan, ez eas ennan da guzat.

Hag e chomas eno sioul, kuzet dindan eun daol, pa glevas eur glemmadenn en eur c'horn d'ar c'hlas.

Sevel a reas e-benn hag e welas « Truilhou-Dilas » atao e pinijenn .

— Petra 'rez aze, emezan ?

Ar paotr a savas e zaoulagad kaer, da sellout ouz « Maout » hag e lavaras :

— Sell, emezan, ouz ar c'houil-dero-man, eul las a zo ouz e droad, hag al las-se a ra poan d'ezan, hag e klaskan tenna kuit al las.

Ha gant e vizied, e klaske diskoulma an neudenn.

— Ha dont a ri d'am zikour, « Maout » ?

— Ya.

Hag o daou e labouront war ar c'houil-dero.

— « Truilhou-Dilas » ?

— Petra ?

— Gouzout a rez piou en deus c'hoariet an dro sot o lakaat c'houiled-dero d'it en da vuro ?

— Ya.

— Piou ?

— Te.

— Ha n'ez peus lavaret netra ?

Hag ar paotrig o sevel a-nevez, e zaoulagad karantezus meurbet :

— Nann, rak, e pinijenn e vijes bet laket.

**

Petra erruas goudeze ?

« Maout », gounezet e galon gant madelez « Truilhou », a savas prim, hag hen mont, krog e dourn e gamarad karantezus da skei war dor kambr an Aotrou Renner.

— Tok! tok! tok!

— Deuit e-barz, eme ar Renner.

— Aotrou...., Aotrou.... n'eo ket « Truilhou-Dilas » an hini kablus, me an hini eo!

Ha gant keuz gwirion d'e fallagriez e lavaras d'ar Renner an dro-gamm en devoa c'hoariet da « Druilhou-Dilas » ha pegen madelezus e oa bet heman en e genver.

Gourdrouzet e voe gand ar mestr, hag e lavaras d'ezan goude :

— Pardoni a ran d'it, met petra sonj da gamaraded eus ar gwall-skouer ez peus roet d'ezo ?

Dre ar prenestr digor, m'edo bodet en e gichen, ar vugale holl a welas hag a glevas pep tra. Dal ma klevjont goulenn ar mestr e lavarjont holl a-unan :

— « Maout » n'eo mui « Maout »; e hano mat eo Laouig; hiviziken eta ni 'ray Laouig anezan !

Ha « Truilhou-Dilas » ?

— Ne livirimp mui « Truilhou-Dilas », met Fanchig eo e hano badez, ha Fanchig a livirimp d'ezan atao !

(Troet diwar Jane Dubois gant FILHOR SANT ERWAN,
ha skeudennet gant L. Grall).

Kenstrivadeg ar Skol-Vrezonek

364 bugel, 310 merc'h ha 54 paotr, o deus kemeret perz er bloa-man, e kenstrivadeg hor « Skol Vrezonek ». An deveriou, evid an darn vrasa, a zo bet kavet mat, ha zoken, bugale a zo, e kaver enno danvez skrivagnerien, n'eus ket da lavaret nann. Ar plas a vank d'eomp evid embann eun dever bennak. Met, an holl n'o deus ket grêt, — siouaz d'ezo, — ar 6 dever, hag en o zouez, ez eus meur a hini, hag o divije marteze gounezet unan eus ar prizioù kenta.

Rak-se 'ta, red eo bet d'eomp, evid beza just, ranna ar genstriverien e diou lodenn : a) ar re o deus grêt ar 6 dever ; b) ar re o deus grêt 5 ha 4 hepken.

Ar re all, ha n'o deus grêt nemed 3, 2 pe 1, n'omp ket evid rei eur priz d'ezo. Er bloaz a zeu e poagnint muioc'h. Kaout a raer, en eil lodenn, bugale hag o deus muioc'h a boenchou eget darn eus ar re a zo bet laket el lodenn genta. Gwir eo, met ar re-man o deus grêt al labour beteg penn. Ar prizioù a vezo kaset en deizioù-man d'ar skoliou, ha fizians hon deus e vezint digemeret mat gand ar vistri ha mestred ha gand ar vugale.

D'ar re o deus gounezet ar prizioù a enor, e vezo kaset ouspenn o friz, eun Testeni a enor (diplôm), eus ar re gaera, grêt a-ratoz evito.

D'an holl e lavaromp kenavo da viz here a zeu ha ra vezo niverusoc'h c'hoaz niver hol lennerien hag hor c'hens-triverien, rak selaouit mat, bugale geiz, ar Brezoneg, ho yez kaer, a zo karet muioc'h mui bemdez gand ar Vretoned, hag e weler, meur a hini, echu o skol, o studi ganto, o kregi d'e zeski.

Eur ger c'hoaz : N'it ket da ankounac'hat Bleun-Brug Rosko, evel m'eo bet lavaret d'eoc'h, eur miz zo, ha kemerit perz e kenstrivadegou al lenn hag an displega, d'ar 25 a viz eost a zeu e Rosko.

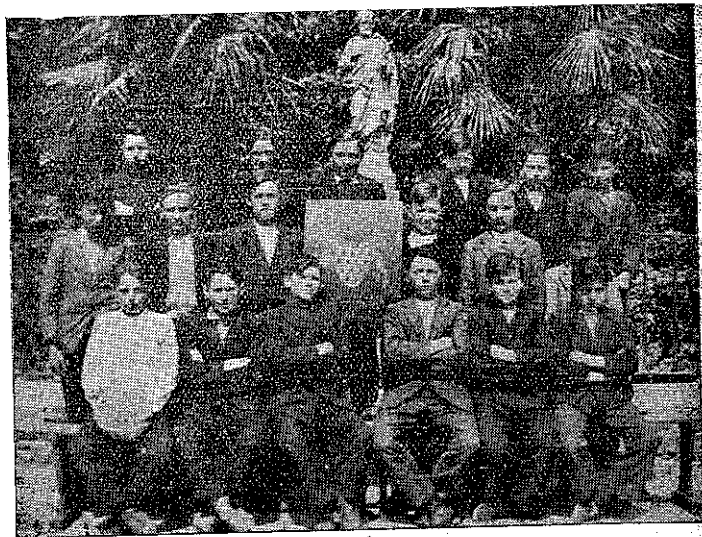
Setu aman da genta, hanoiou ar Vugale o deus gounezet prizioù a enor ar Skol Vrezonek :

KEVRENN AR RE VIHANA (Cours élémentaire : **Mari Berthevis**, skol I. V. Lambader, Plouvorn, gant 54 poent war 60.

KEVRENN AR RE GRENN (Cours Moyen) : **Mari-Anna Pallier**, skol ar Galon-Zakr, Lannilis, gant 100 poent war 120.

KEVRENN AR RE VRAS (Cours supérieur) : **Jan-nig Paugam**, skol I V. Lambader, Plouvorn, gant 49 poent war 60.

Evel ma weler, aet eo ar « maout » gant merc'hed skol Itron Varia Lambader Plouvorn. Renerien « Feiz ha Breiz ar Vugale » hag ar « Skol Vrezonek », a ginnig d'ezo, ha da V.-A. Pallier, eus Lannilis, o gwella gourc'hemennou.

BUGALE SKOL VREZONEK SAINT-JOSEF LANDERNE

KELEIER AR MIZ

PARDON ITRON VARIA WIR ZIKOUR

Pardon Gwengamp, brudeta pardon a zo e Breiz-Izel, en enor da Vamm Doue, a zigouezo, er bloaz-man, d'ar 4 ha da'r 5 a viz gouere hag a vezo renet gant ar c'hardinal Verdier, arc'heskob Paris.

Hen eo a gonsakras iliz-veur Dakar, da c'houel ar Chan-delour diweza, hag a lavaras evel kannad ar Pab, da c'houarner gall Afrik ar C'huz-Heol, ar c'homzou pouezus-man :

« Une grande œuvre est en train de se faire dans notre Afrique occidentale française. J'ai lu, Monsieur le Gouverneur général, vos admirables circulaires. En chacune d'elles, j'ai admiré un sens pro-

kleria ar brezegenn e roer ar steuenn anezi e « Feiz ha Breiz » miz ebrel diweza, p. 153.

fond de la réalité et une si juste compréhension des besoins et des aspirations de ces immenses populations....

« Le Noir est pour vous un frère aimé. Vous vous êtes penché sur lui, pour mesurer, si l'on peut ainsi parler, ses forces de penser, de sentir. Vous repoussez, et je vous en félicite, cette idée si peu chrétienne que les races sont inégales.

« Ce frère aimé, vous le prenez, a-t-on écrit, par la main pour le faire monter à un degré supérieur dans l'ordre moral et social.

« Améliorer son sort et, sous tous les aspects, et sans le sortir de son milieu, c'est votre unique politique.

« Et pour ce faire, avec un tact parfait et un si juste sens des possibilités, vous réalisez, NON PAS L'ASSIMILATION, MAIS L'ASSOCIATION, NON PAS LA SERVITUDE, MAIS LA COLLABORATION.... »

En deiz ma c'hello eur c'hardinal o tont, en hon touez, eus Paris, evel kannad ar Pab rei hevelep meuleudiou da c'houarnar Breiz, Breiziz n'o devezo ket a ezomm ken d'en em glemm kement ha ma reont breman.

Abenn neuze, marteze, gouarnamant Paris, en devezo bet amzer da zelaou klemmou Breiziz, kaset betek ennan gand an Aotrou Inizan hag an Aotrou Tremintin.

Meuleudi d'an Aotroued-man hag a ra, ar pezh a zo en o galloud, evit difenn gwiriou Breiz e Paris.

BLEUN-BRUG ROSKO

D'an 23, 24 ha 25 a viz eost a zeu

I. — KENSTRIVADEG AN DISPLEGA (déclamation)

Ar vugale eus 6 vloaz da 11 vloaz, o devezo da zisplega : **Maro ar Breur bihan**; ar vugale eus 11 vloaz da 15 vloaz, o devezo da zisplega : **Ar gefelerien vihan**; ar vugale eus 15 da 18 vloaz : **Pagan Kerlouan**.

An tri bez-se a zo bet moulet er « Feiz ha Breizou » diweza.

Priziou kaer a zo da ranna etre ar c'hounideien.

II. — KENSTRIVADEG AR BREZEGEREZ (éloquence)

An dud yaouank etre 18 ha 25 bloaz o devezo da zis-

Eur gador koat dero ha kizellet kaer a vezo roet e priz d'an hini a vezo da genta.

Pedi a reomp renerien ar skolioù hag ar patronachou da drei ar vugale hag ar yaouankiz war ar c'henstrivade-gou-se a c'hell ober kement a vad evit dihuna spered ar vro.

Skridou ar brezegerien a ranko beza kaset da Rener « Feiz ha Breiz », Scrignac, abenn an 10 a viz eost da zivezata.

III. — KENSTRIVADEG AR C'HAN

Ar ganerien o devezo da zeski ar c'hanaouennoù bet savet evit Bleun-Brug 1928, nemed ar ganerien a gano gant peder mouez dishenvel, a ranko kana evel kan gourc'hemennet : **Paotred Rosko**; da eil kanaouenn e c'hellint, m'o deus c'hoant, kana **Elez eus ar baradoz**, evel m'her c'haver e **Kanaouennoù Bleun-Brug 1928**.

Setu aman ar strolladoù o deus roet o hano abenn breman : **Kanerien Gwengamp**, **Perros-Guirec**, **Kastell-Paol**, ar **Folgoat**, **Gwitalmeze**, **Keraez**.

Fizians hon eus n'ema ket aze c'hoaz an drederenn eus ar ganerien a dle beza e Rosko, d'ar 25 a viz eost a zeu.

EURED

An enor hon eus da gemenn d'eoc'h ez omp bet euredet e Pariz d'an ugent a vezeven 1936.

Vivian Masson
Herve ar Men.

GANIDIGEZ

Gant levezon e kemenn d'eoc'h an Itron hag an Aotrou Drezen ez eo ganet d'ezo eur mab a zo bet anvet **Youen Jakz Yann**, diouz ano an tad, ar paeron hag ar vaeronez. Yac'h ar vamm hag ar mab, a drugarez Doue.
Hent ar Menez, Gwened. 25 mae 1936.

HON TUD VARO

Erbedi a raer ouzoc'h : **Catherina Tranvouez**, maro d'he 18 vloaz, e **Dirinon**, d'an 2 a vezeven, c'hoar da **Josephina** ha **J.-Y. Tranvouez**, eus strollad c'hoarierien ar Bleun-Brug.

Louisa Cornec, maro d'he 8 vloaz, e **Scrignac**, d'an 10 a zeven, c'hoar vihan da **Varia Cornec**, eus strollad c'hoarierien ar Bleun-Brug.

Per Quintin, sekretour ti-kêr **Gouezec**, maro e **Gouezec**, d'an 23 a vezeven.

Leoriou Nevez

« LA LANGUE BRETONNE »

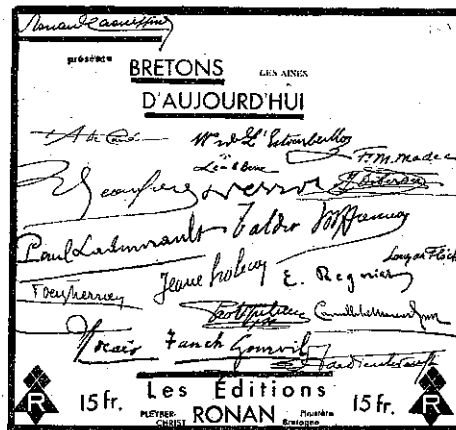
Les **Nouvelles Editions Bretonnes** viennent de faire paraître un livre capital, œuvre de l'érudit breton bien connu, M. Marcel Guieysse, sur la **LANGUE BRETONNE « ce qu'elle fut, ce qu'elle est, ce qui se fait pour elle et contre elle »**, près de 300 pages avec 5 hors-textes photographiques et une carte linguistique.

Nombreux seront les Bretons, nombreuses seront les personnes de toute origine, mais curieuses des choses de Bretagne, qui voudront se documenter sur une question très mal connue et depuis quelque temps mise à l'ordre du jour par les votes de 200 municipalités en faveur de l'enseignement du breton à l'école.

Le livre de M. Marcel Guieysse vient à point. C'est un guide complet et sûr, faisant état des dernières découvertes de la science et de l'histoire. Il apporte, en outre, des informations averties sur le mouvement breton contemporain, ainsi qu'on pourra en juger par un aperçu du sommaire :

Ignorance et préjugés à l'égard de la Langue bretonne. — Les langues celtiques et les autres langues. — Valeur de la Langue bretonne. — Histoire de l'établissement du breton en Armorique. — Limites du breton et nombre des Bretonnants. — La littérature en breton depuis le Moyen-Age jusqu'au XXe siècle. — La langue Bretonne, les autorités religieuses et les partis. — La langue bretonne et les pouvoirs publics. — L'unité linguistique de la France. — Les résultats de la méthode officielle. — Le mouvement en faveur de la langue bretonne. — Conclusion. — Appendices.

En vente dans les principales Librairies et à l'Imprimerie Commerciale de Bretagne, 7, rue des Francs-Bourgeois, Rennes. — L'exemplaire broché : 12 francs, franco.

PAPEROU-STOUB BREZONEK

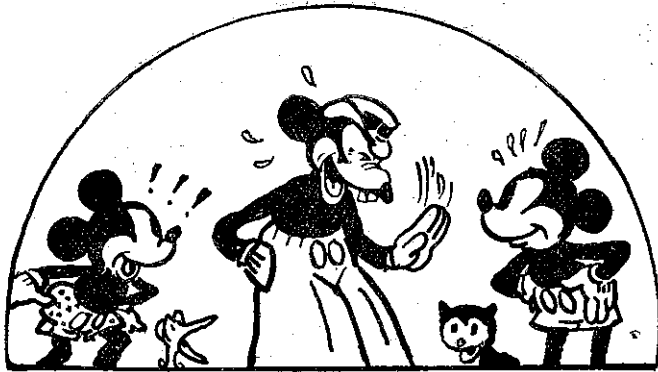
Emeur o paouez embann eun toullad **paperou-stoub** da sec'hi ar skritur. Moulet ez eus warno, e lizerennou du teo, ar geriou-man e brezoneg :

Deskit leun ha skriva **AR BREZONEG**

Kement hini a labour a-du gant ar brezoneg a gemero warnan ober implij anezo e-unan, hag o skignna e pep lec'h. Eun dlead eo da izili ar c'hevredigeziou brezonek ober ganto hepken hag o rei d'an dud a-ziwardro, ha d'ar vugale er skoliou, evit ma sanko ar c'homzou-se er sperejou, evit brasa mad hor yez karet.

Ar priziou, hep mizou kas ouspenn, a zo evelhen : ar 25 paperenn : eiz real ; — an 50 : eur skoed 10 gweneg ; — ar 100 : daou skoed.

O goulenn digant : J. Delalande, 56, rue de Guernisac, Morlaix (Finistère). — C. C. Roazon 23.854.

Eur gwall... zen :

KI-DU. — Ya, me a ya droug ennoun evid an distera tra...., taer oun.

MIKEY. — Ya, gouzout a ran....

KI-DU. — Met gwella pez a zo ne bad ket ganen; n'oun ket gourvennek. Ankounac'haat a ran dioc'htu.

LOSTEK. — Gwella-ze !

KI-DU. — Ya.... Sellit, gouest e vijen d'ho laza ho taou, ha pemp munut goudeze, e paefen eur banne laez livriz d'eoc'h !!!

Ti koz L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

... Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa e mouchouerou ha tavancherou brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a UGENT REAL DRE GANT a vez roët e marc'hadourez, ha DEK DRE GANT d'ar familhou ni-verus diwar diskouez o c'hartenn.

Klenved ar c'henou hag an dent

L. LAPIQUONNE SUCCESSEUR DE
L. JEZÉQUEL

Tenner dent

Loreet gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent hep poan hag a laka dent nevez, war aour ha war gaoutchouk, hervez ar skoueriou diveza
Gwarantisa a ra e labour

RESEO A RA :

Bep Lun, e **LESNEVEN**, Hôtel Le Roux, ha bep Sadorn, e **BRASPARTS** hag er **FAOU**. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo digor e Brest, 4, passage Saint Martin, abone eur beteg kreisteiz, ha da 2 eur beteg 6 eur. Téléphone 0-16

Yec'hed ar Vugale

ar **"SIROP FERET"**

a-eneb an Doken

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-man a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an trousklennou leaz, ar werbl, an doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu war-lerc'h ar ruzel hag an dreo, etc.

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal : **GRANDE PHARMACIE DU PROGRES**,
2, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi), BREST.

traou keltiek ha breizek eus ar c'haera (exposition d'art sacré) ha Gwasg Breiz : kazetennou, kelaouennou, leoriou, da lavaret eo ar pezh a embanner e brezoneg ha war Breiz.

Da Oferenn 9 eur : Prezegenn c'hallek, war ar Bleun-Brug, gand an Ao. Rannou, eus Gwisseny.

Da Oferenn 10 eur : Prezegenn vrezonek war ar Bleun-Brug gant an A. Perrot, rener « Feiz ha Breiz ».

Da 11 eur 30 : Ouz son ar c'horn-boud, hag an trompilh, e vezo embannet ar goueliou gant Roskoiz war varc'h.

Da 14 eur : AMBROUGADEG SEIZ SANT BREIZ, Tadou hor Bro : Sant Kaourintin, eskob Kerne; sant Padarn, eskob Gwened; sant Tugdual, eskob Treger; sant Brieg, eskob ar Goued; sant Malo, eskob Aleth; sant Samson, arc'heskob Dol, ha da gloza an ambrougaded se : BREIZ en he c'haera, etre Sant Yvon ha Santez Anna, Patroned hor Bro.

Da 15 eur 30 : War ar vil, dirak ar mor, GOUEL BREZONEK : Korollou Breiz-Izel gand korollerien Menez Are, ouz son ar biniou hag ar vombard gand Dorig ar Voyer ha Yann Goulet. Kanaouennou dudius gant Kannerien ar Bleun-Brug.

Da 20 eur 30 : E sal patronaj Santez Barba : C'HOARIADEG.

Da genta an Ao. Stéphan, eus Rosko, a lavaro eur ger war ar Feiz o c'houlaoi war douar an Arvor.

C'hoarierien Kelc'h Keltiek Perros, renet gand an A. Bouillé a zisplego :

An Diou Zremm, pezh savet gand Xavier de Langlais.

C'hoarierien ar Bleun-Brug, renet gand an A. de Dieuleveult, a zisplego :

Daou bez eus Job ar Bayon :

Le Mensonge de Corentin Lamour, en 1 arvest, hag **Ar C'hornandoned,** pezh farsus, c'hoarierien en eum doare nenez flamm.

D'AL LUN 24

Dervez ar studiadennou hag ar prezegennou.

Da 9 eur : Prezegenn war labour ar Bleun-Brug epad ar bloaz, gand an A. de Dieuleveult.

Da 9 eur hanter : Ar seizvet kantved aboe ma teuas Tadou Sant Dominik da jom da Vontroulez, gant an A. Perennes, chaloni e Kemper.

Da 10 eur : Ar skridou koz m'eo bet kavet warno Buez Sent Breiz, gant an A. Kerbirio, eus a Lambellec.

Da 11 eur : Lavarou diwarbenn hor Zent koz, deuet a-rumm da rumm betek ennomp, gand an A. Nedeleg, kelenner e kloerdi Kemper.

Da 14 eur : Prezegenn gant an A. O.-L. Aubert, war ar pezh a vezo grêt evit Breiz e Diskouezadeg Paris 1937.

Da 15 eur : Studiadenn diwarbenn Arzou Breiz en hon amzer, gand A. Rouault.

Da 15 eur hanter : Studiadenn gand Dorig ar Voyer, war an doare da implija ar biniou hag ar vombard er patronajou. (Etude sur la rénovation des instruments de musique celtique, et leur emploi dans les œuvres de jeunesse).

Da 16 eur : Prezegenn gant unan eus Renerien Kevredigez ar Brezoneg er skol, war al labour a zo bet graet betek hen, evid lakat ar parrezioù da rei o mouez evid ma vezo desket ar brezoneg er skolioù.

Da 20 eur 30 : C'HOARIVA, gant Strollad C'hoarierien ar Bleun-Brug :

1. **Roue ar bed a-bez,** pezh burzudus eus an Iwerzon, savet gand Enda ha Emka.

2. **An Touzeg koz,** pezh fentus gand Loeiz ar Floc'h.

3. **Ar C'hornandoned diweza,** marvailh burzudus, savet gand Mari-Anna Abgrall.

D'AR MEURZ 25

Da 8 eur 30 : Oferenn ar Bleun-Brug. Prezegenn war an Tad Albert Le Grand.

Goude an oferenn : Kenstrivadegou bloaveziek ar Bleun-Brug, e patronaj Santez Barba : kan, prezegevez, displegadeg, lennadeg.

Da Greisteiz : Lein ar Bleun-Brug.

Da 14 eur : Ambrougadeg ar Strolladou kanerien. Kirri sant Paul Aurelian, Breiz ha Patroned Breiz, santez Anna ha sant Erwan.

Goudeze, war ar Vil : **GOUEL MEUR AR BLEUN-BRUG** : Kaniri gand ar strolladou o devezo kemeret perz e kenstrivadeg ar c'han.

Korollou gant Kelc'h keltiek Bro-Dreger, renet gand an Itron Galbrun.

Toniou biniou skosek gant Dorig ar Voyer.

Koroll : **Liou gwen Rozenn an hanv** gand merc'hed skol I. V. Lambader, eus Plouvorn.

Taolennou Seiz Sant Breiz.

« Bro goz ma Zadou ».

D'ar **MERC'HER**, e vezo grêt eur valeadenn da Enez Vaz.

Aliou evid ar Bleun-Brug**DA GENSTRIVERIEN AR C'HAN**

1. D'ar strolladou a 4 mouez dishenvel (4 voix mixtes) e lavaromp eur wech c'hoaz, n'eo ket « **Elez eus ar baradoz** » ar c'han a dlee beza desket ganto, met « **POTRED ROSKO** », nevez embannet evid Bleun-Brug 1936. Ar c'han-se, a gaver da brena evid eur skoed ar 4 bajenn : Tenor, Alto, Basse, Soprano. Bep follenn : 15 gwenneg.

2. Pedi a reomp c'hoaz ar strolladou-se hag ar ganerien a gano o-unan da rei da anaout o deus sonj mat da gemeret perz e Kenstrivadeg Bleun-Brug Rosko. Skriva, ar c'henta gwella, d'an Dimezell Jenovefa a Gervenguy, Cleder (Finistère).

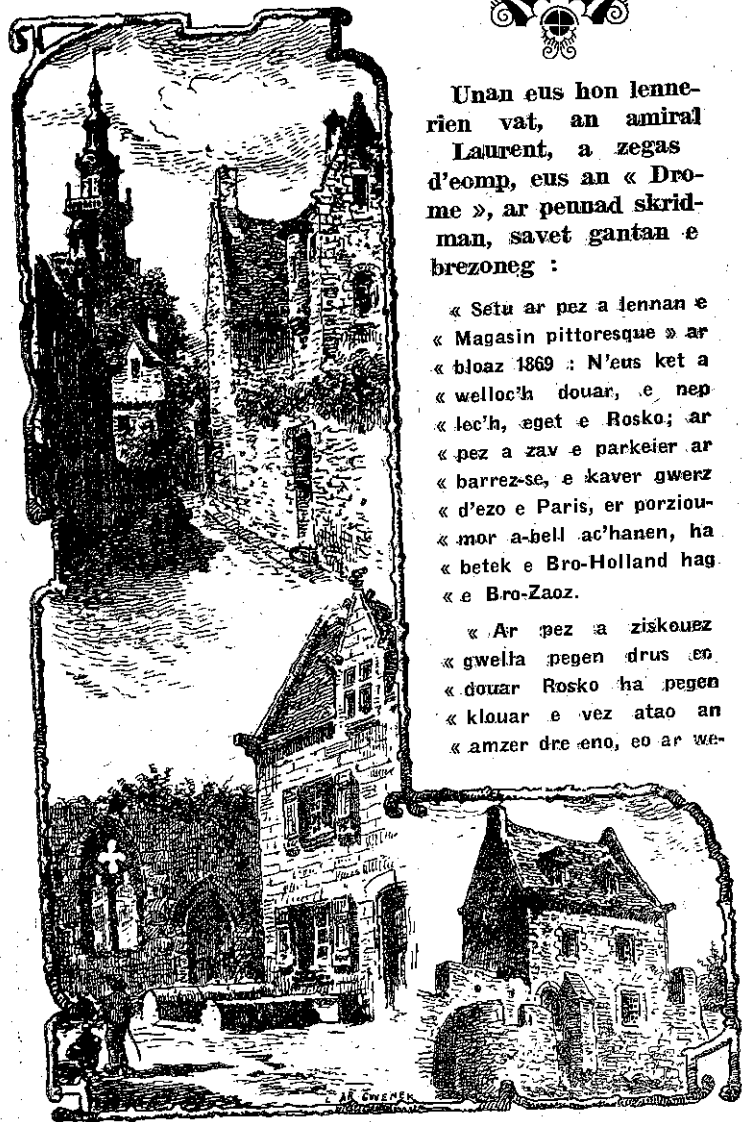
DA GENSTRIVERIEN AR BREZEGEREZ

Abred a-walc'h eo c'hoaz, evid an dud yaouank a garfe kemeret perz er genstrivadeg-se, da staga gand al labour, gant ma vezo kaset d'eomp ar skridou a-benn hanter Eost da ziweza.

Ar priz kenta eo eur gador kout dero, gant tresennou keltiek kizellet warni.

Gwezenn fiez Rosko

Unan eus hon lenne-
rien vat, an amiral
Laurent, a zegas
d'eomp, eus an « Dro-
me », ar pennad skrid-
man, savet gantan e
brezoneg :

« Setu ar pezh a lennan e
« Magasin pittoresque » ar
« bloaz 1869 : N'eus ket a
« welloc'h douar, e nep
« lec'h, eget e Rosko; ar
« pezh a zav e parkeier ar
« barrez-se, e kaver gwerz
« d'ezo e Paris, er porziou-
« mor a-bell ac'hanen, ha
« betek e Bro-Holland hag
« e Bro-Zaoz.

« Ar pezh a ziskouez
« gwella pegen drus en
« douar Rosko ha pegen
« klouar e vez atao an
« amzer dre eno, eo ar wa-

« zenn fiez bras estlamm a c'heller gwelet en eul liorz hanvet
« kloz ar venec'h rous », e kreiz kêr; skourrou hir ar wezenn-man
« a c'holo eur c'helc'h a gant metr treuz; tud a gantchou a gav
« goudor dindanni; eur fardell a zo bet savet d'he diouall diouz
« an aveliou hag eur vur izeloc'h a vir ouz he skourrou astennet
« tu-ha-tu da derri.

« Ar wezenn-man, koulskoude, n'eo ket brasa hini a zo e Breiz;
« e mereuri ar Gernevez, tostik da Bontivy, ez eus eur wezenn
« zero hag a zo eun tamm mat brasoc'h egeti; ar wezenn-man, les-
« hanvet gwezenn an Drouized, a zo brasoc'h pep hini eus he
« skourrou eged ar gwez brasa all a gaver er c'hoajou; eur gu-
« chennad vat a dud, oc'h astenn o dourn an eil d'egile, a ranker
« kaout, abenn ober eur c'helc'h en dro d'he c'hef. Ouz he gwelet
« e teu spered an den da bleustri war galfoud an Aotrou Doue ha
« war ar peoc'h a gaver e sioulder ar c'hoajou.

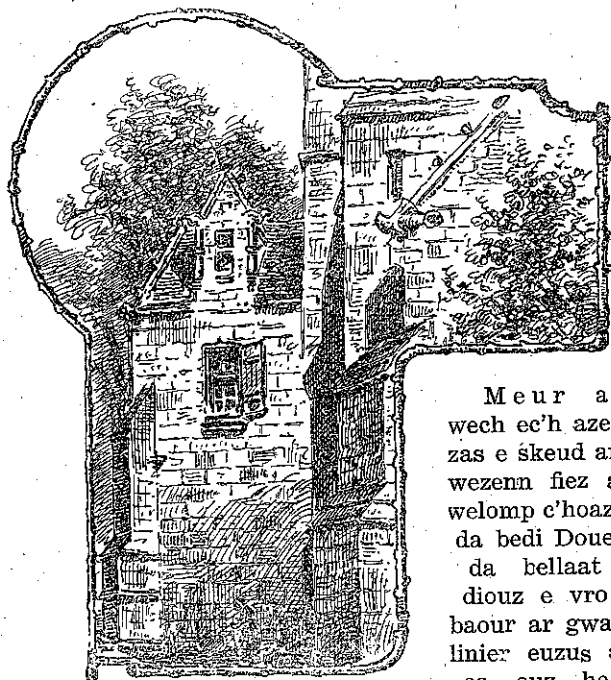
« Gwezenn fiez Rosko n'eo nemed eur bugelig bihan e kichenn
« dervenn goz ar Gernevez a oa anezi en amzer ma saved er vro-
« man an taoliou mein hag ar vein hir hag a vouete gant he sev
« an uhel-varr sakr a veze trouc'het gant fals aour an Drouized.
« Gwezenn fiez Rosko, koulskoude, a zo koz mat; nak a draou a
« welas; na peger kaer e vefe he marvailhou diwarbenn an amze-
« riou tremenet, ma c'hellfe komz ! »

**

Menec'h sant Fransez a zavas eur gouent e Rosko,
er bloaz 1621; en o liorz eo edo ar wezenn fiez a zo hano
amezi uheloc'h; d'an 22 a viz du 1792, e voe stlapet, er
mêz, gand an Dispac'herien, ar pevar manac'h a oa o
chom er gouent-se c'hoaz; en o zouez edo an Tad Joseph,
hanvet Yvon Mevel p'edo er bed, bet ganet ha badezet e
Rosko, d'an 10 a viz here 1729.

An Tad Joseph a yeas neuze d'en em guzat da Von-
troulez; eno e voe tapet d'ar 7 a viz gouere 1794, kaset
da Vrest ha dibennet, hen hag an diou vaouez vadelezus
o devoa roet loj d'ezan, e tal ar C'hastell koz, d'an 30 a
viz gouere.

An Tad Joseph a oa bet o chom e kouent Rosko, adalek miz gouere 1791, betek an 22 a viz du 1792.

Meur a wech ec'h azezas e skeud ar wezenn fiez a welomp c'hoaz, da bedi Doue da bellaat diouz e vro baour ar gwalinier euzus a oa ouz he skei.

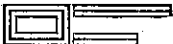
E brosez a zo digor e Rom hag, hep dale, e welimp e hano o skedi e lizerennou alaouret war rollou ruz merzerien an Iliz.

Eul laouenedigez eo bet evid an holl klevet o devoa gallet menec'h sant Fransez, distrei adarre d'ar gouent bet santelaet gand an Tad Joseph.

Ar re a 'z ay d'ar Bleun-Brug a zeu a glasko kaout amzer da vont da welet gwezenn fiez menec'h Rosko evit kaout tro da rei d'ar re-man o frof da zikour renka a-nevez ho chapel ha da guzat enni blonsadur ar morzoliou digristen.

Y. V. P.

Evit ma vo ar vugale
eürus, eo ret

I. — ANAOUT O BRASDER

AN Aotrou Doue e-unan en deus lavaret ha diskouezet peger bras eo ar bugel. Karget en deus an Iliz da zerc'hel ha da skigna e gelennadurez dre ar bed; hag evit gwir hor Mamm zantel an Iliz n'he deus ehanet, adreuz ar c'hantvejou, da brezeg peger bras eo ar bugel ha pegement ez eo ret d'ar familh hen diwall diouz an droug hag hen dougenn d'ar mad.

D'an Iliz eo ez omp dleourien da gaout eun tad hag eur vamm hag o deus hor c'haret oc'h hor savet hervez Doue. A-hed ar wech, ar zent ha tud gouiziek, sklerijennet ganti, o deus diskleriet, en eun doare dispar, ez eo ar bugel eun tenzor presius hag en deus bet digant Doue gwiriou bras meurbet na c'hell den, heb en em ziskar, mont a enep d'ezo.

2. — TUD SANTEL HA GOUIZIEK A EMBANN BRASDER AR BUGEL

Sklerijennet gand an Iliz ar c'halonou ar c'harantezusa hag ar sperejou ar c'haera o deus diskouezet d'eomp ez eo ret kemerout preder gand ar bugel hag evit-se sonjal en e vrasder. Koulskoude, araok distroba an dremenn founnus hon devezo da drouc'ha en ero-ze, ez eo mat d'eomp anaout eus a be seurd stad euzus he deus an Iliz tennet ar vugale hag e pe seurd stad glac'harus eo kouezet hor bro Frans dre ma ne sent ket evel m'eo ret ouz al lezennou savet gand Doue evit diazeza ar familh ha sevel ar bugel.

***

A) Araok donedigez Hor Zalver, peurvuia ar c'hrouadur a veze disprijet.

Adam hag Eva, tost c'hoaz d'an deiz m'oaant bet krouet ha d'ar gelennadurez o devoa bet digand an Holl-C'halloudek, a anaveze mat ez oa ar bugel eun donezoun presius roet d'ezo gant Doue, en e vadelez, evid e hentcharzu ar baradoz. Setu perak, pa c'hanas he c'hrouadur kenta, Eva, he c'halon o tridal gand al levezeg hag an anaoudegez vat, a lavaras : « Eun den a zo deuet d'in dre c'hras an Aotrou Doue. » Ha dre ma kreske he familh, he levezeg hag he anaoudegez vat evit Doue a dlee ive kreski.

Met a nebeudou an dud a ankounac'heas e teu ar bugel eus Doue, ez eo da Zoue hag e tle dizrei da Zoue. Neuze ec'h en em gemerjont outan hervez o youlou : dallet gand ar gaou, ar gerent a reas d'o re vihan kement a droe en o fenn.

Er Pers ez oa eur c'hiz da ziskenn bugale ez veo ebarz ar bez evit beza mouget. E Tyr e veze diwadet ha lazet bugale war aotex an doue faoz Sadorn. An doue-man en devoa e Kartaj eur skeudenn divent grêt gand arem. Bep bloaz, derveziennou a oa, e veze c'houezet eun tan bras en dro d'ar skeudenn-ze : ar mammou neuze a doste, diouz an druilh, o bugale ganto war o divrec'h, hag a strinke ar re-man en tantad. Kaout a rae d'ezo dre-ze digounnari ha gounit an doue.

E Rom hag er Gres an tad en devoa ar gwir da rei d'e grouadur t'ol ar maro. Er Chin, hirio c'hoaz, e vez stlapet war an teil bugale vihan a vez alies debret gand ar moc'h. Evit savetei ar re-man, eneo karantezus o deus savet hag a harp dre o aluzennou an emgleo hanvet **Breuriez ar Feiz ar Vugale**.

Skrijal a reomp marteze o sonjal e krisder an tadou hag ar mammou fallakr-ze; met kement a dro hon eus da skrijal oc'h anaout fallagriez kement a dadou hag a vammou en deiz a hirio; en hor bro ar vuntreien bugale a zo niverus meurbet, rak kement hini a vir ouz eur bugel da gaout ar vuhez hervez Doue, a zo eur muntre.

*

**

B) Hor bro Frans o tiskenn er bez

P'eo gwir ez eus en hon touez kement a dorfetourien o laza ar vugale, n'eo ket sotezus e ve hor bro o tiskenn er bez. Krena a ra hon dourn ha ranna a ra hor c'halon o skriva komzou ker glac'harus. Ne dalv ket ar boan koulskoude kuzat ar wirionez-se. Pellik 'zo abaoe ma tremen pobl Frans evid eur bobl a gozidi, eur bobl hag en deus nebeut a vugale, eur bobl hag a zo o vervel.

N'eus ket c'hoaz dek vloaz, eur skrivagner amerikan a anzave edo Bro-C'hall berr warni, edo toc'hor, mouget ma 'z eo ar vuhez enni gand he renerien dizoue hag o lezennou diaoulek. Mussolini, o welout hor bro o vont war he c'hiz, a anzave e vezo kouezet izel izel abarz ugent vloaz bennak aman.

N'eo ket an diavizidi hepken a inkant ez a hor bro war he c'hement all dre ziouer bugale. En amzer-man, meur a gelaouenn eus hor bro a hirvoud ez eus c'houez fall ganti, ez eo krog ar vreinadurez enni hag ez eo tremen mall divorfila evit paraa ha savetei ar glanvouez reuzeudik o rei d'ezi al louzou a zere. Ya, mall eo dihuna, rak, er bloaz-man, ar maro a zo bet a galz trec'h d'ar teo : 20.000 den muioc'h a zo bet marvet eget n'ez eus bet ganet. Ya, mall eo klask ha digas al louzou a zere. Met n'eus ket da vont da bell evid o c'haout. Al louzou a zere ? N'eus nemet unan : an Aviel skignet ha bevet, er familh pe Jezuz-Krist anavezet, karet ha servichet ! N'eus louzou all ebet.

Hag evit-se, ez eo poent bruzuna al lezennou milliget savet a eneb ar reiz, ar feiz, an Aotrou Doue, al lezennou milliget aozet a enep mad ar familh ha mad ar bugel, ez eo poent kabestra diaoul an hudurnez a laz ar c'horfou hag an eneo. Daoust ha n'eo ket e miz mae diweza en deus Hon Tad Santel ar Fab goulennet a vouez uhel hag a-zevri ma teufe an holl dud a galon hag a feiz da herzel nerzus ouz an dic'handed euzus a zo evel eur mor flierius a glask leda war ar bed e wagennoù donjerus evid ampoezoni kement a zo yac'h, evit mouga kement a zo skedus, evit laza kement a zo beo, evit kailhara kement a zo glan, evit dismantri kement a zo santel ? D'ar

c'houarnamantchou din eus an hano-ze eo diarbenn ar walenn skrijus, d'an tadou ha d'ar mammou kristen, d'an holl dud a galon hag a furnez ive enebi eus o holl nerz ouz al loan iskis a venn lonka kement a zo kaer ha mat!

A ! ma karfe an tadou hag ar mammou en em unani en hor bro evid ober d'ar glanded ren enni, na peger buan he teufe hor bro d'en em sevel elec'h koueza ken izel, ken izel er pri hag er vreinaurez ! Ar gwel eus brasder ar bugel a roio d'ezo nerz kalon da zenti bepred ouz lezenn Doue, da zougenn o c'hroaz pemdeziek ha da c'hounit o baradoz en eur zigeri an hent d'o bugale a garint gwe-lout ken niverus en dro d'ezo ha ma fell d'ar C'hrouer. Evit ma kavint skanvoc'h o deveriou ec'h en em blijint o sonjal a vare da vare en traou kaer a zo bet skrivet diwarbenn gened ar bugel gand ar zent pe a zo bet lavaret ganto.

C) Ar Zent a embann brasder ar bugel

Ar bugel a zo bras dre e c'hened, dre c'halloud ha seul-vui ar gerent o deus bugale seul binvidikoc'h ez in dirak Doue.

Gened ar bugel. — Ar bugel a zo eun tenzor ken dispar m'eo bet briatet gand ar virvidika karantez gand ar zent. Sant Leonid, tad an doktor brudet eus an Iliz, Orijen, a dostae alies ouz e vab epad m'oa kousket en e gavel evit meuli Doue o chom en e ene; pokat a rae d'ezan war boull e galon en-eul lavarout : « O ene kaer, gwalc'het e gwad Jezuz-Krist, ti ha templ an Aotrou Doue ! »

Ker kaer eo ar bugel m'o deus ar zent, evit senti ouz gourc'hemenn Jezuz, poagnet da gemerout skouer dioutan. Santez Tereza, m'eo deuet da veza eur zantez ker bras, eo dre m'he deus laket he holl aked da veza henvel ouz ar bugel. Abaoe he maro, muioc'h eget biskoaz, eun niver bras a eneo a vale war he roudou, evel ma 'z eo ar Vretonez yaouank-ze he deus skrivet ar c'homzouman ker kaer : « Ar bugel a zo eun elig. Ma c'hellfen doue henvel outan, e ven sur da vont d'ar baradoz. P'hen dougennan, e seblant d'in kaout war va divrec'h ar Mabig Jezuz. »

Ar Vorianed a ra skol d'an Europeaned

A-HONT, e kreiz an Afrik, ouz ar menezioù a red diouto daou rumm steriou, ar re a ruilh warzu izelenn an Nil hag ar re a ya da draonienn ar C'hongo, ez eus o veva, en eur vro hanvet Urundi, Morianed hag o deus, etouez o gizioù, re gentelius. Wardro daou vilion a zo anezo ; hanvet int Barundi ; o bro n'eo ket ker bras hag ar Beljig. An Tadou Gwenn eo a en em gavas eno da genta, er bloavez 1881, met kent an ugentvet kantved ne voe ket es skigna an Aviel. Anaout a reomp hirio, en eun doare splann, ar Barundied hag eur frealzidigez eo evidomp gwelout gant pebez aked birvidik e tiredont d'ar feiz kristen; a vernioù eo ec'h en em roont d'ar relijion katolik. Teurel eur zellig war o buhez araog ha goude m'int deuet da veza hor breudeur e Jezuz-Krist, eo a fell d'eomp, ha tro hon eus da veza estlammet ha kennerzet oc'h anaout gizioù ar Vorianed-se.

Buhez Morianed pagan an Urundi

D'an dud a boagn d'hen anaout ha d'hen c'harout Doue a ro e c'hrasou, ha pa vent zoken paganed, rak Doue a fell d'ezan savetei an holl.

Ar Barundied o deus bepred daic'het start d'ar wirionez kenta : eun Doue a zo, ha krouet en deus pep tra. Unan bennak, emezo, a zo red evid ober ar bed evel m'eo ret unan bennak evit sevel al lochenn. Evito hano Doue a lugern diouz gened ar bed. Ar gredenn-ze a jom beo, a-dreuz ar c'hantvejou, dre ar gelennadurez a ro ar vamm d'ar vugale.

**

O doujans evit Doue a zo ker bras ma ne vez ket kle-
vet war o muzellou geriou dizakr na leouded. Pebez ken-
tel evid an Europeaned fall, evel ar Bolcheviked hag ar
re a zigor d'ezo an hent, a glask dizouea ar sperejou hag
ar c'halonou! Pebez kentel ive, evid ar gristenien a zize-
nor an hano santel a Zoue oc'h ober anezan eun implij-
fall ! Peger glac'harus eo gwelout kristenien o koueza
izeloc'h eget ar baganed !

M'o deus tud Urundi eun anaoudegez ker mat a Zoue
eo dre ma 'z int unan eus ar boblou o deus miret ar
gwella relijion ar Batriarked kosa. Oc'h enori hag o ser-
vicha Doue evel ma reont, n'eus ket da veza souezet e
renfent eur vuhez kaer a-zoare.

**

An Aotrou 'n Eskob Gorju, eur Breizad eus Sant-
Servan, vikel abostolik an Urundi, a skriv : « E nep-
lec'h, n'em eus gwelet, pa en em vodont, ar gwazed hag
ar merc'hed o chom dispartiet en eun doare strisoc'h. En
unan eus hor c'heriadennou, ar vrezelekerien a gorollas
em enor ; eur gwaz, herr-boellig eun tammig, en em gol-
las etouez ar merc'hed. Hep dale ec'h anavezaz n'edo ket
en tu mat : geriou goapalis a strakas founnus ouz e-
skouarniou.

« Boazet da welet gizioù laoskoc'h a lez tro gand ar
merc'hed hag ar gwazed da gaout doujans an eil evid
egile heb en em dec'hout ha na vir ket outo da gomz ken
etrezo dirag an holl, oa bet tost d'in barn ez aent re
bell. »

Met ne ket evid ober an neuz eo ec'h heulient ar c'hiz-
se : o c'hoant eo diwall o zud diouz an droug, o sikour
da skedi er c'hlanded. Pebez skouer evit paotred yaouank,
merc'hed yaouank a zo na glaskont, en hor bro Vreiz zo-
ken, nemet redek d'an ebatou, d'an dansou, da follente-
ziou ar bed !

**

Da dud yaouank hor bro garet a lavar n'ez eus
riskl ebet evito, e kasomp ar c'homzou-man skrivet gand
eur beleg breizat leun a furnez :

« Diwallomp mat, netra-diesoc'h da zerc'hel eget ar
c'hlanded ; henvel eo ouz eur vleunvenn gaer met bresk
a zoare ; he goloñ a ranker en amzer a zere, rak evid an
distera tommder pe yenien e teu da wenvi p da zisman-
tri.

« Evelse ive, tud yaouank hag a red alies d'an ebatou
lec'hiou noazus, tec'hout diouz an dansou, an ebatou, an
nozvezioù, tec'hout atao diouz ar re a zo o c'halon brein
ha lous o zeod.

« Diwallomp da lavarout n'eus riskl ebet evidomp,
rak ne c'hellomp ket mont da redek dre ar pri heb en em
stlabeza, ne c'hellomp ket redek dre ar spern hep regi
hor sae.

« Evelse ive, tud yaouank hag a red alies d'an ebatou
a zo sur hep dale da stlabeza o enor ha d'e lezel a-hed
an hent. » (Miz Mari an Ao. Breton).

Hor c'halon a zeu da ranna o welout kement a
yaouankizou oc'h en em gailhara hag oc'h en em laza en
hentchou eman enebourien o glanded oc'h o gedal. Dis-
kenn a reont izeloc'h eget ar baganed.

**

Paganed an Urundi, int-i, a garie ar glanded hag he
diwalle. En o buhez pemdeziek pa 'z eont d'ar c'hoad pe
d'ar ster, pa 'z eont e beach ar baotrezed a gerz o-unan
diouez o zu, ar baotred o-unan diouz o hini ; ar merc'hed
dimezet a ra ive eur vandenn zisparti .

« Eur c'hiz koz a oa, eme an Aotrou 'n Eskob Gorju,
hag a gastize en eun doare spontus an dic'hlanded hag a
zouge ar yaouankiz da jom war an hent mat. An daou o
devoa pec'hed a veze lakêt en eur zac'h ha taolet er ster
pe er c'hoad ; awechou e veze krouget en he lochenn ha
mogedet gouestadik ar plac'h yaouank he devoa kollet
he enor. »

Kement-man a ziskouez d'eomp pebez torfed euzus eo an hudurnez, zoken evid ar baganed, p'eo gwir e teuont d'her c'hastiza en eun doare ker spontus.

Ar Vretoned o deus lennet « Miz Mari » an Ao. Breton n'o deus ket ankounac'het ar geriou-man : « Pec'hed ebet hag a rafe muioc'h a euz d'an holl eget ar pec'hed a hudurnez. Eur plac'h yaouank hag he deus bet ar gwall- eur da gol he c'hurunenn, netra gwasoc'h eviti, truezusoc'h ! N'he devezo mui digemer ker mat e nep lec'h ; dont a ra da veza dismegans an holl, dont a ra da veza mez ar vro. Alies zoken, ar reuzendik en devezo kemeret perz en he fec'hed a vezo ar c'henta o stlepel mein outi. »

Ha dreist-holl eur c'hristen ne dle ket ankounac'hat e tle ren eur vuhez glan, n'eo ket hepken dirag an dud, met araok pep tra dirak Doue hag an Elez, rak « naontek ha pevar ugent dre gant a zo daonet en abeg d'o di- c'hlanded ha c'hoaz ar c'hantvet n'eo ket direbec'h anezi, eme sant Ligori. » (Miz Mari an Ao. Breton).

Hirio pa 'z eo deuet ar Varundied da veza kristenien eur c'halz anezo gant pebez aked brasoc'h e viront en o buhez ar vertuz a laka an den da veza henvel ouz an elez !

Buhez Morianed Kristen an Urundi

Ret eo bet lakât daouzek vloaz, eus a 1898 da 1910, wardro, evit gounid ar c'henta mil badiziant en Urundi. Hirio e vez gounezet d'ar feiz kement-se bep sizun. Dek vloaz diweza, ez oar êt eus a 20.000 da 200.000 den ba- c'houec'h vloaz all evit kaout, e 1926, 20.000. Epad an dek vloaz diweza, ez oar êt eus a 20.000 da 200.000 den ba- dezet.

E 1935, peb hini eus ar veleien a labour war dachenn an Urundi, en deus badezet wardro 1.000, tost da dri bem- dez. Eus miz gouere da viz kerzu 1936 ar mision he de- vezo gounezet 20.000 kristen.

Ar visionerien n'int ket evid o labour : an Urundi a zo warnan evel eur Pantekost ; ar Spered Santel a loc'h

an eneou hag o dibrad d'ar feiz-en eun doare burzudus. En Urundi, hirio, ez eus 85.000 o c'hedal ar vadiziant. Er bloavezh-man e vezo badezet da vihana 60.000 ha kement all er bloavezh 1937.

O vont evelse, ar mision a gresk eus eur barrez a 1.200 ene bep sizun ! Unan eus an testou ar gouziera hag an desketa war nevezenti ar bobl-ze, an Tad Charles, a skriv : « Ar burzudou-man a zo, dre o brasder, dreist ha m'eo bet kristena ar broiou gresian ha roman. »

Pebez kristenien a ra ar gristenien nevez-man ! La- bourat a reont evid o feiz, evid an iliz en eun doare du- dius. E 1933, e Murehe, 6.000 den badezet ha 9.000 kate- kumen o deus grêt etre holl 120.000 derveziad evit sevel eun iliz. E 1935, an dud-man ker paour (pevar real evito a dalv dek lur) o deus roet da Vreuriezh ar Feiz, evit ski- gna an Aviel, er broiou all, 6.717 lur.

N'eus nemet ugent iliz evid eur vro hag a zo kement ha Breiz. Hogen, daoust da-ze, pep kristen a gomuni war- dro 26 gwech bep bloaz. Mintin ha noz, ar familhou en em vod evid unani o fedennou. « Ar vugale, eme eur mi- sioner, a vez kelennet en eun doare dispar. Ne c'hellan ket digemerout eur maread a vugale er c'hategiz dre ma vezont digaset d'in re yaouank gand o zud. . . . »

O welout ar Vorianed-se ker birvidik e servich Doue, ken aketus d'ober e volonte, petra e dleomp da zonjal pa zellomp ouzomp hon-unan ? Petra nemet sonjal emaint dreistomp hag ez eo mall d'eomp kemerout skouer diouto ; ha lod a ro d'eomp skoueriou ker kaer ! Setu amañ unan eus ar re gaera.

Eur plac'h yaouank dudius

Eur plac'h yaouank a 18 vloaz he devoa dastumet eur skodenn a eiz real : eur fortun eviti. Petra 'raio ganto ? He c'hoant eo o rei d'an iliz. Met evid o c'has da « Megera », ar gêriadenn an dosta, he deus ugent leo da ober war droad ha dre hent strouezek.

Ea em lakât a ra, ar plac'h yaouank, en hent d'an 39 a viz here 1935. He sonj eo beza digouezet evit Gouel an Holl-Zient hag ober ar gommunion zantel. Met, er geriadenn ma tremenn enni an noz, eman eun derzienn vras o ren. Sabatuet gand ar veach, ar plac'h yaouank a zo taget gand ar gwall glenved.

Koulskoude ec'h em ruz gand nerz kalon warza Mugaera, met an hent a zo hir ha poagnus. Gouel an Holl-Zent a dremen hag ar vaouezig ne wel ket c'hoaz lochen-nou ar gêriadenn. Fiziens he deus evelato da veza eno abenn gouel an Anaoun ha da reseo he Doue.

He fenn paour a lesk gand an derzienn, met he c'halon a zo birvidik a garantez evit Jezuz a zo oc'h he gedal! N'he deus mui nemet eun hanter leo da ober hag eman-hi tost d'he Mestr muia karet.

Siouaz ! he nerz a deu da vankout; koueza a ra war c'hlizenn an hent d'ar pardaez noz hag ar glao a deu d'he zrenzi : war c'hlizenn an hant ar plac'h yaouank a zo gourvezet, pell diouz r gêr hep den d'he fralzi, d'he c'has da eun ti mignoun : He-unan eman-hi a-ze astennet, tre-c'het ha devet gand an derzienn.

**

Met he ene a zo laouen, rak Jezuz, ar mignon, na ehan da veza gand ar re her c'har, a zo en he c'hichen evid he c'hennerza, diskouez d'ezi ar baradoz hag evid he digemerout ennan.

Da c'houlou-deiz, ar c'halvez Makobero a gav ar plac'h yaouank kalonek gourvezet war ar c'hlizenn, gand he zaou fez a bevar real staget ouz he zae kroc'henn gwez Diskenn a reas ar plac'h yaouank en douar zantel da zeiz gouel an Anaoun.

Ha dirag eur feiz ker krenv hag eur garantez ker birvidik e tarz eus hor c'halon ar gomz-man : pebez plac'h yaouank dudius !

**

Pebez skouer kaer eo evid ar gristenien ne glaskont nemet o mad o-unan, ne ouzont ket sikour ar re all dre o

aluzennou ! Petra talvoudusoc'h evidomp eget ober vad d'an nesa ? An hini ne ra ket a vad d'ar re all ne c'hell ket beza salvet.

Gant pebez aked he deus ar plac'h yaouank-ze grêt da c'hourc'hemennou Hor Zalver skedi en he buhez ! « En em garit, eme Jezuz, evel m'em eus ho karet. » (Yann XV, 12). Ar gourc'hemenn-ze a ya pell, pell ; ha kalz n'her gouzont mui etouez ar gristenien zoken.

Sant Yann, e hano Doue, a gemenn d'eomp : « P'eo gwir Jezuz en deus roet e vuhez evidomp, ni a dle, ni ive, rei hor buhez evid hor breudeur. » Rei hor buhez evid hor breudeur eo poagna dalc'hmat d'o sklerijenna, d'o hentcha warzu an nenv. Sikour sevel ilizou, kloerdiou ha skoliou kristen a zo ive rei hor buhez evid hor breudeur.

**

Gwelet hon eus e pe seurd doare dispar eur Vorianez yaouank he deus roet he buhez evid he nesa. E gwirionez gellout a c'helle anzav evel an abostol sant Paol :

« Arabad na glaskfe nikun e c'hounid e-unan, met mad ar re all. Evelse eo e poagnan va-unan da blijout d'an holl e pep tra, o klask nann ar pez a zo talvoudus d'in, met ar pez a zo talvoudek d'ar re all evid o zilvidigez. » (I. Cor. X., 24, 33). Hag e gwirionez, klask mad ar re all, savetei ar re all a zo klask hor mad hon-unan hag en em zavetei hon-unan.

Setu eur gentel gaer a ro Morianed d'an Europeaned, Evel ar re zantela anezo, greomp d'an Aviel skedi en hor buhez.

ADRIAN VRENGOULOU.

Ar Bugel Dievez (1)

EN ENVOR D'AM ZAD-KAER KEUZIET ERWAN HÉRY,
BET SKOLAER E TREVEREG HAG E TREZIGNÉ.

War bordell eur puñs don-don
A-hed e gorr astennet,
Edo ar bugel Ivon
Leiz e galon o kousket.

D'ober hun leiz e galon
Eur skoliad n'en deus tamm 'bet
Ezomm pluveg na golc'hed :
E bennig skañv a repoz
Kenkoulz war eur mên kalet,
'Vel Jakob en amzer goz.

Eun dén fur ma vije bet
En eul lec'h ken pirlhus,
Hep marc'hata 'n dije grêt
Eur sailh a driouac'h gourhed,
D'achap diouz eur marv euzus ;
Ivon, 'vat, disoursi-net,
War bordig an toull a ruz,
A ruz war bordig an toull
Muioc'h-mui, o kousket sioul ;
O kousket egiz eur broc'h
Ha 'vel ograou roc'h-diroc'h.
'N eur froñjal ive, setu
'Teu eur fubuenn, em-lak
War e fri, ma tihun krak !

War e dreid e sav dioustu,
Diskennet diouz e vardell.
— Me 'garfe an holl fubu
Flastret, eme ar bugel,
Da genta 'n hini 'dennas
Ac'hanoñ deuz 'n huñvre aour
A rê d'in eur joa ken bras ! —
Ha war he lerc'h e redas.

— Lez en peuc'h al loenig paour,
A lâd d'ezañ e vestr-skol
Oc'h arriout war an têt ;
Bez outañ eun tamm true,
Pa savetâs da vuhe ;
Ha DIWALL PELLOC'H NA VES
RE GOUSKER, NA DIEVEZ ! —

E. ERNAULT.

(1) Dioc'h La Fontaine.

War an daoulin, pa zeu an deiz

NAG a gontroleziou en hor micher.

Ar mevel a dlle dont davedomp, evit an tri miziañ hanv, a zo bet distroet diouz al labour zouar gant eur c'hamalad d'ezan. Aet eo e koztez kêr, hag eno en deus fizians da gaout paeamant vras ha da labourat nebeut.

Ar foenn bet trouc'het ganeomp war-lerc'h Gouel Yann, a zo chomet da ruilh war ar prad, epad tostik da beder sizun. Sonj hon devoa e vije bet el liorz-kolo a-benn eiz pe nao dervez. Gwasoc'h, ranket hon deus chench plas d'ar bern evit miret outan da domma.

Gant ar glao, al louzeier a zo savet buan, ha dare eo bet d'eomp ober eun eil c'houdenat d'ar c'halz eus ar boued chatal. An amzer fall, siouaz, n'eo ket ouz ar foenn hepken eo he deus graet gaou, an eost ive a zo bet gwatalet kenan. Stank eo ar parkeier, ma weler an ed kouezet ha rodellet enno, ha da gaout aon a zo, na ve adarre e-leiz a bennou gwan.

Hag eus an eil trubuilh d'eben, setu emeomp en em gavet e miz eost, evel a daol.

Gellet hon deus, a-benn breman, peur-zistaga ar c'herc'h hag an eiz. An dale n'eo ket bet hir, rak berr oa ar c'holo. An heiz a zo c'hoaz war o dram ; abalamour d'ar melchen a oa etouez, hon eus kavet gwelloc'h o lezel da zec'ha eur pennad. Ar c'herc'h, lod anezo a zo bet kaquadet, eul lodenn all a zo a zavadennou.

Kerkent ma vezo doare vat gant an amzer, e stagimp da zourna, met daou pe dri barkad gwiniz a rankomp da vedi araok....

Al labour a zo en e wasa, ha berr eo ar zikour. Ret eo lakaat an noz da astenn an deiz evit gellout en em baka.

E kreiz an ti, an horolaj koz he deus sonet pemp eur. Eus e wele, va zad en deus klevet ha kountet an tao-liou, hini goude hini. Sellet a ra etrezeg ar prenestr : ermaez, an deiz 'zo o c'houlouei hag an oabl a zo sklaer. Ha kerkent gant e vouez c'hroz e lavar : « Alo, paotred, poent eo loc'hat, sonet eo pemp eur. » A-dreuz va c'houk e respontan : Va izili a zo c'hoaz hanter-vrevet ouzin, ha ken skuiz en em gavan, m'am eus poan o kredi eo echu an noz. Hep chom da varc'hata, hep koll va amzer d'en em astenn e lamman eus va gwele klos. En eur zevel, e ran sin ar groaz, hag, en doare m'am eus lavaret aboe ez vihanik, e lavaran :

« Va Doue, me ro va c'halon d'eoc'h
Resevit hi mar plich ganeoc'h
Ma ne zeuy netra da antreal enni
Nemedoc'h Jezuz ha Mari. »

Eur banne dour yen a daolan ouz va daoulagad a-vec'h hanter zigor.

Daoust pegen pounner bennak eo c'hoaz va fenn, eur bern sonjou a red dreizan, sonjou diwar-benn an amzer, al labour.... Evel mall am eus breman da gregi gant va dervez, da vont da entent ouz ar c'hezeg, da vont da ger-c'hat melchenn. Met en em zerc'hel a ran. Araok, e fell d'in, en despet d'ar pres labour 'zo, koueza d'an daoulin evit pedi, rak her gouzout a ran re vat, an dervez a vezo tenn hag ezomm bras am bezo eus sikour an nenv, evit chom start em sav ha miret da fallgaloni.... Eun dervez eost war ar maez ez eus ennan kement da ober !

Etal va gwele, va fenn etre va daouarn, e taoulinan eta. O n'eo ket evit pell.

Eur c'habestra a ran d'am spered : « Digorit, o va Doue, va muzellou ha va genou a ray ho meuleudi hag a lavaro d'eoc'h ezommou va c'horf ha va ene. »

Ne glaskin ket a dro gant va fedennou, ne ziskleriin ket a c'heriou uhel na dies. Komz a rin ouz va Doue 'vel ma ra eur bugelig ouz e dad, gant izelled a galon ha gant fizians, hervez va stad a zen paour, hag atao ezommek. Sur oun da veza komprenet gantan.

Dirag an deiz deuet adarre e lavaran d'ezan da genta :

« Konsakri a ran d'eoc'h an dervez-man
D'ho kloar ha d'am zilvidigez.... »

Lavaret a ran : « Hon Tad a zo en nenv. Me ho salud, Mari... », ar geriou kaer-ze bet desket ganen, war varlenn va mamm vat, hag am eus lavaret hag as-lavaret ken alies abaoe.

Va fedenn a vo berr, evit eur gwel e vezo marteze disterik, didalvez, met me fell d'in e ve leal, gwirion, e teufe eus goueled va c'halon, ha setu perak hel lavaran e brezoneg, evit ma komprenin gwelloc'h pep ger anezi.

Dre ma komzan ouz Doue, e santan ive, evel kokedou ar parkeier, da zerr-noz, va ene o tigeri da eva gliz an nenv. Kaout a ra d'in e teu eun nerz nevez d'en em zila em gwazied. Ya ar bedenn a ra mil vad d'in, hag e sonjan pegen trist e tle beza derveziou kement a re yaouank all, eus va oad, ha ne ouezont mui pedi.

Nevezet oun gant ar bedenn, evel goude eur pred boued, e savan laouen ha kalonek evit digemeret samm al labour. Daoust petra en em gavo hirio, daoust pegen bras c'hello beza ar c'hontrolleziou, ar poaniou, an tentasionou, e ouezan e troio pep tra da vad evit va ene.... Hag an dra-man eo a gount dreist-holl.

En eur vont er-maez eus an ti e teu em spered ar zonj eus komzou Yann-Ber Calloc'h hag am eus tanvaet kement ar wirionez anezo, er mintin-man a viz east :

Na brasa levenez en em deurel
« Pa goumans an deiz sevel
War an daoulin
Dirag an deiz o tont adarre
Nag eur blijadur zispar e
Pedi e dousder ar beure
War an daoulin. »

L. B.

Eur wall-bec'herez

et da verzerez

TRUGAREZ ha galloud an Aotrou Doue a zo hep muzul : lavaret ha diskouezet en deus en eun doare dispar ez eo deuet war an douar da glask ha da zavetei ar re a oa kollet.

E blijadur eo ober vad d'an den, e zavel uhel er sklerijenn, er c'hened, er zantelcz; e blijadur eo pardouni d'ar pec'her en deus keuz da veza bet fall hag a zeu davetan gant fizians : gwech ha gwech, eus eur berlezenn kouezet el loustoni donjerus ar pec'hed, Doue a ra eun tenzor skedus evid e varadoz.

A vuzudou ker frealzus evid ar galon, ken dudius evid ar spered ha ker kennerzus evid ar volonteaz eo gwriet Is-tor an Iliz hag, a vare da vare, ez eo talvoudek evid an cne teurel warno eur zell. Setu aman unan anezo.

AFRA, AR BEC'HEREZ

Er skridoù kentelius hanvet **Oberoù ar Verzerien**, e lennomp buhez eur **plac'h yaouank** bet merzeriet er bloavez 304 : galvet oa **Afra**. Evit mamm he devoa eur vaouez vertuzus. Met siouaz, awechou ar vugale, touellet gand an droug, ne valeont ket war roudou santel o zud. Ar gwalleur-ze a zigouezas gand merc'h santez Hilaria.

Unan eus pounnera kroaziou he devoa Hilaria da zougenn oa gwelet he merc'h, he merc'h karet Afra, « o rinkla e islonk iskis chatou » mezus tud fall ar bed, o tont da veza eun eil vadalen dre he dizurziou hag o chacha d'he heul teir zervicherez an ti, Eunomia, Eutopia ha Digna. Dont a reas ar plac'h yaouank da veza « mez Augsburg », ar gêr m'oa ginidik anezi ha ma veve enni. Pebez kalonad evid ar vamm reuzeudik ! Evid he frealzi hag he c'hennerza tud santel Augsburg d'ezhi a dlee lavarout :

« A ! Hilaria, mamm c'hlac'haret, ho kwelout a reomp, evel ma vo gwelet Monika diwezatoc'h, ho penn pleget gand an anken, ho taoulagad ruziet gand an nozvezadi gwenn hag ho tiouvoc'h roudennet gand an daelou !

« A ! Hilaria, mamm enkrezet, klevout a reomp, evel ma vo klevet Monika eun deiz, oc'h huanadi, an hirvoudou c'houero a darz eus ho kalon frailhet gand ar boan, ar pedennou c'houek a nij etrezeg an nenv a ziwar o muzellou dislivet gand ar binijenn ! Ho kwelout, ho klevout a reomp ha truez hon eus ouzoc'h.

« O ! daelou presius eur vamm evid eur verc'h kollet ! O pedennou birvidik eur vamm evid eur verc'h dianket ! Ouz daelou ha pedennou ker galloudus Doue ne c'hell ket herzel. Unani a reomp hon daelou hag hor pedennou gand ho re. »

**

Epad ma pede ha ma hirvoude ar vamm dindan samm pounner he glac'har, ar verc'h, didruer ouz he ene, ne ehane d'her stlabeza ha d'hen dismantri oc'h e ruilh er vouilhen hag oc'h e lezel da veza bresset dindan treid an diaoulou hag o mevelien fallakr. O Afra, c'houi hag a zo grêt evid an nenv hag e eürusted, pegen izel ez oc'h diskennet : n'ez oc'h mui nemet danvez tan evid an ifern. O sonjal er wirionez-se na peger gwalleürus oc'h en em zantec'h ! Pegement e pege ennoc'h ar morc'hed hag an enkrez ! Pegement e teue ho kalon da regi hag ho spered da vantri pa zonjec'h en ho mamm disenoret, en ho Toue troet keñ d'ezan, en ho pugaleaj ken eürus diskaret gand ho yaouankiz direol !

Pet gwech, o pec'herez paour, e pignas eus ho kalon d'ho muzellou ar c'homzou a dlee diwezatoc'h kana, oc'h o meska gand e zaelou, eur barz brudet, reuzeudik da veza klasket an eürusted e follenteziou ar bed ! Pet gwech ho peus lavaret, evel ar c'hêz-se a varz :

« Dre ar blijadur fall a c'halvan davedoun,
O ! e rinklan en eun islong iskis ha douñ » !

O ! klevout en islonk-se nemet youc'hadennou an te-chou milliget, santout nemet c'houez ar maro ha fear ar

brein, kaout en ene blas an ifern dare d'e lonka, petra euzusoc'h, petra skrijusoc'h evid ar paour kêz pec'herez deuet enni he unan !

Pedennou hag hirvoudou Hilaria ne baouezent da zével betek an nenv. Doue a zelaouas ar c'hlemmou santel evel ma selaouo re Vonika : flastret gand ar glac'har, Afra a zistroas ouz Doue evel ma raiö Aogustin hag, evel dan ive moarvat, e klevas Salver ar bed o lavarout d'ezi e goueled he c'halon : « O Afra, da grouet am eus evidoun ha da galon a vezo leun a nec'h ken na glaski an diskuiz en-noun. » EVEL DAN C'HOAZ MOARVAT E RESPONTAS TAKTAL : « O ya, va c'hrouet ho peus evidoc'h, o Mestr, ha va c'halon a zo enkrezet ken n'en em harp war hoc'h hini ! »

Ken dourek, sur omp, e ouelas ar plac'h yaouank d'he fec'hejou, ma ve gallet lavarout anezi ar c'homzou a lavare Hor Zalver eus a Vari Vadalen : « Eur maread a bec'hejou a zo pardonet d'ezi dre m'he deus karet eur maread. » Gwelout a raimp ne reas ket Afra an neuz da ren eur vuhez nevez ha da ziskouez he c'harantez d'ar C'hrist; gwelout a raimp penaos gras Doue a ra eus eur bec'herez, eur zantez.

AFRA WAR HENT AR VERZERENTI

Bras testeni a garantez a c'hell unan bennak rei d'e vignon eo dioueri e vuhez cvitan; Ara a yeas betek rei an testeni-ze da vignon madeleuzus ha galloudus he ene : mervel a reas evit Jezuz.

D'ar mareou-ze e voe gwallgaset ar gristenien hag ar plac'h yaouank a voe galvet dirag al lezvarn. An eurvad hon eus da lenn e « Oberou ar Verzerien » ar c'homzou kalonek ha santel a lavaras Afra d'he barner hag adskriva a reomp aman eul lodennig anezo.

« **Ar barner.** — Kinnigit ho prof d'an doueou, rak kompren a rit ez eo gwelloc'h beva eget kemerout an hent da vervel e kreiz ar poaniou ar skrijusa.

Afra. — Siouaz ! awalc'h em eus eus va fec'hejou tremenet hep dont d'o c'hreski gant re all; evelse na c'hedit ket e rafen biken an torfed a c'houlennit digamen.

Ar barner. — Selaouit va c'homzou : it d'an templ ha daoulinet dirag an doueou !

Afra. — Jezuz-Krist a zo va Doue, her gwelout a ran ha bepred eman dirak va daoulagad; anzav a ran d'ezan va fec'hejou gand eur galon leun a c'hlae'hac'h : n'oun ket din, gwir eo, da ginnig d'ezan eur zakrifis; met devi a ran gand ar c'hoant d'en em ginnig va-unan e sakrifis evit meuli e hano, evit ma teuy ar c'horf-man, am eus ken alies dizentet gantan ouz Doue, da veza gwalc'het ha glaneet en e wad e-unan.

Ar barner. — War a glevan ez oc'h eur vaouez fall, rak-se ne dleit, e giz ebet, falvezout beza mignonez da Zoue ar gristenien; setu perak hoc'h alian da zervicha hor re d'eomp-ni a zarr buanoc'h o daoulagad war bec'hejou a zo.

Afra. — Jezuz-Krist, va Mestr, en deus lavaret ez eo diskennet eus an nenv evid ar baour kêz pec'herien; hag e Aviel a zesk d'eomp e lezas eur vaouez dizenoret evel-doun-me da walc'hi e dreid d'ezan gand he daelou, hag e pardonas d'ezi he holl fec'hejou; n'en deus morse disprizet ar bec'herien ha teurvezet eo bet zoken gantan debri-ouz o zôl.

Ar barner. — Hag e kredit en em henvel kristenez? Penaos! C'houi eur vaouez kollet? Ho Krist ne fell ket gantan ho tigemerout; ne daly netra d'eoc'h e c'hervel ho Toue.

Afra. — Hen anzav a ran, ne veritan ket beza karet gant va Doue; met gouzout a ran ive ne ra an Doue madelezes evit karout nemet selaou e galon leun a drugarez ha nann meritou ar re a enor, hen, gand e garantez; kredi a ran eta ez oun karet gantan.

Ar barner. — Ha penaos her gouezit-hu?

Afra. — Anaout mat a ran n'oun ket kaset gantan pell dioutan, p'eo gwir e fell d'ezan ec'h embannfen dirazoc'h e hano santel, hag esperout a ran start em bezo ar pardoun digantan oc'h anzav va fec'hejou hag o ouela warno.

Ar barner. — Ranellat a rit; en em ouestlit d'an doueou: hi hepken a c'hell rei d'eoc'h an eürusted.

Afra. — Fazia a rit: n'eus nemet Jezuz-Krist hag a c'hellfe ober va eürusted en eur lakât va ene e savete: daoust ha n'en deus ket salvet al laer mat? Daoust ha n'en deus ket roet d'ezan ar baradoz evit beza embannet

ez oa Doue, eun tachadig araok ma laoskas e huanad diweza?

Ar barner. — Kinnig ar sakrifis d'an doueou, a lavar an; a hend-all e rin d'eoc'h diwaska ar poaniou ar mezusa, a wel d'an holl.

Afra. — Grit a girit; met n'eus mui nemet ar gwel eus va fec'hejou hag a c'hellfe ober d'in ruzia gand ar vez.

Ar barner. — A! re eo; hen gourc'hemenn a ran eur wech c'hoaz, roit meuleudi d'an doueou. Eur vez eo evidoun komz evelse ker pell all gand eur vaouez a vrud fall. Ma ne zentit ket, e rin d'eoc'h mervel.

Afra. — Setu ar pez a c'hoantean a greiz va c'halon, da vihana ma'z oun din da vervel evit va Doue.

Ar barner. — Evid ar wech diweza e c'houlennan diganeoc'h: enorit an doueou pe emañ o vont da lakât, ho pourrevi ha goudeze ho tevi ez-veo.

Afra. — E teufe ar c'horf-man disenoret gand ar peched da c'houzanv mil boan ha da zevi, asanti a ran, her gounezet en deus; met evit va ene, hen derc'hel a rin glan, ha biken ar bec'herez Afra ne ginnigo ezans d'an doueou. »

Piou ne ve tenereet e galon o welout hag ho klevout eur bec'herez paour ker glac'haret d'he fec'hejou, kel leun a fizians e madelez an Aotrou Doue, ken douget d'en em zispriout, ker birvidik en he c'harantez evid hor Zalver Jezuz-Krist ha ker kalonek dirag ar barner, dirag ar maro?

Met ar barner didruez, oc'h en em welout trec'het gand ar plac'h yaouank, a yeas e kounnar hag a zougennas ar zetans-man: « Gourc'hemenn a reomp ma vo devet ez veo ar plac'h fall Afra a zo anavezet e Augsburg a-bez dre he buhez direol hag oustenn a en em lavar kristenez, dre ma n'eo ket bet falvezet ganti kemerout perz er sakrifisou kinniget d'an doueou ».

AFRA AR VERZEREZ

Peger bras eo madelez ha drugarez an Aotrou Doue da veza tennet eur bec'herez ker mezus eus eun islonk ken

doun ha da veza roet d'ezi nerz da zaspr̄na he buhez di-reol dre ar binijenn, dre ar garantez, dre ar verzerenti !

Kerkent ha ma voe kendaonet d'ar maro, Afra a voe kroget enni evit beza kaset war dachenn ar verzerenti. Ar vourrevien he liammas ouz eur peul hag a zavas en dro d'ezi eur bern keuneud.

Koulskoude ar zantez en eur zellout warzu an nenv a reas ar bedenn-man, epad ma teue an daelou da c'hlebia he daoulagad : « O Jezuz, Mestr holl-c'halloudek, c'houi hag a zo deuet er bed-man evit gervel ar bec'herien d'ar binijenn; o Aotrou, c'houi hag ho peus kinniget d'ar pec'her ankounac'hât e dorfejou d'ar mare ma tistroio ouzoc'h — ha gouzout a ran e talc'hit d'ho ker, — digemerit ar c'heuz gwirion a ginnig d'eoc'h eur galon vruzunet hag izeleket; resevit-hen, o Mestr, gand ar poaniou iskis a amparailher evidoun; eürus oun ma teu an tan-ze, a zo warnez dismantri va c'horf e ludu, da ziskar ha da zevi pec'hejou va yaouankiz. »

Edo an tan o lipat dilhad ar zantez hag o kregi enno, pa voe hi klevet o kas warzu an nenv ar c'homzou diwezaman : « Ho trugarekât a ran, o Jezuz, da veza teurvezet va reseo evel eun hosti skoet gant töl ar maro evit meuli hoc'h hano, c'houi hag a zo bet hoc'h unan hepken ar gwir hosti evit silvidigez an holl. »

He gerioù a genavo d'ar bed-man oa. Epad ma c'houzanve ar poaniou a zigore dirazi an hent a gas war eeun d'an nenv, etouez an dud a oa diredet da zellout, ez oa teir blac'h yaouank a zo bet meneg anezo c'hoaz : ar reman a oa teir servicherez Afra ; Eunomia, Eutropia ha Digna, goude beza heuliet ho mestrez war hent euzus hag ankenius an droug, a valeas ive war he roudou pa zistroas ouz ar mad.

Gortoz a reont, goude maro Afra, ma vo an holl en dennet pell diouz tachenn ar verzerenti. Pa ne voe mui den, e tostajont hag e kavjont korf ho mestrez fresk beo. Estlammet ha leun a levenez e rajont raktal da eur sklavour en devoa o ambrouget mont da gas ar c'helou eus ar burzud da Hilaria, mamm ar verzerez.

Ar vamm zantel-man a yeas gant daou veleg, epad an

noz, d'al lec'h m'oa bet merzeriet he merc'h evit kerc'hat ha sebelia dre guz korf Afra en eur bez a oa wardro eun hanter leo eus Augsburg. Hilaria hag an teir all a voe gwelet. Neuze ar barner a gasas archerien daveto gand ar gemennadurez-man :

« Goulenit outo, emezan, ober profou d'an doueed; ma reont an dra-ze, digasit-i aman gand enor, ma n'hergreont ket, leugnit ar bez gant spern sec'h, diskennit ennan ar peder maouez, c'houezit an tan warno. »

Hilaria hag an teir blac'h, Eunomia, Europia ha Digna, a zalc'has start d'o Doue : taolet e voent er bez ha devet. O ene a yeas, nebeut goude maro Afra, d'ar baradoz evit kana a-unan ganti madelez ha trugarez an Aotrou Doue.

SANTEZ AFRA A GOMZ

Goude o maro, ar zent a gendalc'h da gomz ha santez Afra gand he mamm hag o zervicherezed a lavar d'eomp poagna bepred da ober bolontez Doue war an douar evit ma c'hellimp kemerout perz eun deiz e gloar an nenv.

A-unan gand an holl zent e c'houlenn diganeomp sankadoun en hor c'halon ar wirionez-man a zo desket d'eomp-gand ar Spered Santel : « Beati immaculati in via, qui ambulat in lege Domini » : Eürus ar re a zo dinamm en o hent, a vale e lezen Doue (Ps. 118). D'an eneoù direbech santez Afra a gemenn : « O, tec'hit bepred gand aked diouz an droug, en em zalc'hit glan en ho korf hag en hoc'h ene : seulvui e vezoc'h glan, seul dostoc'h a-ze e vezoc'h da Zoue er baradoz; kana a c'hellot eur ganaouenn dudius na c'hell nemet an eneoù gwerc'h kana, hag heuilh a reot Oan Doue el lec'hiou dispar na c'hell ket ar re all mont enno. O, nag ez eo kaer an ene gwerc'h ! »

D'an eneoù gwasket gand ar pec'hed pe gand eun tech fall, santez Afra a lavar : « O pec'her, va breur, o pec'herez, va c'hoar, na c'houi a zo reuzeudik ha gwalleürus ! Gwelout a ran ho taelou, klevout a ran ho klemmou : eveldoc'h ez oun bet reuzeudik ha gwalleürus epad va bu-

hez direol; evelloc'h em eus santet an disprizans vras am boa evidoun va-unan, evelloc'h oun bet gwasket gand an dismegans o devoa an dud evidon, en abeg d'am dizurziou.

« Redek a reot da glask an eürusted en ebatou, en dansou, er pec'hed brein, ha ne gavit nemet enkrez, morc'hed hag anken; siouaz, me, dallez m'az oan, am eus grêt evelloc'h ha ne zestumen bemdez em c'halon nemet muioc'h mui a c'houervoni hag a dristidigez. O pec'herien, va breudeur, o pec'herezed va c'hoarezed, o nag a druez am eus ouzoc'h ! O ! savit, savit eus breinadurez ar pec'hed, savit eus islong ar maro ha deuit d'ar yec'hed, ha d'ar vuhez, savit ha savit buan ma ne fell ket d'eoc'h beza kollet da viken dre ar pec'hed-ze a hudurnez a stlap e tan an ifern naontek ha pevar ugent war gant eus an dud daonet. Ne c'heller morse kasât re ar pec'hed, rak n'eus neta gwasoc'h evid an den.

« Sevel a c'hellit, evel ma 'z oun me savet : medesin bras an eneoù, hor Zalver Jezuz-Krist, a zo pleget war-noc'h evit paraa ho kouliou gand e zaelou hag e wad sakr; n'ho peus nemet senti outan, ober ar pezh a c'houlenn diganeoc'h hag evelvoud emaooc'h salvet. Ha dalc'hit sonj ive ho peus evid ho sikour eur vamm vadelezes ha galloudus meurbet, ar Werc'hez dinamm.

« D'ezi livirit alies : kalon dinam a Vari, pedit evidomp; ha d'he Mab : kalon Jezuz, eienenn an holl c'hlanded, ho pet truez ouzomp.

« Nag ar Mab nag ar Vamm na raint skouarn vouzar; pareet ganto, c'houi a gerzo kalonek gand hoc'h hent, o sonjal emaint atao en ho kichen evid hoc'h harpa, ho kennerza hag ho sevel m'ho peus ar gwalleur da goueza, evid ho tougenn d'ar baradoz. »

Goude o maro ar zent a gendalc'h d'hor c'helenn, d'hor frealzi, d'hor c'hennerza. Selaouomp o mouez o veza ake-tus da lenn o buhez, kemeromp skouer diouz o zantelez, en em erbedomp outo hag eveldo e vezimp kurunet eun deiz en nenv.

M. S.

Perig hag Azilis

LENNET em eus war « Feiz ha Breiz » miz gouere, eur pennad diwarbenn ar merc'hed n'int ket evid o zeod, ha kement-se en deus digaset em spered, ar marvailhou am oa klevet pemzek dervez araok; n'eo ket gand eur vaouez em eus o c'hlevet, avat, met gand eur gwaz a zo kel lemm e deod hag hini e hini goz, ma n'eo ket lemmoc'h!

Edon arru warzu ar gêr, bet e kêr o werza eur guc'hennig viou, hag em oa bet triouec'h real evito; war va fouezig e teuen rak n'oun mui yaouank ha tost d'eun eur vale am oa c'hoaz da ober evit paka va lochenn, pa glevis trouz eur c'harr war va lerc'h, ha, prest goude, ec'h anavezis kazeg vrun Yvon, eun amezog d'in, hag hen er c'harr :

- C'houi a zo o vont ive ? emezan.
- Ya, emeve, met tomm eo da vale !
- Mar kirit e savoc'h aman ? eme Yvon.
- Gant plijadur, me lavar d'id !

Ha buana ma c'hellis, e savis dre lost ar c'harr hag e puchis war eur guc'henn golo.

Raktal, e stagas e deod da labourat :

— O kas eul leue d'ar c'higer oun bet, emezan; met hennez a zo laer !

— Al leue ? emeve.

— Nann ! ar c'higer en deus roet daou wenneg re neubeud d'in dre lur !

— Ha n'en devoa ket graet priz araok ?

— Eo, dec'h p'oan bet e friko mab an ti all ! Setu aze eun all !

— Eul laer all ? emeve.

— Eun aillon, mar deus unan ; gwell a ze pa 'z eo aet diwar hon tro ! hag e wreg ne dalv ket hirroc'h !

Ouzin va-unan e sonjen : « Hen-man ne vez ket pell evit barn an dud ! » Ar gazeg a zibune heat atao, rak dillo eo d'ar paz, hag eun tammig larkoc'h e weljomp Yvona o tiwall he buoc'h en eur straet.

— Houman a zo diempenn awalc'h, eme Yvon; ne vije ket gwelloc'h d'ezhi mont dioc'h an deiz da c'hounit, hi ha Job, ar genaoueg-ze, eged koll o amzer gant o buoc'h ?

Savet hano ganeomp diwarbenn Oliv :

— Fortun vat he devoa graet ar ganfartez-se, emezan; met he mab hena a zeoro ar stal, rak ne ra nemet lipat gwer en ostaleuri ! Tud Fanchik ne voent ket espernet ken neubeud : Ar re-ze o deus kollet arc'hant o kas henez d'ar skolaj ! daoust hag ezomm en deus da veza ken desket-se evit labourat an douar !

— Met, menoz en deus da vont da veleg, a gav d'in ?

— A gav deoc'h ? ar paotr-se ne 'zay ket d'ar c'hloerdi ! anez n'her gwelfed ket o klask tro da varvailhat gant merc'hed yaouank, evel ma ra !

Tostaat a raemp eus ar Gerhuela, hag e liviris :

— Ar re-man a zo eur skouer evid ar barrez !

— Tud vat int, n'hen nac'han ket ouzoc'h ! ha goulskoude, Perig a zo eun tamm dibrader ; n'am befe ket ezomm anezani evid e voued. Azilis a zo eur vaouez fur, met re droet war an devosion, ha ne sonj ket he deus da welet war he bugale : da deurel evez he deus ouz ar peza ra he diou blac'h yaouank ! An eil anezo a weler alies o tiviz ouz Fanchik.

En em gavet 'oamp tost d'ar gloued : diskenn a ris eus ar c'harr en eur lavaret « bennoz Doue » da Yvon, hag ive :

— Eur mank bennak hon eus holl, amezog ! Met klask abeg e kement hini a zo ober labour fall !

Me a ouie e oa gevier an hanter eus ar peza am oa klevet, ha goulskoude e chomen doaniet o sonjal pegement a zroug e c'heller ober gand eun teod ! Ha c'hoaz, an Aotrou Doue n'en deus ket roet nemet peb a hini d'eomp !

TINTIN ANNA.

AN DAROUED-RUZ, e galleg « ECZEMA »

AR c'hlenved-kroc'hen-ma a laka dies an dud ! Sevel a ra goriou bihan-bihan, stag-ha-stag, war ar vijaj, war an dioueskouarn, etouez ar bleo, pe, zoken, dre ar c'horf, war an diwrec'h hag an diwesker ; debron a vez, en noz dreist-holl ; c'hoant a vez d'en em skrabat beteg en em gignat !

Arabad debri traou re zrus, traou re zall, kig-moc'h, dreist-holl, na pesked ; arabad eva kafe, na the, nag alkol. Ober, mui ma c'heller, gant viou, laez, legumaj, traou graet gant laez.

Ober a c'heller ive louzou da lakat war ar gouliou en eur gemmesk :

ampez-gwenn, 200 gramm ;

maen-saon, pe vleud « talc », 30 gramm ;

mergl-zink, e galleg « oxyde de zinc », 10 gramm.

Met, ma stag an daroued-ruz-se da zizoura, eo gwelloc'h o gwalc'hi alies gant dour diwar had lin pe c'hoaz diwar gaol-malo ; lakat a c'heller ive palastrou-didanus graet gant bleud heiz, bleud segal pe vleud-patatez.

Ma vez klanv an daouarn gand an dra-ze, e c'heller lakat outo, eur wech pe ziou bemdez, ar c'hemmeskman : En eur volenn e lakeer 10 gramm soa-maout hag e lakeer bolenn hag all en dour tomm da deuzi ; goude e lakeer ebarz, eul loaiad alkol, eul loiad bleud-soufr, eul loiad lard-teuz.

Ho saludi a ran.

PAOL AR RIOUALLAN.

Kuzulioù ar Geginerez

AR MORU : PENAOZ O DIZALLA

Klevet em oa hano diwarbenn ar pesked-se; ar moru a deu d'eomp eus ar broioù pell, eus an Island pe an Douar-Nevez, dre ma 'z eus martoloded kalonek a ya bep bloaz d'o fesketa; eur vicher galet eo a lavar lod, met eur vicher yac'hus, ha savet ez eus c'hoant ganen da c'houzout penaoz aoza ar pesk-se :

« Eur pred mat ha founnus eo, eme Gatell, diouz ma
« vez aozet; met ar moru ne vezont ket fresk-beo da
« zont er vro-man; en holer e vezont dalc'het, hag, evit
« gellout o debri, e ranker, da genta, o dizalla, ha setu
« penaoz ec'h en em gemerer d'hen ober : E lec'h teurel
« da damm pesk en dour yen, laka hen, en eur sil, ha, sil
« hag all, en eur bodez, dour yen enni, ha dibrad diouz
« strad ar bodez, rak an holer, a gouez d'an traon; an
« dour-sall a vez pounneroc'h eged an dour o tont eus ar
« puns. Beb an amzer, e taoli an dour hag e laki dour
« fresk war da voruenn.

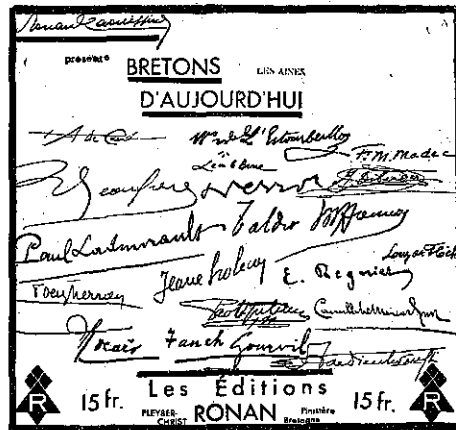
« Dizalla c'helles kig en hevelep doare; en eun tamm
« lien tano, e c'heller ive, kerkoulz hag en eur sil, lakât
« an tammou da zizalla. Pa vezo dizall a-walc'h, e laki
« da voruenn war an tan, en eur banne laez, pe en eur
« banne dour, hag hel lezi eno epad tri-c'hard eur, heb
« birvi; a hent-all, ma vervfe e teufe da galedi. Eur
« wech all e fisplegin d'it penaos he feur-aoza araok he
« debri ! »

Yod gwiniz dour

LAKIT war an tan, eul litrad hanter a laze; lakit sukr malet ebarz, hag eun neubeudig holenn; pa vezo dare da virvi, kemmeskit mat, en eur bodez, diou loaïad, pe deir, a vleud, en eun hanter litrad laez yen. Lakit eur banne laez, tost da virvi ha kemmesnit c'hoaz; taolit i neuze er gastolorenn a zo war an tan, laez enni; kemmeskit mat ha buana ma c'helloc'h, da zibouloudenna; pa vezo dibouloud brao ho yod, ha pa vervo, hel lezit da boazat gouestad epad eun eur; abenn neuze e vezo kreïennet ha poaz mat; m'hoc'h eus c'hoant da gaout lipousoc'h yod, lakit daou velenn-vi en eur volenn, o c'hemmeskit gand eul loaïadig dour-bleun-oranjez hag o c'hemmeskit er yod araok diskenn ar pod war an daol, met arabad e vervfe ken! Eur wech all e verkin penaoz ober logod gant ho yod gwiniz, pa jom, eun tamm yod eus a zilerc'h eur pred.

LEZIG.

Gand
al leor-se
e ouezoc'h
Petra
glask ha
petra
ra

ar Vretoned a weler o hanoioù aze,
evit silvidigez Breiz, hag ar bretoneg.

Bugale !

— Daoust ma ne 'z eoc'h ket d'ar skol'epad daou viz, n'it ket da veza diskempenn ha roget ho tilhad evel an daou-man, epad an amzer-se !

Arne a vez alies en hanv... Ma 'n em gavit war ar mêz d'ar poent-se, n'it ket da chom dindan eur wezenn, rak ar gurun, buan a-walc'h, a c'hellfe koueza warni.

(Skeudennet gant W. Mitford Davies).

KELEIER AR MIZ

PARDON KOATKEO

Etouez an holl bardoniou a reer dre ar vro, en enoc'h d'ar Werc'hez, gant Gouel Maria Hanter Eost, unan eus ar re gaera a oufed gwelet, hag en eul lec'h dudiuz, eo hini Koatkeo.

Ar prosesion a loc'ho eus iliz Scrignac da 10 eur hanter. An oferenn-bred a vezo kanet da 11 eur war aoter ar XVe kantved, kavet dindan leurenn ar chapel goz hag a vezo adsavet a-benn ar pardon.

Ar gousperou a vezo kanet da 3 eur.

Ra deuo pardonerien niverus, en deiz-se, da Goatkeo, ma savo pelloc'h mogerioù chapel Mamm Doue eus a varo da veo.

KRISTENIEN NEVEZ

An Ao. J. de Lesquen a gemenne d'eomp, eus Toulon, d'an 3 a viz gouere diweza, ginivelez e verc'hig vihan Anna hag a zegase, en he hano, 100 lur evit chapel Itron Varia Goatkeo.

Yec'hed da Annaik vihan ma kresko bras da ober laouenedigez he zud.

**

An Ao. P. Conseil, eil-mestr muzikerien ar 48^e R.L., a gemenn d'eomp eus Gras, e tal Gwengamp, ginivelez e verc'h vihan Azilis.

Yec'hed mat d'ezi ma ray laouenedigez he zud.

TUD ET DA ANAOUN

Erbedi a reomp ouz hol lennerien :

Mikael a Rusunan, hor c'henlabourer mat, marvet trumm, d'e dri bloaz war nugen, e La Brosse-Montceau.

Yann ar Page, kloc'her Pleyben, ha warlene sekretour ar Bleun-Brug pa oa bet ar gouelioù, en e barrez, marvet en e bempvet bloavezh hag hanter kant.

Doue r'o fardono.

Klenved ar c'henou hag an dent

L. LAPIQUONNE SUCESSEUR DE
L. JEZÉQUEL

Tenner dent
Loret gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent bep poan hag a laka dent nevez, war aour
ha war gaoutchouk, hervez ar skoueriou diveza
Gwarantisa a ra e labour

RESEO A RA :

Bep Lun, e **LESNEVEN**, Hôtel Le Roux, ha bep Sadorn, e
BRASPARTS hag er **FAOU**. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo
digor e Brest, 4, passage Saint Martin, aboue eur beteg kreisteiz, ha da
2 eur beteg 6 eur. *Téléphone 0-16*

Yec'hed ar Vugale

ar **"SIROP FERET"**

a-eneb an Doken

Graet gant louzaouennoù hag a gaver er mor, ar sirop-man
a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz
eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale
hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar si-
rop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en
deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz
d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vu-
gale taget gant an doken, an trousklennou leaz, ar werbl, an
doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu war-
lerc'h ar ruzel hag an dreo, etc.

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal : **GRANDE PHARMACIE DU PROGRES**,
2, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi), BREST.

FEIZ HA BREIZ

MIKAEL A RUSUNAN

1913 - 1936

Mikael A RUSUNAN ez-veo hag ez-varo.

A bep oad

Ez a boue'hal er e'hoad !

A R yaouanka eus skrivagnerien « Feiz ha Breiz » a
zo o paouez beza bet diframmet diganeomp : eur
gwall goll eo e varo evid e dud, e Gompagnunez ha « Feiz
ha Breiz » : **Mikael a Rusunan** oa an hano en devoa bet
da zeiz e vadiziant ha **Turzunell Breiz** al leshano en de-
voa kemeret evel skrivagner.

Ganet e oa e Gwimiliau da zul Fask, 23 a viz meurzh 1913 ha badezet, en dervez warlerc'h.

Ez-vihanik e oa mat da vont d'an iliz ha troet da bedi ; karet a rae kals ar c'hantikou brezonek ; eun dervez ez eas da zalud ar zakramant da di Leanezed Santez Ursula da Gastell-Paol ha pa voe goulennet digantan ha brao en devoa kavet ar zalud-se e lavaras : « O ! ya ! brao a-walc'h, mar kirit, met n'eo ket ken brao hag e Gwimiliau, evelato, rak eno e vez roet bennoz ar zakramant e brezoneg ! »

Alies e veze klevet o vouskana an « Adoromp holl », « Ni ho salud gant karantez » ha « Jezuz peger bras eo ».

**

Ez yaouank e oa troet ouz ar brezoneg, rak dre ar brezoneg eo e c'helle lenn e goueled kalon e genvroiz. D'e unnek vloaz, d'an 19 a viz mae 1924, e skrivas « **Kaniri ar Bed** », ar pezh a ziskouez en devoa diskouarn tano da zelaou an holl drouzou a deue betek ennan ha daoulagad lemm da welet kement a dremene dirazan hag ar pezh a wele hag ar pezh a gleve a zave e spered hag e galon warzu an Aotrou Doue.

Laouen e veze atao ouz an holl ha ne dremene ebioù den ebet hep lavaret eur ger bennak outan.

Da viz here 1924, ez eas da skolach Kastell-Paol ha d'an 8 a viz mae 1925, e reas e gommunion vras kenta, goude beza heuliet eur retred prezeget gand an Tad ar Borgn, O.M.I. An Aotrou Mazeas hag an Aotrou Couloigner a voe e vistri war ar brezoneg hag er bloaz 1927 e c'hounezas an eil priz, en o skol.

Kannad skolach Kreisker a voe moulet warnan er bloaz 1928, « **Klemmou an Divroad** », unan eus gwerziou kenta ar barz yaouank.

Beza da genta e brezoneg ne vire ket outan da veza barrek ivez war an holl draou all a vez da zeski er skola-chou hag er c'hloerdiou ; n'oa ket evit gouzanv an dud

diwarlerc'h o devez mez o komz brezoneg hag, eun dervez, e skrive kement-man d'e gerent : « Sonjal am eus « grêt e rafe plijadur d'eoc'h gwelet n'en deus ket ho « mab ankounac'haet e vrezoneg ha ne zigouez ket gan- « tan ruza ouz e gomz : Eur yez ken kaer eo ! Ganen « aman ez eus eur guc'hennig vras a Vretoned. Siouaz ! « ma 'z int holl, Breiziz penn-kil-ha-troad, meur a hini a « zo, a-bell 'zo, troet o c'halon diouz o bro ha savet rus- « der war o zal da veza bet ganet e Breiz. Brezoneg o « deus komzet gwechall, brezoneg yac'h ha flour o far- « rez ; gant bugale o c'hêr o deus diouallet ar zaout, la- « ket meur a dro, kredabl, o botez en eur bern bezel ben- « nak. Na kaera amzer ! Met, a-nebeudou, êt da heul pao- « tred Paris, pe yaouankiz hanter-noz Bro-C'hall, e teuas « mez d'ezo, dre ma welent e oa rustoc'h o gizioù, hardi- « soc'h paotred kêr, barrekoc'h da gomz... hag a-nebeu- « dou e tilesjont o yez hag eleiz anezo a lavaras : « Me « ivez a zo Gall, ganet e Breiz-Izel ! Ne gomzan ket a vre- « zoneg. »

« Diotach ? N'ouzoun dare. N'eo ket pec'hed beza « Gall, tamm ebet ! met beza Breizad n'eo ket pec'hed « ken nebeud ha ma 'z eo bet falvezet ; gant Doue, ober « eus a Vreiz-Izel, bro hor c'havell, falvezet eo bet gan- « tan ivez e karfemp hor c'horn-douar, evel ma ro d'an « evnig eun neizig, da garet, d'ar wenanenn, eur gest evit « beza he c'harantez ha d'ar pesk, dour ar ster evit beza « e leve.

« Arabad dilezel ar yez ! Uhel hel lavaran, pa vez « poent, ez oun Breizad ha Breizad e chomin atao ; evel « ar re goz e livirin dalc'h mat :

« **Ez ay da C'hall, neb a garo,**
« **Me vo Breizad, beo ha maro !** »

E miz gwengolo 1928, e klaskas lakaat e-unan, karr- tan e dad, er c'harr-di hag o veza ma ne ouie ket dioutan e fazias, hag e voe gwasket etre ar rod ha moger an ti ; en em erbedi a eure ouz Itron Varia Greisker ha n'en devoe ket kals a dra ; eun tamm poan hepken, en e skoaz ;

dre anaoudegez vat e kenver an Hini he devoa e zioual-let en eun hevelep danjer, e falvezas gantan mont da veleg en eur gompagnunez beleien en em westlet d'Ezi, ha setu perak goude beza bet daou vloaz e kloerdi Kemper, ez eas d'ar 17 a viz gwengolo 1932 e urz Obladed Mari Zinamm hag e kendalc'has e studi e Berder, e Liège hag e La Brosse-Montceau.

Etre miz ebrel 1935 hag an 28 a viz mae diweza, e voe soudard er 46e e Noisy-le-Sec hag e Reully.

Eno ivez e voe eur skouer evid an holl ; ker glan ha ker yac'h a gorf hag a ene, e voe da vont er mêz eus ar c'hazarn ha ma oa da zont ebarz. Karget e oa eus ar re glanv hag e vistri a skrivas diwar e benn : « Entetet en « deus ouz ar re glanv gant e zaouarn ha gant e galon : « ha meur a zen yaouank a zo bet degaset gantan war « hent ar wirionez. »

Ar zoudarded o devoa e anavezet a voe ker skoet o klevet kelou e varo ma lakejont lavaret diou oferenn evitan, en iliz tosta d'ar c'hazarn, e iliz Sant Alar.

D'an 11 a viz gouere, eun nebeud deveziou hepken a-raok an deiz ma tlee dont da welet e dud hag e vro n'en devoa ket gwelet pemp bloaz a oa, e voe skoet ha diskaret, a greiz neunv, gant eul lamm kalon : tri bloaz war-nugent n'en devoa ken !

Ei gorf paour a zo bet digaset da vered e barrez ha sebellet e skeud ar c'halvar brudet e kreiz etre iliz sant Miliau ha chapel santez Anna.

Hol lennerien a ray eur bedenn c'houek evid an hini o c'hare kement.

Doue r'hen pardono.

Y.-V. P.

Mikaël, skouer ar zoudard

Difennour gwirion da Roue,
Me az salud, stourmer Doue,
Hag e derou va flanedenn,
D'it, Mikaël, ez a va fedenn.

O Mikaël, te ac'h eus trec'het
An drouk-spered, tad ar pec'hed,
Gra ma tec'hin, gant tiz atô,
Diouz feunteun douriou ar maro.

O Mikaël Doue az kare,
Dinamm edos e pep mare,
Glan dreist-holl e fell d'in beza,
Mir ouzin d'en em silabeza.

Deus d'am sikour, a-hed ar bloaz,
Da stourm dispont evid ar groaz,
Gra ma vin atô da Jezuz,
Harp ouz e galon druezus.

War e galon, bepred stardet,
Mikaël, mirit ho soudarded,
Ha, da viken, int a gano
Hag ho kalloud hag hoc'h hano.

TURZUNELL BREIZ,
O. M. I.

29-9-35.

An 13 a viz eost 1936.

Rener ker,

Eun tammig amzer a zo abaoe m'hon eus bet niverenn diweza « Feiz ha Breiz : evel an troiou all en deus bet e-touez an Oblad a Vari Zinam, eun digemer laouen, laouennoc'h c'hoaz mar-teze eget an troiou all : rak ne oamp ket war zonz outi. Plijadur hon eus atao o lenn brezoneg c'houek ha kempennet a zoare. Lennet hon eus gant kalz levenez ar c'heleier, pe diwar-benn ar relijion e Breiz, pe diwar-benn ar vro hec'h-unan. Ar skolioù brezonek war a welan, ha yez hor c'hentadou a ya war wellaat....

'Benn dek dervez e vezo gouelioù ar « Bleun-Brug ». Plijadur em dije bet oc'h en em gaut e Roskov, en derveziou-se...., met eur relijius ne c'hell ket atao ober ar pezh en devez c'hoant. Amzer vras a hetan d'eoc'h ha kalz levenez e-touez Roskoviz.

Er bajenn diweza eus « Feiz ha Breiz » em eus gwelet eur gerig diwar-benn maro ar breur Mikaël a Rusunan, e stêr Yonne. Ya setu breman tostik eur miz abaoe m'eo digouezet an darvoud spontus-se. Yac'h-pesk e oa d'ar mintin, ha maro-mik, d'an abar-daez.... Na re wir eo : « Yac'h pa glanver, beo pa varver ».

Aet e oa da bourmen da zadorn goude merenn gant c'houec'h pe zeiz eus e genvreudeur war-za an Yonne, en eul lec'h hag e c'heller neunvi ennan hep aon da veza beuzet. War-dro teir eur, en em lakjont da neunvi. Ar breur a Rusunan, eun tammik skanvfoc'h, a oa ar c'henta en dour. Goude eur pennad-amzer, (c'houec'h pe zeiz munut), en doa gounezet war-dro hanter-kant kammed war ar re-all.... An holl eürus a neunve dibreder p'he, gweljont o vont dindan an dour hep dont er-mêz; ar re-all a redas war e lerc'h hag e dennas war lez ar stêr. Dioustu a voe grêt d'ezan tenna e halan, met kaer o doa ober ar pezh a c'hellent, an hini beuzet ne finve ket.... Neuze, unan eus e genvreudeur a yeas da Villeneuve da telephona. Eun Tad Oblad ha medisin Montereau a zeuas. Kaer a voe ober louzou ha pikadennoù d'ezan, hen a jomme atao disliv ha sounnet.... Ne oa ket sebezus rak kredi a reer e varvas war an taol gand eun taol-gwad : abaoe eun nebeud bloaveziou en doa droug-kalon.

Pebez tristidigez evid an holl, o koll eur breur ken karet hag en eun doare ken skrijus...., pebez glac'har evid e dud : e vamm, e c'hoar hag e eontr a zeuas da gerc'hat e gorf paour, ha breman, e gorf a repoz e goudor iliz Guimiliau, bro e gavel....

Evit gwir, an Oblad a Vari Zinam o deus kollet unan eus o gwella bugale. Ar pezh a blije d'in ar muia ennan, oa e galon aour ; atao e oa prest da renta servij, ha diwezatoc'h, a gredañ en dije grêt eur misioner brudet, pe e Breiz-Izel, pe er broioù-all...., met sonjou Doue n'eo ket hor sonjou-ni ha e henchou a zo dishenvel diouz hor re-ni.

Bez' e oa ive rener an Akademy vreizek. Gouiziek bras e oa ha dije e welemp deiziou kaer o skedi war hor skol vrezonek...., met sonjou re gaer ! Falc'het en eun taol ! Ha breman hon eus kollet eur rener ha ne gavimp mui. Pebez brezonek c'houek a zirede eus e bluenn, pebez gwerziou dudius a ziwane eus e delenn a varz yaouank.... Met nijet eo an durzunell garet, biken mui « Feiz ha Breiz » ne glevo he mouez....

Ehan a ran, Rener karet, el lizer-man e kavoc'h eul fodenn eus e werziou diweza. En o lenn, e weloc'h pebez karantez en doa evid ar Werc'hez, pebez kalon vat, pebez kizidigez a guze e zremm eun tammik tenval evel oabl Breiz-Izel, pebez mall en doa da veza unanet gand e Zoue....

Ar maro a zo deuet evel eul laer, met eul laer gortozet, karet, zoken. Hervez an dud e c'hell beza eun maro yut, met evit gwir, ez eo eur maro eürus etre diouvrec'h ar Werc'hez.... Koulskoude n'hen ankounac'heomp ket; unanomp hor pedennoù evit ma pardouno Doue faziou e vuhez.

Kenavo, Rener karet, ho trugarekât a ran eur wech c'hoaz evit ho niverenn ziweza ha ho pedi a ran da reseo va doujans ha va meuleudi evid ar boan a gemerit gand yez hor c'hentadou.

J. BERRIVIN,
Bez-rener an Akademy breizek.

Dibenn Eost

EVEL ma vije bet tennet eur bec'h pounner bennak diwar va spered, oun dihunet hirio laouen hag eurus.

Sonjit 'ta eo peurc'hraet an eost ganeomp.

Dec'h d'abardaez e oamp deuet a-benn da gloza ar pez a chome c'hoaz eur ar gwiniz.

Ken krog, ken stag omp bet bemdez, abaoe pemp sizun 'zo, m'en em c'houlennan ha n'emaoun ket oc'h hunvreal....

Nann, rak o lakaat va zreid en tu all da dreujou an ti, e welan ervat eo leun chouk al liorz kolo, ha n'eus mui war al leur, nemet eur guchenn pell nij, taolet kuit gant an nizerez.

Eus ar c'hraou, ar c'hezeg o deus klevet trouz va bale, tano eo o skouarn, ha bep mintin o devez mall da gaout boued. D'ar red e kasan d'ezo eun tamm.

Eur wech all, evel m'oun kustum, e tapan peg e troad ar falc'h evit mont war-zu park ar melchenn. Ne vezo mui, siouaz, evit pell rak gant ar zec'hor a zo deuet, ar melchenn koulz hag ar glazvez n'ez eont ket ken war a-raok.

Daoust ma 'z eo tarzet an deiz, ha m'eo breman sklaer mat, ne weler c'hoaz netra veo o finval. Trouz ebet kennebeut. Evel mezvet gant an nozveziad gliz puilh a zo koeuzet warnan, an douar a chom kousket.

Met hep dale e tivorfilo, rak du-hont eus koztez ar c'hevred e welan an oabl o wenna.

Ken sioul eo pep tra en-dro d'in, ma ve lavaret, e ve-fent o pedi a vouez-izel, oc'h az-veuli an Hini o c'hrouas. Anezi he unan va c'halon hag a zo enni hirio brasoc'h levenez en em zav ive war-zu Doue hag en deus, en der-veziou tremenet, digoret ken frank e zaouarn evit skuilh war an dud e vennoziou.

En-dre ma kerzan e-biou d'ar parkeier soul e teu muioc'h a zonzj d'in c'hoaz eus ar bennoziou-se, rak gouzout a ran breman petra a c'hreun o deus taolet, pep hini anezo.

Hag en eur vale, e sonjan ive er c'homzou trenk-se, klevet ganen, e kerz miz gouere, hag o devoa neuze graet poan d'in : « Er bloaz-man, avat, e vezo trist an traou.... Penaos e c'hreuno an ed, ouspenn an hanter eus ar pen-nou a chomo goullo.... M'hon devez an had eo brao d'eomp.... Petra deuimp da veza ? Mont a ray an eost da goll.... »

Hag ar re a gomze evelse o deus, en derveziou-man, eostet koulz ha ni, a zo leun brao ganto o grignoliou, ha ne zonzont ket marteze trugarekaat Doue, na kaout keuz d'o lavariou ken diboell.

Tud diskiant hag a nebeut a feiz ma 'z int, pa ankounac'haont :

« An Tad hon eus en nenvou zo sklaer e zaoulagad

Hen. ro d'e zervicherien, ha boued ha dilhad. »

An tech brasa hon eus ni, labourerien douar, ha n'eo ket beza kalz re droet da glemm, ha n'eo ket maga en hor spered eur bern nec'hamanjou didalvez ha ne reont alies nemet kreski hor poaniou ?

Poaniou ? Bet hon eus bet hon lod anezo epad ar miz-man, hag a zo adarre o vont kuit. Met ar poaniou-se, nag int bet skanvaet. Daou-hanteret, lodennet int bet gant ar familh a-bez. Ar re vihan hag ar re vras o deus labouret en eur gichen, skoaz ha skoaz, pep hini hervez e c'halloud.

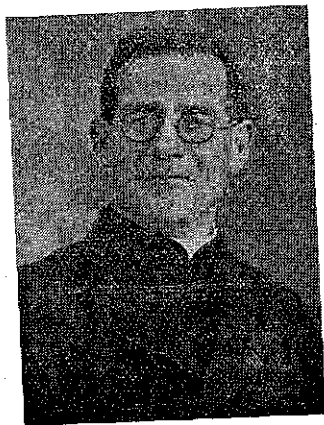
Ar poaniou-se nag int bet ive talvoudus da strisaat al liammou a garantez etre holl dud an ti, da startaat o bolontez er brezel m'eo ar vuhez-man, da zastum miritou a-benn ar vuhez all....

Breman p'eo tremenet enkrez ha skuizder an eost, e chom er galon joa ha levenez.

En em gavet oun e park ar melchenn. Kerzet a ran a-dreuz ar bouilhas yaouank, o lakaat da ruilh war an douar, gant va boutou koad, ar beradennou gliz chomet war bep delienn hag o lezel war va lerc'h eur wenojenn nevez.

O kregi er maen evit lemma va falc'h, e welan eo eur bedenn am eus graet, o tont a-hed an hent, eur bedenn a-galon, a-unan gant an holl draou krouet a oa endro d'in, eur bedenn leun a anaoudegez vat.

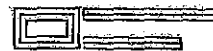
L. B.

An Aotrou RANNOU,
Reizer ar Bleun-Brug.

Evit ma vo ar vugale eürus...

Galloud ar bugel. — « Kaout war va divrec'h ar ma-big Jezuz. » Setu ar c'homzou a c'hell lavarout gant gwirionez an tad, ar vamm ha kement hini a zoug eur c'hrouadur. Komzou hag a zigas da zonz eus e c'halloud. Ar zent a grede start e c'helle ar bugel tenna warnomp bennoz an nenv.

Evelse persoun santel Ars a lavare : « Nann, ne c'heller ket kompren ar galloud en deus ene glan eur bugel war madelez an Aotrou Doue; n'eo ket hen a ra bolontez an Aotrou Doue, met Doue eo a ra bolontez ar bugel. » Ha ma ve ret harpa ar c'homzou dudius-se gand eur skouer e kavomp unan displeget d'eomp gant sant Leonard a Borz-Moriz.

Eur reder-mor, an den brudet Albukerg, cme sant Leonard, a oa o vont d'ober pense, hen, e lestr hag e zoudarded. Hejet ha dihejet e kreiz tarziou kounnarct ar mor dirollet, epad ma kroze ar gurun ha ma strake ar c'herdin, al lien hag ar gwerniou dindan stokadennou an avel, Albukerg, o krena gand ar spont, a gemeras war e zivrec'h eur bugelig hag, oc'h e zewel warzu an nenv, e tenas eus e galon ar bedenn-man a lavaras eus e holl nerz : « Ni a zo pec'herien, o va Doue, pardounit d'eomp dre garantez evid ar c'hrouadur-man a zo dinamm hag hon diframmit diouz ar maro ! » Ar gwel eus ar bugelig dibec'h a blijas kement da Zoue ma reas raktal d'an avel terri ha d'ar c'hoummou digounnari.

A ! tadou ha mammou kristen, mac'h anavezfec'h gwelloc'h galloud ho re vihan war galon an Aotrou Doue, hag a c'hrasou a lakafec'h da ziskenn war ho familh, war ho parrez, war ar vro, war ar bed, o kinnig, evel Albukerg, ho krouadur da Zoue hag o pedi gant fizians ha nerz-kalon evel dan !

Dreist-holl pa c'hell ar vugale pedi, peger galloudus ez int : « Ar vugale ! eme sant Filip, bez' ez int va skoazell evit gounid da Zoue ar bec'herien galedet. » Sant Visant Ferrier, unan eus brasa ebestel Breiz a vode bemdez bugale ar gear pe ar gêriadenn e prezege enni. A-unan ganto e pede hag e aspede ar Werc'hez santel evid mad ar baour kêz pec'herien hag ar re-man a zistroe holl war an hent mat. Sant Visant a Baol a lavare d'e visionerien : « Pedomp kalz, ha dreist-holl greomp d'ar vugale pedi ». Heuliomp gand aked ar skouer a ro d'eomp ar zent.

*

Ar familh niverus, eun donezon dispar. — P'eo gwir eur bugel ganet ha savet hervez youl Doue a zo eun tenzor ker presius, peger pinvidik eo eta ar familh a vev enni eun niver bras a vugale ! Seulvui eun tad hag eur vamm a ra digemer da eur maread bugale evid o rei da Zoue, seul binvidikoc'h int dirazan. Ar zent a anaveze mat ar wirionez-se. Gwir eo, gouzout a raent ez eo red chom gwerc'h ha glan evit servicha gwelloc'h an Aotrou Doue ha plijout muioc'h d'ezan, met gouzout a raent ive en deus gourc'hemennet d'an dud kreski o niver war an douar e gwel eus ar baradoz da leunia, gouzout a raent ez eo kaout eur maread bugale beza benniget gand an Holl-C'halloudek.

Setu perak, daoust ma c'hell hiniennou beva er stad a vriedelez evel breur ha c'hoar evit beza santeloc'h, ar pep brasa eus ar zent dimezet o deus koulskoude lavaret evel Tobias da zeiz o eured : « Gouzout a rit, o va Doue, n'eo ket ar c'hoant da gaout plijaduriou eo a ra d'in dimezi, met an youl da gaout eul lignez bugale a veulo hoc'h hano da viken ! » N'o deus ket ankounac'hêt, goude o eured, ar gomz a lavar an Iliz epad an oferenn d'ar pried nevez : « Ra he devezo kalz a vugale ! »

Mamm sant Paol ar Groaz he devoa c'houezec'h krouadur ; n'oa ket pinvidik a vadou an douar ha gwasket oa gant bep seurd poaniou. Met petra eo ar bed a-bez e kichen eur bugel grêt evid an nenv ? Netra, p'eo gwir ar bugel en deus Doue o veva ennan en deus evel eun dalvoudegez

hep muzul. Petra eo ar boan e kichen ar gurunena zudius a c'hounezer oc'h he gouzanv ? Netra ; ha seulvui ar boan diwasket evit Doue a zo bras seul uheloc'h e saver er c'hened hag er santelez. Pegen talvoudek eo eta sevel eur familh niverus !

Krenv en he feiz ha doujet da volontez Doue, mamm sant Paol a zougenne he c'hroaz heb en em glemm ha tan he c'harantez evid he holl bugale a skede kel lugernus m'o gouzanve bepred gand ar brasa habaskded ha ma lavare d'ezo, p'o gwele blank en dever, ar gomz kaer-man : « Va bugale, ra deuy Doue d'ober sent ac'hanoc'h holl ! » Eviti, pep hini anezo a oa eun tenzor ken talvoudus !

Ra vezo en hor bro kalz a familhou henvel ouz hini sant Paol ar Groaz evit meuli an Aotrou Doue, kalz a familhou henvel ouz hini santez Theodora ! Ar vamm-man, leun a feiz, a zavas eur familh dudius meurbet ; war rollou ar zent e lennomp hano pemp krouadur d'ezi : sant Leandr, sant Isidor, sant Fuljans, santez Florentina, santez Theodosia. Met evit ma vo familhou ker santel en hor bro, pep pried a dle gellout anzav heb ehan an eil d'egile evel ar Breizad bras Ernest Hello : « Na c'houlennan nemet beza da eil en ho kalon, va fried karet ; Jezuz-Krist eo a dle beza ar c'henta enni ». Gand Jezuz-Krist bepred ar c'henta er galon, daou bried a zav eur familh zantel, eur familh hag a zo eun dudi evit Doue, an Elez hag an dud vat.

Ouspenn, araok beza dimezet, ar priedjou a dle beza santel. Ne ket o redek an ostaleriou, o vont d'an dansou, o tarempredi an ebatou, eo ec'h en em laka eun den yaouank, eur plac'h yaouank war an hent da zevel eur familh zantel hag eürus. A ! ma renfe holl dud yaouank Breiz eur vuhez santel evel an hini o deus renet ar c'hapiten Retour hag e bried araok ha goude o eured. Buhez kaer ar c'habiten-man a zo bet skrivet ; lazet eo bet er brezel diweza. D'an hini a dlee beza e wreg e skrive eun deiz : « Hor buhez a vezo santel ha diginkl, Doue a zo madelezius evidomp. Goulennomp digantan ar yec'hed hag ar c'hras da gaout eur familh niverus.... d'hor bugale e roimp atao skouer ar vertuz. »

A drugare Doue en hor bro ez eus kalz ha kalz hag a c'hellfe komz evelse, met poagnomp muioc'h mui d'o c'hreski en hon touez, hag evit-se selaouomp, eun nebeudig da vihana, ar gelennadurez kaer a ro d'eomp skrivagnerien vrudet diwarbenn brasder ar bugel.

*

D) Sperejou eus ar gouizieka a embann brasder ar bugel

Ar skrivagnerien wella eus hor bro a dle o brud da veza klasket o menozioù kaera e sklerijenn gwirioneziou ar Feiz. Nag a gomzou kaer o deus skrivet p'o deus meulet brasder ar bugel !

Chateaubriand hag ar bugel. — Chateaubriand, eur Breizad ganet e Sant-Malo, a zo unan eus ar sperejou ske-dusa eus an naontekvet kantved : hen eo en deus digorret an hent da galz a skrivagnerien all brudet keñan o deus kavet oc'h e heuilh bleuniou dudius da gutuilh, hen eo en deus goude an dispac'h bras, sikouret ar muia an Iliz da zistrei an dud daveti en eur gana gened Doue a sked ker splann dre ar bed, en eur gana ar vad hag an eürusted a ro d'eomp ar relijion gristen.

Diskleria a ra ive ez eo Hor Zalver Jezuz-Krist en deus diskouezet d'ar bed gwir vrasder ar bugel. « Ar bayaned, eme Chateaubriand, ne joment ket da zellout ouz ar vugale ; evit doare, e kavent ez oa evel en em izelât eget selaou mouez ar bugel er c'havel. N'eus nemet Doue an Avel hag en defe kredet henvel hep ruzia ar vugaligoù (parvuli) hag o c'hinnig e skouer d'an dud : « hag o veza kemeret eur bugelig, Jezuz hen dalc'has en e zav en o zouez ha goude beza e vrietet, e lavaras d'ezo : piou bennek a zigemer em hano eur bugelig, am digemer-me. » (Mark IX 35.36).

Peger kaer eo eta ar bugel zoken ar yaouanka ! War-nan eman merk an nenv : « Sellit, emezan, quz ar c'hrouadur-ze nevez ganet. Petra en deus evit rei kement a c'hevnez d'an den koz-se, d'ar gwaz-se, d'ar vaouez-se ? Diou pe deir sillabenn demlavaret n'en deus den komprenet : ha setu tud skiantek o tridal gant ar joa, adaleg ar c'hoziad, a anavez holl draou ar vuhez, beteg ar vamm

yaouank, o dianavez c'hoaz ! Piou eta en deus laket ar galloud-ze e komz an den ? Perak mouez eun den o seni a denera ho kalon en eun doare ken nierzus ? Ar pezh a deu d'o trec'hi aman a zo eur mister a ziskenn eus eun nierz uheloc'h eget ar preder a c'heller da gemerout gand oad ar bugel : eun dra bennak a c'houez en ho kalon ez eo ar c'homzou gagouilhet gant an amlavariou kenta eur spered na varvo ken. »

Evelse, m'eo bras ar c'hrouadur, eo dre m'eh deus eun ene krouet gant Doue evid e anaout hag e garout, evit beza eürus da viken en e gompagnunez : « Pep tra a zo bras unanet gant Doue, eme Chateaubriand, pep tra a zo bihan hep Doue ». Dre c'hras e vadiziant, ar bugel a zo eur c'hristen, da lavarout eo, eun eil Jezuz-Krist, eur mab da Zoue, hag ar C'hrouer a ro d'ar gerent an enor hag an dever da virout ha da greski en o bugale buhez an nenv. Setu perak, tadou ha mammou, anavezit mat brasder pep hini eus ho pugale ha faollet evez na 'z afent da goll : sonjit e tleont beza ho kurunenn er baradoz.

Nag a bet, siouaz, a ankounac'ha n'eman ar bugel nemet evit tremen war an douar, n'eman aman nemet evit gounit eürusted dispar an nenv. D'ar re-ze e ve mat pleustr war ar c'homzou-man, a lennomp diadan plüenn an Aotrou 'n Eskob Rosier : « Gwraez yaouank, sonjit, d'ar mare ma tougenit war ho parlenn ar c'hrouadur-ze ken dudius, a gurunit e dal d'ezan gant kement a hunvreoù dispar, sonjit mat ne deo ket hepken ar bugel eun dra c'houek ha koant, ho pezo plijadur o kempenn en eun doare eus an dibab. Sellit en e zaoulagad ; lenn a reot enno deveriou strisoc'h : merket eo enno ez eo ar vamm eur beleg, eun abostol dibaket gant Doue evid oher eus ar bugel eun den hag eun heretour evid ar baradoz ; merket eo enno, ma ne reot ket ar gefridi-ze, e ve bet gwelloc'h evidoc'h chom hep krouadur.

An dever-ze a zo eur gourc'hemenn ker bras ma ne argil ket sant Paol evit lavarout ez eo ar vamm hen ankounac'ha izeloc'h eget eur bayanez. »

Eur Barz brudet, kaner gened ar vugale. — Unan eus ar varzed en deus bet ar geriou kaera diwarbenn ar vamm hag ar bugel eo Viktor Hugo. Eur garantez virvidik en devoa evid e vamm en abeg d'ar preder bras he devoa kemeret gantan : hanter varo ha kendao-net gand ar vedesined raktal m'oa deuet war an douar, en deus bet an eurvad da gaout eur vamm a feiz, eur Vreizadez, he deus kemeret kement a zoursi evid hen diframma diouz ar maro m'en deus anzavet ez oa diou wech bugel d'e vamm. Hag o sonjal e karantez e vamm n'oa ket evit mirout da zonzjal e karantez ar C'hrist en deus kresket dre vuzud ar bara hag en em ro da vagadur d'an ene. Setu perak, e youc'hadennou a garantez, ar barz-man en deus kanet :

« O ! karantez eur vamm, karantez c'houek d'an holl !
Barz burzudus Doue a vir da vont da goll !
Taol bepred servichet dindan lochen eun tad !
Peb bugel o tebri ne deu d'her bihanat ! »

O welout e vamm o karout he bugale gand eur garantez ken dispar, n'eus ket da veza souezet en defe Viktor komprenet ez eo ar bugel eun tenzor presius. Kanet en deus glanded ar bugel, rak,

« Bez 'ez eo al lagad glan hag ar muzelloù koant ;
N'ouzer gand pe seurd el e komz hervez e c'hoant.
Beza biskoaz grêt droug, o mister kaer ha doue !
.... Ma komzfe, hano ar stered e kanfe d'eomp.
O welout ar bugel, ennomp e tiskennomp ;
Sonjus ha tenval ez omp, pa jomomp dirak :
Ar santela a ouel war eur pec'hed bennak.
Evid hon dougenn da blega, da zaouliuz
Hag evit disprizout an droug ar bihana,
Ez eo awale'h gwelout ar bugelig dinamm.... »

Dre e c'hlanded, ar bugel a zo hor sklerijenn :

« Sellout a ran, en hon amzer arneek ha treiz,
Ouz an deiz a darz eus ar c'havel hag an neiz....
Daoust ha ne dije ket sked ar bugel dudius
Hon ober hegarat, ive trugarezus ? »

Ar bugel a zo dre-ze eun eienenn a levenez :

« P'en em ziskouez ar bugel, an holl en ti
A strak start an daouarn. E lagad o skedi
A blij d'ar re a zell
A deu da bara ha da veza diroufenn
Ouz gened ar bugel. »

Hon dougenn a ra da glask ar peoc'h er c'hlanded :

« Sellout a ran outan, her selaou a ran :
Va c'halon trec'het a gav ar peoc'h dirazan. »

Renkenna ha renkenna a c'hellfemp komzou kaer skrivet gand ar barz diwarbenn gened ar vugale met echui a reomp en eur ober ar bedenn a rae e-unan :

« O Mestr, am mirit gand ar re 'zo nesa d'in,
Brendeuz, kerent, mignon, ar re 'zo enep d'in.
Dre an droug o vale,
Na welimp biken, Mestr, an hanvez hep bleunvenn,
An neiz heb evn, ar wenaneg hep gwenanenn
An ti hep bugale ! »

*
**

Komzou dudius eur prezeger bras war ar familh niverus. — Peger goullou ha pegen trist eo an ti na vez ket klevet ennan c'hoarz ha komz laouen ar vugale ! Unan eus brasa prezegerien an naontekvet kantved en deus lavaret en eun doare dispar peger kaer eo eur familh niverus, hag e fell d'eomp trei evidoc'h eun nebeut eus e gomzou :

« Nag ez eo kaer mousc'hoarz ar vugale ! Bez 'ez eo evel eur bann heol o laouenât an ti ha seul vui ez eus bugale o vousec'hoarzin, seul lugernusoc'h ez eo an ti. Deuit da veza niverus, tudouigou dudius, grit d'an doenn ma vevit dindani tregerni gand ho komzou hag ho levenez !

« Doue a en em blij oc'h ho kwelout hag oc'h ho selaou. Leun a evez ouz evnedigou ha lili ar prajeier, e fell d'ezan dreist pep tra beza Doue ar familhou niverus. Evito eo e talc'h e wella bennoziou ; d'ezo e ro eun dudi ker kaer ma teu an dud a galon vat da rei d'ezo o meuleudi, o c'harantez hag o madoberou.

« Er familh niverus ne anavezet ket ar sioulder ten-

val-ze a wask an ti goullo a vugale; enni kalon ar gerent ne vez ket diskaret gand ar gamambrezeg diskiant a vez gwelet oc'h en em stleja en dro d'eur pennher pe eur beannaherezh.

« Niver bras ar vugale ne deu ket da ranna na da vland-kât karantez o zud evito : er familh niverus n'eus ket eur c'himiad pe eur c'haonv hag a jomfe hep bez : freuzet; ar vleunienn m'eo deuet Doue da gutuilh a laz war he lerc'h bleuniou all dudius a garer muioc'h, evel evit goapât trubarderez ar maro.

« En tiad niverus, al labour, ar boan, ar sakrifiks a deu da veza gizioù santel ha gloriüs a ya eus an dil rummad bugale d'egile; ennan e vev eneou evit leunia ar vro : ar galloud war an douar a zo d'ar familhoù bras : « Kreskit, bezit niverus hag en em skignit dre ar bed ! »

(Tad Monsabré).

Enor ha meuleudi d'an tadou ha d'ar mammou a zav eur maread bugale hervez lezenn an Ao. Doue. Napoleon kenta a zisklerie : « Ar vaouez a lakan dreist ar re all eo an hini he deus ar muia bugale ». En Itali, hirio, e vez kinniget enoriou bras d'ar mammou a familh ha gouzout a rit an aked a ziskouez Mussolini evit kaerât e vro dre ar familhoù mat ha niverus. Met evel kristenien eo e tleomp karout ar vugale hag evit-se dere'hel l'bepred sonj eus o brasder.

3. — PEP TRA EVID AR BUGEL

Abaoe m'eo deuet Jezuz-Krist war an douar ha m'en deus lavaret : « List ar vugaligoù da zont davedoun » an holl a die beza leun a zoujans evitan.

Met dreist-holl e tleont ober vad d'ezan. Nerz-kalon hon devezo da glask mad ar c'hrouadur ma kizellomp down en hor spered kelennadurez Hor Zalver : « E gwirionez, emezan, hen diskleria a ran d'eoc'h, bewech m'ho pezo grêt vad da unan eus ar re vihana eus va breudeur, d'in-me va-unan ho pezo her grêt. » (Sant Vaze, XXV). Evelse

Jezuz ne ra kemm ebet etre ar bugelig hag hen; ar bugel ha Jezuz n'int ket daou met unan; ar bugel eo Jezuz en eun doare.

Setu perak an Iliz, heritourez ha pried Jezuz, ne etan en e hano da lavarout d'ar familhoù ar c'homzou a lavare merc'h ar Faraon da vamm Moïsez : « Kemerit ar bugel ha savit-hen » evit Doue, evid an nenv.

Met an Iliz a zo savet evid ar bugel ha n'ehan, dre he c'homzou ha dre skoueriou he sent, da brezeg e tle beza pep tra evid mad ar bugel, evid e eürusted er bed-man, hag e c'hloar, dreist-holl, er bed all.

Piou hiviziken, o welout gwelloc'h brasder ar c'hrouadur, ne raio ket gant muioc'h a garantez vad d'ezan ?

Piou na lavarfe, a greiz e galon, d'an Aotrou Doue, ar bedenn gaer-man, gant hor c'heuvroadez vrudet, Mari-Anna Abgrall :

**Lakit en hol liorzou, hep bloaz, kals a vleuniou,
Ha d'o c'hutuilh, hep hanvez, kals a vugaligoù.**

Gwelet e Bleun-Brug Rosko

1. — MERCHEDIGOU MENEZ-
ARE, o kana son ar Bleun-
Brug :

« BLEUNIOU BREIZ ».

(Photo Van Hill, Rosko).

2. — Unan eus Seiz sant Breiz : **SANT PADARN**, eskob Gwened,
o vaniga an east.

3. — **BUGALE** skol I. V. Lambader Plouforn, a gorollas hag a
ganas ker brao : « LIQU GWENN ROZENN AN HANV ».

4. — **DORIG AR VOYER**,
ar biniouer yaouank, a roas
d'eomp da glevet toniou kaera
Breiz-Izel ha Bro-Skos.

Dougenn a ra, evel ma weler,
gwiskamant biniouerien Bro-Skos.

Prezegenn an aotrou de Dieuleveult da lein ar Bleun-Brug

Aotrou 'n Eskob,
Aotrou Mêr,
Kenvroiz ker,

P'eo gwir e renkan, hervez ar c'hiz, dibuna eur ger bennak, da fin ar p'ed mat hon eus debret aman, e fell d'in lavaret va c'harantez doujus d'hon Eskob karet, an Aotrou Duparc, eskob Kemper ha Leon : karantez doujus eur c'hristen, da genta, na petra 'ta, hag ivez, karantez doujus Rener ar Bleun-Brug.

Aboe ar penn kenta, hag a-raok beza laket e penn ar Vreuriezh vrudet-se, em eus heuliet, bep bloaz, kouls lavaret, ar gouelioù kaer savet ganti e Leon, pe e Kerne, e Treger pe e Gwened. Hag atao hon Aotrou 'n Eskob a deurveze dont, d'an dervez diweza, da enori a-unan ganeomp, hor mamm garet Breiz-Izel.

O tont evelse, e tiskouez pegement e kar n'e ket hepken Breiz-Izel, met ivez ar Bleun-Brug hag e c'hell beza sur ne gavo en hon touez nemet tud hag o deus evitan doujans ha karantez.

Bennoz eta ha trugarez d'eoc'h, Aotrou 'n Eskob ; ouz ho kwelet en hon touez, hon devezo muioc'h a nerz da genderc'hel gand al labour omp staget gantan, da vat, hag a fell d'omp kas da benn, kousto pe gousto. Fellout a ra d'omp lakat ar Vretoned da garet muioc'h mui o Bro, ha dreist-holl, lakât ar mammou da zeski d'o bugale, yez kaer ar zent koz hon eus enoret en deizioù-man : ar brezoneg.

Pa zaver eun ti n'eo ket dre an doenn eo e vez staget gand al labour ; dre ar maen-diazez, dre an hini a laker douinna en douar hag a zougo an ti, en e bez, eo e stager : warnan eo e vezo savet ar mogerioù ha war ar reman, an doenn hag evit lakât an ti da veza brao da wellet, e vezo livet ha fichet kaer an dorioù hag ar prenestrou.

Ar brezoneg a zo, c'vel pa lavarfen, maen-diazez an deskadurez e Breiz ; n'eus ket unan kaletoc'h egetan evit sevel warnan palez lugernus an Deskadurez : dalc'homp eta d'hor brezoneg, gand a raimp. Evit diazeza mat ar yez e kalon ar bugel, eo ret d'ar vamm he deski d'ezan, war he barlenn ; pa 'z ay ar bugel, goudeze, d'ar skol, eo ret kenderc'hel da zeski d'ezan ar yez a zeskas d'ezan e vamm hag en doare-se e tevio da anaout gwelloc'h pegen kaer ha pegen dudius eo yez e vro ha n'en devezo ket a vez ouz her c'homz, eus an eil penn d'egile d'ar bed !

Dre ar brezoneg e tisko kals kentoc'h ha kals gwelloc'h an holl yezou all hag e savo e zeskadurez war ar roc'h hep par ma 'z eo ar brezoneg ha dont a ray, e gwirionez, da veza eun den desket dreist.

Ha p'emaon war deskadurez ar Brezoneg er skol, e rankan aman e'hoaz, meuli holl eskibien Breiz-Izel, da veza roet, n'eo ket hepken kuzul, met urz, da vistri-skol ar skolioù kristen da zeski, d'ar vugale, ar yez keltiek hag Istor Breiz. Ra deuiio an holl da zenti ouz an urziou-se, setu ar pezh a c'houlennan a greiz kalon.

Bretoned hag a zo bodet aman hizio, kan niverus, gwelit 'ta, gant pebez plijadur o deus an diavaezidi heuliet Gouelioù Bleun-Brug Rosko ; na ped anezo o deus poltrejet hon tud yaouank, paotred ha merc'hed ?

Perak ? Dre ma oant gwisket kaer, gwisket, dishenvel diouz giz Paris, gwisket e giz ar vro ! ar c'hiz wella hag ar c'hiz kaera !

Laouen oun o trugarekât aman, dirak an holl, an Aotrou Mêr hag an Aotrou Person, o deus roet kement a

harp hag o deus d'ar Bleun-Brug da c'hellout en em zigeri en o splannder war douar santel aochou Rosko.

Saludi a ran ivez, va mignon, an Aotrou Herve Le Grand, e bried hag o mab Albert, nied bihan d'an Tad Albert Le Grand, a zavas Buhez Sent Breiz, 300 vloaz a zo er bloaz-man. Enor d'ar Montroulezad brudet-se, a zo bet diskleriet e vuhez hag e labouriou, dec'h, gant kement a ouisiegez gand an Aotrou Kerbiriou.

Gant gouelioù evel ar re-man eo e tihuno ar Vretoned hag evelse hon tud koz hag a zo breman en nenv ne ruziint ket eus o bugale war an douar; meuleudi eta ha bennoz da gement hini a roas an dourn d'eomp d'o lakât da veza ker kaer :

Dac'homp sonj, dalc'homp da viken an envor
Eus gloarioù dispar hor c'hentadoù;
Ha n'eus fors pegeit e padfe Bro-Arvor
Na zilezomp biken o roudoù.

An A. DE DIEULEVEULT,
Rener ar Bleun-Brug.

Priz kenta ar brezegerezh :

YANN AL LAN, eus a VONTROULEZ.

Her gwelet a raer aman, seder, azezet war ar gador zero, — tresennou keltiek warni, — a zo bet kinniget d'ezan e Rosko, gand an Ao. ⁿ Eskop Duparc.

(Photo Galbrun).

Roll Prizioù Kenstrivadegou

☉☉☉☉ a Bleun Brug ☉☉☉☉

I. — KENSTRIVADEG AR C'HAN

KANERIEN A STROLLADOU

STROLLADOU 2 VOUEZ. — Kenta rummad : 1a Priz : Kastellin ; — 2. ar Folgoat.

Eil rummad : 1. Gwitalmeze ; — 2. ex-æquo : Ker-Ber ha Gwis-criff.

STROLLADOU 3 MOUEZ DISHENVEL. — Kenta rummad : ex-æquo, Gwis-criff ha Gwitalmeze.

Eil rummad : 1. Kastell-Paol ; — 2. Gwis-criff.

STROLLADOU 4 MOUEZ DISHENVEL : 1. Kelc'h keltiek Bro-Dreger ; 2. ex-æquo : Kastell-Paol ha Ker-Ber ; — 4. Gwis-criff.

KANERIEN A UNANOU

Soprani : 1. Mari Herri, ar Folgoat ; — 2. ex-æquo, M. Derrien Gwis-criff, ha Claire Nedelec, Kastell-Paol.

Gant gourc'hemennou ar varnerien : an dimezell Buttet, eus Gwiseny

Alto : 1. Jann ar Béc, Gwis-criff ; — 2. ex-æquo, Anna Bleunven ha Renea Kerrien.

Gourc'hemennou ar varnerien : Anna Jacopin, ar Folgoat.

Tenor : Fanch ar Rouz, Gwis-criff.

Baryton : Per Kadour, Gwitalmeze.

KANERIEN POBLEK

J. ar Rous, Gwis-criff ; Arzel, Gwitalmeze ; Bernadeta ha Tere-saik Lespagnol, eus Cleder (gant gourc'hemennou) ; Jan ar Moal ha Fanch Stephan, eus Kastell-Paol.

II. — KENSTRIVADEG AR BREZEGEREZ

Priz an Aotrou Duparc, eskob Kemper ha Leon : Yann al Lann, eus Montroulez.

Priz an A. Cogneau, eskob Thabraca : Jann ar Bour, eus Lan-nurvan

III. — KENSTRIVADEG

AN DISPLEGEREZ (Déclamation)

(Prizioù roet gant an Amiral Exelmans en hano ar Skolioù kristen)

1) Rummad ar vugale eus 6 betek 11 vloaz : 1. Albert Leost, Folgoat ; — 2. Marie-Louise Ozu ; Odette Kerigny, Folgoat ; — 4. Anna Briand, Folgoat ; Marie Cornec, Scrignac ; Jean Got, Madeleine Bozee, Annik Colin, Simone Le Fur, Marie Le Fur, Folgoat ; Louise Castel, Plouvorn ; — 11 Marie-Thérèse Lautrou, Scrignac.

2) Rummad ar vugale eus 12 betek 15 vloaz : 1. Denise Henry, eus Scrignac ; — 2. Madeleine Le Bras, Plouvorn ; — 3. Madeleine Crenn, Plouvorn ; — 4. Yvonne Breton, Plouvorn ; — 5. Adèle Scouarnec, Scrignac ; — 6. Marie Cornec, Scrignac ; — 7. Joseph Le Got, Folgoat ; — 8. Joseph Corre, Folgoat ; Fr. Floc'h, Gwitalmeze ; — 10. Y. Perrot, Gwitalmeze.

3) Rummad an displegerien etre 15 ha 18 vloaz : MERC'HEDE : 1. F. Prémel-Cabic, Plouneour-Trez ; — 2. Marie Herry, Folgoat ; — 3. Marie-Anne Jacopin, Folgoat ; — 4. Joséphine Jacopin, Folgoat. — PAOTRED : 1. Xavier Pédel, Guissény ; F. Arzel, Gwitalmeze ; Edmond Cochard, Guissény ; E. Perrot ; Y. Bars, Gwitalmeze.

IV. — LENNADEG

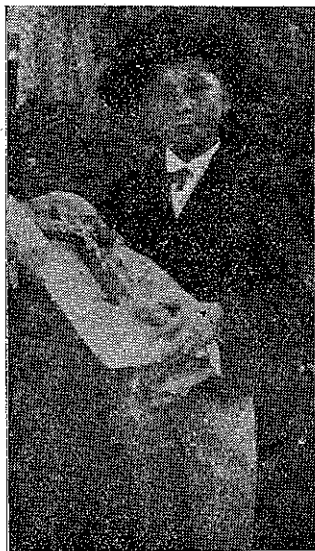
Jeanne Paugam, Plouvorn.

EMBANN A RAIMP ER MIZ A ZEU, ROLL GOUNIDEIEN
KENSTRIVADEG AL LENN, HA PENNADOU DIWARBENN
AR BLEUN-BRUG.

Ar Vugale e Kenstriva

1. — BERNADETA ha TERE-
ZAIK LESPAGNOL, eus
Celder, o kana gwerz ar
«BREURIG MARO».

2. — ALBERT LEOST, eus ar
Folgoat, a c'hounezas priz
kenat an displegadedeg, e rum-
mad ar vugale eus 6 betek
11 vloaz.

(Gweet a raer ema e briz
gant an).

degou ar Bleun-Brug

3. — DENISE HENRY, eus Séri-
gnac, (priz kenta an disple-
gadedeg e rummad ar vugale
eus 12 betek 15 vloaz), o tis-
plega barzonieg an Aotrou
Ernault : « AR GEFELE-
RIEN VIHAN ».

4. — MARI-LOEIZAIG OGOR,
eus ar Folgoat, a c'hounezas
eil priz an displegadedeg e
rummad ar vugale eus 6 be-
tek 11 vloaz.

(Gwelet a raer ema he friz
ganti : eur skeudenn eus
Santez Anna).

(Skeudennou « Feiz ha Breiz »).

C'hoar d'ar Vadalen

EUR pennadig a zo e lennen war « Groaz Paris », hanoioù tud èt da Anaoun. En o zouez o kaven hanoioù bet douget gand eskibien, gant beleien, gant tud hag a voe galloudus ha pinvidik, a-hed o zrezuz war an douar.

An hano-all-man a oa douget gant mamm eur misio-ner ha betek he fevar ugent vloaz ha tri bloaz ouzpenn e c'hede an deiz da welet eur wech c'hoaz dirazi, an hini a zouge war he barlenn gwechall; met ar maro ne lavar nemed eur wech e zonzj : Ema èt !

Leanezed o devoa roet en dro da Zoue, an ene o devoa bet digantan, ar galon vras en devoa laket en o c'hreiz hag o foulzas warzu truezioù hon traonienn : int-ivez a oa ehanet da vont.

Ha da ziweza, war ar rollou, e welen eun hano ; e-unan, dilezet, kouls lavaret, hag a c'houlenne, evel ar re all, aluzen eur bedennig kalonek, e paourentez ar Pur-gator : « Loeiza K....., 28 vloaz, Enez ar Venec'h, Morbihan. »

P'o lennen, eur beleg breizat, a oa eno ganen, eur beleg hag en deus, epad 16 vloaz, kaset da gement lec'h ma c'hellas, dre Baris ha war dro, gliz benniget ha nerzus e c'halloudou a veleg : « Ya ! emezan d'in, marvet eo, war am eus gwelet ; o ! hounnez a zeue cus a-bell ; buhez ar Vadalen eo he hini ha kement a nerz-kalon hag hi a gavas da zistrei war an hent mat. »

Ha klevet a ris penn-da-benn, penaos e treuzas ker buan ar bed-man.

Bugale an enezenn a zo, an darn vrasa anezo, peske-taerien ; tud sioul ha kredus ; ar baotred a vez noz-deiz, war vor, kouls lavaret, hag en tiegeziou dister a zoug an

enezenn, ar gwraze a luskell bugale niverus hag o gwel o kreski e doujans Doue hag e karantez o c'herent ; en unan eus an tiegeziou-se e oa ganet Loeiza.

Avel ar vuhez kristen a c'houezas abred e gouelioù he bagig, hag hep poan, na droug, he c'hase warzu Doue. Gant merc'hedigoù he farrez, e taremprade ar skol gristen ha betek he daouzek vloaz ez ae, fur ha sentus, dre an hent mat ganto. Echu ganti he amzer-skol, e chomas er gêr da zikour he zud. Ar moriou a zo treiz da verdead, hor bro, dreist-holl da vugale aberioù ar Morbihan a ya a-bell da glask pesked ; distrei a rae alies an tad, gant rouejou gwall freuzet ha daouarn e vugale, daoust ma oant niverus ha kalet ouz, ar boan, n'edont ket re en holl, evid o c'hempenn.

Loeiza a boanie.

Deuet brasoc'hik, o vont war he seitek vloaz, e treuze ar mor, gant he mamm, evit mont d'ar marc'had, bep-pemzek dez : eno, siouaz, eo e kavas penn an hent her c'hasas da goll. Eul lunvez vintin e oa en em gavet, war leuren ar marc'had ; he-unan penn edo, en dervez-se : red e oa bet d'he mamm chom er gêr, wardro he bugel kosa, a oa staget gand an dreo ; en hanv edod, hag eur pennad a oa e rede dre ar vro paotred PARIS, denet da glask èr welloc'h d'o skevent, en hor Breiz venniget, a damallont, koulskoude, da veza re c'houez evito, hag a wadont war bep gwazienn, dreist-holl war ar re wella : ar feiz, ar yez, ar frankiz hag ar c'hlanded !

Eun tammig aotrou a veze, dre eno, bep tro ma veze marc'had ; gwelet en devoa meur a dro Loeiza ; sebezet e oa chomet dirak gened ar plac'hig. Doue, c'houi oar, gand e c'hlanded e kalon ar bugel, a laka evel eun tammig eus E Gaerder d'Ezan E-unan, e lagadig E grouadur.

O welet merc'h hon enezennou oc'h ober he marc'had, e oa deuet fizians d'ezan da c'hounid arc'hant, dre e labour, du-hont, e PARIS, e vro. Hag e kinnigas da Loeiza mont d'e heul, da boania, eun tamm, evit gounid arc'hant ha beza eurus : « PARIS a zo kaer, emezan ; eno an holl a boagn a-gevred hag a oar brao bras, lodenna ivez, ken etrezo, o fijadurioù ; arc'hant bras a

c'hounezi d'az ker-nt paour o deus kement a ezomm; m'o c'hares, eo red d'it dont. »

Hag hoz Breizadez paour gaud an youl lakaat eursted en ti-soul, hag eur guchennig arc'hant en he fodig-espenn, a asantas; sina a reas dilezel he c'horn-douar, evit dek vloaz, war eun taol.

Na gwasa fazi !

Kenta mell eur jadenn spontus, eur jadenn bounner, edo o paouez staga ouz he zzeid.

P'en em gavas er gêr, e kontas he eursted; dallet he-unan, e tallas, hep her gouzout, ar re a venne lakaat eurus hag eur miz goude edo e ifern PARIS.

An amzeriou kenta a voe seder a-walc'h; met, a-nebeudou, siouaz, he mestr a verke d'ez i alc'houez ar plijaduriou difennet. Pazenn dre bazenn, e tiskenn, hep sonjal, den d'he bleina, den d'he sevel; bannou ruhezec heol ar feiz, a welc'd o vervel enni, tamm ha tamm; eur bloaz diwezatoch, e korniu-tro ar strêjou tenval, ar plac'h divezet a c'hortoze kement hini a dremene, da ginnig d'ezan he c'horf da blijadur ha da c'houlenn digantan priz he enor !

Kollet he feiz, kollet he frankiz, kollet he glanded, ne zaleas ket da goll he yec'hed, oc'h en em rei bep noz, d'ar pec'hejou lous ha mezus ha pa deuas ar beleg a gomze anezi d'in, d'he anaout, Loeiza a oa e ti Leanezed Sant Lazar; eno e ranne gant 300 bennak eus he c'hen-vroadez anken ar buhezioù diskaret, o c'hortoz pare da vezusa klenved a c'hell taga mab-den. Na feiz d'he frealzi, na fizians da wellaat, na karantiz, nak anaoudegez vat d'al Leanezed a veze war he zro.....

Daou vloaz a dremenas! A-nebeudou tan ar feiz a grogas a-nevez. Ar beleg a c'hellas, a-zindan tri bloaz, pe wardro, he gwelet o tistrei da vat, ouz Doue; krenfo-c'hik ec'h en em gavas; grêt e voe d'ez i buan distri d'he enezenn; met, klenvejou, evel he hini, ne bareont morse da vat.

Loeiza a rankas distrei da Wened da welet hag eur wellaenn bennak all a vije gallet degas enni; eno, eo mar-

vet, evel eur zantez hag e douar roc'hellek he enezenn goz; he c'horf, ken stlabezet gwechall gant hudurnez PARIS, ken glan breman, diwar douveier ar c'heuz ha daelou ar Rann-galon, a brezeg da vugale ar Vro eo PARIS, LAZEREZ HON TUD, MOUGEREZ HOR FEIZ, GWASKEREZ HOR FRANKIZ HA SAOTREREZ HOR GLANTED.

TURZUNELL BREIZ, O.M.I.

Ar pennad-man a oa bet savet gant an Aotrou Mikael a Rusunan, evit beza moulet e « Feiz ha Breiz » miz eost; merket e oa warnan e tlee beza kaset da Scignac, abenn ar 15 a viz gouere; n'hellas ket hen ober, siouaz, hag e vamm baour eo her greas en e lec'h; ra vezo miret ar pennad-man gant hon hol lennerien, evel Testamant eur skrivagner yaouank hag a garie e vro dreist pep hini hag e Zoue dreist pep tra !

An Ao. STEPHAN,
Rener Bleun-Brug Rosko.

Perig hag Azilis

EO, eo, Fanchig a yel da veleg ! Breman end-eün, goude an east, e kemero hent ar c'hloerdi, ha, gant gras Doue ha pedennou ar re c'gar, e chomo fidel d'e vakasion. Kaer o deus an teodou fall klask abeg emman, e chom direbech, ha ne ra ket fors evit klevet ar chas oc'h harzal ! Ma vez gwelet alies o tiviza ouz Soazig, an eil da Azilis, ez an da ziskleria deoc'h eo abalamour d'en em harpa an eil egile; n'eus mignouniach ebet etrezo, nemed an dra-ze : o daou int galvet gant Jezuz da vont d'e-heuilh.

Soazig a zo trizek vloaz, hag abaoe ma 'z eus anezñ n'he deus bet nemed eur zonj : mont da leanez evel c'hoar he mamm. Eur bôtrez eo ha n'he deus morse sellet ouz ar mellezour; pa glev eur ger divalo bennaek e tro he c'hein, pe e tiskouez he displijadur en eun doare all; pempbloaz eo kosoc'h Fanchig egeti, ha n'he deus bet digantan nemed aliou mat; diwarnan he deus kemeret ar pleg da vont, bep miz, da govez ha da gomunia; da walc'hi he daouarn a-raok staga gant he Fater, d'en em gempenn de-reat da vont d'an iliz, rak n'eo ket doujus mont da gomz ouz eun Aotrou bras gant daouarn lous ha dilhad diskempenn, ha n'eus den ken uhel hag an Aotrou Doue ! Desket he deus gantan derc'hel disklabez he c'halon hag uhel he spred, kinnig da Zoue he foaniou hag he labour pemdeziek :

— Te, emezi, a vezo beleget araok ma 'z in eus ar gêr; ped evidon, neuze, ma chomain start war va zreid, d'ober youl Doue epad va buhez.

Ya, an daou-ze, a gav d'in, a zo dibabet da veza hollen an douar, da viret ouz ar vreïnadurez da zont war-raok, ouz an diaoul da veza ken lorc'hus, ha da jacha war

o lorc'h, dre o buhez santel, eur maread Bretoned yaouank. Hag eurus eo o zud !

**

Met, ne vez ket galvet an holl da vont d'ar c'houenjou ha d'ar c'hloerdiou ! Araok ma 'z ay Fanchig ha Soazig gand o hent kaer ha striz, o deus friko da gaout !

Mab Oliv a zo o vont gant Nonik, ar gosa da Azilis; an diou vamm a zo bet ous va fedi dilun da bardaez. D'ar Stang ez ay an dud nevez, an drederenn a vo roet d'ezo; met Azilis a zeue an dour en he daoulagad o lavaret hano eus an disparti etre he merc'h hag hi !

— Mat eo Nônik da labourat, emezi, eur plac'h yaouank fur ha sentus eo, eur vaouez a benn e vezo ! hag a-benn ma vezo gouest Soazig d'ober kement hag he c'hoar; da veza dudi va c'halon ha diskuiz va c'horf, e lavaro kenavo d'he zud evit mont da zervicha Doue, meoar e pe lec'h ! Met Hen eo ar Mestr, Hen a oar petra 'zo mat d'eomp !

Azilis a zo eur gristenez vat; savet he deus eun toul-lad a vugale, o savet he deus evit Doue, ha ne gav ket diaes e welet o tont da c'houlenn ar pezh a zo d'ezan; met, tener eo he c'halon a vamm. N'eo ket souezus e kavfe kalet an disparti.

Daou vab pôtr yaouank he deus c'hoaz, hag a fell d'ezo bale war roudou o zad; plijout a ra ar gêr d'ezo, ar gêr hag al labour. Douar Breiz a zo touellus; sevel a ra dioutan eun aezenn a ya beteg ar galon, hag a lakae vugale d'e garet en eun doare gwirion ! Brevet e vez o izili; poania reont noz-deiz warnan, kouls lavaret; met, seulvui ma poanont gantan, seul c'houekoe'h e vez o c'harantez en e genver. Ar garantez nerzus-ze eo a ra ar gouennou krenv ha dispount, gant ma vez reizet gant karantez Doue.

Pôtrez Perig hag Azilis a lavar evel hor re gouz :

Hon Doue a garomp

Hor yez a viromp,

Hon douar a zalc'romp.

Buhez Ferig hag Azilis n'eo ket echu, met kimiada rankomp diouto, hag abarz klaza ar pennad-skrid-man e ve brao d'eomp lavaret d'hol lennerien petra eo feuet hor mignoned all da veza :

Gwaz Ujeni, ar vamm lezirek, a zo maro ! Paour kêz Charlou ! D'ober eun dro chase oa aet, da zul araok ar bloaz nevez, ha, pa ne deue ket d'ar gêr diouz an noz, e loc'has e wreg hag e vugale d'e glask. Siouaz, en eur c'hoad e voe kavet e gorf, e gi koz gourvezet en e gichen ! Ujeni a ouelas dourek. Euni tammik eo furaet he fenn abaoe, evelato ! Eur mab d'ezi a zo soudard, egile a zo aet en eul leandi..., gwell a-ze ma chom eno ! Charlou, sklêr eo, a zo marvet gand an displijadur : eur vaouez diempenn en devoa bet ; an Aotrou Doue en de-vezo bet truez outan !

Bugale Oliv, avat, a zo savet mat : ar bôtred a zo en emgleo katolik, ar pôtrezed ive ; ar yaouanka nemed unan eus ar bôtred a zo er skol gristen, e Landerne ; klevet em eus ez oa en em laket etouez pôtrez « Gwenn ha Du » ! ha ne vijen ket souezet, rak mab Oliv en deus ijin ha da c'hoari troiou kamm n'en deus ket e bar.

Ha Tonton Hamonig ? Goude beza kontet meur a varvailh kaer c'hoaz, en deus rentet e ene da Zoue ! Ar re a dlee kaout e beadra, war e lerc'h, a lavare : « Piz 'oa ; hennez en deus berniet arc'hant en eun tu bennak ! War e droad atao, pa 'ze a d'al l.c'h-ma-lec'h ! ne brene nentra evitan : eur c'horniad heb an amzer hag echu ! » Skrab a vije, goude e varo, a gave d'ezo, ha, padal, n'eus bet ger ebed ! ar pezh en devoa bet digand e dud, en deus lezet d'e nied, met ar pezh a oa gounezet gantan, pansion hag all, a roe holl d'ar paour ha d'an oberou mat ! Mil lur en deus sinet da Fanchig da gana servichou evit repoz e ene, pa vezo beleg, ha d'an 10 a viz eost, gant tourmant sant Lorans, ez eo nijet e ene d'ar baradoz.

Tud diwar ar maez, kemerit skouer diwar ar priedjou kristen hon eus ho laket da anaout : pedit ha labourit ; karit ho micher gaer, ar vicher a dosta ar muiaous an Aotrou Doue ; karit ho touar hag ho pro, savit eur marc'ad a vugale ; ar boued ne vanko ket d'ezo, rak douar Breiz a zo brokus d'an neb e gar ! hag en ho tiegeziou, ra blijo gant Mestr ar park dibaba eosterien ; ra zavo, e Breiz, evel kent, beleien ha leanezed !

TINTIN ANNA.

AR GWENAENNOU

Lod o deus graet a bep seurt evid en em zizober eus gwenaennoù a zave war o daouarn, evel radenn en eur c'hoad. Ober a c'hellont c'hoaz an esa eus al louzeier a verkan aman warlerc'h :

I. Lakat, epad eiz dervez, kroc'hen eun aval-sitrons da drempa e tri-ugent gramm gwin-êgr, ha gwalc'hi, diouz wech bemdez, ar gwenaennoù gand ar c'hemmesk-ze ; abenn eur pennad e tistagint ;

II. Lakat, bemdez, epad pemzek dervez, eun tamm soaon du war eun tammik « fianell » ha dere'hel ar palastr-ze noz-deiz, war an daouarn, ma c'heller ; skrabat, da c'houde, da zistaga ar gwenaennoù ;

III. Kleuza eun toull en eur penn-ognon, ha lakat holer rous leun an toull ; pa vo teuzet an holer, frota an daouarn gand ar penn-ognon sall, goude beza trouc'het eun nbeudig, ar gwenaennoù ;

IV. Ober ar c'hemmesk-man : poultr da denna, uzuilh diouz ar siminal ha gwin-êgr kement ha kement, ha frota alies ouz an daouarn ;

V. Lakat, alies ive, laez-sklerig, pe dourenn roz-sinkl (« souci » e galleg) ;

VI. Lakat eun tamm maen-sklient en tan, da ludua ; e zrailha, e bullui gwella ma c'heller ha pa vo aet e bleud, e gemmeska gant gwin-êgr, evel aoza yod.

Paul Ar Riouallon.

Vakansou...

An Ao. Bimbochet, eus bourc'hiz eus a Paris, a deu da ober eun tamm tro e Breiz-Izel. Kavet en deus lojeiz, en eur c'hornig didrouz eus a Venez-Are, e ti Gaour ar C'herneo.

Dal ma voe digouezet, Bimbochet a fellas d'ezan ober eur valeadenn. « Ma kirit, ez in ganeoc'h ; eme Gaour d'ezan ? — Pe u'h, gouest a-walc'h oun d'en em denna va-unan, dre ho hentchou bihan. Eus a Paris e teuan, tudou keiz », a respontas gant lorc'h hon Aotrou.

Met, kaer a voe e c'hortoz goudeze, ne deue mui ne dro... Poent koania a oa ha Bimbochet ebet. Hon ozac'h hag e bried a oa nec'het. Petra oa deut da veza o Farizian ?

Kaour, 'benn ar fin, a yeas d'e gask, gand e zaougi. Mont a reas warzu ar ster, gand aon na vije kouezet ebarz !

Va Doue, ha petra, gav d'eoc'h a gavas eno ? Disheolier an Ao. Bimbochet war an dour. Hopal a reas, met den ne respontas.

Ha pelloc'h, e kavas e dok plouz. En taol-man, hor paourkaez Kaour a voe strafuilhet holl.

Buan, a gerzas d'ar gêr, an tok hag an disheolier gantan, evid o diskouez d'e hini goz....

Hep koll tamm amzer ebet, o chom da zellet ouz an traou-se, e klaskjont o amezeien evid o sikour da zineiza an Ao. Bimbochet, beuzet mar-teze ?

Met, setu e gwirionez an darvoud... fentuz kentoc'h, a oa em gavet gand ar Parizian : O treuzi eur prad e tigouezas gand eur vuoc'h, a zelle du outan.

an aotrou Bimbochet

Souden houma a fringas.... Hor denchentil ivez, a dec'has raktal, en eur lezel gant ar vioc'h e zisheolier hag e dok.

Pignat a reas en eur wezenn.... Met ar vioc'h daonet-se a chome, e kichen, da c'hortoz ken ma vije diskennet hon Aotrou.

Heman e c'hellit kredi, a chomas war e skourr, kement a aon en devoa da veza dispennet gand ar vioc'h.

Erfin houma, skuiz, a dec'has. Met arru e oa an noz, pa c'hellas ar paourkaez Bimbochet diskenn eus e wezenn....

Ha nebeut amzer goude, Kaour hag e dud a zigouezas. Daoust m'en devoa mez, ar Parizian roget e vragou ha blonset e feskenno, a rankas kont a d'ezo pe seurt abadenn a oa digouezet gantan.

Met adalek an deiz-ze, ne veze ket kement a vrabanse rez hag ar ardou gantan.

Eun azen en devoa c'hoant da ziskouez d'e vignoned ouie kana ! (Skeudenn « Cymru'r Plant »).

Klenved ar c'henou hag an dent

L. LAPIQUONNE SUCCESEUR DE
L. JEZÉQUEL

Tenner dent

Loreet gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent hep poan hag a laka dent nevez, war aour
ha war gaoutchouk, hervez ar skouerion diveza
Gwarantisa a ra e labour

RESEO A RA :

Bep Lun, e **LESNEVEN**, Hôtel Le Roux, ha bep Sadorn, e
BRASPARTS hag er **FAOU**. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo
digor e Brest, 4, passage Saint Martin, aboue eur beteg kreisteiz, ha da
2 eur beteg 6 eur. *Téléphone 0-16*

Ti koz L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

... Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en
HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa
e mouchouerou ha tavancherou brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

*Dioc'h ar galite an ti-man a verz gwelloc'h-marc'had
 eget neus forz pehini all.*

Eun eskompt a UGENT REAL DRE GANT a vez roët
e marc'hadourez, ha DEK DRE GANT d'ar familhou ni-
verus diwar diskouez o c'hartenn.

FEIZ HA BREIZ

HON TAD SANTEL AR PAB
hag an dispac'h er Spagn

H OR Zalver Jezuz-Krist en deus diskleriet e vije e Iliz
gwallgaset a-hed ar c'hantvejou, rak-se n'hon eus
ket a dro da veza souezet pa zeu enebourien an eneoù
d'ooer d'ezi eur brezel kriz.

Koulskoude n'eo ket bet biskoaz marteze ker gwas-
ket hag hirio ha ranna a ra hor c'halon pa welomp petra
a dremen er Meksig, er Russi, en Alamagn, er Spagn.

Kounnar Satan hag e vevelien a bouez dreist holl war
bro Spagn hag an daelou a zeu da c'hlebia hon daoulagad
pa glevomp hano eus al lazerez hag ar vuntrevez a sko
hor breudeur en tu all da veneziou ar Pirene.

Breman eo sklêr d'an holl pebez gwalenn euzus eo
ar C'homunism. Hon Tad Santel ar Pab en deus hel la-
varet d'eomp meur a dro. Eur wech muioc'h en deus hen
embannet p'en deus digemeret er Vatikan d'ar 14 a viz
gwengolo 500 beleg, lean ha laik spagnol diredet d'an Itali
araok dispac'herien o bro; bleziet e oant gand eskibien
Urgel, Vich, Tortosa ha Kartagen.

Dirazo hon Tad Santel a reas eur brezegenn a bouez
bras. « Rankout a rafemp, emezan, war eun dro, gouela
war ar c'haonv iskis hor sko en donna eus hor c'halon
ha kana eur ganaouenn a veuleudi gand al levezeg dispar
a ra d'eomp tridal. »

MEULEUDI DA VERZERIENAR SPAGN

Beleien ha katoliked ar
Spagn a ziskouez eun ne-z-
kalon dudiuz dindan tōliou

yut enebourien an Iliz. Laouen int da c'houzanv evid Hor
Zalver Jezuz-Krist. Setu perak Hon Tad Santel, gant
komzou c'houek, a veul ar Spagnoled bodet en dro d'ezan.

« C'houi a zo aman, o Bugale meurbet karet, evit la-
varout d'eomp an drubuilh vras oc'h deuet anezi; dougen
a rit ar merkou anat eus an drubuilh-ze en ho komzou ha
war gement tra a zo d'eoec'h; merkou eus ar stourmad
bras a boaniou ho peus diwasket, oc'h en em rei evelse da
welout d'hon daoulagad ha dirag ar bed a-bez.

« C'houi hag a zo bet diframmet diouzoc'h pep tra,
c'houi hag a zo bet redet war ho lerc'h ha klasket evit
beza lakêt d'ar maro, er c'hêriou hag er c'hêriadennou,
e tiez an dud hag e hentchou distro ar menezioù, — tao-
lenn henvel ouz an hini a wele an Abostol gant dudi, gand
eun dudi ker bras ma strinke d'ar bed ar gomz kaer-man,
n'oa ket din ar bed da zougen bugale ker mat, — dont a
rit da lavarout d'eomp ho levenez da veza bet barnet
din, evel an ebestel kenta, da c'houzanv evid ano Jezuz. »

Hag hon Tad Santel d'o meuli da veza bet ker bras,
ker kalonek, ker karantek evit Jezuz, e kreiz ar c'hrisa
poaniou, da veuli kement hini a ziwask dre ar bed poan
evit gloar Doue. E kichen eun daolenn kel lugernus ha
ker c'houek da galon eur c'hristen, e weler eun daolenn
all, skrijus meurbet.

**

DAELOU
WAR AN DISMANTROU

Goude beza meulet ar sked
a strink diouto vertuzioù ar
verzerien, Pi XI a ra d'eomp

sellout ouz an dismantrou euzus a zo evel en em ledet war
ar Spagn dre grabanou fallakr ar gomunisted.

« Kement a zo da uhela etouez an dud, emezan, ke-
ment a zo da dosta da Zoue, tud, urzioù ha traou sakr,

tenzorioù a dalvoudegez hep muzul a feiz, a beoc'h kris-
ten...., relegou santel meurbet, brasder, santelez ha labour
madoberus buhezioù gouestlet penn-da-benn d'ar relijion,
d'ar ouiziegezh, d'ar garantez, tud savet uhel en urzioù
sakr, eskibien ha beleien, gwerc'hezved sakr, lalked a bep
stad hag a bep renk, bleo gwenn din a zoujans, bleunvenn
genta ar vuhez ha zoken sioulder bras ha sakr ar beziou,
pep tra a zo bet taget, diskaret, dismantrout en doare ar
mezusa hag ar gouesa....

« Ha dreist an trouz-se ha stokadennou yut eur
gouennar divuzul, a-dreuz an tan gwall hag al lazerezh, eur
vouez hag a gas dre ar bed ar c'helou milliget : « Ar
breudeur o deus lazet o breudeur!... »

« Lavaret ez eus bet ez eo gwad eun den hepken
skuilhet gant dourn eur breur d'ezan, ez eo ar gwad-ze re
evid an holl gantvejou hag evid an douar a-bez; met pe-
tra lavarout dirak breudeur oc'h en em laza heb ehan her-
vez ar c'helou a glevomp ? »

**

AR GASONI MILLIGETENEB D'AN ILIZA HAD FREUZ HA REUZ

Ar freuz a ziskar an dud
hag an traou santel a zo
deuet eus an ifern.

« Lavaret e ve, eme hon
Tad Santel, e ve dre Zatan c'houezet, ha krenvoc'h er
Spagn, an tan-ze a gasoni hag a zispac'h krisoc'h evid an
Iliz hag ar relijion gatolik, hervez komzou o enebourien
o-unan, rak n'eus nemet an Iliz hag a c'hellfe evit mat
herzel ouz ar galloud-ze dijadennet en deus diskouezet
meur a wech petra eo hag en deus roet e vuzul o klaski
diskar kement a zo a urz vat, eus ar Russi d'ar Chin, eus
ar Meksig d'an Amerig Izela hag o klask skignañ e pep
lec'h, arak hag en hevelep amzer, menozioù fall evit gou-
nit buan ha buan ar bed a-bez.

« Setu aze frouez ar menozioù diskiant-ze ha dis-
mantrus, a zeu, goude beza touellet ha laket da virvi ka-

lonou an dud a strolladou, d'o armi ha d'o strinka a enep kement urz savet gand an dud ha gand Doue. Ar pez a em em gavo hep mar, digaset gand eun nerz na c'heller-diarbeun, hag en eur c'hiz kalz gwasoc'h ha war eun dachenn kalz ledanoc'h ma kendalc'h, dre fals froudennou ha dre fals gounidegez, dre warizi, dre an aked da glask o feadra o unan hepken, kement hini en deus an deverman, da jom hep kregi er benveg a dle hon difenn. »

Hag hon Tad Santel da lavarout zoken ez eus daleet re da stourm ouz enebourien an dud hag ar broiou, ouz enebourien an Iliz. An traou ken truezus a dremen er Spagn a ziskouez anat pegement ez eo poent d'ar gouarnamantchou din eus an hano-ze, pegement ez eo poent da bep hini ac'hanomp stourm ouz fals kredennou ar gomunisted hag o skuba diwar ar bed ma ne fell ket d'eomp gwelout o vont d'an traon, ha ni zoken ganto, kement a zo mat, kement a zo kaer ha kement a zo santel. Poagnomp eta eus hor gwella da zouara falskredenn ar gasoni embannet gand ar C'homunism diaoulek oc'h ober da lezenn dudius ar garantez skedi muioc'h mui dre ar bed.

« E lec'h ma raer brezel d'an Iliz, eme Bi XI c'hoaz, e sikourer pôted ar freuz hag e roer an doñrn da Zatan. Pegen kablus int eta an dud hag ar gouarnamantchou a vir ouz an Iliz da ober he labour a zantelez hag a zilvidigez, o ren eur vuhez a ya a eneb he c'helennadurez, o tifenn outi da vont daved ar familh, ar yaouankizou, ar bobl, o virout ouz he c'hazetennou hag he c'helaouennou d'en em skignañ epad ma skoazeller ar re a zil en eueou ampoezoun ar fals kredennou hag ar youlou divergont! »

**

AN TAD SANTEL

A RO E VENNOZ HAG A BED

Goude beza en em frealzet eur wech c'hoaz o sonjal pegement ar Spagnoled a zo stag ouz Jezuz hag e Iliz, Pi XI a lavar : « D'ar bobl-ze ker mat ha ker fidel, d'ar Spagn a-bez, ker karet ha ker bras he deus gouzanvet kement, ez a hag e

fell en em gaout hor Bennoz, evel ma 'z a ive ha ma yelo hor pedenn pemdeziek, ken ma reno penn-da-tenn warni, hag evit mat, al levenez hag ar peoc'h. »

Benniga a ra, araog holl, ar re a stourm, gand eur goustians eeun, evit difenn ha mirout gwirioù Doue hag ar relijion.

An Tad Santel ne ankounac'ha ket kennebeut e vugale o deus troet kein d'ar mad ha d'ar wirionez hag a wallgas Jezuz en e ziskibien. Leun a garantez evito, e ped evit ma tenint en dro war hent ar wirionez hag ar furnez.

En amzer arneok e vevomp enni, en em stardomp en dro d'hon Tad Santel, hag evel dan dre hor c'homzou hag hon oberou, stourmomp kalonek ouz fals kredennou ar c'homunism ; evel dan ive, pedomp vid an dud reuzeudik a zo touellet ha gounezet ganto evit ma kavint en hor c'hichen hent ar wirionez hag an eürusted.

Renan PENNAOUER.

Digeri an daoulagad

I. — PETRA RA AR GOMUNISTED ?

DIES eo kaout eun amzer all hag a ve ken tenval ar goabrenn enni eget an amzer ma vevomp breman.

An arne n'eman ket en oabl met e kalonou eur rumm dud, hanvet **komunisted**, hag o deus touet lakaat, en holl broiou, ar freuz hag an dispac'h.

Abaoe an amzeriou ma sailhas pobladoù gouez an Hanter-noz war an Europ, n'eus bet biskoaz kement a ezomm da grena evit an urz vat hag ar relijion.

Ar pez a glask ar **gomunisted** e chench doare d'ar bed, diskar ar bed koz, ha sevel war e zismantroù eur bed nevez hag a ray eur baradoz eus an douar....

Isignus kenan int evit lakaat an dud da zével a-du ganto.

Er prezegenou a reont, dreist-holl e-touez ar viche-rourien, er paperiou a skignont, a vriadou, e pep korn eus ar vro, ne ehanont da lavaret sorc'hennou evel ar re-man : « Ar bed, evel m'eman a zo renket fall ha gouarnet fal-loc'h c'hoaz. N'eus ennan, na justis, na lealded, epad ma ne vank netra da lod, darn eus an dud a zo er boan hag er baourentez.... » « Kement-se, emezo, ne c'hell ket padout. Ni a fell d'eomp diazeza gwelloc'h an traou : en defe pep hini keit ha keit a vara, a arc'hant, a li-berte.... etc. »

Ha gant komzou evelse, troet brao, ar **gomunisted** a zo deuet a-benn da c'hounit ha da douella eur bern tud hag a zo prest evit an taolioù gwas. En o arme hag a ya war gresk, a zeiz da zeiz, e kaver, mesk-ha-mesk, an

dud dizkr ha dizoue hag ive, siouaz, kalz tud onest, hag a zo dallet gant ar promesaou kaer a vez grêt d'ezo. Rak, ret eo lavaret, abaoe nevez 'zo, e kuzont o memmoziou trubard enep ar relijion evit chacha ar gatoliked da vale ganto. Eno eman an danjer hirio.

M'o deus isign evit prezeg ha touelli an dud, ar **gomunisted** o deus ive kalon evit kas o labour war araok. Hag aman nag e teufe da fazia ar re a gredfe, n'eus en o zouez nemet lamponed ha pennou fall. N'eus ket eur rumm dud all hag a gemerfe, e gwirionez, kement a boan evit labourat.

Siouaz, nag a skol ne rafent ket d'eomp-ni. En deiz, m'hon defe, ni **katoliked**, eun niver ker bras a dud yaouank, evel a dud en oad, prest da vont, aman hag a-hont, da skigna hor c'hazetennou, hag o deus ar **gomunisted**, neuze ive e parfe ar sklerijenn a-zioc'h ar sperejou. En deiz ha ma rofe ar **gatoliked** kement a arc'hant evit harpa an oberiou kristen, ha ma ro ar **gomunisted** evit skora o oberiou, neuze e vefe ive chenchamant en hon touez. An deiz ha ma sonjimp, deiz ha noz, penaos gounit eneoù hor breudeur dianket d'ar gwir feiz, evel ma sonj ar **gomunisted**, deiz ha noz, penaos e c'hounezint an dud d'o c'hredennou, neuze ne vefe mui a ezomm da chench doare d'ar bed, rak ar peoc'h, al lealded a renfe ennan.

Ar benveg brasa ha galloudusa o deus ar **gomunisted** etre o daouarn evit kas o labour war araok eo o c'hazetenn « L'Humanité » a vez gwerzet anezi 750.000 bendez, ar pez a zo strafuilhus. Ha c'houi gav d'eoc'h, eo nevezentiuoù diskiant, keleier goulo, eo a zo enni ? Pell diouz eno. Kazetenn all ebet hag a rofe nebeutoc'h a blas d'an torfejou ha d'an traou diboell a gaver ker stank e kazetennou lennet gant ar **gatoliked**. Kazetenn ar **gomunisted** a glask, dreist pep tra, kelenn, sklerijenna, startaat sperejou e lennerien ha setu perak ive e ra anezo mignoned hag ebestel....

II. — PETRA DLE OBER AR GATOLIKED ?

Dirag ar gomunisted a weler bemdez o niver hag o nerz o vont war gresk, hon dever d'eomp-ni, a deu ive da veza skleroc'h sklera. Ret eo d'eomp en em starda dindan banniel an **Unvaniez katolik** ha poania, pep hini, en e stad, da zispenn labour ar gomunisted. Rak komunisted ha katoliked n'int ket grêt evit en em glevet, daoust d'ezo da redet, an eil rumm, koulz hag egile, war-lerc'h an eurusted. Ar gomunisted a glask eurusted ar bed-man hepken, hag evit he zizout, int prest da vresa pep gwir, ha da hada, dre holl, ar gasoni, al laeronsi hag al laze-rez. Evit eur seur tlavour, ar gatoliked ne c'hellint morse rei an dourn da eur rumm dud hag a zo enebourien da beb eurusted gwirion.

Ouspenn, e kement ha ma 'z eo talvoudus evit eurusted ar bed all, ar gatoliked a dle poania ive da glask eurusted ar bed-man. Kalz re, siouaz, a dud a boan a zo war an douar, n'eus ket a-walc'h a justis nag a lealded, meur a dra a zo da chench e lezennou ar vro hag ive en hor gi-ziou. N'heller ket hen nac'h.

An den a zo bet krouet evit an eurusted hag ar justis, hag ar pezh a ra nerz ar **gomunisted**, eo o deus gouezet rei da gredi en-dro d'ezo, eo i hepken a c'hell lakaat an eurusted hag ar justis-se da ren war an douar.

Setu perak, er stad m'eman breman ar sperejou, ar **gomunisted** ne c'hellont beza trec'het nemet gant ar **gatoliked**. Istor ar bed a deu da veza eur brezel etre an eil rumm hag egile.

Pe an dud a yelo da heul ar **gomunisted**, evit klask hepken madou bresk an douar ; pe evel Hor Salver, en dezert, e troint kein d'an toueller, o kompren ez eus en tu all, uheloc'h ha kaeroc'h, goest da garga kalon eun den krouet henvel ouz Doue ?

Holl e ouezomp, ni **katoliked**, pegen goullo eo kredennou ar **gomunisted** e kichen hor c'hredennou d'eomp-ni ;

daoust da ze, na pegen aonik, na pegen lezirek e chomomp evit o rei da anaout en-dro d'eomp hag evit o lakaat da dalvezout.

Kement a c'hoanta kaout ar vicherourien, al labourerien, hervez al lealded hag ar justis, hag a ginnig d'ezo ar gomunisted hirio, an **Iliz**, dre vouez ar **Pabed**, n'he deus ket ehanet d'her goulemn evito, abaoe hanter kant vloaz 'zo.

Ma vije bet selaoet gant kalz **katoliked**, an darn vras eus al labourerien ne vijent ket hirio en em roet korf hag ene d'ar **gomunisted**, evel ma 'z int.

An hent a zo sklêr evidomp. Bet hon deus da wellaat hor buhez, da veza en-dro d'eomp testou gwirion Hor Zalver Jezus-Krist. Bet hon deus ive, hervez hor stad hag hor galloud da lakaat muioc'h a justis, a lealded e-touez hor c'henvroiz, hon amezeien. Bet hon deus erfin da ziskouez d'an holl dud a boan, e klask an **Iliz** o eurusted, nann dre ar brezel etre ar re baour hag ar re binvidik, met dre heuilh gwelloc'h lezenn ha spered an **Aviel**. E lezenn an **Aviel** heuliet mat eo eman dor an eurusted evit ar bed-man hag ar bed all.

L. B.

D'an Ael mat

O ! nag ho karan va Ael mat,
Nag eo gwir ho trugarekaat
Mirer e vugale d'an Tad.

Ael mat, va ene start o meul,
Pazenn dre bazenn, dre ar skeul
Fellout 'ra d'in pignat d'hoc'h heul.

Bezit ganen a zehou, a gleiz,
Va harpit da argas ar bleiz
A furch dalc'hmat da gaout e breiz.

War ho tiouaskell pa vez red
Va dibradit a-us d'ar Bed
En e fank, grit na zaotrin ket.

War hent ar c'hlanded hag ar gwir
Mirit ho pugel pell hag hir
Divrall ha didor, koulz ha dir.

Dre wenojennou ar re zant
Grit d'in bale laouen ha drant
Evel ma reas meur a gant.

Deiziou seder, deiziou garo,
Daoust da ze 'beteg ar maro
Evel daou vreur ni 'n em garo.

Beilhit warnomp e peb mare....
Ma 'z oun klanv, roit d'in pare
Va c'hutuilhit ma 'z oun dare.

Va zikourit bep munudenn
Da zibuna mat va c'hudenn,
Ganti tresit va c'hurunenn.

TURZUNELL BREIZ, O.M.I.

E Lizer Diweza

La Brosse-Montceaux, le 18 juin 1936.

Rener doujet ha karet meurbed,

AR barr-avel arnev a darzas dre oabl va yaouankiz a zo tavet. D'an eiz war-n-ugent eus ar miz all, am eus bet an eurvad da zistrei d'am c'hud.

Paket diwezat oun bet eun tammig evit va labour-studi, setu perag oun deuet aman war eün. Met er miz a zeu, e tistroin war-zu an Arvor. Beteg ennoc'h em eus fizians da vont, da welet ma 'z eo ken kaer bepred brugeier ha lanneier menez Arre, a vleunie ken dispar pa 'm eus ranket kimiada diouto, setu dizale pevar bloaz. Daou vloaz a jom d'in c'hoaz da dremen er c'hloerdi ha da c'houde hervez E c'hoant benniget, Doue am fouzo, dre vouez va Renerien, diouz an tu ma plijo gantan, pe dre Vreiz-Izel da brezeg ar Feiz koz, pe en tu all d'ar mor doun, sur d'in da gaout e kement kro ma c'hellin mont enno, Breiziz vat galvet gand Doue war e irvi pella.

Kerkent ha distroet aman, Bretoned ar Skol-Veur a zo bet savet en hon touez setu pemp bloaz bennag, o deus adarre va dibabet da Rener. Eur blijadur eo d'in gwelet Bretoned o teski gwelloc'h gwella o yez koz, daoust ma rankint dizale pellaat diouz hor broïou keltiek, ha doanuis eo sonjal e chom e Breiz eun toulladig mat a dud diboell a voug evito pe 'vid o bugale elfenn dispar ar yez brezoneg. Aman emamp bep sul, nav Breizad bodet : An Tad Roue, eus a Blouedern, an Tad Calvez, eus a Bont-an-Abad, o daou dare da gimada diouzomp er miz a zeu ; an Tad Mer eus a Rosko, a zo ét eur miz a zo da vroïou ar skourn hag an erc'h peurbadus du-hont e bro an Es-

kimoed (Dreberien kig kriz) ; ar Vreudeur Queffelec, eus a Dreffiagat, Trébaol Yann-Vari, eus a Blabenneg, ha Felix Trébaol, ac'hano ivez, ar Breur F. Coat, eus a Vili-zac, ar Breur Berrivin, eus a Blogastel-Sant-Jermen, ar Breur Cariou, eus a Blogonnec, hag an Durzunell, ganet e skeud tour ar C'hreisker. Eur Breur all, ar Breur ar Berr, eus a Veilar-Konfort, a zo ét da glask pare du-hont e Pratz-Contant. Setu rollou hor strolladig. En he hano e c'houlenn warni ho pennoz a veleg hag eviti ho pe-dennou a Vreizad !

Allo ! kenavo, Aotrou Perrot. Dalc'hit sonj eus ho « tuer-paper », pa vezit ouz an aoter. Evidoun, n'ho tizonjin ket, nak ho kelaouenn ken nebeut. Ra blijo gant Doue, dre E Vamm, dre Anna ha Sent Breiz adsevel hor Bro, rei d'ezi holl he frankiz dirag Doue hag an dud, hag He mirout da virviken da genta war rollou ar poblou feal. D'eoc'h kalonek, doujus hag anaoudek.

M. DE RUSUNAN, O.M.I.

Ra vezo kavet etouez kloareged Breiz, unan bennak gouest da zero'hel en e zourn, ar bluenn aour kouezet eus dourn skournet Mikael a Rusunan, Turzunell Breiz.

Taolenn an diaoul

EN eur gêr eus an Itali, hanvet Aquila, e tiskotie-zer eun daolenn eus ar re gaera ; graet e vez taolenn an diaoul anezi, rak, war a leverer eo bet savet ha livet gand an diaoul e-unan ! Ne lavaran ket ez eo ker gwir hag an Aviel, met, dre eno, an holl a anavez an istor, ha setu hi, aman war lerc'h, hervez ma 'm eus he lennet, gwechall, war eur gelaouenn vihan, breman ez eus tregont vloaz :

Ouspenn kant vloaz a zo e tremenas kement-man : eun den yaouank, pinvidik-mor, a oa o chom er maner e weler c'hoaz eur voger bennak anezan war lein ar menez, daoust m'eman en e boull peil 'zo !

An den yaouank-ze, n'en devoa bet digand e dud nemet skoueriou mat ; e vamm, eur zantez anezi, a roas d'ezan boaziou kristen, a zavas, keit ha ma c'hellas, kalon hag ene he mab warzu an Aotrou Doue, met, siouaz ! mervel a rankas abred gand an derzienn velen ; he fried her pakas diouti hag ar penher yaouank, mestr war e vadou ha digabestr, a gasas pell dioutan kenteliou e vamm evit mont da heuilh ar blijadur, a oa flouroc'h e vouez eget hini ar farnez.

Ren a reas eur vuhez froudennus ha diroll a nozas kement d'e yec'hed ha d'e zanvez ; dont a reas da inoui, wardro ar gêr, hag e vennas mont da Bariz, ar gêr vras, evit kaout muioc'h a blijadur ha kenderc'hel da blega d'e holl youlou.

Bloaz pe zaou, hebken e chomas eno, araok ma stagas an dichans gantan ! c'hoari c'hartou a reas.... hag

e kollas ; o lakaat klaoustreou war yr c'hezeg, er redadegou e kollas ive. . . . E berr amzer, e fripas e holl beadra, hag e rankas kemeret hent ar gêr, tenval e benn : evelato, e sonje : « A-hont, em maner koz, ez eus aour hag arc'hant, arreboueri a dalvoudegez ha mein brisius ; gwerza 'rin eun nebeud anezo hag e paein va dle ! »

Paour kêz pôtr yaouank ! edo an dichans gantan penn-da-benn, ha ne ouie ket ! P'en em gavas er gêr, e klevas eur zon all ! an hini en devoa fiziet ennan diwall e vadou, savet c'hoant gantan da veza pinvidik en eun taol, a oa tec'het kuit gand ar pezh en devoa gallet da zibrada : kasedajou aour hag arc'hant ha traou braodispaz ! Mignoned, pe welloc'h, kamaladed ar mevel laer, a dec'has kuit ive, o veza ma ne jome gwenneg ebet en ti, kouls lavaret, hag en em gavas, e-unan pean da hirvoudi ha da fall-galon. Outan e-unan e lavare :

« Mat ! pa n'am eus netra ken nemed ar maner-man, e rankin en em laza ! eur vez eo d'in beza evelhen : eur bern dle war va c'hein ! ha kaer am bezo poanial ne deuin ket a-benn d'o faca ! eun dizenor eo da vab va zad ! Kollet oun, nemet dont a rafe an diaoul d'am zikour. »

Hag eun dervez, eun nozvez, da vihana, edo e-kichen an tan o tomma a-raok mont d'e wele, hag o ranellat gand e gomz ; edo c'hoaz ar ger diweza war e vuzel, pa glevas an nor o tigeri, hag e welas dirazan eun den etre tregont vloaz oad ha pemp ha tregont, gwisket e giz ar vro : e wragez striz a oa ruz, e jakedenn a oa du, e jiletenn ruz-glaou ; war e benn eun tok du, eur bluenn ruz outan ; e voutou-lêr, krenn en araok, a oa kentrou teo outo en a-drenv :

— Noz-vat d'eoc'h, Aotrou, emezan.

— Ha d'eoc'h, eme berc'hen an ti, sounnet gand ar spount.

An eil hag egile a azezas e-kichen an tan ; war ar glaou-ruz, zoken, edo treid an den dianav !

— Petra ? emezan, va galvet hoc'h eus ? ezomm hoc'h eus ac'hanon ? Me eo Roue an denvalijenn !

— Marteze, eme an den yaouank, e c'helfec'h ober eur vat bennak evidoun ; met, en em glevet a rankfemp, da genta, diwarbenn. . . . .

— Han ! diwarbenn ar priz ! eme Zatan. Me n'eo ket dies en em glevout ganen.

— Gwell a-ze neuze ! ha goulskoude, n'eus forz pegen nebeut a c'houlennoc'h diganen n'hellin ket ho paea, rak n'em eus mui nag aour nag arc'hant !

— Ha petra 'ra an dra-ze d'in ? eme an diaoul. Kaout a c'hellan aour hag arc'hant pa garan !

Hag, en eur lavaret an dra-ze, e krogas gand e vizied en eun tamm glaou rus.

— Sellit ! emezan, en eur deurel eun tamm aour melen e dourn ar pôtr yaouank, sebezef !

— Gwelet a ran, louarn koz, ne goust netra d'eoc'h kaout aour ? Gwelloc'h eo ganeoc'h eun dra bennak all, livirit d'in pe seurt.

— Hoc'h ene a rooc'h d'in, da genta !

— Mat ! eme an den yaouank, evel ma vije war c'hed eus ar goulenn-ze !

— Greomp eur paper, eme an diaoul ; krogit er bluenn ha me a gomzo. . . .

Pegen diskiantet e vez an dud pa vez stag o c'halonous traou ar bed-man ! Gwerza reont o ene d'an diaoul, evel ma werzer avalbu da foar an nec'h !

— N'eo ket echu, eme c'hoaz ar C'horniek. Bresa 'rankoc'h, dindan ho-treid, skeudenn Jezuz war ar groaz !

Hag an den reuzeudik, aet pell dija war hent an ifern, a asantas ober an torfed spountus-ze ! ne gredas ket nac'h !

— Aman, emezan, abaoe m'eo maro va mamm n'eus mui kroaz ebet !

— Gortozit, eme an diaoul ; ha raktal e tennas eus e c'hodell eun tamm lien da liva ; hen displega 'reas war

ar zolier, ha gand e viz, soubet el liou ruz, e stagas da verka, war al lien, dremm ha korf Hor Zalver war ar groaz, en eun doare souezus !

— Grit ar pez am eus lavaret ! eme Zatan.

An den yaouank a deuas beteg ar skeudenn, sevel a rae e droad. . . . edo o vont da beur-ober e sakrilaj, pa reas eur zell ouz bizaj santel Jezuz ; gwelet a reas warnan kement a zouster hag a vadelez, ken kaer oa ! ma reas sin ar Groaz, hag, en eur goueza d'an daoulin, e c'houlennas pardon evid e bec'hed, beuzet en e zaerou.

An diaoul, droug ennan, a yude ! klask a reas lammet e vuhez digant ar pec'her distroet, pa rankas plega d'ar pez a welas.

Mevl koz an den yaouank n'en devoa morse gellet e guitaat ; er maner e oa chomet, hag en devoa gwelet an diaoul o vont er zal ; d'ar red e oa aet d'ar presbital, ha breman edo o tizrei, an Aotrou Person asambles gantan, eur podad dour benniget en e zourn kleiz, kroaz e chapeled en e zourn dehou ! An diaoul ne jomas ket d'o gedal !

Ar skeudenn livet gantan a voe laket en eur starn alaouret, eur werenn vrag warni, ha kaset d'an iliz, e lec'h m'eman atao ; dont a ra an dour en daoulagad o sellet outi.

An Aotrou yaouank a yeas da govez e bec'hejou, keuz en e galon, hag eur miz goude, e yeas en eul leandi etouez bugale sant Benead, evit ober pinijenn ar rest eus e vuhez.

Troet gant TINTIN ANNA.

Ar gveskler hag an daou daro

En eur foenneg daou daro bras
 'En em dourte war ar geot glas.
 O c'herniel 'oa evel skoulmet,
 O izili gozik sounnet
 Ha reudet holl gant an derzien ;
 O lostou hir a fouet kefienn
 Hag an douar 'zon dindano
 'Vel ar reier gant al iano :
 'Vit eun onner, eul lardadenn
 Oa bet savet an abadenn.

Gant e vabig eur gveskler koz,
 E zaoulagad 'vennout mont kloz,
 O welout-se 'lez e zaelou
 Da redet puilh 'tre 'valvennou.
 — « Petra 'zegouez, va zadig mat ? »
 A c'houlennas mabig e dad.
 Hag a-nevez 'ra e c'houlenn :
 — « Petra 'zo kaoz d'eur seurt gourlenn ?
 « Va zadig ker hel lavar d'in
 « Pe va c'halon 'droy en tu gin I »
 — « Va mabig kêz, ne weles ket ?
 « An emgann-hont ha se 'zo ret ?
 « Gwelloc'h 've chom pep den 'n e c'hlud
 « 'Get 'n em ganna evit kaout brud !
 « Ne sonjes ket pezh 'n em gavo ?
 « Met 'vidomp-ni 'vo ar maro !
 « Unan anê 'ranko tec'het
 « Gant egile pa vo trec'het.
 « An onner 'lart 'vo d'an trec'hour

« Hag ar prad-man 'vo d'an tec'hour. »

— « O ! O ! Heman pe eñile

« Ni vo ato en hol leve ! »

A respontas ar genaouek

N'oa c'hoaz nemet eur berrboellek.

Leun a furnez, ar gweskler koz

'N doa distaget re wir e boz.

An daou daro bras o c'houezi

'Lakae an holl da souezi

Kement a vlej a oa ganto.

— « Chê ! 'me 'r gweskler, kannou ato ? »

Kerkent, spontus, eur vlejadenn

A dreuz an êr 'n eun nijadenn

Hag an taro 'oa bet trec'het,

Hanter varo gant ar sec'hed,

'Deuas a-lamm ebarz an dour ;

Nemet e dreid n'oant ket gwall flour.

Hag e plade ar gweskleri

Endra ma 'z ae en eur beuri.

Gantan e oa eur reusti, eur freuz,

Redek a rae a-hed, a-dreuz.

D'ar gweskleri ?... Eun dismantr bras

Ha diouz an noz 'voe sonet glaz

'Vit ouspenn kant, 'vit ouspenn mil

Lazet, fiastret gant ai loan vil.

Eur wech muioc'h oa 'n em gavet

Ar'pez 'ma 'r c'hiz da lavaret :

'Baoe m'ema ar bed 'n e zav,

N'eus forz pe seurt amzer a ra,

Ar re vihan ato 'vez gwaz

Eus sotoniou ar pennou-bras.

Bleun-brug Roskov

U NAN eus ar begou-douar bet pleustret da genta gant hon tud koz, goude ma rejont o diskenn en Arvor, o tec'het a-raok ar Zaozon, breman ez eus 1500 vloaz, eo Roskov, en hanter 'n hent etre Enez Vaz ha Kastell-Paol, ha setu perak eo bet dibabet evid ober ennan c'hoaec'hvet gouel war rugent ar Bleun-Brug, e vened enori ennan hor Zent koz bet skrivet o buhez d'ezo gand an Tad Albert Le Grand, breman ez eus tri c'hant vloaz.

Al lun, 24 a viz east, oa dervez ar studiadegou. An Aotrou Arzur de Dieuleveult a zigoras ar genta ouz hol lakât da ober eur zell war labour ar Bleun-Brug edoug ar bloaz gand e Feiz ha Breiz, Feiz ha Breiz ar Vugale, Kenstrivadegou ar skoliou, hag e strollad c'hoarierien a zo bet edoug ar goanv, e pemp parrez war rugent, eus Leon, Treger ha Kerne, o tiskleria ar peziou-c'hoari braoa, krouet warlene, e Bleun-Brug Pleyben.

Evit digeri hent d'ar studiadennou ha d'ar preze-gennou war Albert Le Grand, an Aotrou Perennes, a gomz d'eomp, en e skrid, diwarbenn menezh brudeta sant Dominik Montroulez.

War e lerc'h an Aotrou Kerbiriou a gomzas diwarbenn ar skridoù koz m'eo bet tennet diwarno buhez Sent Breiz hag ar chaloni G. H. Doble, eus a Gerne-Veur, gouzi-ka den hon amzer war Zent koz an diou Vreiz, a gomzas diwarbenn Albert Le Grand, skrivagner Buheziou Sent Breiz.

An Aotrou Nedelec, kelenner e kloerdi Kemper, a glozas ar studiadeg a-raok lein, gand eun enklask war ar-pez a c'helled kaout c'hoaz sanailhet e sperejou ar Vre-

An Ao. James BOUILLÉ,

Rener « An Droellenn »

ha reizer diskouezadeg an Arz kristen ha breizek,
e Bleun-Brug Rosko.

toned diwarbenn hor Zent koz, 300 vloaz goude dastumadenn an Tad Albert.

Ar pezh en deus kavet e teir pe beder barrez hepken, a ziskouez d'eomp, pebez tenzor a c'hellfed savetei c'hoaz ma karfe ar gloareged, epad o ehan-skol, goulenn digas ar re goz, ar pezh a anavezont diwarbenn ar zent o deus savet ha kristenet Breiz-Izel, breman ez eus 1500 vloaz.

An dastumadenn-se, na petra 'ta, a dle beza skrivet e yez ar zent ma 'z eus hano anezo hag e yez ar re a anavez darn pe zarn eus e istor, da lavaret eo e brezoneg.

Fazi Albert Le Grand eo bet sevel e vuhezioù sent en eur yez ha n'oa nak hini e zent nak hini e vro.

Raktal goude lein, an Aotrou Rouault, eus a Blounerin, a zigoras an eil studiadeg, en eur gomz, en eun doare uhel, diwarbenn arzou Breiz; war e lerc'h, an Aotrou Doric Le Voyer, a gomzas, en eun doare hegarat, diwarbenn ar biniou breizek ha skosek hag ar vombard.

An A. Delaporte a lavaras ivez eur ger diwarbenn ar brezoneg er skolioù ha da beder eur, dirak tri c'hant den, an Aotrou Tremintin a zigoras studiadeg ar brezoneg er skol hag an holl a oa a-du gant an Aotrou Fouere, a prezeger kalonek en deus laket a-benn breman 220 parrez bennak da zevel o mouez e Breiz, evit ma vo digoret pelloc'h dor ar skolioù d'ar brezoneg.

Eus dervez diweza ar gouelioù n'eus ket kals a dra da lavaret. Prezegennou helavar an Aotrou Conq hag hini an Aotrou 'n Eskob o devezo eoet da anaout d'an holl kaerder labour hep par an Tad Albert Le Grand.

E lein ar Bleun-Brug, a bep tu d'an Aotrou Duparc ha d'an Aotrou de Dieuleveult, e weled an Aotroued Juncour, vikel-vras; Treussier, person Kastel-Paol; Gargadennec, person Roskoff; Quement, maer Roskoff; Stephan, rener Bleun-Brug Roscoff; Moren, rener skol Pontivy; Grill, enseller skolioù kristen Kemper; Noel an Estour, rener Bleun-Brug Gwened; an Tad Guilhaire, eun Dominkad eus kouent Paris; Herve Le Grand, e bried hag o mab

Albert, nied bihan an Tad Albert, eus Sant-Martin Montroulez; an Itron de Planhol; an Itron Jeannefa Sant-Per; an Itron de Dieuleveult; an dimezell Mari a Ger-venguy; an Itron Cousquer; an Itron Stephan; an dimezell Cheville; J. Bouillé; X. de Langlais; Poisson, an Roazon, hag all.

Ar c'hoariadenn goude lein dirak ar mor bras, gant ar brezegeerien, ar ganerien hag ar gorollerien a voe, m'arvat, ar gaera c'hoariadenn hon eus gwelet abaoe m'ema ar Bleun-Brug en e zav.

Evit her c'hompren eo red beza her gwelet.

Ra gouezo war hor Breiz hag he bugale bennoz arzent koz hon eus enoret e Roskov d'an 23, 24 ha 25 a viz eost diweza.

Goueliou Bleun-Brug 1936 a zo bet kaer, met petra eo c'hoaz goueliou Roskov, e-skoaz ar goueliou a diefemp kaout e Breiz ?

A vilionou, e kaver arc'hant, e Breiz-Izel, da rei e prizioù pa vez hano da wellaat gouennou ar c'hezeg pe ar zaout, an ed pe an irvin, met ne gaver mil lur ebet ken pa vez hano da rei prizioù da wella lennerien, prezege-rien, c'hoarierien ha korollerien Breiz-Izel.

Ha koulskoude, mar deo ret degas gwellaenn e traou an douar, retoc'h eo c'hoaz degas gwellaenn e traou ar spered.

Goueliou bloaveziek ar Bleun-Brug ne stagint da vont en dro, da vat, nemet p'hon devezo kazetennou pemdeziek, sizunveziek ha mizek o lavaret da bep Breizad en em staga ouz e vro, daoust peger paour eo evel m'en em stag ar brug ouz hol lanneier, daoust pegen treut eo o douar : siouaz, war an dacheann-se ivez ez omp paour raz-iliz.

Er bloaz 1935, kommunisted Frans o deus roet 17 milion d'o c'hazetenn pemdeziek an « Humanité » hep-konta ar milionou o deus roet ouspenn d'o 40 kazetenn sizunveziek; war ar milionou-se, e c'hellit kredi, ez eas meur a vilion a c'hounidegez hag a jom, en o c'hef; n'eo

ket souez eta o defe kement a c'halloud ha m'o deus dre ar vro; epad an amzer-se, ar Vretoned o deus damant o lakat arc'hant e paper hag a vo brezoneg warnan hag a lez o skrivagnerien da vervel gant an dienez hag ar rann-galon.

Mat eo karet ha skigna an deskadurez, met fall eo skigna eun deskadurez gouest da zihentcha ar vugale ha setu petra ra koulskoude, kement skol a zo e Breiz ha ne vez ket desket a vrezoneg, nag a istor Breiz emei hag hevelep skoliou, siouaz, a zo stank c'hoaz en hec'h touez ha gwella ma 'z int da netra eo da zével danvez nevelien ha mitizien da vont da Paris, el lec'h ma teuont, an darn vrasa anezo da veza kommunisted, dre ma ne gavont ket a labour, o veza ma 'z eus dre eno, abenn breman, pemp gwech war nugen an hanter re a dud.

Ha war dacheann ar patronachou nak a zivaloerez hag a skoilhou a gavomp ivez, el lec'h ma ne dlefemp kaout nemet skoazelloù hag harpou eus ar c'henta ! Ar gom-munisted a en em glev da ober an droug; ar Vretoned n'int ket gouest d'en em glevet da ober ar vad hag an hanter anezo a dremen ar pep wella eus o amzer o rel an eskumunugenn war an hanter all; evelse int bet a-viskoaz; evelse emaint, met arabad e kendalc'hfent pell ken da veza evelse, pe hep dale e vo gwelet holl gened Breiz teuzet ha ludi kroaz Hor Zalver o nijal a-uz hor Bro baour.

Fizians am eus, daoust da bep tra, e teufe ar gwel eus ar gwalinier euzus a zo e toull hon dor d'hol lakat da zont ennomp hon-unan ha d'en em glevet da vat evit mirout en o c'haer ene kristen ha spered uhel hor Breiz.

Bretoned, ma n'hon eus ket a c'hoant da veza beuzet er mor a hudurnez hag a yudazerez a venn goueledi Breiz da heul ar broioù all krogomp mat ha raktal, en daou skourr ha ne dorrint ket, en daou skourr yac'h ha glas a welomp c'hoaz oc'h en em astenn a-uz hor penn : skourr ar Feiz ha skourr Breiz; er skourrou-se hag er skourrou-se hepken emma skourrou ar zilvidigez evidomp.

Y.-V. PERROT.

**O DEUS SKRIVET DA LAVARET PEGEN DIAES, E KAVENT
O VEZA MA N'HELLENT KET EN EM GAOUT E ROSKO
GAND AR GOUELIOU :**

An A. Cornic, Douarnenez, hag an Itron ; an A. Markis an Estourbeillon, Avessac ; an A. Vallée, Sant-Brieg ; an A. Ernault, Sant-Brieg ; an A. chaloni Uguen, person Plougastell ; an A. Taddir-Jaffrennou, Keraez ; an A. Regnier, Roazon ; an Amiral Laurent, Paris ; an A. chaloni Doble, person Truro (Cornwall) ; an A. Antoni Lahayen, Tolosa (Easkara) ; Dom Godu, Menez Mikel ; an A. O.-L. Aubert, Sant-Brieg ; an A. hag an itron Le Mercier d'Erm. Dinard ; an A. Yves Le Voyer, Ploermel.

**ETOUEZ AR VRETONEG HAG AN ESTRANJOURIEN
DEUET NIVERUS D'AR BLEUN-BRUG,
HON DEUS GWELET DREIST-HOLL :**

An A. hag an Ir. Herve Le Grand, hag o mab Albert ; an A. Tremintin, depute ; an A. de Guébriant, maer Kastell ; an A. Erubel, kelenner er Sorbonne ; an AA. de Quelen, Moren, Pontivy ; an Tad Quinquis, O.M.I., eus Natal ; an A. Cazin d'Honincthun ; an dimezell de Volz Kerhoent ; an Itron a Blanholl ; an dimezell Ri-Brezoneg er skol ; an A. Raymond Delaporte, Kastell-Nevez ; an A. Debauvais, rener « Breiz Atao » ; an A. Olier Mordrel ; an A. Marchand de Trigon, Montroulez ; an A. Thomas, person Lannilis ; an dimezell de Voltz Kerhoent ; an Itron a Blanholl ; an dimezell Rivollan, renerez Kelc'h Keltiek Sant-Nikolas-ar-Pelem ; an dimezelled Lucia ; an A. Becot-Levot, eus Sant-Brieg ; an A. Treussier, person Kastell-Paol ; an A. Mear, rener skolaj Itron Varia Greisker, Kastell ; an A. Vincent Fave, Kemper ; an Itron du Menou, Plouvorn ; an dimezelled a Gervenguy, Cleder ; an A. Gwenael Laine ; an A. 'n Estour, Plomeur ; an A. Marc ar Berr, Kemper ; an A. Yann ar Bec, Kemper ; an A. Bleuven, Gwitalmeze ; an A. Yvon Floe'h, kelenner ; an dimezell Villard, Ploare ; an A. Nedelec, Odet ; an A. Charles Villard, Ploare ; an A. Job Guével, Pleiber-Krist ; an A. Xavier de Langlais, Surzur ; an Itron Malivel, Loudeac ; an A. hag an Itr. Bouillé, Perros ; an A. hag an Itr. Galbrun, Begard ; an A. Cochard, Caire (Egypt) ; an A. Ar Roux, Gwerleskin ; an A. Prat, Pleiber-Krist ; an A. Moeaer, Brest ; an A. Gourvès, Brest ; an A. Douglas Crew, ha Charles Wood, Bour-nemeuth ; an Itron de Dieuleveult, Dirinon ; an A. Grill, Kemper ; an A. Abjean, maer, Plougerne an Tad Galliou, Plougerne ; an tad Medard, Rosko ; an dimezell Gourlaouen, Douarnenez ; an A.

Poulichet, Mellionec ; an Itron Jenovefa a Sant-Per, Sant-Brieg ; an A. hag an Itr. Cesar Le Duc, Paris ; an A. Gab Moal, Gourin ; an A. Heuze, Taulé ; an A. hag an Itr. Guilly, Pleyben ; an A. Louis Beaufrère, Paris ; an A. Fanch Gourvil, Montroulez ; an A. Esptein, Paris ; an A. Jan-Ik Moal ha Fanch Stephan, Kastell ; an A. Francis Moal, Brest ; an A. Bourdellès, Paris ; Sœur Mari a Sant-Luc, Plouvorn ; an AA. Castel ha Le Scour, Montroulez ; an A. Mayet, Kemper ; an A. hag an Itr. Guillermit, Brest ; hag all, hag all.....

**ROLL GOUNIDEIEN KENSTRIVADEG SKRIVA
AR BLEUN-BRUG**

Rummad ar re vihan. — 1. Helena Kerdoncuff, Kerdaoulas, 14 p. ; Yvona Inizan, ar Folgoat ; Helena Urvoas, Loeiza Colocanap, Mari-L. Failler, Scrignac, 13 p. ; 3. Lucia Bizien, Mari Gueguen, Scrignac, 12 p. ; 4. Helena Herpe, Valentine Colcanap, Scrignac, 11 poent.

Rummad ar re grenn. — 1. Roparz Gourmelon, Loperhet, 18 p. ; — 2. Mari ar Guen, Kersaint ; Xavier Pedel, Guisseny ; Guillerm Le Verge, Landivisio, Hamon Quiec, Sant-Neven, 17 p. ; — 3. Per Cap, Plougastell-Daoulas, 16 p. $\frac{1}{2}$; — 4. Jann Paugam, Plouvorn ; Yves Jupil, Yann Bothorel, Théophile Pouliquen, 16 p. ; — 5. Helena ar Menn, Cast, 15 $\frac{1}{2}$; — 6. Joseph Pellay, Guisseny ; Adèle Bernard, Cast ; Joseph Prigent, Loperhet ; Pierre Combot, Louis Péron, Abherve Bernard, Fanch Abgrall, Lucien Abgrall, Albert Moysan, Mari Bellec, Joseph Colin, Jeanne Roumier, 15 p. ; — 7. Teresa Celton, 14 $\frac{1}{2}$; — 8. Loeiza Corre, Marc'harit Colin, Folgoat ; Joseph Fur, J.-L. Guillou, Jean Rannou, 14 $\frac{1}{2}$; — 9. M.-L. Quere, A.-M. Glinec, Kerdaoulas ; Lucien Bothorel, Lucien Bourles, GabrielLeon, Landivisio, 13 p. ; — 10. J.-Y. Corre, ar Folgoat, 12 p.

Hanoiou ar re all o deus kemeret ivez perz er genstrivadeg, met n'o deus ket bet a-walc'h a boentou evid kaout eur priz :

Rummad A. — Albertine Bernard, H. Corre, Helen Gueguen, Ernestine Guillou, Suzanne Thoraval, Simone Corneec, Mari ar Fur, Elisa Auffret, Mari Le Bris, Mari Guyomarc'h, Francine Auffret, Scrignac ; Cecil Lety, Kerdaoulas.

Rummad B. — Noella Lety, Kerdaoulas ; Yves Braz, Ed. Coenard, Guisseny.

Ar Bleun-Brug ha barnerien ar genstrivadeg a zo laouen o kas d'ar vugale-ze o gwella gourc'hemennou, ha dreist-holl, d'ar re-mañ : Roparz Gourmelen, Hamon Quiec, Per Cap, eus skol Sant-Joseph Landerne, rak o labour a zo bet kavet dreist. Ra vezo frugarekaet ivez o mistri da veza o henchet ker mat war studi ar brezoneg.

Ar prizioù a vezo kaset en deizioù a zeu d'ar skolioù.

ER MIZ A ZEU e lennoù :

SONIT, BOMBARD, SONIT BINIOU, SONIT I.....

HOR C'HOARIVA BREZONEK O NEVEZI.

KANVOU

An A. hag an I. Emil Ernaut glac'haret bras a ro d'eoc'h da c'houzout eo maro an **Itron Lea Nicolas**, o merc'h, d'ar 14 a viz eost 1936, goude beza bet he sakramanchou diweza.

— An **A. Andreo-Mellac**, kenlabourer koz an A. Loeiz Herriou, rener « Dihunamb », a zo bet beziet en **Giant** d'an 13 a viz gwengolo.

— Erbedi a reomp ouzoc'h an **Itron Alan Grill**, mamm an A. Grill, enseller ar skolioù kristen, maro d'ar 18 a viz gwengolo diweza, e Landudal.

Seizvet kantved Menec'h sant Dominik, e Montroulez

War a lavar an Tad Albert Le Grand, (1) sant Dominik a deuas da Montroulez, er bloaz 1213; pemzek vloaz, goude e varo, er bloaz 1236, e venec'h a deuas ivez da jom, d'ar gêr-se hag a zavas enni eur gouent kaer e tlent chom ebarz betek ar bloavezh 1792, bloavezh an Dispac'h a reas kement a reuz, a laeronsi hag a lazerez, e pevar c'horn ar Vro.

Setu aman, hervez studiadennoù an Aotrou Perennes, bet lennet e Bleun-Brug Roskov, d'ar 24 a viz eost diweza, brudet a menec'h ar gouent-se.

Hervé Nedelec

Herve Nedelec a oa bet ganet e Montroulez ; er bloaz 1318 e voe dibabet, e Lyon, evit beza pevarzekvet jeneral Tadou Urz Sant Dominik. Eleiz a skridoù tuhel a zavas ; ne oa den, en e amzer gouiziekoù egetan ; hen eo a reas lakât sant Thomas war roll ar zent ; mervel a eure e Narbonne, en eur gouent, eus e urz, d'ar 26 a viz gwengolo 1323.

Erwan Begaignon

Erwan Begaignon a zo bet ganet e Plestin ; mab oa da Yann Begaignon, Aotrou ar Rumen ha da Gatell Au-

(1) - Cf. « Vies des Saints de Bretagne », p. 263.

tret, ginidik eus a Blouyann ; e vamm a lakeas rei d'ezan an hano a Erwan d, re anaoudegez vat evit sant brudet Landreger en devoa he fareet ez-yaouank pa oa sounnet outi darn eus he izili.

Er bloaz 1326, e wiskas sae menec'h sant Dominik, e kouent Montroulez ha d'ar 26 a viz du 1362, e voe hanvet da eskob e Landreger ; daou vloaz goude, e roas, da gas da Roue ar Chypr, eun nebeud eus relegou sant Erwan da Charlez Bleiz ha d'e bried, a oa deuet da bedi war bez ar zant.

Er bloaz 1365, e tigemeras, e kêr Landreger, Yann IV, Duk Breiz, hag e reas al le da jom atao a-du gantan.

Er bloavez warlerc'h, dirak an hevelep Duk, da c'houel Maria Hanter-Eost, e vennigas maen kenta iliz Itron Varia ar Vur, e Montroulez.

Ar Pab Urban V her greas kardinal ha pinijenner bras iliz Rom ; rei a eure neuze an dilez eus e eskopti ha da heul Gregor XI ez eas eus a Avignon da Rom, el lec'h ma varvas, e kouent ar Minerva, er bloaz 1378.

Hug ar Stoquer

Hug ar Stoquer a oa bet ganet e Minihi Landreger ; gwiska a eure sae Tadou sant Dominik e Montroulez ; goude beza gounezet al lore a zoktor, e skol veur Paris, e voe kemeret da gofesour gand an Duk Yann IV ha Yann V ; hanvet e voe da eskob e Landreger, d'an 20 a viz eost 1403 ; d'ar 25 a viz eost 1405, e voe hanvet da eskob e Gwened. Mervel a eure d'an 10 a viz here 1408.

Yann Validir

Yann Validir a oa ginidik eus a Verleac, e kichen Uzel, e eskopti Kerne ; hanvet e voe da eskob Leon gant Martin V, d'an 30 a viz gouere 1427.

D'ar 25 a viz gouere 1429, e voe hanvet da ganseller ha da gofesour an Duk Yann V.

Er bloaz 1433, pa deuas an Duk Yann V da Lesneven ha da Folgoat, Yann Validir a oa ouz e heul.

D'ar 5 a viz kerzu 1432 e oa bet hanvet da eskob e Gwened ; mervel a eure eno er bloaz 1444 ha sebeliet e voe e chapel ar Werc'hez, adre kein an aoter vras.

Yvon Mayeuc

Yvon Mayeuc a zo bet ganet e Kervayeuc, e Plou-vorn, hag a wiskas sae sant Dominik, e Montroulez.

Hanvet e voe da gofesour an Dukez Anna ha mont a eure d'he heul da Baris ; e kouent sant Jakez, eno, eo edo o chom.

D'an 29 a viz genver 1507, Jul II hen hanvas da eskob e Roazon ; pa varvas ar roue Loeiz XII, a veze ivez o kovez gantan, hen eo a reas e brezegenn gaonv, e iliz Itron Varia Baris, er bloaz 1515.

D'ar 14 a viz eost 1532, gant lid bras, an Aotrou Mayeuc a gurnas Fransez III, Duk Breiz, goude m'en devoa touet dirazan, en dervez a-raok, e virje, heb o bresa an distera, gwiriou an Iliz, an noblans, ar c'hêriou hag ar bobl.

Striz oa en e genver e-unan, ha mat dreist ouz ar paour.

Mervel a eure d'an 20 a viz gwengolo 1541 ha burzudou bras a c'hoarvezas war e vez.

An Aotrou Mengant a lakeas sevel e skeudenn, e mein Kersanton, e iliz Plouvorn, er bloaz 1908, evit ma ne vezo ket ankounac'haet, da vat, gand e genvroiz.

Per Quintin

Per Quintin a zo bet ganet, er bloaz 1569, e maner Kerosar, e parrez Plouyan.

Endra m'edo er skol, e Agen, e reas anaoudegez gant Mikael an Nobletz, mab Kerodern Plougerne.

D'an 30 a viz here 1602, e wiskas sae sant Dominik, e Montroulez ; rei a eure meur a vision e bro Dreger, da

heul Mikael an Nobletz. Er bloaz 1628, e prezege e Douar-nenez.

Eur gwir den Doue oa an Tad Quintin ha morse ne veze klevet oc'h en em glemm daoust pegement a zismegans a veze grêt d'ezan gand e genvreudeur.

Pa gave eur groaz bennak, war e hent, e taouline dirazi ha, kerkent ha ma c'helle gwelet, eus a bell, beg tour iliz Plouyan, e barrez, e taouline, war an douar noaz, hag e c'houlenne ouz ar re a veze gantan ober eveldan evit trugarekât an Aotrou Doue, da veza teurvezet ober eur c'hristen anezan, en iliz-se.

Mervel a eure, evel eur zant, e Vitreg; e miz mezeven 1629, ha Mikael an Nobletz a lavare n'en devoa ket anavezet eur beleg ken dilore'h, ken habask ha ken troet hag hen ouz ar binijenn.

Albert Le Grand

Albert Le Grand a zo bet ganet e Sant-Melani Montroulez, d'an 29 a viz eost 1597; e dad oa Jakez Le Grand heg e vamm Anna Noblet; e dad oa Aotrou Kêrigonval, eur maner hag a zo e parrez Tregarantec, e kichenik Les-neven.

Ez-vihanik, Albert Le Grand a voe gwisket, evel menez-h sant Dominik, hag en hent-se eo e teuas da gaout c'hoant da vont da vanac'h, pa deuas da veza bras : ar re hen anavezaz a lavar e oa bihan a gorf ha bras a spe-red.

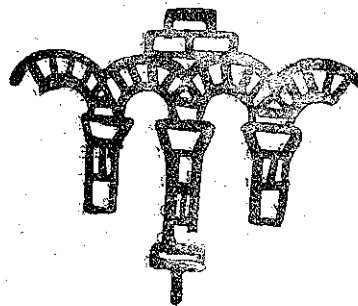
E kouent Montroulez eo e wiskas, evit mat, sae sant Dominik, ha goudeze e voe kaset da Roazon, el lec'h ma reas e leou; eur wech beleget e tizroas adarre da gouent Montroulez.

Eun eontr d'ezan, Yvon Le Grand, chaloni ha karseller iliz-veur Kastell-Paol, en devoa savet eur skrid war Draou koz Leon : « Antiquités léonaises »; ar skrid-se a gouezas, goudeze, etre daouarn Visant Le Grand, sene-sal Keraez, eun den troet kenan da bleustri war istor goz

ar Vro; henman, a roas d'e ni Albert, skridou chaloni Kastell-Paol hag e re e-unan.

An ni, hag en deveze tro da vont da brezeg, a-gleiz hag a-zehou, pa dremene, dre ar parrezioù, a zastume kement tra a c'helle klevet pe welet, diwarbenn ar zent koz enoret enno ha goude beza eünet ha renket e zastumadenn ha re e zaou eontr, her c'hasas da voula d'an Naoned : al leor nevez « Vies des Saints de Bretagne Armorique » a deuas er mêz eus ar wask da C'houel an Holl-Zent 1636.

Etouez ar venec'h a zo bet o chom e kouent Sant-Dominik Montroulez, hini ebet, sur a-walc'h, n'en deus grêt d'ar vro, ar vad padus en deus grêt an Tad Albert ha setu aze perak eo bet kaer gwelet Breuriez ar Bleun-Brug o lakât e c'houeliou, er bloaz-man, dindan e skoazell ha bennoz ar zent en deus skrivet e buhez breman ez eus 300 vloaz.

Eur zul bras e Plougerne

H OR parrez he deus, e miz gwengolo, anavezet unan eus an deizioù kaera a zo bet roet d'ezi da veva.

AN AOTROU 'N ESKOB COGNEAU EN HON TOUEZ

D'an 12, diouz an abardaez, wardro c'houec'h eur, an diavezidi a dremene dre leur-gêr Plougerne, o welout an niver bras eus hor c'henvroiz bodet e kichen an iliz, a c'houlenne : « Petra a zo eta a nevez hirio ? — War c'hed emamp eus hon Aotrou 'n Eskob Cogneau hag ez omp deuet d'hen diambroug », a veze respountet d'ezo. Abarz nemeur e voe klevet : « Eman erru ». — « Buan ar c'hleier war zon », eme Job Kerandel raktal.

Ar c'hleier ne reant ket an neuz da zeni, hag an aotrouned kureed, laouen holl, a yeas warzu ar c'harr-dredan a zigase d'eomp an Aotrou 'n Eskob, ha d'o heul e kerze an Tad Berre, an Ao. Abguillerm, person retred Lesneven, an Ao. Fichoux, an Ao. Merrien, an Ao. Segalen, ar Frered, an Ao. Mear ha kuzulierien an Iliz. An auto a jomas a-zav dirak draf ar vered : an Aotrou 'n Eskob a ziskennas, ar mousc'hoarz war e vuzellou hag ive geriou a garantez evid ar veleien deuet d'her saludi, evid kement hini a dostae outan ha dreist-holl evid ar vugale. Hon Aotrou Person, hag a oa bet ouz e gerc'hat e Kemper, her blenias d'an iliz hag eno e voe roet d'eomp bennoz ar Zakramant gand an Ao. chaloni Salomon. En eur zont eus an iliz, an Ao. Cogneau a deurvezas gantan benniga ar vugale unan hag unan ha rei d'ar pep brasa ac'hanomp e vizaoued a eskob da bokat.

EUN OFERENN GAER MEURBET

D'ar zul e voe en hor parrez eun oferenn bred n'hon eus, en hor buhez, gwelet ker kaer en hon iliz, en hon iliz kempennet ker brao.

An Ao. chaloni Salomon eo her c'hane gand an Ao. Fichoux evid avieler hag an Ao. Inizan, kelenner e skol ar Galon-Zakr, e Guisseny evid abostoler. An Ao. Abguillerm a voe karget da ren al lidou sakr.

An Aotrou 'n Eskob a voe grêt eun tron d'ezan eus tu an Aviel. Gwisket oa en e gaera hag en dro d'ezan edo evel ministred an Ao. chaloni Guéguen hag hon Aotrou Person.

Ne zaleimp ket da zisplega al lidou santel en o c'haerder ; holl hon eus o heuliet gand evez ha gant frouez.

HON AOTROU PERSON HILY HANVET CHALONI A ENOR

Goude ar pron, an Aotrou Cogneau a bignas er gador-brezeg. Eun dudi oa evidomp e glevout o lavarout peger bras plijadur en devoa o veza en hon touez. Meuli a reas nerz-kalon hon tud koz hag o feiz hag hon dougen a reas, gant komzou c'houek, da vale war o roudou. « Met, emezan, bale a rit war o roudou, rak setu c'houi savet ganeoc'h diou skol gristen nevez. » Koulskoude skoliou evelse ne vezont ket roet d'ar vugale hep poan ha dreist-holl ez eo ret kaout e penn ar barrez eur beleg a galon. « Bez' ho peus bet ar beleg-se a galon, eme an Ao. Cogneau en eur rei meuleudi d'an Ao. chaloni Talabardon, en devoa ive labouret mat evid ar skoliou nevez. Bez' ho peus c'hoaz ar beleg-se a galon », hag hen da rei meuleudi d'an Ao. Hily en eur ziskouez ar vad bras en deus grêt e kement lec'h en deus tremenet. « Evit kement-se holl hag ive evit diskouez pebez tra dalvoudus eo ar skoliou kristen, an Aotrou 'n Eskob Duparc, emezan, a

hanv an Ao. Hily chaloni a enor eus e iliz-veur. » O klevout eur c'hell ker mat hor c'halonou a dridas gand al levenez. An Aotrou 'n Eskob ne echuas ket e brezegenn gaer hep rei meuleudi d'an Aotrone Kureed ne espennont nag o foan nag o amzer evit skoazella an Aotrou Person hag e zikour d'ober ar muia vad d'an holl, er barrez, hep rei meuleudi ivez da gement hini a boagn da skigna, a-unan gand ar veleien, ar wirionez hag an holl vertuziou kristen en eneou.

Pa voe echu an oferenn, gant pebez mall ar veleien hag ar barresioniz a ziskouezas o levenez d'an Aotrou Person evid an enor ker kaer o devoa Aotrone Eskibien Kemper ha Leon grêt d'ezan ha da barrez Plougerne.

Niverus oa ar veleien hag ar gloareged a voe diredet da Blougerne evid enori an Aotrou Person, e gureed hag o farresioniz, da veza savet diou skol gristen nevez.

Beteg-hen hon eus hanvet meur a hini. Setu amañ hanoioù all : an Ao. chaloni Thomas, person Lanniliz ; an Ao. chaloni André, person Lokournan ; an Ao. chaloni Dujardin, penn-rener skolaj Lesneven ; an Ao. chaloni Calvez, person Lesneven ; an Ao. chaloni Simon, person Guisseny ; an Ao. Renaot, person Landeda ; an Ao. Hervé, person Milizac ; an Ao. Lechat, person Konk-Leon ; an Ao. Madec, person Laniltud ; an Ao. Gall, person Plouédern ; an Ao. Rannou, rener skol ar Galon-Sakr e Guisseny ; an Ao. Jegou hag an Ao. Bescond, kelennerien er hevelep skol ; an Ao. Got, kure e Plougastel ; an Ao. Appere, kure Landunvez ; an Ao. Simier, kure e Kraozon.

AN AOTROU PERSON A GOMZ

D'an holl veleien-ze, dirag an Aotrou 'n Eskob, an Aotrou Person a gomzas a-raok sevel diouz lein. Trugarekât a reas an Ao. 'n Eskob Duparc da veza bet bepred ker madeleuz evitan hag evit Plougerne ; an Ao. 'n Eskob Cogneau da veza e skoazellet da gas ervat da benn an youl en devoa da rei skolioù kristen da Lilia ha da veza

deuet hirio benniga ; an Ao. Mear, da veza diskouezet pebez galloud en deus eur mear ha pebez vad e c'hell da ober dre skiant hag e feiz ; an Ao. Cornec, rener ar skol nevez, bet dibabet etouez kant ; an Aotrone Kureed da veza skanvaet e vec'h dre o aked d'e zikour war dro labouriou ar skolioù nevez ; an Ao. Grignou en deus kaset da benn ar gefridi fiziet ennan, en doare ar gwella, an holl beleien bodet en dro d'ezan.

Dreist-holl, an Aotrou Person en devoa eur ger e'houek evid an Ao. Talabardon. Pell araog e varo, an Ao. Talabardon a zonje sevel e Lilia skolioù kristen evit ma chomje ar feiz bepred bea-buhezek er c'horn-ze eus e barrez : prenet en devoa douar hag espennet meur a wemneg evit seveni e vennoz. Ouspenn an Aotrou Person a lavaras ez eo d'ar barresioniz eo e tlee ar skolioù nevez, rak rei a reont a galon vat o skodenn evit gellout harpa ouz ar mizou : « D'ezo holl, emezan, a greiz va c'halon, e lavaran bennoz Doue. »

An Aotrou 'n Eskob neuze a zavas d'e dro evit lavarout, eur wech muic'h, pegen eirus oa da veza e Plougerne, evit meuli an Ao. Talabardon, an Ao. Hily, an Aotrone Kureed, an Ao. Mear, an holl barresioniz.

SKOLIOU LILIA A ZO BENNIGET

Abenn div eur hanter, chapel Lilia a voe leun chek : kalz ha kalz zoken a rankas chom er mêz epad ma kane an Ao. 'n Eskob ar gousperou, gand, endro d'ezan eur gurunennad kaer a chalonied, a bersoned, a gureed. Pa voe roet bennoz ar Zakramant ar brosesier a loc'has evit mont da skol ar marc'hed. Eunn dudi oa d'ar spered ha d'ar galon gwelout paotred ha paotrezed gwisket e gwenn o tougenn, war gravazou fichet brao, ar c'hroazioù a dlee beza staget er plas a enor er c'hlasioù.

An Aotrou 'n Eskob eo a vennigas ar c'hroazioù hag ar c'hlasioù ; an aotrone Mear hag e guzulerien o devoa an enor hag an eurvad da staga skeudenn venniget Hor Zalver ouz mozerioù ar c'hlasioù, er plas enorusa.

Goude ar pedennou a vennoz war ar skol ha war ar re a dlee beva enni, an Ao. chaloni Thomas, e komzou frêz. hag helavar, a roas d'eomp da intent pebez tra euzus eo evid eur c'hristen lakât e vugale er skoliou dizoue. Ar c'hristen a zo grêt evid eürusted ar baradoz ha dever bras ar gerent eo sikour o bugale d'en em gaout er vro dudius-se o rei d'ezo eur gelennadurez gristen; ar gelenadurez kristen a vez roet er skol gristen; er skol-ze, hepken, e vez komzet d'ar bugel eus e Grouer en deus e garet en eun doare dispar hag a amparailh evitan eun eürusted hep muzul ma sent ouz e c'hourc'hemennou. Eun tad hag eur vamm hag a gar e gwirionez o bugale a ray kement a zo en o galloud evit o lakât er skol gristen; biken ne zelaouint mevelien an drouk-spered a glask lakât o c'hraban warno ! O klevout Aotrou Person Lanniliz, meur a hini en devoa bec'h o virout da strakal an daouarn; en hor c'hichen zoken unan her greas.

An Aotrou 'n Eskob a drugarekeas an Ao. Thomas da veza displeget ar wirionez war ar skoliou en eun doare ker sklêr ha ker c'houek hag a c'houlennas digant tadou ha mammou a familh Lilia ober o dever en eur zigas o bugale da zelaou kelennadurez mistri ha mestrezed kristen eus an dibab o hentcho warzu an nenv.

Pa voe echu e brezegenn gand an Aotrou 'n Eskob, ez ejomp da skol ar baotred hag eno e voe grêt an hevellep lidou hag e skol ar merc'hed. Ouspenn peder eur oa hag ar barresioniz diredet niverus eus a bep korn eus ar barrez a zistroas laouen d'ar gêr. An eurvad hon eus bet da welout tud a ziavéz parrez unanet ganeomp evit lida eur gouel ker kaer : an Ao. amiral Exelmans ha kalz a leanezed eus Urz ar Spered Santel.

Skol ar baotrezed dindan skoazell santez Tereza ar Mabig Jezuz, skol ar baotred dindan skoazell hor c'henvroad brudet Mikael an Nobletz a vezo eur sklerijenn evit Lilia. En e gaozeadenn, goude merenn, an Aotrou Person a lavare : « Tour-tan Enez-Werc'h a hentch, gant e sklerijenn, ar vartoloded war mor ar bed-man ; skoliou kris-

ten Lilia a zo eun tour-tan a hentcho. Arvoriz Plougerne warzu porz ar baradoz. »

Dirag ar sklerijenn-ze ne vo ket eun Arvoriad o sarra e zaoulagad : kablus e ve. D'an tad ha d'ar vamm o devezo ar gwall eur da virout ouz o bugale da vont d'ar skoliou kristen, ar skoliou kristen savet evito na ehanint, dre ar sklerijenn a sked diouto, da rebech d'ezo o zorfed ha da grignat o c'houstians. Met fizians hon eus ne vezo ket eun tad, nag eur vamm diskiant a-walc'h da vouga mouez o c'houstians ha d'en em lakât gand o bugale war hent ar gwalleürusted ; ne vezo ket kavet unan hag a ankounac'hay ar wirionez-man, emaeomp war an douar evit savetei an ene hag e tleomp ober kement a zo en hor galloud evit beza eürus eun deiz er baradoz. M'en deus unan bennak dizonjet ar wirionez-se, ra zeuy buan da gemerout an hent mat !

Eur Plouad Kerne.

Kuzulioù ar Geginerez

Pa chom eur guchenn batatez-silet war-lerc'h eur pred, setu penaos e c'heller tenna vad anezan : lakit amann da deuzi war an tan, hag eun nebeud kignen dralhet ebarz ; torrit daou vi war ar patatez silet, kemmeskit mat, kignen hag all ; grit kouignou gant an toazze, lakit eun tamm bleud warno ; lakit ar bilig-lostek war an tan, eun tamm amann mat enni ; pa vervo an amann e lakeoc'h ar c'houignou ; o zrei-a reoc'h war ar billig da gemeret liou brao diouz an daou du ; o lakat a reoc'h neuze war ar plad, persilh fritet endro d'ezo.

Eun doare all a zo c'hoaz evit implija an dilerc'h patatez-silet :

Hen lakat en eur plad er fourn, goude beza taolet warnan eun hanter-litrad laez, ha torret pemp pe c'houec'h vi ; leda reer war ar pladad eur gwiskad fromaj Gruyer malet tammouigou amann warnan. Pa vez bet ugent munud ebarz ar fourn, e vez dare da zibri.

Red eo beza kempenn war an traou ; greomp, muia ma c'hellomp, gant ar pezh eus er gêr, hag arabad eo d'eomp beza henvel ouz ar merc'hed diskempenn a daol boued an dud d'an anevaled, moc'h hag all, — respet d'eoc'h, — e lec'h chench môd d'ezo evit brasa mat an dud a zo en o serr. An nebeuta ma t'aspiguer ar e'hant eo ar gwella : e espern a rankomp evit hon aluzennou hag abenn hor c'hozni.

LIZIG.

LOGOD

Aozit eun tamm yod gwiniz teo, hag hel lezit da yena betek ma vezo klouar ; lakit pevar melen-vi ha kemmeskit mat, d'e zibouloudenna ; lakit war blajou teoder eur biz ha lezit da yena. Trouc'hit ar yod e tammou bihan,

karrezennet ma kirit, hag o zaolit er melen hag er gwenn hoc'h eus kemmesket asambles en eur volenn, sukr etouez ; goude, o lakeoc'h er bara bruzunet a zo laket ganeoc'h war eur plad all ; eun dro adarre, er volenn, hag eun dro all er bruzunaziou a-raok o zeurel er fritadur, war an tan ; met, red eo e ve tomm-tomm an eol pe an amann da frita pe anez e listreso al logod.

AR MORU

Pa vez dizallet ar moru, e vez graet tammou anezo hag aozet e meur a zoare ; lakat a c'heller o zeurel en amann pe en eol da frita ; pe o foazat en amann gand ognon drailhet munut ha patatez ; lakat a c'heller ive, el lipig, an dour diwar piz sec'h, fa-munud hag all, ha lezel war an epad eun hanter-eur hep birvi. E peb doare, e vez mat ar moru pa vezont kempennet gant preder.

YOD GWINIZ DOUS

LAKIT war an tan, eul litrad hanter a laze ; lakit sukr malet ebarz, hag eun nebeudig holenn ; pa vezo dare da virvi, kemmeskit mat, en eur bodez, diou loiad, pe deir, a vleud, en eun hanter litrad laez yen. Lakit eur banne laez, tost da virvi ha kemmesnit c'hoaz ; taolit i neuze er gastolorenn a zo war an tan, laez enni ; kemmeskit mat ha buana ma c'helloc'h, da zibouloudenna ; pa vezo dibouloud brao ho yod, ha pa vervo, hel lezit da boazat gouestad epad eun eur ; abenn neuze e vezo kreienet ha poaz mat ; m'hoc'h eus c'hoant da gaout lipousoc'h yod, lakit daou velenn-vi en eur volenn, o c'hemmeskit gand eul loiadig dour-bleun-oranjez hag o c'hemmeskit er yod araok diskenn ar pod war an daol, met arabad e vervfe ken ! Eur wech all e verkin penaoz ober logod gant ho yod gwiniz, pa jom, eun tamm yod eus a zilerc'h eur pred.

LIZIG.

Klenved ar c'henou hag an dent

L. LAPIQUONNE SUCESSEUR DE
L. JEZÉQUEL

Tenner dent

Loreet gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent hep poan hag a laká dent nevez, war aour
ha war gaoutchouk, hervez ar skoueriuo diveza
Gwarantisa a ra e labour

RESEO A RA :

Bep Lun, e **LESNEVEN**, Hôtel Le Roux, ha, bep Sadorn, e
BRASPARTS hag er **FAOU**. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo
digor e Brest, 4, passage Saint Martin, aboue eur beteg kreisteiz, ha da
2 eur beteg 6 eur. *Téléphone 0-16*

Ti koz L'OLLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — **BREST**

Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en
HON TI e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa
e mouchoerou ha tavancherou brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

*Dioc'h ar galite an ti-man a verz gwelloc'h-marc'had
eged neus forz pèhini all.*

Eun eskompt a **UGENT REAL DRE GANT** a vez roët
e marc'hadourez, ha **DEK DRE GANT** d'ar familhou ni-
verus diwar diskouez o c'hartenn.

FEIZ HA BREIZ

Gand ar vugale eo ema
amzer da zont hor yez

I WERZON, (1) an enezenn vras a zo e kuz-heol Breiz-
Veur, a zo eur vro hag ez eus bet kals darempred
etrezi ha Breiz-Izel. Ac'hano e teuas sant Jaoua, sant
Sane, sant Ronan, sant Senan, sant Seny, sant Eginer,
sant Vezo, sant Karanteg, sant Efflamm, sant Briag,
sant Brendan ha ne oar den ped ha ped sant all bet gand
ar re genta o rei dourn d'hon tud koz da ziazeza Breiz
nevez ar beg douar-man, pa rankent tec'het diouz Breiz-
Veur, a-raok dir ha tan ar Zaozon, er V^e hag er VIe kant-
ved, goude donedigez Hor Zalver Jezuz-Krist.

Yez Iwerzon a zo ivez kenderv-gompez d'hor brezo-
neg ; e stad, avat, a zo disteroc'h eget hini henman, rak
n'eus nemet 150.000 den ken ouz e gomz, pa 'z eus dek
gwech muioe'h a dud, a drugarez Doue, o komz brezoneg.

Penaos e tigouezas an dra-ze ? Ar Zaozon o deus grêt
eno o renkou fallakr, evel m'o deus grêt ar C'hallaoued
o re e Breiz-Vihan ha laket tamm ha tamm yez ar vro
da dec'het a-raok o hini ha breman, a-vec'h ma 'z eus
unan dre zek hepken, o c'houzout iwerzoneg.

AR GWIR ENEB AR BED

Iwerzoniz, daoust da-ze n'int ket bet fallgalonet ;
goude poania ha skuilh gwad int deuet a-benn da derri
galloud ar Zaozon, war o bro ; gounezet o deus o fran-

(1) Iwerzon, e saozneg Ireland.

kiz ha breman emaint a-zevri o klask lakaat o yez da c'hounit an tachennou he deus kollet, er pemp kant vloaz diweza tremenet : gant bennoz Doue hag amzer e teuint a-benn eus o zaol.

An iwerzoneg, e c'hellit kredi, a vez desket breman, e holl skoliou ar vro ; savet o deus ouspenn eur skol-hanv evit bugale Atha Cliath (1) hag ouspenn tri c'hant anezo a zo bet kaset da dremen eur miz, d'eur barrez e komzer enni an iwerzoneg mat mat, d'hen deski dre gomz ha dre glevet kalz gwelloc'h get dre hel lenn el leoriou.

GOUEL AR SKOL-HANV

Ar vugale-se p'int dizroet d'ar gêr, goude an east, a zo bet grêt eur gouel, en o enor, ha rannet prizioù etre ar re anezo o devoa labouet gwella epad ar skol-hanv.

War « Sunday Independant » ar 4 a viz here diweza, a zegas d'eomp an Aotrou E. E. Joynt, unan eus harperien wella an iwerzoneg, e kavomp sklerijenn diwarbenn ar gouel-se ; an Itron de Valera, gwreg Rener meur Iwerzon a oa en e benn ha setu aman darn eus ar c'homzou mat a lavaras da zigeri ar vodadeg :

« Moueziou bugale eo deus laket sant Padraïg, da « zistrei da Iwerzon, breman ez eus 1500 vloaz ha fizians « am eus e c'hello ivez moueziou bugale Iwerzon an am- « zer-man degas an iwerzoneg en hon touez adarre hag « e skigna muioc'h-mui, eus an eil penn d'egile d'ar vro!

« Tremenet ho peus eur miz, e Connemara, e bro an « iwerzoneg; ha klevet em eus ez oc'h deuet, — c'houi ha « n'hô poa komzet betek-hen, siouaz, nemet saozneg, — « da veza barrek da gomz breman, brao bras, an iwer- « zoneg.

« Gant a reoc'h, mirit beo buhezek ennoc'h an iwer- « zoneg-se, breman ; komzit-hen bemdez, hiviziken, er « gêr, en hô c'hoariou, en o labouriou, ar muia hag ar « gwella ma c'helloc'h.

« N'it ket da zerc'hel, evidoc'h hoc'h unan, an ten- « zor-se ma 'z eo an iwerzoneg ; seul-vui m'her strewoc'h

(1) Atha Cliath eo hano keltiek Dublin, kêr-benn Iwerzon.

« en dro d'eoc'h ha seul-vuioc'h e kavoc'h anezan da « strewi !

« Pa oa Padraïg Pearse, Eamonn Ceannt ha Mi- « cheal O h. Annrachain, en hoch oad d'eoc'h c'houi, « paotred vihan, ne ouient ket a iwerzoneg, ken nebeud, « met an holl a oar e varvjont dwezatoc'h evit difenn « hor yez, rak ar yez eo ene ar vro ! Ra deurvezo gand « an Aotrou Doue rei da Iwerzon, mibien vat c'hoaz hag « a vo barrek da ober kement all, mar bez ret, en amzer « da zont.

« Ha c'houi, plac'hed binan, karout a rafen ho kwe- « let o trei ho spered warzu ar merc'hed hegarat-se a « gomzas iwerzoneg war barlenn o mammou evel santez « Berc'hed. Ya! heulit skouer vat s' Laurence O Tua- « thail hag ar merc'hed kalonek-se a stourmas evid ar « vro : Cormac Mac Airt, Brian Boirmhe, Eoghan Ruadh.

« Ar re yaouank, bugale, eo ar vro da zont ha d'ar re « yaouank eo savetei ha skigna an iwerzoneg eus an eil « penn d'egile d'hon enezenn c'hlas ! Setu ar pal ho « peus da dizout ! »

Goude ar brezegenn-se, an Itron de Valera a roas ar prizioù d'ar vugale o devoa tennet ar muia talvoudegez eus o skol-hanv.

AMAN EMA AN DALC'H

Micheal o Maolain a gomzas goudeze hag a lavaras e chome sebezet o welet e oa c'hoaz tud, e Iwerzon, hag a lake an iwerzoneg, war an henvelep renk gand ar muzik, an dans hag ar peziou-c'hoari, traou hag a binvidika ar spered, sur a-walc'h, hag a zo mat o deski, met an iwerzoneg, n'eo ket eun dra vat hepken eo d'eun Iwerzoniad hen deski, eun dra red eo ; red eo hen deski ; red eo her c'homz ; red eo her skigna ; red eo e lakaat da c'hounit an holl dachennou a zo bet laeret digantan gand ar zaosneg.

Ar vugale a zo aman dirazomp o deus komzet iwerzoneg epad eur miz e An Cnoc ha p'int bet gouest da ober an dra-ze, e tleont beza gouest ivez breman d'her c'homz epad ar bloaz penn-da-benn, e Atha Cliath.

Poaria a reer da adsevel ar vro, met ne vezo grêt netra, henvel ouz netra, hag Iwerzon ne vezo birviken nemed eun takad douar eus Bro-Zaoz keit ha ma chomo ar c'hrav war gorre gand ar zaosneg.

Renerez ar skol-hanv, goude beza trugarekaet an Itron de Valera da veza deuet d'ar gouel, a lavaras ne oa ket evit kredi, he divije bevet koz a-walc'h evit gellout gwelet bugale a gantchou, ganet ha savet e Atha Cliath, bodet evel m'o gweler ha barrek da gomz iwerzoneg ker flour ha ma reont.

Eun hevelep gwel a dle laouenaat renerien ar skol-hanv, ar vugale o deus o heuliet hag ar gerent o devoa kalonou iwerzoniat, en o c'hreiz, da fiziout enno o bugale.

500 DA VLOAZ !

Cathal O Tuathail a lavaras e c'helled gortoz kaout 500 bugel da vont da skol-hanv 1937.

Rita Nic, unan eus ar vugale a oa bet e An Cnoc, a zavas, er fin, da anzav ar vad en devoa grêt d'ezl ha d'ar vugale a oa bet ganti mont da vro an iwerzoneg ; peger plijadurus e oa bet evito ar miz o devoa tremenet e An Cnoc ha pebez digemer laouen hag hegarat o devoa kavet a-berz an holl e Connemara.

BREIZIZ, ARABAD EO D'EOMP FALLGALONI !

Er bloaz 1921, e oa, e Iwerzon, 4.496.000 den ; hogen, war an niver-se, ne oa mui nemet 150.000 o komz iwerzoneg ; ar re all a gomze saozneg ; Iwerzoniz, daoust daze, n'int ket chomet da ouela ha da ludua, e toull an tan ; poania ha stourm o deus grêt, a-zevri, ha breman eo red deski an iwerzoneg e holl skoliou ar vro, er re vihan koulz hag er re grenn.

Aman, e Breiz, ez eus dek gwech muioc'h a dud o komz brezoneg eget ne 'z eus a dud o komz iwerzoneg e Iwerzon ha p'eo gwir Iwerzoniz n'int ket bet fallgalonet, perak ez afemp-ni, Breiziz, d'hen ober ?

Ra vezo eta pouezet dre holl, ha muioc'h-mui hag hep paouez ken, war gement hini en deus eun dra bennak da

welet war ar skoliou, evit ma vezo digoret, hep dale, holl skoliou Breiz d'ar brezoneg ; ne diefed ket kaout ezomm da c'houlenn hevelep traou, dreist-holl, digant tud hag a zo, war o meno, troet ouz an deskadurez !

AR SKOL-HANV

Eun dral all, êsoc'h da gas da benn, eo ar skol-hanv.

Perak n'en em glevfemp ket, er goanv-man, evit kroui, da vloaz, eur skol-hanv, en eun tu pe du, pe war an aod, pe war ar menez, evit bugale ar c'hêriou ne ouezont ger brezoneg ebet c'hoaz, kouls lavaret ?

Truezus eo gwelet nak a Vretoned dizesk a zo demdost d'eomp hag i o tougen hanoiou kaera hor bro !

Truezus eo gwelet bagadou tud yaouank o sevel, e Breiz-Izel, ken amparfal, war ar brezoneg, pa deuont war ar mêz, ma n'int ket evit goulenn nak o boued p'o devez naoun, nak o hent pa vezont dianket.

Eur bern hanoiou tud ha lec'hiou a glevont hag a lennont bemdez ha n'int ket evit gouzout petra a zo dindanno : tremen a reont ebioù tud a gemeront evit tud diwarlerc'h hag a zoug tenzoriou-spered, heb o far, war an douar ; o c'horf a zo Breiz ; o spered e Paris ; mantrus eo traou evelse ; aze ez eus gwellaenn da zegas ha tremen mall eo he degas end-eeun.

Kals arc'hant a zispigner da gas bugale ar c'hêriou, war ar mêz, en hanv, met ma ne zesker ket a vrezoneg d'ezo, petra c'hounezont o vont, evelse, da dremen eur mi-ziad, pell diouz o zud ?

Aveli o fenn o devezo grêt ; mat eo, mar kirit, met n'eo ket a-walc'h, rak estreget an dra-ze a dleer ober.

Ma 'z eus tud gouest da rei dourn da zevel hor skol-hanv kenta abenn dek miz aman, kement-se a vezo eun nevezenti eus ar re dalvoudusa, evid amzer da zont hor bro, ha ne c'hell beza nemet harpet ha benniget gant holl zent ar broiou keltiek.

Y.-V. PERROT.

Fanchig o vont da zoudard

EN em gavet, er bloa-man, war an diwezadou, eus ouspenn eur miziad, an hanv a zo falvezet gantan en em baka hag hon digoll, en eur chom ganeomp, pelloc'h eget kustum.

Aet eo kuit, met gouestadik, hag evel en desped d'ezan. Hag evelse, hor beus bet eur miz here dispar, gant derveziou brao ha sioul, evel ma ne vez ket alies.

Epad ma lavare ar c'hazetennou d'eomp ez oa drahont, war laeziou hag er c'hêriou bras, freuz ha dispac'h, aman e maeziou didrouz Breiz-Izel, an dud o deus tanveet derveziou eurus hag ive diskuizus.

Hep taoler evez ouz an euriou a dec'he eñsiou d'ezo, hep sonjal e c'hellent ober muioc'h an eil dervez eget egile, ar goueriaded, digabestr ha dizoursi, o deus labourret war-dro o farkeier, o lakaat da dalvezout sklerijenn venniget an deiz, roet d'ezo bemdez gant Doue....

El Roz ar Vern, muioc'h eget 'lec'h all ebet, labouriou war-lerc'h an eost a zo bet pourchuët warno, er bloa-man, rak Fanchig, ar paotr kosa, a oa da vont da zoudard.

Hirio, ez eus dek dervez leun, abaone m'en deus kuitteat ar gêr, evit mont da zervicha ar vro, hag ar gouli, graet e kalon an tad hag ar vamm, gant an disparti, a zo atao digor bras.

An tad er park, ar vamm, e tro ar gêr, a zonz hag a zonz en o faotr kosa, ha kement a boan o deus o kredi e ve aet diganto evit mat, ma kav d'ezo, meur a wech bemdez, e glevet pe e welet o tistrei.

Kalz bugale all, a drugare Doue, a zo c'hoaz en ti, met an hanter a zo re yaouank da labourat, hag ar re all, diskoliet, a zo ken gwak ha ken dic'halloud !

Fanchig, a lavare an amezeien, a oa, eun tammig, doue an ti e gwirionez; he vamm he devoe e c'hanet e kreiz an enkreiz, epad ar brezel, er bloavez 1915; e dad, pa c'hellas pokat d'e vabig, evit ar wech kenta, heman en devoa ouspenn tri bloaz. Abalamour da ze, moarvat, abalamour ive d'ar gwall veac'hiou a denne diwarno, tad ha mamm Fanchig a oa troetoc'h gantan eget gant ar vugale all.

Fanchig, evit lavaret mat a oa din eus ar garantez-se. Er barrez a-bez, oa rouez ar baotred yaouank ken fur hag hen. War-dro an tiegezh oa eun tenzor da gaout. Evesiant ouz an traou, soursius ouz al loened, dizamant eus e gorf, kalonek war al labour, e seblante kompren ar garg-se : beza da gosa eus a nao grouadur.

O komz outan, an dud a zisklerie, e tenne kalz d'e dad koz, tremenet nebeut amzer goude ar brezel. En eur ger, ez oa kouer penn kil ha troad.

Ma karie e dad hag e vamm, e vreudeur hag e c'hoarezed, e familh, an ti-ze m'oar ennan ken unanet, e kare ive an holl draou-ze hag a ra buhez an tiegezh : ar parkier, ar c'hezeg, ar benviachou-labour.

Ha setu perak, an dervez, m'eo bet ret d'ezan en em ziframma diouto hag o c'huitaat, a zo bet eun dervez a ganv, eun dervez a c'hlac'har evit e galon.

D'ar meur, da zeiz ar c'himiad, biskoaz mintinvez ebet, a viz here, n'oa bet kaeroc'h. An heol, o para a-us da Roz ar Vern, a rea eus ar gwez hag ar parkeier, evel pallennoù aour, gwriet warno perlezennou arc'hant.

Ar rabez melenet o deliou, ar melchenn nevez diwanet, ar bleun lann kenta, o tigeri war ar c'haeoù, a zeblante lavaret da Fanchig : « Penaos hag ez afes d'hoñ dilezel... daoust ha n'eo ket brao beza e Roz ar Vern. »

Ar gazez Rozet, he unan, evel m'he defe anavezet d'ober petra edot o vont d'he lakaat ouz ar wetur, a enebas ouz ar sterniou hag a drotas en desped d'ez war an hent.

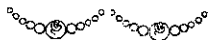
Goude beza poket d'e vreudeur ha d'e c'hoarezed, bodet holl en-dro d'ar wetur, Fanchig a bignas enni, e kichen e dad hag e vamm, an dour en e zaoulagad.

Araok distrei gant an hent a dlee kuzat outan ar gêr, ar paotr bras, a reas eur zell c'hoaz war-du al leur : e veudeur hag e c'hoarezed a zavas hag a hejas o daouarn d'ezan. Neuze Fanchig a zantas e galon evel o sevel en e greiz, diroll a reas da ouela. A ! biken, a zonzje, n'am bije kredet, e vefe bet ken kalet mont eus ar gêr....

Met eur gwaz oa ha nann mui eur bugel, Fanchig a zec'has e zaelou, eun tammig mezek. Ma ranke kimiada diouz an holl draou a gare kement, n'oa nemet evit eur pennadig, evit beza e stad gwelloc'h d'o difenn, eun deiz, ma vije ret.

Feiz ha nerz-kalon Katoliked ar Spagn

EVID eur c'hristen gwirion ar vuhez a zo atao kaer ha presius. Sklerijennet gand ar wirionez diskenet eus an nenv, ez a laouen ha kalonek warzu an eurus-ted peurbadus ; harpet war nerz Doue, n'en deus aon rak netra, na rak sked touellus ar bed, na rak kounnar ifern an dud fall.

Evelse gant pebez feiz ha gant pebez karantez hor breudeur eus ar Spagn a zifenn e kreiz ar brasa trubuilhou ouz falloni Satan hag e vignoned, ar gwiriou santela hon eus ! Evid bale war o roudou ha deski diganto skuilh hor gwad evit Doue, mar bez ret eun deiz, sellomp gand evez ouz eun daolenn en deus livet eur skrivagner, er gazetenn c'hallek « La Croix ». Bet eo du-hont war dachennou an dispac'h ha komzet en deus gant mistri eus ar re uhela o deus ar gefridi da stourm ouz pôtred ar freuz.

KÉR DOLED DINDAN KRABAN AN DISPAC'HERIEN

Hor menoz eo dastum aman eun nebeudig hepken eus an testeniu kaera eus karantez birvidik kristenien ar Spagn. Toled a oa unan eus ar c'hêriou brudeta eus ar Spagn dre an traou kaer a skede enni. Er c'houezekvet kantved e veze hanvet « kêr an impalaer », « mamm ar c'hêriou », « kurunenn ar Spagn ha sklerijenn ar bed » ; bez' ez eo kêr-benn Iliz ar Spagn, unan eus al lec'hiou lugernusa eus ar bed kristen.

Mat, hirio eul lufr nevez a darz dudius eus kêr Toled : epad 72 dervez ar bed a-bez n'en deus ket ehanet da veza war evez ouz ar strollad kristenien kelc'het gand tud Moskou e kastell koz Toled, an Alkazar.

D'an 21 a viz gouere, evit lakât o buhez e savete, 1500 den a en em dennas er c'hastell-se ; 82 anezo a varvas, 500 a voe glazet ha 400 a jomas divac'hagn ha yac'h. Ar gwazed a herzas kalonek ouz kounnar ar re ruz ; evid o blenia o devoe ofiserien eus ar gwella : ar c'holonel Moskardo, tri letanant-kolonel, ofiserien eus an artillieri ha kelennerien kenvreuriezh ar brezel.

Eürus ar gatoliked a c'hellas redek araok arme Satan ; 12.000 a re fall a zailhas war Doled ha n'oa ket brao koueza dindan o c'hrabanou ; didruez meurbet int bet. Diskaret o deus tiez ar gristenien ; tost da 1.000 den o deus fuzilhet ; n'o deus bet doujans evit netra. Eun deiz diou baour kêz maouez a reas sin ar groaz o tremen ebioù eun iliz ; merc'hed ruz o gwelas hag o lazaz a dôliou baz.

War 104 beleg ne jom mui beo nemet 6. An tourmantchou an diaouleka a zo bet implijet. E gwirionez, tud Moskou hag o c'henseurterd n'ez int mui din eus an hano a dud ; izeloc'h, kalz izeloc'h eget al loened int diskennet.

Gand eur gounnar divent o deus taget mogerioù ledan an Alkazar ; minou o deus bet toullet dindano ha wardro 12.000 obus o deus bet tôlet dreizo evit flastra ar re a fieze enno o buhez. Nag a boaniou o devoa da c'houzanv ar gristenien-ze araok ma voe chachet diwar o fenn brec'h pounner o enebourien fallakr ! Gand pebez aked ankenius tud vat ar bed en em c'houlenne daoust ha soudarded katolik ar Spagn en em gavo abred a-walc'h evid o salvi !

AR JENERAL VALERA A RO AR FRANKIZ DA GÉR DOLED

D'ar 27 a viz gwengolo, da deir eur, ar jeneral Valera, e penn 1600 soudard en em lakeas en hent warzu

Toled; da c'houec'h eur edo stok ouz mogerioù ar gêr vras; eul letanant gant 30 den a bignas war an Alkazar dre eur skeul kanab ha ar gwel anezo a reas d'ar brizonerien eur blijadur; ne c'heller ket trei e komzou, ker bras e oa.

D'an 28, da 5 eur hanter diouz ar beure, soudarded an Alkazar a deuas ermêz hag a strañuilhas ar re ruz; epad an deiz a-bez, e voe eur gwall abadenn dre ruiou kêr, met, abenn an 29, ar re vat a voe mistri war an dachenn.

Valera a lavare : « Gant 1600 den em eus gelllet tre-e'hi 12.000 enebour moskovat. Kollet em eus 45 den, daou ofiser en o zouez, met an enebourien a lez war an dachenn. 2.500 korf, eur maread prizonerien ha kalz a draou. En o zouez em eus kavet daou ofiser ruz eus ar Vro-C'hall hag unan eus ar Belgig. »

Goude eur gounid ker kaer war eun enebour ker kriz ha ker gouez, soudarded an urz vat a voe laouen. D'an hini o gwele oa anat edo o fizians e Doue hag er Werc'hez hag e stourment evit savetei an traou mat ha santel : war heultrin an holl edo medalenn an Itron Varia ha skeudenn ar Galoun Zakr. Met evit gouzout ervat petra eo kristenien ar Spagn, selaouomp testeni prizonerien an Alkazar, o deus kement a veuleudi dre ar bed a-bez.

TESTENIOU DISPAR A FEIZ HAG A GARANTEZ

Lavaret e ve e vemp deuet da amzer genta an Iliz m'en em guze ar gristenien er mengleuzioù diadan an douar, pa welomp peger gwallgaset eo ar gristenien e-meur a vro a zo. Kristenien hon amzer, a drugare Doue, a yale eeun war roudou kristenien an amzer dremenet, war roudou ar verzerien. Evid hen diskouez hon eus kalz a destenioù : nag a veleien (tost da 300 marteze), nag a laiked o deus skuilhet o gwad evid ar Christ, abaoe m'eo digor an dispac'h er Spagn. Ar c'homzou a glevomp war muzelloù kalonek an Alkazar a zo ive testenioù dispar, testenioù c'houek meurbet da galon eur c'hristen. Setu aman unan bennak anezo, bet destumet raktañ goude ar viktor.

TESTENI AR C'HOLONEL MOSKARDO

« Ne garan ket komz, gwelloc'h eo ganen labourat; pa vez o labourat tud hag o deus menoziou uhel, ez a mat pep tra, dreist-holl pa stourmer evit Doue hag evid ar Spagn.

« Morse n'em eus bet aon da goll. Anaout a raen va zud, o c'harout a raen hag i am c'hare. Mont a rae dispar, evelse. Moskoviz ruz a zo tud digalon, krenv a enep peorien dizarmet pe verc'hed. Aon o deus da herzel ouz soudarded. Viva Espana ! »

TESTENI GOUBARNER TOLED : CIRUJANO

« Doue eo en deus trec'het hag an Itron Varia eo hor jeneral. Goulenneit diganto penaos hon eus herzet ! Doue hepken a c'hell lavarout deoc'h. Goude tri devez, em boa roet dezan kement am boa : va enor, va familh, va feadra. A-walc'h eo bet gantan lemel diganen va feadra : ar pez a roan, n'her c'haskan mui kaout. Bennoz da Zoue !... Doue a zo madelezus !... »

TESTENI MEAR TOLED : FERNANDO AGUIRRE

«.....Ne garan ket komz diwar va fenn; bez 'z oun bet eur benveg bihan e daouarn Providans Doue...

« Hon tud a zo tud dispar, sent int; bevet o deus, stourmet o deus, marvet int evit Doue hag ar Spagn. Kaer eo, neketa ? Hag holl, holl gwititanan, edont evelse penn da benn da Zoue ha leun a fizians en Itron Varia. »

TESTENI AN DOKTOR MARIN

« Ar stourmad a zo bet spontus. Ne c'hedomp beza taget nemet epad 4, 5 devez... 70 dervez a zo skrijus, dreist-holl en doare ma rankemp enebi. Na sklerijenn na dour yac'hus, na louzeier na netadurez hag ar berniad-ze a wazed, a verc'hed, a vugale en eur c'hao ! Gwelout a

ran aze eur burzud he deus ar Werc'hez heb ehan grêt evidomp. Gouzout a ran, an dud difeiz, o klevout va c'homzou, a c'hoarzo hag am c'hemero evid eur vuoc'hig Doue. Petra 'ra ze ? Ma ne gredont ket er burzud, e tleont anzav hor gouiziegezh uhel, pegwir, hep netra, n'hon eus ket bet eun unan gwasket gand eur c'hlenved spegus pe eun droug all. N'o deus nemet heuilh hon doare beva : bara brein, tammou kig mul epad 70 devez, hag o daoulagad a zigoro : ankounac'hat a raint o falsgouiziegezh hag e komprenint gwelloc'h traou an nenv.

« Biken ne ankounac'hain va Mamm eus an nenv. Hi eo e deus hor salvet. » Hag e pok d'ar vedalenn a zoug warnan en eur vouse'hoarzin en eun doare distran.

TESTENI AR C'HABITEN

JOSÉ SANZ DE DIEGO

Heman, kabiten war ar c'hirri-nij, a oa bet tôlet er mêz eus an armé gand ar Republik hag a zeuas da veza mestr-skol kristen pa voe miret ouz al leaned da gelenn. Deiz kenta ar brezel, eur c'harr-dre-dan a zeuas eus a Vadrid d'e gerc'hat evid e fuzilha. En Alkazar edo. Bec'h ez eus o tenna dioutan eur ger bennak, rak evel ar re all ne gar ket kaozeal anezan e-unan.

« Katolik oun, emezan; e trede urz Sant Fransez emañ. Soudard oun ha servicher ar roue; ne glaskan nemet heuilh ar wirionez. Grêt em eus hervez va c'hredennou; Doue hag an Itroun Varia eo o deus grêt pep tra. Benveg dister en o daouarn, em eus lezet va blenia. »

Da n'eus forz petra all a vez goulennet outan, e ra atao an hevelep respount : « Doue eo, an Itroun Varia eo, va Mamm eo, Doue eo. »

TESTENI AR C'HABITEN FREJO

« A ! pebez stourmad kaer ! 70 dervez a vuhez dispar, er sakrifis hag er garantez ! Morse n'em eus karet kement Doue, an Itroun Varia ha va breudeur. An dud o deus eur vuhez kaer, p'her reizont war hini hor Zalver... Biskoaz n'em eus bevet ken tost d'an Hini a garan nag en eur giz ker c'houek. » Hag e pok d'ar groazig a zoug war e beultrin.

« An hini kaloneka, emezan gouestadik, eo Sanz de Diego, eur zant. »

Heman, hag en deus klevet, a lavar : « Frejo eo a lavare ar japeled ha gant peger bras feiz !... » Ouz o c'hlevout hini n'en deus grêt netra. Doue eo, ar Werc'hez hag ar re all.

TESTENI AR C'HABITEN

AURELIO JOSE DE GREGORIO

« Ar Spagn ne vezo, n'eo bras nemet p'he devez doujans Doue... Ret eo beva eus buhez hon Doue ha bepred sonjal e vev ar C'hrist ennomp. Evit diazeza hor buhez, ar gomunion zantel, an oferenn zantel : edoug an deiz, adori ar Mestr ha lavarout ar japeled.

« Setu penaos e vev eur zoudard d'ar C'hrist. N'eus buhez all ebet evitan. Bep mare e tle beza prest da vervel evid e roue ha dreist pep tra : bevet ar C'hrist-Roue ! »

TESTENIOU GWRAGEZ, PLAC'HED YAOUANK,

OFISERIEN, POTRED YAOUANK

« Eur burzud grêt en hor c'henver gant Doue hag an Itroun Varia eo, emezo holl. Ren a raemp ar vuhez santela ma c'hellemp. Bep beure, e raemp ar gomunion a spe-red, hag ar japeled a lavaremp diou wech bemdez. Hor brasa poan oa an diouer m'edomp eus an oferenn hag ar zakramanchou, rak n'oa beleg ebet ganeomp. »

O lenn komzou ken entanet gand ar feiz ha gand ar garantez, eur c'hristen a dle kana meuleudi da Zoue, goulenn digantan kreski ar feiz hag ar garantez en e ene ha poania da c'hounid, dre e skouerioù santel, kalz a eneoù d'ar wirionez ha d'ar mad. Unanet e Doue, ni, kristenien, a lakay ar peoc'h, an eürusted gwirion da skedi en eneoù, daoust da gounnar Satan hag e vevelien fallakr. War araok eta bepred gand ar brasa fizians !

Renan PENNAOUBER.

Eun dra hepken a zo ret

PEURZOURN **M**IZ Eost 1932, an triouec'hvet de-
E KERVRAO vez. Al labour a oa bet tenn, en
deiz-se, e tiegez Eozenn ar Raglan.

Tud teir atant Kervrao a oa demholl diredet war leur Eozenn hag eus goulou deiz da zerr-noz o devoa kalonek sikouret ar penn-tiek da beurzourna e eost.

Dek eur a oa o seni e tour an Iliz parrez, p'oa echu koan ha pa zistroas an amezeien d'ar gear. Eozenn a oa skuiz maro hag e wreg Anna ive. Koulskoude ne oant ket c'hoaz gwall-oajet, p'eo gwir an ozac'h a oa a vec'h krog en e 40 vloaz hag e bried en he 38. Met an antant a oa bras — ugent devez arat, — hag evid he labourat ne oa nemeto : ar vugale, nao anezo, ne c'helled ket c'hoaz gedal kalz diouto.

Labouriou an deveziou tremenet a boueze pounner war o skoaziou ; karout o devije mont dioustu d'o gwele, met, war al leur, meur a dra a oa c'hoaz da gempenn hag al loened a oa o askoan da rei d'ezo. Goude beza lavaret grasou, Anna a gemennas d'he merc'h hena, Madalenn, teurel evez ouz ar vugale vihana, o lakât en o gwele, epad ma vije an diou verc'h kosa all, Loïza ha Tereza, o wal-c'hi ar skudellou.

An daou bried, neuze, a yeas er mêz : grounna a rajont d'ar bern-ed, al leuriad a oa chomet da zestum ; poent 'oa, rak, a-hont, e gwalarn, al luc'hed a skede hag ar gurun a groze ; e Kervrao beradou glao a goueze.

EUR C'HOUERIAD **SKUIZ GAND E VICHER**

Eozenn hag Anna a
haste affo, ar c'henta a
skube hag an eil a bil-
prenne. A vare da vare e vezent klevet o kôzeal.

An ozac'h. — Poanius meurbet, Anna, eo buhez Yann Gouer ; evidoun-me em eus awalc'h anezi. Meur a wech, va mignon, Loiz ar Blenveg, en deus lavaret d'in n'eus nemet genaouerien hag a jomfe hiviziken da drouc'ha buzug.

Ar wreg. — O! petra 'livirit, Eozenn? Daoust d'ar poaniou a zeu d'hor gwaska, ne c'hellomp ket kaout e kêr eur stad kaeroc'h eget hon hini.

An ozac'h. — Evel m'em eus hen anzavet ouzoc'h meur a dro, va c'hoant eo mont da Vrest ; evel ar Blenveg e fell d'in mont e labour ar Porz. Pebez arc'hant ês a c'houezer eno! Aman, da zibenn ar bloaz, ne jom ket ganeomp eul liard toull. Seulvui ez an, seulvui e welan n'eus ket gwasoc'h micher eget hini al labourer douar.

Ar wreg. — Hor micher a zo, gwir eo, eur vicher boanius ; diwar boan hon divrec'h eo e c'hounezomp hon tammig bara ; met pebez micher dibec'h, pebez micher zantel evid an den a volentez vat !

An ozac'h. — E pep lec'h e c'heller beza mat. Koulskoude ha me ec'h anavezit tud eus ar barrez êt e labour ar Porz hag a gendalc'h da veza ker birvidik en o feiz hag en o oberou santel. Ha pegen eurus int e skoaz ni ! Nebeut o deus da labourat evit dont da veza pinvidik.

Ar wreg. — Perak staga hor c'halon ouz an arc'hant ? Gouzout a ran, pep den en deus ar gwir da c'hounid e vara, da veva en e ês, da zével ervat e familh ha da zigeri d'ezo eur stad a vuhez e c'hellint beva ennan e lealded hag en holl vertuziou.

Koulskoude ne ankounac'hân ket ar wirionez-man omp bet kelennet warni gant Doue e-unan : « Dreist pep tra klaskit rouantelez Doue hag e justiz hag an traou all a vezo roet d'eoc'h war ar marc'had. »

An ozac'h. — Kement-se a zo gwir, Anna, met hirio amzer ha renerien ar vro zoken a zo kriz evit Kouer. Bec'h hon eus o c'hounid hor bara ha koulskoude ne ehanomp da boagna : savet pell araok goulou deiz emaoomp c'hoaz war zao diwezat en noz. Ezomm hor befe eur melvel d'hor sikour, met n'hon eus ket a dro d'e baea. Atao hor sugellou a zo stenn ganeomp, ha demhenvel omp ouz sklavourien.

Ar wreg. — Sklavourien, Eozenn ? Tenn eo hol labour, met, evit-se, ne domp ket evelato sklavourien ! An den a zo grêt evit labourat evel an evn evit kana ha nijal. Dre hol labour kinniget da Zoue, nag a denzeriou prezius a zastumomp en hon ene.

An ozac'h. — Labourat beteg en em laza, evel ma reomp-ni, n'eo ket, d'am meno, eun dra gwall-gaer. Me gar ive labourat met gant ma vo diouz furnez. Hag, ous-penn, labourat aman hep gellout dastum peadra evit beva, daoust hag eur vuhez eo ?

Ar wreg. — Siouaz ! en deiz a hirio n'eus ket kalz a lealded war an douar : kalz re en em jach evel ma c'hellont hag e washfent zoken ar paour a c'hlaour gand an naon. Met, ma karfe an dud vat en em glevout, ma karfe ar goueriated ober eun Emgleo evit difenn hag harpa o gwirioù, ne ve ket gwelet kement a dud ezommek en hon touez, ne ve ket gwelet kement ac'hanomp o vont war-zu kêr ! Mont er c'hêrioù ? An dra-ze zoken n'eo ket dirouestla ar gudenn m'en em zifret enni al labourerien douar.

An ozac'h. — Beza mevel ar c'houarnamant eo ar stad gwella hirio ha meur a gouer eus hor parrez o deus dibunet o c'hudenn en eur vont, en e zeryich, e labour ar Porz.

Ar wreg. — O va fried, perak e selaouit-hu komzou touellus ar Blenveg, perak en em lezit-hu da veza gounezet gand e ardou. O ! me ho ped, na zilezit ket an tiegez bet gлебiet gant c'houezenn va zud ha santelact gand o fedennou hag o foaniou !

An ozac'h. — Hel lavaret em eus d'eoc'h a-ziagent, grêt em eus va goulenn evit mont er Porz hag, o veza ma 'z oun skoazellet gant tud a vez selaouet, ez oun sur da veza digemeret.

Ar wreg. — Gouzout a ran, ar gwel eus eur vuhez di-boanioc'h ha paet gwelloc'h eo ho toug da dec'hout diouz hor mêziou, met ha sonjet ho peus c'houi er stad truezus e lakit o tud ennan o vont e kêr.

An ozac'h. — Grêt em eus va sonj, ha mat eo ar piz a ran.

Ar wreg paour a jomas peoc'h. Anaout a rae lavar ar furnez :

*Pa ver krog e lost ar billig,
E vez mall da baka lipig.*

Chom a rae peoc'h ha sonjal a rae er menoz-se epad mac'h echue, hi hag he fried, al labour diweza.

Urnec eur a skoe e orolach ar vourc'h, an arne a darzas en eur glao dourbih; poent oa klask ar gouder ha mont da gousket.

En nozvez-se, Anna Lagadglaz, pried Eozenn ar Ragan, ne c'hellas ket sarra he lagad. Sioul e ouele o sonjal e rae marteze an cost diweza e Kervrao.

**

EUR VAMM GWASKET GAND AR GLAC'HAR

Koulskoude, Anna a felle d'ezhi kaout an trec'h ha diarbenn, kousto pe kousto,

he gwaz gounzet da vont e labour ar Porz. Eviti mont e kêr, a vije evel taol ar maro. Pemp devez diwezatoch e tisplegas d'he fried pegement e tisplije d'ezhi kimiada diouz keriadenn he zadou. Ha kement-se n'eo ket en abeg d'ezhi hepken met dreist-holl en abeg d'he bugale.

— Eozenn, emezi d'he fried, selaouit gant trugarez ar c'homzou am eus da lavarout d'eoc'h. Abaoue m'ho peus anzavet d'in ho poa grêt o sonj krak-ha-berr da veza oberour e porz Brest, e vevan er brasa glac'har, ha meur a wech an anaoudegez eus an droug a zigouez gand korf hag ene ar vugale a vev er c'hêrioù he deus frailhet va c'halon ha tennet daelou eus va daoulagad : nag a eneoù kollet er c'hêrioù hag a briz ebêt ne fell d'in beza mamm eur bugel daonet.

Eozenn. — Perak en em ambrenni evelse gand an traou da zont ? Pa vezimp o chom e kêr, e weloc'h ho pevezou muioc'h a amzer da gemerout preder gand ar vugale ha d'o hencha er mad.

Anna. — N'her c'hredan ket, rak tud gouiziek a lavar ez eo bugale kêriz disteroc'h dre ma vevont'en eun ear ampoezonet hag e kear eo e vez sammet kalz a vugale gand an « tuberkuloz ».

Met evid o ene eo e krenan ar muia : kouls ha me e c'houezit nag a skouerioù fall a zo er c'hêrioù evit laza an eneoù.

Eozenn. — Petra a fell d'eoc'h, p'eo gwir ne c'hellomp ket beva aman, ha c'hoaz perc'henn ar ferm en deus c'hoant da greski ar Gouel Mikêl, evel pa n'hor befe c'hoaz poan awalc'h o c'hounid hor bara. Pa welan tud

ker kriz all em eus c'hoant sevel en o enep. Hor perc'henn d'eomp-ni, koulskoude, n'eus ket c'hoaz gwall-bell, n'oa ket ker pinvidik-se : e dud a ranke evelomp poania kalet evit gellout beva.

Anna. — Ya, tro hor befe da gounnari o welout tud pinvidik a zo a laka war o atanchou prizioù re vras, ha c'hoaz ar re anezo a zo bet paour a vez alies ar re wasa : n'eo ket heb abeg e teue hon tadou da lavarout :

*Ar paour, pa binvidika,
Gand an diaoul buan ez a.*

Met koulskoude a bouez poagna e c'hellimp marteze en em denna; gand an amzer e teuy al lezennou embannet e liziri Hon Tad Santel ar Pab d'en em skigna en hon touez, ha neuze ar paour a c'hello, el lealded, beva en e ês.

Eozenn. — Hag ac'han di hor bugale a c'hlaouro gand an naon.

Anna. — A ! ma c'houesfe tud pinvidik a zo ar boan o deus familhou a zo o vaga o bugale ! A ! m'o defe gwellet an daelou o ruilh eus daoulagad ar mammou dre m'o deus bec'h o testum ar « Gouel-Mikael » ha dre ma ne c'hellont ket, dre-ze, terri o naon d'o bugale ! A ! na buan, sur oun, ma n'o deus ket eur mên evit kalon, na buan e teufe an dud pinvidik-se da vihanât priz o fermou !

Eozenn. — Ar justiz hepken a c'houlenn ma c'hello an holl dud a yuhez eeun beva ervat en eur vro. Petra a welomp hirio re alies ? An dud o deus peadra o waska an dud n'o deus netra.

Anna. — Dre o doareou kalz a dud a zo diskennet izeloc'h eget ar baganed; en dro d'eomp e lamm kalz a galonou devet gand an youl direiz da zestum danvez ha da ober d'o madou dougenm frouez dre vresa lezennou ar justiz. Perak kement-se ? Ankounac'hêt eo ar wirionez-man : « Eun dra hepken a zo ret », savetei hon ene ha sikour ar re all d'en em zavetei. Evidomp-ni, va fried karet, n'ankounac'haomp ket ar menoz santel-ze ha chomomp aman, pell diouz trouz ha safar ar bed, pell diouz e skoueriou fall milliget, chomomp e Kervrao ; aman, dindan eun oabl ker kentelius, e kreiz hor maeziou ken sioul

ha ken dudius, chomomp da veuli Doue dre hol labouriou hag hor poaniou ha dre hon aked da zevel mat hor bugale.

Eozenn. — Va mennad da vont e labour ar Porz a zo sanket ken don em penn, ma ne c'hello mui den ken hen diframma anezan. Torret em eus va c'horf o labourat abao em'oun deuet aman da vab-kaer, breman ez eus seitek vloaz ; daoust da va aked, d'hor pisoni, emamp atao berr. C'hoaz eur wech e nep lec'h ne c'hounezer gwelloc'h eget dindan ar c'houarnamant.

Anna. — Met muioc'h a vizou a zo ive er c'hêriou : keroc'h eo beva enno. Ma ve bet dalc'het ar ferm da labourat, neuze c'hoaz em befe komprenet ez afemp war binvidikât, met mont holl e kêr ! !

Eozenn. — Selaout, Anna, o vont er Porz, o c'hounezir bep miz tost da 3.000 lur. Komprenit 'ta, tost da gant lur bemdez ! Ha gant nebeut a boan !

Anna. — Ar c'hounidegez-se a zeu d'eoc'h en abeg d'hor bugale, met gouzout a rit, ni, labourerien douar, a boagno eus hon holl nerz da lakât muioc'h a justiz en hor bro o c'houlenn m'o devezo bugale ar goueriated ar skodenn a vez roet da vugale servicherien ar c'houarnamant. Ni, gwragez kouer, a youc'ho gand eur vouez ker krenv an dislealded a bouez warnomp ma ranko renerien ar vro selaou hor c'hlemmou hag harpa ouz hon ezom-mou. Loc'het int da gerzout en hent-se. Zoken eul lezenn a zo bet aozet d'an unnek a viz meurz diweza hag a lavar rei muioc'h a zikour da vugale ar goueriated. Ha n'eo ket eun dislealded vezus rei da eur mêvel d'ar c'houarnamant p'en devez eur c'hrouadur 594 lur hag eur c'houeriad n'en devez netra.

Evid daou grouadur e vez roet da zervicher ar c'houarnamant	1.458 lur
Evid daou grouadur e vez roet d'ar c'houeriad netra	
Evid tri da zervicher ar c'houarnamant	3.240 lur
Evid tri d'ar c'houeriad	84 lur
Evid pemp da zervicher ar c'houarnamant	7.668 lur
Evid pemp d'ar c'houeriad	864 lur

Koulskoude, hirio peurvuia eo êsoc'h da zervicherien ar c'houarnamant beva eget d'eomp-ni. Fiziens am eus

ec'h en em skigno muioc'h mui ar justiz dre ar bed, rak muioc'h mui ar Gatoliked a boagn da ranna gwelloc'h ar pinvidigeziou etre an dud. Neuze e vezo gellet beva en eun doare dereat war hor maeziou. Gedomp, Eozenn, aman, e Kervrao, ma lugerno evidomp an deiz eurus-ze.

Eozenn. — Ne fell ket d'in gwelout hor familh o ver-vel gand an naon; ar pez am eus grêt a jom grêt.

Anna. — Va glac'har a zo bras.

Eozenn. — En em voaza a reoc'h ouz buhez kêr, hag ho klac'har a dremeno.

Anna. — Petra a deuio hor bugale da veza? Madalenn he deus c'houezek vloaz, n'omp ket evit he c'has mui d'ar skol; diou wech eo bet o klask he « Brevet », diou wech eo bet korbellel.

Eozenn. — Bezit dinec'h, kavet em eus eviti eur plas en eur stal labour hag ive evit Loïza : o fae hor sikouro da zével evito eun argoulou dereat.

Anna. — Aon am eus evito : e kêr ez eus kement a riskl d'en em goll.

Eozenn. — Dre hon aliou, ni o zikouro da enebi ouz an droug ha da greski er mad.

Anna. — Heug am eus ouz kêr. Gouzout a rez, Eozenn, pa oan ayouank, ma karfen e ven bet êt e kêr. Eur c'henta mestr en devoa va goulennet evit pried; met va c'harantez evid al labour douar, va c'hoant da zerc'hel bepred da wiskamant, da yez ha da c'hiziou hor bro Breiz o deus grêt d'in chom e Kervrao. Hag hirio, pa 'm eus 38 vloaz, e rankin mont da itroun ?

Eozenn. — Mat ho peus grêt o chom e ti ho tud. Hirio, siouaz, kalz re a verc'hed yaouank ne glaskont nemet tec'hout diouz al labour, mont e kêr ha dimezi gand eur martolod bennak.

Anna. — Ya, plac'hed yaouank d'ezo eur mañead danvez a ra fae war vicher o zadou, ha pa gavont eur mortolod emaint laouen da zimezi gantan : henvel a c'hellfen d'eoc'h meur a hini. Met alies ne gavont ket en hent-se ar gwir eürusted. Na me a garfe gwelout hor bugale o chom e micher hon tadou ! Na deomp ket eta e kêr, Eozenn.

(Ar rest er miz a zeu.)

Kontadennoù

Gouel an Holl Zent

Kambr ruz an ostaleri wenn

BEZ e oa gwechall er Ponthou, eun ostaleri, hanvet **an Ostaleri Wenn**; an ostiz hag an ostizez a oa tud vat, hag a rae o fask bep bloaz, ha ne oa ket ret konta war o levc'h.

Ar veachourien a ziskenne en Ostaleri Wenn, hag ar c'hezeg a anaveze kerkoulz an nor borz, ma choment a-zav dirazi anezo o-unan.

An diskar-amzer a oa deuet, hag an derveziou a oa eun tammik berroc'h ha tristoc'h.

Eun abardaez ma oa Fanch Floc'h, mestr an Ostaleri Wenn, e toull e zor, e tigouezas eur beachour gwis-ket evel an dud a renk uhel, ha gwintet war eur bidet eus ar re gaera.

Ar beachour a chomas a-zav dirak an ostiz, hag en eur gas an dorn d'e dok e lavaras :

— Me garfe kaout da goania, emezan, hag eur gambr da gousket evidoun va-unan.

Ar Floc'h a dennas da genta e gorn butun eus e c'henou, e dok diwar e benn, hag e respontas :

— Doue r'ho pennigo, Aotrou, me a roio d'eoc'h da goania, met eur gambr evidoc'h hoc'h-unan, n'am eus ket rak aze em eus c'houec'h beachour all o tistrei eus a Redon hag int o deus kemeret c'houec'h gwele an Ostaleri Wenn.

— En han Doue, den mat, eme ar beachour, n'am lezit ket ermêz ! Ar chas a gousk en eul lochenn, ha truezas eo ne gavfe ket ar gristenien, eun doenn d'o gou-dori gant an amzer-man.

— Aotrou, eme ar Floc'h, n'ouzoun mui petra da la-

varout d'eoc'h, nemet eo leun va gweleou, ha ne chom nemet ar gambr ruz.

— Mat, eme an diavêziad, roit-hi d'in.

— A-raoe ma talc'han an Ostaleri, emezan, daou hepken a zo bet o kousket er gambr-se, hag en devez warlerc'h, o bleo a veze deuet da veza gwenn, eus a zu ma vezent araok.

— Ha c'houi ho peus tud varo hag a zistro en ho ti ? a c'houlennas-hen.

— Bez ez eus, eme ar Floc'h.

— Neuze, dre c'hras Doue hag ar Werc'hez, grit d'in tan er gambr ruz, ha tommit va gwele, rak riu am eus.

An ostiz a reas ar pez a oa gourc'hemennet.

Hogen, ar beachour a bignas d'an nec'h; an ostiz hag e wreg, a oa en em lakaet da bedi; an diavêziad, en em gavet en e gambr a sell en dro d'ezan : er penn pella e oa eur gwele, netra nemet eur gwele; ar peurrest a oa goullo, hag an avel a veze klevet o trouzal er c'himinal, gant kement a dristidigez, ma vije lavaret mouezioù re varo o c'houlenn pedennou.

Ar beachour a zaoulinas, ha goude beza lavaret eur bedenn galonek ez eas da gousket hep aon.

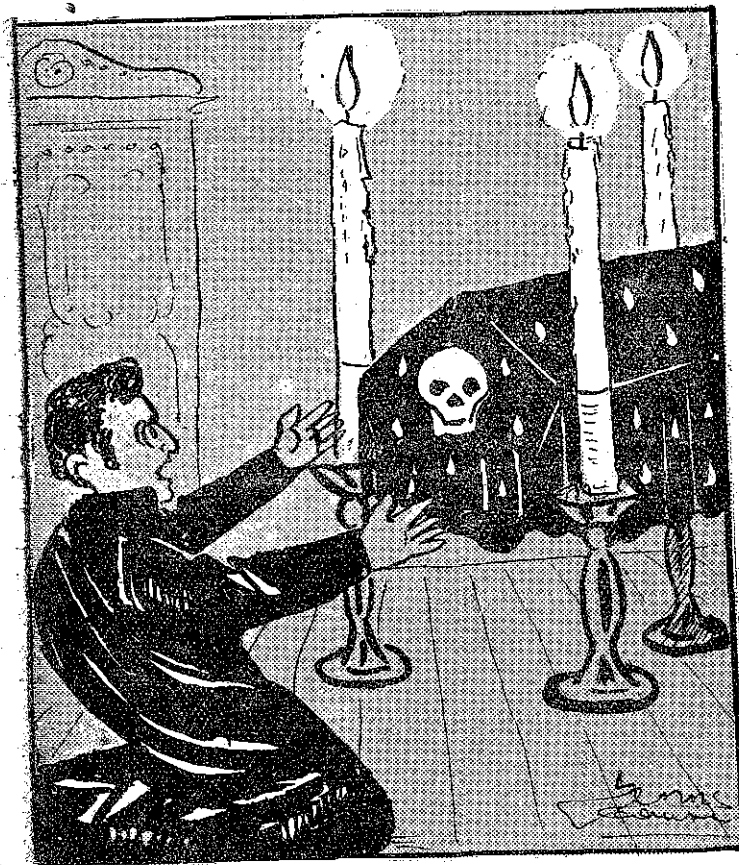
***

Tra ma oa, orolaj an iliz, o seni goustadik, taolioù pounner an anter-noz, eman a zihunas a-grenn : Trouz a glev e en dro d'ar gwele. Kerkent, e klaskas mont er-mêz, mez e dreid a stokas en eun dra bennak yen, ha spontet-holl, e tistroas dindan e linseriou.

Eno, dirazan, e oa eun arched, goloet gant eur pal-lenn du, gant eur c'houlouenn e pep korn, evel da seiz eun anterramant.

Mont a reas evit tec'het dre an tu all ; kerkent an arched a yeas en tu-ze. Pemp gwech dioustu, e klaskas kuitaat ar gwele, an arched a en em gave atao dindan e dreid.

Ar beachour a en em daolas neuze d'an daoulin, ha goude beza graet sin ar groaz e c'houlennas :

— Den maro, lavarit d'in piou oc'h ? Komzit, eur c'hristen a zo ouz ho selaou.

Neuze e voe klevet eur vouez o tont eus an arched hag a lavare :

— Me a zo eur beachour, bet lazet aman gant ar re a zalc'he an ostaleri-man, araok ar re he dalc'h breman ; marvet er stad a bec'hed, devi a ran er Purgator.

— Ha petra fell d'eoc'h, ene poaniet ?

— A-benn ma vezin saveteet, eo ret ma vije lavaret c'houec'h oferenn, gant eur beleg gwisket e du, war aoter an Itron Varia er Folgoat, ha graet eur pelerinaj evidoun e iliz Itron Varia Rumengol.

A vec'h e oa echu ar c'homzou-se, ma varvas ar goulaou, ha ma renas ar peoc'h er gambr.

An diavêziad a bedas hed an noz. En dervez warlerc'h e kontas pep tra d'an ostiz, hag en eur echui e tisklerias :

— Me eo an Aotrou ROHAN, unan eus noblansou brasa Breiz-Izel. Mont a rin e pelerinaj da Rumengol, hag e roin arc'hant da lavaret ar c'houec'h oferenn. Bezit dienkrez, an ene a vo diboaniet.

Nebeut amzer goude, ar gambr he devoa kollet he liou ruz, deuet e oa da veza gwenn ha laouen evel ar re all, ha ne veze mui klevet trouz ebet enni, nemet trouz ar gwen-nili a rae bep bloaz o neiz er chiminal.

Ar beachour en devoa dalc'het d'e c'her.

(Diwar E. Souvestr, gant Laouenan Arvor).

Kolaik

EUR vaouez koz, eun dro, a gontas d'in ar pezh a verkan aman warlerc'h :

« — En amzer-se, emezi, edomp o chom, va gwaz ha me, gant hor bugale, en ti a zo a-hont, en tu-all d'ar voure'h, tost d'an hent bras. Miz du a oa, glao hag avel a oa bet epad an deiz ; pa deuas an noz, an holl a azezas endro d'an daol da zebri koan ; endro d'an tan, da c'houde, da domma eur pennad, araok staga gant Buhez ar Zent hag ar pedennou, ha mont d'ar gwele. Dija ez oan hantergousket, pa glevis unan bennak o youc'hal e toull an nor : « Kousket oc'h ? Petra, kousket oc'h ? » gand eur vouez klemmus hag ankeniet.

Klevet a ris, en hevelep amzer, an avel o yudal ha nav eur hanter o sini.

A-benn pemp munud, an hevelep mouez a c'houennas adarre : « Kousket oc'h ? kousket oc'h, eta ? » En dro-man, avat, edo harp ous ar prenestr ! Ne respontis netra, met dihuna a ris va gwaz : « Selabuit 'ta ! Aze ez eus eun den o c'houenn digor ! » Lan a zavas, a lakeas e vragez, a grogas en eur vaz, hag a yeas da zigeri. Goulou a oa gantan, met kaer en devoa sellet, gelver, komz krenv, ne welas den, ha den ne respontas : Ha gouslkoude, a-boan m'oa distroet d'e wele, e klevas, kouls ha me ar vouez glac'haret : « Kousket oc'h ? kousket oc'h ? » — « Loiz an ti-all eo, emezan, o tont mezo d'ar gêr ! » hag e kouskas beteg ar mintin. Met, antronoz, etre nao eur ha nao eur hanter, adarre, e klevis hevelep diskan : « Kousket oc'h ? kousket oc'h ? » En taolman e respontis, heb aoun : « Nann, n'oun ket kousket ! petra zo ? Fiou a zo aze ? Petra c'houennit ? » Ar vouez a lavaras : « Ma karfec'h dont da welet Kolaik ? dare eo da vervel, hag araok mont dirak Doue, en deus c'hoant d'ho kwelet ; ezomm en deus eus sikour ho pedennou ! »

Kolaik a oa eur pôtr yaouank, fur ha sioul, a oa o chom ugent munud diouz du-man. Paka riou en devoa graet da vare ar foenn, hag abaoe edo gand an drouk-skevent ; alies ez een d'e welet, kas a reen d'ezan avalou a rae vad d'e galon, marvailhat outan a reen, gwella ma c'hellen, ha ne gave ket keit an amzer pa vezen bet. An eiz dervez diweza-man n'em oa ket gellet mont eus ar gêr, hag e liviris raktal :

« Mat az peus graet dont ; mont a ran dioustu.... Hag e lakis va dilhad, buhana ma c'hellis, ha yao ermêz war an hent bras, hep lavaret seurt d'am hini koz a oa kousket.

P'en em gavis e ti Kolaik, e welis e vamm baour hag e c'hoarezed o ouela dourek e-kichen e wele ! Tostaat a ris outan ; liou ar maro a oa warnan, met va anaout a reas ; eur zell a reas ouzin, evel m'en divije c'hoant da lavaret : « War c'hed ac'hanoc'h edon ; bennoz Doue d'eoc'h ! »

Neuze, e stagis gand al litanioù hag ar pedennou ha wardro eun eur goude hanter-noz, e rentas Kolaik e ene da Zoue, heb poan nag enkreiz. Pa darzas an deiz, e kemeris hent ar gêr hag araok mont e liviris d'e vamm :

« Eur sonj eus ar re wella hoc'h eus bet Nôn ! Breman em eus gellet ober wardro ho mab, p'hoc'h eus kaset unan bennak beteg ennoun ! »

— Fazia rit, Mari, n'em eus kaset den ebet, e nep lec'h ! N'omp ket bet loc'het eus ar gêr hini ac'hanomp, rak Kola (Doue r'e bardouno) a oa fall, fall ; dec'h, hag en derc'hent, end-eün, wardro nao eur noz, e kave d'eomp edo o vont da dremen ! hag e zaoulagad, bepred troet warzu an noz, a roe d'eomp da gredi edo o c'hedal unan bennak. Kerkent ha m'hoc'h c'houi deuet en ti ez eo laouenaet e zremm. »

Krena ran c'hoaz pa sonjan en dra-ze ! rak n'em eus morse gouezet hano an hini en deus diskleriet d'in stad dister va mignon yaouank ! Doue a zo bras e c'haloud ; aotreet en deus da Golaik dont da gas ar c'helou d'in !

E miz du oa ; ar miz du a zo breman ; pedomp, kristenien, evid an anaon !

(Tennet gant Tintin Anna diwar danevellou
an Aotrou de Parscau).

Kastell Keryann

E bloavez 1400, Keryann, e Sant-Nouga, n'oa nemed eur maner dister, hag hano an dudchentil a oa o chom ennan, oa Olier. Holl lennerien « Feiz ha Breiz » a oar eo eno, hag e amzer an Oliered-ze, eo bet kavet an doare da ober ballinou, hag an holl a oar ive en devoa Aotrou Keryann eur vaouez koant, hag, ar pezh a zo gwelloc'h, eur vaouez fur, Marc'harit Lanrivinen he hano.

Er bloavez 1444, e rankas an ozac'h yaouank mont da Bariz, da lez ar roue, hag en em zispartia dious e bried karet.

Wardro ar gêr vras, e reas anaoudegez gant tud divergont, skanv o fennou, evel ma kaver er c'hêriou, hag a stagas da c'hoarzin d'ezan ha da c'houlenn digantan perak n'oa ket deuet e wreg gantan da Bariz ?

— Aoun az poa, emezo, na vije kavet koant ganeomp ? Ar marc'h rouz a zo ganez, n'eo ket gwir ?

— Braoa maouez a zo war an douar eo va itron, ha fura hini a zo eo ive !

— Kement-se a zo c'hoas da welet, eme unan eus ar pennou-avel ! met, mont a c'hellan betek da vaner da c'houzout ha gwir eo ?

— Mont a c'helles ; n'em eus aoun ebet ! Marc'harit a zo leal, fizians am eus enni !

Eur glaoustre a voe laket, hag ar Parizian a gemeras hent Breiz ; teir leo en tu all da Landivizio hag edo e maner Keryann.

— Dao, dao ! war an nor.

— Piou 'zo aze, mar plij ?

— Eun dijentil yaouank digaset aman gant ho pried.

— Ma 'z eo en hano Doue pe en hano va fried e kavoc'h goudor en ti-man ; ho marc'h er marchosi, ha c'houi da domma e kichen an tan ! hag eun dervez bennak e chomoc'h dre aman ?

Laouena digemer; ar pôtr yaouank a vousc'hoarze, hag outan e-unan e lavare :

— Eman gounezet va glaoustre !

Met, re abred en devoa komzet, rak, pa glevas ar wreg yaouank pe seurt marvailhou sôt a deue gantan ! Pa welas edo o klask he dizrei diwar an hent mat, e lavaras d'he mevel koz :

— Inouet oun gand ar c'hanfard-man ! Digor an toull-trap a zo e korn ar zal d'an traon hag e daol ebarz !

Antronoz e lakeas he fenn war bord an toull hag e lavaras d'ezan ar c'homzou-man :

— Aze, marvailher brao, e c'helloc'h dastum skiant diwar ho koust ! Warc'hoaz e vo taolet eur bern stoup d'eoc'h da gribina, rak eur vallin nevez am eus ezomm da lakat war va gwele ! Diouz al labour a reoc'h e vezoc'h bevet ! Kenavo ar c'henta !

Ar Parizian ne ouie ger brezoneg ebet, evel just ! Met, ar pezh a ouie, eo edo paket dindan an douar, gand eur vaouez didroidell !

O veza ma ne zistroe ket d'ar gêr, e gamaladed a oa lorc'h enno ; hag evit gouzout sklêr penaoz e oa tremenet an traou, unan anezo a lakeas an dipr war e varc'h da vont da Geryann. Kerkent ha ma lakeas e dreid er maner, e savas keuz gantan, rak taolet e voe, didruez, en toull-bac'h, gand egile. Pemp pe c'houec'h all a deuas ive d'o zro hag e voe graet henvel d'ezo : eno e chomas ar vandenn lamponed..... ken a deuas an Aotrou yaouank d'ar gêr ! Neuze e voent lezet da vale, hag an daou bried a vevas eurus, en o maner, leun a fisians an eil en egile.

E parrez Sant-Nouga, e voe savet gwerziou diwar-benn ar gentel roet d'ar Barizianed gand eur Vreizadez ; kanet e voe evelhen :

« Ar c'henta eus an inkardered

« E Keryann a zo bet savet ! »

Ha c'hoaz :

« Enor, enor d'an Oliered,

« Tadou kenta an inkardered ! »

T. A.

(Da genderc'hel).

Paotr an denved hag ar skour-balan

E kichenig Redon, war ribl ar « Vilen », pell bras 'zo abaoue, e veve gand e dad hag e vamm, eur paotr, e hano Melani. Ar bugel-ze, yaouank flamm c'hoaz, a oa evel eun ael, ken bras e oa e garantez evid e Zalver ; setu an Aotrou Doue, a lavar an istor, a reas eur burzud evit

prizia e servijer bihan.

Eun dervez, ma oa o tiouall an denved, tost da di e dad, a greiz pep kreiz, e teu d'ezan ar zonzj da vont betek eur chapelig, a oa dre eno, da bedi. Neuze e laoskas e zenved, ez eas d'ar chapel vihan, hag en em daolas war e zaoulin. Chom a eure eno, diou pe deir eur bennag, o sellet ouz an aoter. Met an dud er gêr, souezet o welet ne zistroe ket gand e zenved, a grogas enkrez enno, hag e leverjont buan d'an tad ha d'ar vamm ; ar re-man en

em lakeas da glask ar paotr bihan, ha goude beza

furchet ar parkeier hag ar c'hoajou war dro, e kav-jont o bugel, atao daoulinet er chapelig, o pedi. Evit e binijenn, pegwir en doa kwitet e zenved, hep gou-

lenn aotre, e vamm a gemeras eus skour-balan evid skourjezan he mab. Ha, tra souezus, abaoe an dervez-se, wardro Bren, ne weler ket ken a valan, daoust ma 'z eus c'hoaz, goulskoude, er broiou all tro war dro.

Ar bugel-ze, hag a gare kemend all ez vihan, mont da bedi, a voe galvet diwezatoc'h gand Amand da veza war e lerc'h, eskop Roazon, ha deuet eo da veza ar zant bras, sant Melani.

Setu aze petra ra an Aotrou Doue, evid diskouez e garantez d'ar vugale hag a zent bepred ouz e c'hourc'hemennoù.

Koulmig.

Eun istorig gwirion

Deuet eo d'eomp eus eur skol eus Goueled-Leon :

Monig, eur verc'hig unnek vloaz, a oa bet gourdrouzet gand he mestrez abalamour ma ne oa ket bet aketus a-walc'h er skol... Chom a reas eta warlerc'h ar re all goude peder eur da ober he finijenn.

Ha setu ma teuas, goudeze, da ginnig d'he mestrez he finijenn en eur dorn, hag eur... voestad madigou en dorn all....

N'eo ket brao an dra-ze, a gav d'eoc'h ?

KELEIER AR MIZ

RUZ HA GWENN

Skrijus eo klevet hano hepken eus ar pezh a dremen er Spagn; tud a zo eno hag a rank beza perc'hennet gand an diaoul, rak anez ne rafent ket an torfejou euzus a reont.

Hag ar merc'hed a zo gwasoc'h c'hoaz eged ar wazed.

Dolores Ibarruri, ar vaouez-depute, leshanvet ar Bashingtonaria, eo, m'arvat, hudura gwrac'h a zo e kostezioù Madrid.

Eun tamm a-raok ma oa digoret ar brezel e lavare da Gil Robles, eun depute mat : « Evidoc'h c'houi, da vihana, ne varvoc'h ket en ho kwele; c'houi a varvo hopoutou en ho treid, an dra-ze a zo sklêr hag anat ! »

Eun dervez all e youc'he d'ar re o devoa votet eviti : « Kamaraded, torromp hor chadennou ha lezomp al loen a zo ennomp da vale el lec'h ma karo ! Me 'm eus pemp-krouadur hag ar re-ze a zo ganet diwar ar garantez, m'hen assur d'eoc'h, rak ma c'hellan henvel tad ar c'henta, n'oun ket gouest da lavaret deoc'h piou eo tadou ar re all ! »

N'eus ket a wall bellou, al loudourenn-se a verzerie eur beleg, war ar ru, e Madrid, hag a zune betek ar berad diweza eus e wad.

Mat d'ar vaouez-se, ker ruz ma 'z eo heugus, Paris he deus grêt digemer hag enor, en deizioù tremen...

A drugarez Doue ma 'z eus tud donjerus er Spagn, tud kalonek a zo ivez hag an tree'h a vezo d'ezo hep dale.

Endra m'edo kilhet ar c'holonel Moscardo hag e vrezelourien e kastell koz an Alkazar, e Toled, ar bôtred ruz e enebourien touet her galvas d'an telefon hag a lavaras d'ezan : « Selaout mat, ho mab a zo aman ganeomp; hor prizonier eo; o vont da gomz ouzoc'h ema; ma ne blegit ket d'eomp, ni her fuzulio raktal ! »

Eun nebeud munutennou goude, ar c'holonel a ana-veze, e gwirionez, mouez e vab : « Va zad, a c'houlenne ar paotr, petra c'hourc'hemennit d'in da ober ? »

Ar c'holonel, sounn en e zav ha gwenn, evel eun tamm paper a respontas : « Gourc'hemenn a ran d'it, en hano Doue, youc'hal : Bevet ar Spagn, hevet ar C'rist-Roue ha mervel evel eun den kalonek; da dad, hen, ne blego biken ! »

E c'hellit kredi, an den yaouank a reas ar pezh a oa bet gourc'hemennet d'ezan hag a voe lazeta war an taol.

DISPAC'HERIEN AR RUSSI

[War 120.500 iliz a oa er Russi; an hanter a zo bet diskaret a-benn breman hag an hanter all a dle beza diskaret -raok fin ar bloaz 1937; abaoe m'ema ar bed, en e zav, biskoaz n'eus bet gwelet kement all a gasoni ouz Doue e kalonou an dud.]

Ha c'hoaz, paotred ar « Front populaire » a zo bet kaset da Paris, e miz mae diweza, o deus ar skiant d'en em glevet gand an amprevaned a ra al labour ifern-se !

E c'hellit kredi, dispac'herien ar Rusi eo a zo oc'h harpa dispac'herien ar Spagn, da c'hortoz harpa re ar Frans, ma ne vezont ket diarbennet a-raok.

AN ACTROU MAGINOT HA BEZ-MEUR KERANNA

War gannad Santez Anna [Wened, n° 70, pajenn 10, e lennomp an istor-man :

E Keranna, evel a ouezer, ez eus savet eur bez meur, eus ar re gaera, en enor d'an 240.000 soudard ha martolod, ginidik eus Breiz ha maro er brezel bras 1914-1918.

P'edod o paouez staga d'e zevel, e teuas an Ao. Maginot da ober eur zell ouz al labouriou hag e lavaras kement-man d'ar beleg a oa ouz e ren : « Ma kasit ho la-
« bour en dro, e c'hellit lavaret eo dre ma 'm eus hoc'h
« harpet, rak endra ma oan ministr e teuas betek Paris
« klemmou kasaüs en hoc'h enep fiag e lavaret d'in ne
« c'helled ket rei aotre da ober muioc'h a enor d'ar Vre-
« toned eget d'ar Fransizien, rak a hent all ar re-man a
« c'hellje kemeret gwarizi outo.

« Difennet em eus ar Vretoned hag anzavet e raent
« eun dra vad oc'h enori o zud kouezet er brezel ha ma
« oa eur c'horn-bro all hag o devoa he bugale grêt evid
« ar Frans ar pezh o devoa grêt ar Vretoned, n'o devoa

« nemet kemeret skouer war ar pezh a raet e [Keranna ! »

Goudeze, den ebet ken ne gemeras e bluenn, ha ne zigoras e c'henou, da stourm ouz bez-meur Brezelourien Breiz !

UNAN SEBEZET !

D'an 19 a viz here diweza e varned e Kemper eur pesketaer eus a Zouarnenez, Ronan Joncour, en devoa lazeta, d'an 8 a viz eost, gand eun taol kountel, e vab Ronan, paotr yaouank pemp bloaz war nugen; mezo e oant o daou hag an tad a oa bet lakaet droug bras ennan o veza ma oa bet skoet gand e vab; lezet eo bet da vale.

Gwreg an torfetour a voe galvet, evel test, er pro-sez; komz a reas hag eur c'hazetennour a oa, war al lec'h, a gavas sebezus he divije komzet e brezoneg : « Elle ne veut pas s'expliquer en français ! » « Ne fell ket d'ez komz e galleg ! »

Peseurt ezomm he devoa d'hen ober ?

Daoust ha perak ar re a zo o varn ne ouesfent ket yez ar re a varnont.

Penaos e c'hello ar varnerien dibuna mat o c'huden-nou pa ne ouezont ket, hanter amzer, ar pezh a leverer d'ezo ?

NE OAR KET KOMZ

Lenn a reomp war « An Oaled » diweza, n° 58, p. 361, an istor gwir bater-man :

E Kenec'h Gwenn, e Scrignac, ez eus eur skol, da-rempredet gand eun tri ugent bennak a vugale; eur vestrez-skol a zo eno ivez ha ne oar ger brezoneg ebet; ar vugale pa lakont o zreid, evid ar wech kenta, war dreuzou an ti nevez-se, ne ouezont, na petra 'ta, ger galleg ebet ken nebeut, setu, en deiz all, eur paotrig c'houec'h vloaz, pa zistroas d'ar gêr, lemm e lagad ha distagellet mat e deod a voe mall gantan lavaret d'e vamm : « Mamm, hor skolerez-ni, ne oar ket komz ! »

Evid ar paotrig-se, gouzout komz a zo gouzout brezoneg ha komzet en deus mat, mat, rak kenta yez a dle gouzout kement hini a zo o chom e Breiz eo ar brezoneg.

Ha dreist-holl kement hini en deus c'hoant da gaout

eur garg bennak e Breiz a dle gouzout brezoneg ; ar re-
ne ouezont nemet galleg n'o deus nemet mont da Vro-
C'hall ; eno ez eus ec'honder a-walc'h evito.

KELC'H STUDIERIEN BREIZ E PARIS

Ar c'helc'h-man hag a ra kement a vad d'ar Vreto-
ned koulz ha d'ar Gelted yaouank all a zo oc'h ober o
studi, er gêr veur, a vodo e izili, evid ar wech kenta,
d'ar meurzh 24 a viz du 1936, da 9 eur nemet kart, er « Cité
Universitaire ».

Ar re a garfe mont ebarz pe gaout sklerijenn diwar
e benn n'o deus nemet skriya da Rener ar C'helc'h :
Yann Fouéré, 15, boulevard Jourdan, Paris (14e).

istorigou
berr...

AR PAOUR HAG AN DEN PIZ

Bé e oa en deiz all, eur paour o c'houlenn an aluzen ouz ar
Aotrou Pervez, eun den pinvidik mor, met piz gagn siouaz !

— Didalvez ma 'z out, eme Bervez d'ar paour, kerz da glask
lojeiz digand an diaoul, sell !

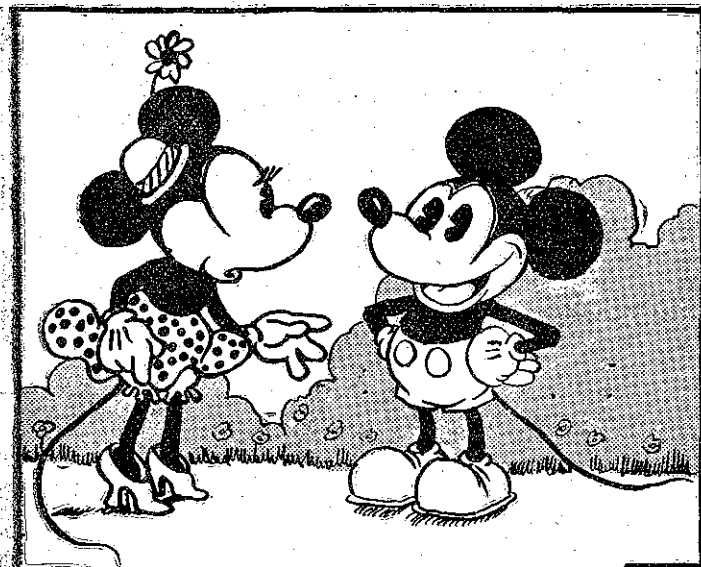
— Just a-walc'h ! O paouez dont eus e di emañ, a respontas
egile.

— Ha petra en deus lavaret Paol Gornok d'it, neuze ?

.. A ! Aotrou, lavaret en deus d'in : N'oun ket evid rei lojeiz
d'it, allas ! rak ne chom nemed eur plas goullo aman ken, ha dat-
c'het eo d'an Aotrou Pervez a c'hortozomp gant mall !

M'ho pije gwelet pe seurt penn a rae hon den piz o klevet ke-
ment-se !...

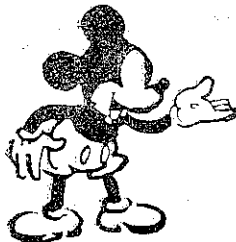
Fentigellou Mickey !

MICKEY. — Bez ez eus eun dra, Minni gêz, hag a lak an
holl da zerri o daoulagad.

MINNI. — Petra 'ta, Mickey ? An heol ? ? ?

MICKEY. — Nann ! AR SAVON !

N'anavezit ket Lizig, marteze, eur
vignonez d'in ? Eur plac'hig vat eo, met
lipous !

Dec'h, en dra ma oa ét he mamm er-
mêz eus an ti, eur pennadig, Lizig a
zebras eun tamm kouign a oa war an
daol. Pa deuas he mamme en dro, e
c'houlennas digand he merc'h :

— E pelec'h emañ an tamm kouign

am oa lezet aze ?

— E roet em eus d'eur verc'hig kêz he devoa naon du, eme
Lizig.

— Kement-se a zo brao, va merc'h-me ! Ha piou e oa eta ar
paourkêz vihan-se ?

— Me, mamm-me !

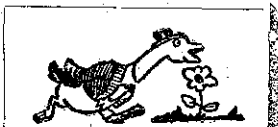
Eun tad dilu !

1. Disul diweza, Perig hag Herveig a oa o pourmen gand o zad... Met ar glao a deuas.. ha ne oa nemed eun disc'hlaouer evito o zri.

2. ....Tadig ne jomas ket nec'het. Kemeret a reas war e choug Herveig hag e lavaras da Berig : « Se-laou ! breman, te, va faotr, pign war diskoaz da vreur an disc'hlaouer en da zourn.

Koan-koan
a gont
d'eomp...

...En trêñ, unan a lavare d'eur beajour all a oa en e gichen o lenn e gazetenn :

— Aotrou, ha c'houi a rofe d'in-me ho lunedou eur pennad ?

Egile souezet a ro e lunedou...

— Bennoz Doue d'eoc'h !.. Ha breman ne c'hellfec'h ket rei d'in ho gazetenn ?....

— ! ! ! !

3. Ha setu penaoz e c'hell tri, gand eun disc'hlaouer hepken, mont dindan a glao, hep beza glebiet. (Poxpolin).

Toudels ha Tom e gaz

« Tom, gand ar barrennou duman, livet war da geñ out henvel ouz eun tigr !

« C'hoarzin a ran pa sonjan pebez penn a vezo ouz Katell, bremaik, pa welo Tom ! »

« O !... Hag out ét Tom, war al linseriou. nevez gwalc'het ! »

Katell. — Alo! Yao! d'ho kwele, Toudels, hag eur roustadenn e giz koan fenez ! M'ho tesko da ober troiou d'in evelse.

(Cy. ru'r Plant).

Divinadennou !

Ar c'holin kêz-man a zo dizour-si avat ! Ne oar ket an danjer a zo breman evitan, p'ema ar chaseourien o redek ar mêziou ! hag unan anezo a zo tost tre d'ezan !

Daou vreur a vez atao o sellet ; morse n'o deus en em welet ha koulskoude emaint tost an eil d'egile.

Livirit d'in breman piou int neuze ?

(Ar responchon a vezo roet er miz a zeu).

Jobig ar paotr saout.
— Va contr, ar vloc'h rouz a zo tec'het !

An eontr. — Sator-dallik ! koz tamm paotr fall ! Kerz buan da glask Rouzig, pe anez, ez i da gousket hep da goan fenez !...

Bugale, sikourit Jobig da glask ar vloc'h kollet !...

Levriou nevez digouezet ganeomp

L'ERE BRETONNE (Recueil de poèmes) (Frédéric Le Guyader).

Ouvrage couronné par l'Académie Française, 3e édition, précédée d'une étude sur Frédéric Le Guyader (350 pages). - Franco: 13.50. — Imprimerie Cornouaillaise, 7, rue Gentilhommes, Quimper.

TRO BREIZ ou TOUR DE BRETAGNE PAR DEUX JEUNES GENS (Marthe Le Berre). Préface de S. Exc. Mgr Duparc. Illustrations de P. Galle (200 pages). — Franco : 7.25. — Lafolye et Lamarzelle, Vannes.

SAINT-TUJAN (Chanoine H. Pérennès). Illustré de photographies et dessins du Cap Sizun (100 pages).

UN MILLÉNAIRE (936-1936) (Invasions normandes en Bretagne (Gabrielle Le Goff). Illustré de photographies. — 32 pages. — Franco : 2 fr. — Imprimerie Commerciale de Bretagne, 7, rue des Francs-Bourgeois, Rennes.

LES SAINTS BRETONS ET LEUR ŒUVRE NATIONALE (Conférence de Yann Fouéré). — 12 pages. — Editons de l'Herminie, rue du Casino, Dinard.

HISTOIRE DE LA LANGUE GALLOISE (Y. Beot-Levot). — 32 pages. — Franco : 5 fr. — Editions Armorica, Carhaix.

BLEUN-BRUG 1936 (Ronan Caouissin). Reportage du 26e Congrès, illustré de nombreuses photographies. — Excellente brochure pour faire connaître l'œuvre du Bleun-Brug et ses réalisations. — Franco : 2 francs. — Editions Ronan, Pleiber-Christ (Fin.).

MÉDITATIONS MÉTAPHYSIQUES — LE TEMPS — L'ESPACE. (Prederiadou a zreistnaturiez — An amzer — An ec'honder). (Louis Beranger, drouiz Talhouara). — Texte français et breton. — Franco : 3 fr. — Librairie Heugel, 36, rue du Bac, Paris-7e.

C'EST PÉTAÏN QU'IL NOUS FAUT ! (Gustave Hervé). — Franco : 2 fr. — Editions de la Victoire, Paris.

SAINT MAUGAN (in english), — **SAINT GENNYS** (in english), — **SINT MERIADEC** (en français), by the Rev. Canon G. H. Doble, Truro Cornwall. — Presses Bretonnes Saint-Brieuc.

ONENN (Romant Brogarour). Skeudennet gand A. Rouault. — Mouladuriou an Arvor, 13, place du Centre, Guingamp. 10 fr.

Bugale deskit konta e brezoneg

NA rit ket evel meur a hini, a gont e galleg en eur gomz brezoneg. Ret eo kas ar c'hiz fall-se kuit.

LAVARIT :

- 10 l. = dek lur. — 13 l. = frizek lur.
 20 l. = ugent lur. — 25 l. = pemp lur war 'n ugent.
 30 l. = tregont lur. — 38 l. = eiz lur ha tregont.
 40 l. = daou-ugent lur. — 41 l. = eul lur ha daou-ugent.
 50 l. = hanter-kant lur. — 54 l. = pevar lur hag hanter-kant.
 60 l. = tri-ugent lur. — 63 l. = tri lur ha tri-ugent.
 70 l. = dek lur ha tri-ugent. — 76 l. = c'houezek lur ha tri-ugent.
 80 l. = pevar-ugent lur. — 87 l. = seiz lur ha pevar-ugent.
 90 l. = dek lur ha pevar-ugent. — 99 l. = naontek lur ha pevar-ugent.
 100 l. = kant lur. — 110 l. = dek lur ha kant.

Er miz da zont, e welimp penaoz konta dre skouejou.

“ Ar skol vrezonek ”

Gant « Feiz ha Breiz ar Vugale » miz du, e stagimp a-nevez gant kenstrivadeg « ar Skol Vrezonek ». Fiziens hon eus e vezo gwelet hol lennerien ha lennerezed o kemeret perz ennan, ha ra vezint dreist holl niverusoc'h c'hoaz eget warlene, rak gouzout a rit, bugale geiz, n'eo ket a-walc'h komz ha lenn brezoneg, red eo ivez deski skriva yez hon tud koz... Kalz re a Vretoned a zo, siouaz, ha ne ouezont ket skriva eur ger brezonek, daoust d'ezo d'her gouzout mat a hent all, abalamour ma n'o deus ket bet tro d'hen deski, er skol. Met, evidoc'h n'eo ket henvel breman, a drugarez Doue.... Rak se 'ta poagnit da zeski skriva mat ar brezoneg !

FEIZ HA BREIZ

LODENN KENTA

AR BLOAVEZ KRISTEN

1. — Petra eo ar bloavez kristen ?

Ar c'hiz a zo da henvel « bloavez kristen », ar bloaz o tremen gant an « amzeriou », ar « goueliou » a gaver ennan, hag a zo bet savet gant hor Mamm zantel an Iliz, evit enori Doue ha santelaat eneoù ar gristenien.

2. — Pegouls e tigor ar bloavez kristen ?

Wardro an deiz kenta a viz kerzu, gant sul kenta an Asvent.

2. — Penaos eo rannet ?

E diou lodenn vras eo rannet : lodenn an « amzeriou », ha lodenn « ar zent ». Pep hini eus an diou lodenn-man, a zo evel eur « gurunenn ».

4. — Perak e livirit evel eur « gurunenn » ?

Dre zismegans, ar Juzevien a lakeas gwechall war benn Hor Salver, eur gurunenn-spern ; dre zoujans, an Iliz a ginnik, hiviziken, d'He Mestr, eur gurunenn all, graet gant danvez ar goueliou kristen.

5. — Peseurt goueliou a gaver e kurunenn an amzeriou ?

Ar goueliou a ra d'eomp sonjal e misteriou ar relijion, hag e buhez Hor Salver Jezus-Krist.

6. — Hag e « kurunenn ar zent » ?

Eman ar goueliou savet gant an Iliz en enor d'ar Werc'hez Vari, ha d'ar Zent. Evit kristonien Breiz, eun dudi e vezo kana, da zeiz o gouel, meuleudi ar seiz sant bras o deus gwrizienet ar Feiz e kalonou o zud koz : sant Korantin, sant Paol, sant Tugdual, sant Brieg, sant Samson, sant Malo ha sant Padern.

KURUNENN AN « AMZERIOU »

7. — Perag eo bet graet « kurunenn an amzeriou » ?

Evit rei tro d'ar gristenien da lida misteriou ar relijion, dreist-holl, misteriou buhez Hor Salver Jezus-Krist ; hag evit ma kresko en eneo buhez ar c'hras, ar vuhez divin, a ra d'an den beva en eun doare santel, e karantez hag e doujans Doue.

8. — Ouspenn taolennou a skouer vat eo eta goueliou ar bloavez kristen ?

A dra 'zur ! Ar pal da dizout eo kemeret eul lodenn eus ar frouez dispar a zo evit an ene e pep hini eus misteriou ar relijion gristen.

9. — Ha lodenna c'heller kurunenn an « amzeriou » ?

Ya, kaout a c'heller enni : amzer Nedeleg, hag amzer Fask.

10. — Petra gaver e « amzer Nedeleg » ?

An Asvent, goueliou Nedeleg, ha goueliou ar Rouaned.

11. — Hag en amzer Fask ?

E kaver ar Septuajezim, ar C'horaiz, Pask, ar Pante-kost.

AMZER NEDELEG

A) AMZER AN ASVENT

11. — Petra eo an Asvent ?

Eur pennad eus ar bloavez kristen ; peder sulvez a

zo ennan, ha merka a reont ar pevar mil bloaz a dremenas an dud « azezet e tenvalijenn ar maro », o c'hortoz ma tiskenfe war an douar ar Zalver, prometet gant Doue, da Adam ha da Eva, goude o f.c'hed : ar pec'hed orijinel.

12. — E petra eo mat sonjal epad an Asvent ?

An Iliz a gemenn d'he bugale en em rei d'ar bedenn ha d'ar binijenn, en em brepari da rei digemer vat da Jezuz en o ene, dre ar gomunion. Evit-se e lavar d'ezo sonjal e klemmou, hirvoudou, hag huanadennou an diouganerien gwechall : ar Brofetid ; e komzou sant Yann Vadezour ; hag e distro diweza ar Zalver, da fin ar bed.

13. — Penaos e tiskouez an Iliz he menoz ?

Dre he c'hanaouennou, evel ar « Rorate cœli », « Nenvou, roit ar gliz, Koumoul skuilhit an « Hini just » ; Ra gullido ar Zalver ! » dre ar gwiskamant glaz-ruz a zougo ar veleien oc'h oferenna ; o chom hep kana ar « Gloria in excelsis », hag e meur a zoare all.

B) GOUEL NEDELEG

14. — Pere eo misteriou goueliou Nedeleg ?

Goueliou Nedeleg a ra d'eomp sonjal e ginivelez Jezuz-Krist, gwir Vab-Doue, ha gwir den, e kraouig Betleem, hag er weladenn gaer a reas d'Ezan ar Bastored, en hano ar Juzevien, ha diwezatoc'h ar Rouaned, en hano ar poblou pañan.

15. — Perak e lavar ar belag teir oferenn deiz gouel Nedeleg ?

Dre an oferenn genta, oferenn hanter-noz, ken c'houek da galon ar gristenien fur, an Iliz a fell d'ezi enori Jezuz, ar C'hrist, an Aotrou, o tont war an douar da savetei an dud ;

dre an eil oferenn, oferenn goulou-deiz, e teu da enori Jezuz, o tiskenn en eneo, d'o maga, d'o santelaat ;

dre an trede oferenn, oferenn an deiz, e kan meuleudi Jezuz, eil personach an Dreinded-sakr, gwir Vab-Doue, a holl-viskoaz.

16. — Perak eo deuet Jezuz etouez an dud e stumm eur c'hrouadurig dister, paouroc'h eget ar paoura ?

Evit deski d'ezo dont davetan hep aon, — ha kaout istim evit ar baourentez hag holl boaniou ar bed.

17. — Penaos en em brepari d'ar gouel-man ?

O vont da govez ha da gomunia.

GOUEL AR « SIRKONSIZION »

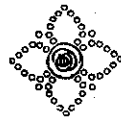
18. — Petra eo gouel ar Sirkonsizion ?

Ar gouel-man, a zigor eur bloaz nevez, a zigas da sonj eus an deiz ma roas Jezuz eun nebeut eus e wad evit senti ouz lezenn Moïsez. D'an eizvet devez goude e c'hini-velez, evel bugale all ar Juzevien, Jezuz, daoust ma n'oa ket red d'ezan plega d'al lid poanius-se, e voe merket; war e gorf, hag e resevas an hano a Salver; rak, ar ger Jezuz, e yez pobl Israel, a ziniñ Salver.

19. — Petra ra ar gristenien vat da zeiz kenta ar bloaz ?

Goulenn ar c'hras da veva bemdez en eun doare kristen ha santel, ha da vont eun deiz d'ar baradoz.

Y. G.

Eun dra hepken a zo ret

PEP DEN A DLE — Komzou diweza e wreg a skoas
KAOUT PEADRA — doun e kalon Eozenn. Gwelout a
rae ez oa penn-abeg eus ar c'hla-
c'har a boueze warni. Hen ive, e ve bet gwelloc'h gantan
kenderc'hel da veva war zouar Kervrao. Met chom eno
hep gellout kaout peadra da vaga ha da skolia e familh,
hep gellout marteze paea e C'houel-Mikêl n'oa ket diouz
e zoare. Ha c'hoaz priz ar ferm a vije kresket adaleg ar
bloavez 1933 evid eur marc'had nao bloaz nevez.

Ar paour kêz den a voe lakêt tremen nec'het. Gwir
eo eur mignon bennak, en ezomm eveldan, en deus bet
klevet o lavarout :

*Beva 'zo ret,
Paea n'eo ket.*

Met eur seurd lavar ne dae ket d'e goustianz ceun,
rak an den a rank paea hervez e c'halloud, met penaos
muzula ar galloud-se ? Koulskoude eun den hag a
c'houarn e vuhez diouz ar furnez a dlefe gellout beva en
eun doare dereat, sevel e familh hag espern peadra evit
tremen e gozni ha rei tro d'e vugale da c'hounid o buhez.

Siouaz ! siouaz ! an amzer e vevomp enni a zo kriz
meurbet dre m'eo ampoezonet gant froudennoù pagan.
Petra glac'harusoc'h eget gwelout tud o tua gand an naon
epad ma tever dre ar bed bagoniadou ed, kafe hag all ?
War ar poent-se e ve gellet skriva traou skrijus meurbet.
N'eo ket eur c'hristen a c'hellfe gouzanv pelloc'h eur stad
ken displeal ha ker reuzeudik. Selaou a ray mouez an Iliz
ha he zikour a ray da skigna muioc'h a justiz etouez an
dud.

Sklêr eo, pep tra a zo da Zoue ha Doue a fell d'ezan
o defe an holl ar pezh 'zo ret evit beva ervat. N'eo ket eta
hervez e volontez, o defe lod o c'hraban war ar pep brasa

eus pinvidigeziou ar bed ha n'o defe lod all netra kouls lavarout.

Ar peadra en deus pep hini, m'eo deut dre an hent eeun, a zo fiziet ennan gant Doue evit m'en em zervicho anezan, da genta, evitan c-unan, ha, goudeze, evid ar re o deus ezomm beza sikouret. Ha n'eo ket ar garantez hepken a gemenn kement-se, met ar justiz. O welout peger gwallegaset eo ar justiz, en deiz a hirio, dre ar bed, hon Tad Santel ar Pab, glac'haret holl, en deus savet e vouez evid embann n'eo ket leal e ve war an douar eun dournad tud pinvidik hag eur mor a dud ezommek.... Kaout, emezan, eun niver bras a beorien, en eun tu, hag en tu all eun niver bihan a voundianed karget a beadra divent a ziskouez splann ez eo ar madou, krouet kement diouz an druilh en hon amzer a izinerez, rannet en eun doare fall.... Ret eo ober pep tra evit ma vo, hiviziken da vihana, al lodenn vadou, berniet e daouarn ar binvidien, digaset da eur muzul tostoc'h d'ar justiz ha m'o devezo ar vicherourien peadra awalc'h. »

Ar gelennadurez-se deuet a gen uhel a damall, nebeutoc'h heman pe henhont eget an doare m'eo rannet ha gouarnet ar madou war an douar en hon amzer. Eun darn vras a dud o c'hlaouri gand an naon hag eul lodennig all beuzet en o feadra, setu an dizurz e sko warnan hon Tad santel gant komzou ker skedus ha ken narzus. Da bep-hini ac'hanomp da eeuna hor c'houstianz diouz ar sklerijenn-ze ha da boagna ma vo muioe'h a justiz dre ar bed.

Rak, sankomp doun ar wirionez-man en hor penn, bolontez Doue hag an Iliz eo tenna an holl eus an dienez. Leon XIII a c'houlenn « êsat d'ar paour an dro da breva leve » : kement labourer a volontez vat a dle beza perc'henn eun dra bennak, evit ma vo evelse e vuhez hag hini e vugale e savete hag evit ma c'hello kemerout, evel ma tere, preder ouz e ene, ober pep tra evit beza santel er bed-man hag eürus er baradoz.

Mar deus kement a freuz hag a reustlerez dre ar bed eo dre ma stag an dud o daoulagad ouz madou an douar elec'h sevel o spered hag o c'halon war-zu an Nenv, eo

dre ma ne raer ket van awalc'h ouz komz Hor Zalver : « Eun dra hepken a zo ret », savetei an ene.

Ma ne glask ket tud eur vro rouantelez Doue hag e justiz, e klaskint an danvez hag alies n'eus forz dre be hent, ha setu lod pinvidik mor ha lod all, ar re-man nive-rus meurbet, paour-lazar; setu eun dizurz spontus er vroze. Hirio ne welomp nemet re frêz peger gwir eo al lavar-iou-ze.

**

EUR FAMILH ER GLAC'HAR

Ma ve bet muioe'h a justiz, Eozenn ar Raglan n'en defe ket selaouet ken trum e vignon Loiz ar Blenveg, n'en defe ket harluet e familh eus douar Kervrao. Met o klevout e c'helle gant nebeut a labour gounit bep miz eun dournad mat a vilhiji e labour ar Porz, Eozenn a voe touellet hag a glaskas raktal mont ebarz. Kemeret e voe.

Da C'houel-Mikêl 1932, atant Kervrao a voe lavaret kenavo d'ezi, met ne voe ket hep daelou. Anna Lagadglaz, pried Eozenn ar Raglan, a voe enkrezet-maro o vont da jom e kêr Brest. Gwelloc'h oa ganti beva er baourentez e parrez he badiziant eget beva e kreiz ar madou bras etouez kêriz. N'oa ket evit mirout da grenn pa zonje er skoueriou fall a noaz ouz an ene er c'hêriou, pa zonje en droug a verra enno kement a vuhezioù.

N'oa ket bras an ti a dlee goudori ar familh dibar-reziet hag ar ru m'edo warni a oa enk meurbet. Ma ve bet c'hoaz eul liorzic e kichen evit laouenât ar galon gand ar bleuniou a bep seurd a ve gwel't eunnan o lintra! Met nann, ti Eozenn ne oa nemet eur c'hoz tiig, eur c'hoz tiig moug! Gallet en devije kaout digor en eun ti bras, met en trede estaj hepken !

En eun ti dister, diwar eo e tlee Anna Lagadglaz tremen ar peurrest eus he buhez : eus ar beure betek an noz he devoa bemdez traou awalc'h da ober o kempenn ar vugale, o tresa ar gweleou, oc'h aoza ar prejou....

Eozenn a ziskenne er Porz evid e labour a gave skanv meurbet ha tridal a rae e galon pa zigase e goumanant d'e bried bep pemzek devez. A drugare Doue, ne rae ket

evel hiniennou eus e gompagnoned a rede an ostaleriou hag a forane, hep truez ouz o gwreg hag o bugale, eur c'halz eus o gounidigez.

An diou verc'h kosa a c'houneze o bara en eur stal labour hag a deue war eeun d'ar gear kerkent ha m'oa echu o dervez hervez gourc'hennou o zud. Ar pemp krouadur a zeue da c'houde, daou vab ha teir faotrez, a zaremprede ar skoliou kristen. An trede eus ar vugale a oa war an hent da vont da veleg hag a studie er skolaj. An daou vihana a jome gand ar vamm er gear.

Er miziou kenta ar familh a en em blije awalc'h er vuhez nevez, nemet ar vamm ne ehane da gaout keuz d'he buhez gwechall : ne c'helle ankounac'hât Kervrao. E miz meurzh 1933, Anna a gouezas klanv ha dare oa bet zoken d'ezhi mervel ; ar medisin a gemennas d'ezhi mont da ziskuiza war ar maez epad eur miz, pa voe warnez beza pare.

Eozenn en devoa daou vignon mat o labourat er Porz, daou vignon hag a oa krenv en o feiz eveldan ha leun a nerz-kalon evid ober vad d'ar re all. A-unan gant beleien ar barrez m'oant o chom enni e poignent da ober da rouantelez Doue en em astenn etouez labourerien ar Porz. Eus ar re-man ez oa kommunisted, sosialisted hag e veze alies war o muzellou tamellerez e gaou diwarbenn ar relijion hag ar veleien.

Eozenn, barrek war e gredennou, a ouie respount d'ezo gant karantez ha gant nerz, diskouez d'ezo n'eus nemet unan hag a garie, e gwirionez, ar bobl, Jezuz-Krist, hag a glaske he mad e pep tra. Eozenn en devoa eur spered kaer hag a gomze en eun doare helavar ha dudius : gounit a reas eneou d'an Aviel dre e zousder, dre ar wirionez a skede en e vuhez hag en e gomzou. Pa gleve komzou ha ne c'helle ket respount d'ezo, Eozenn a studie ; ha, dreist-holl evid kaout sklerijenn leun, ez ae da welout beleien e barrez ha da c'houlenn diganto skoazell.

Ar boan vrasa en devoa, Eozenn, etouez oberourien ar Porz oa gwelout unan bennak eus ar goueriated o laoskât en o feiz, o selaou zoken gant plijadur komzou touellus ar zosialisted ha koulskoude ar re-ze a oa alies dleour

da eur beleg da veza gellet mont er Porz. Eozenn, neuze, a zonje ez oa gwelloc'h d'ar goueriated klouar en o feiz chom da c'hounit o buhez hag o baradoz el labour douar. Breman, pa wel ar riskl eman ennan an ene er c'hêriou, en deuz keuz da veza kuiteet Kervrao, dreist-holl pa zonj e mad e vugale.

Droug a c'hell en em gaout buanoc'h gand ar c'horf hag an ene er c'hêriou. Siouaz ! Eozenn ne zaleas da amproui kement-se. E wreg, goude c'houec'h miz tremenet e Brest, a gouezas klanv hag ar medisin a lavaras e teue he c'hlenved eus he doare nevez da veva. N'en devoa ket c'hoaz tremenet bloaz e kêr, pa varvas ar bugel bihana sammet gand an « tuberkuloz ». E miz mezeven 1934, Loiza, eur plac'h yaouank fur meurbet, he devoa meur a wech lavaret d'he c'hoar teurel evez ouz eur plac'h yaouank a labourer en hevelep ti ganti hag a oa he hano Teodorin Strinkella. « Hounnez, eme Loiza, a zo brein he c'halon ha lous he zeod ; n'eus nemet gwelout he doareou ha klevout he c'homzou evid her gouzout.

— Ya, gwir a leveres, va c'hoar, abaoe ma tarem-predan Teodorin, ez an da fall.

E stourmajou a zo ne vez gounezet an trec'h nemet o tec'hout ; evelse ar c'hlanded ne vez diwallet nemet oc'h he mirout ouz kement êzenn ampoezonet hag an hini a zarempred tud vrein a deu peurliesas da veza e-unan brein :

*An hini a laka e viz en tan
A zo sur da veza skotet gantan.*

Meur a wech he zad en devoa lavaret da Vadalenn ar Raglan teurel evez ouz ar c'hompagnuneziou divalo, met ar verc'h, liammet ma 'z oa gand he youlou direiz hag ijin ar drouk-spered, ne rae van hag a gendalc'he da ampoezoni he ene. N'en em blije mui tamm etouez he zud ; atao e veze tenval he fenn ha ne ziskoueze begad karantez da hini eus he c'herent :

*A dôl karantez d'an traon.
Preuv an dic'hlanded er galon*

Redek a rae war-lerc'h follenteziou ar bed, ar verc'h

paour, o klask an eurusted ha dre ma 'z ae an eirusted a bellae :

*Ar plijadureziou divezet
A jach ganto kalz anken ha more'hed.*

Madalenn ar Raglan a oa gwalleurus hag a daole he zud er brasa glac'har.

TALVOUDEGEZ AR ZAKRIFIS

Anna Lagadglaz ne baoueze da zonzal en he merc'h ha da bedi eviti : pet ha pet gwech bemdez e taouline e harz Krist ar groaz o skuilh daelou puilh hag o c'houlenn ma tistrofe he c'hrouadur paour dihenchet d'ar mad !

Loïza, dreist-holl, he devoa truez ouz ene he c'hoar, ouz ene Teodorin Strinkella. Loïza a oa eun êlig a c'hlanded hag a garantez. Abaoue daou viz edo, da viz meurzh 1934, en Emgleo ar Micherourezed yaouank katolik hag e poagne muioc'h mui da zigas tud he stad da Jezuz-Krist : gounezet he devoa beteg-hen diou anezo.

Pebez rann-galon evit Loïza gwelout he c'hoar garet o klouarât en he deveriou a zevosion, o pellât muioc'h mui an eil diouz egile an deziou ma 'z ae da govez ha da gommunia ! Eviti a yae an aliesha ma c'helle da reseo he Doue : d'ar bemp-war-nugent a viz meurzh, daoulinet dirag eur skeudenn d'ar Werc'hez, ar plac'hig a rzas ar bedenn-man : « O Gwerc'hez Vari, va Mamm, c'houi hag a gar digemerout ar bec'herien, ho pet truez ouz va c'hoar garet Madalenn hag ouz Teodorin; skoit gant kleze ho karantez war o c'halon, evit ma teuint o diou da ouela war o fec'hejou ha da ren eur vuhez santel; o ! goulennit ar c'hras-se digant Jezuz, ho Mab trugarezus, dre garantez evit va mamm a zo ken enkrezet o welout he merc'h en argoll ; kinnig a ran va buhez e sakrifis evit kaout ar c'hras-se. O ! va zelaouit, va Mamm venniget. »

Miz ebrel n'oa ket c'hoaz echu ma taole Loïza he genaouajou gwad kenta : Doue n'en devoa ket grêt skouarn vouzar ouz he fedenn. Setu hi gourvezet breman war aoter he zakrifis, he c'halon leun a levenez, rak kredi a rae start e vefe hep dale selaouet he fedenn penn-da-benn.

Er miziou kenta ma vevas er sanatorium e teuas gwellaenn e yec'hed Loïza ar Raglan, met n'he devoa an distera fizians da barea. Eur vuhez poanuis eo beza klanv epad hir-amzer ha beva etouez klanvidi ; Loïza a veze bepred laouen ; dre he c'homzou fentus ha fur e rae vad d'an dud a oa endro d'ezi. A vare da vare e skrive lizeri d'he zud evid o c'hennerza ; skriva a rae dreist-holl d'he c'hoar Madalenn evid he dougenn da ren eur vuhez fur ha santel. Daoust da-ze, Madalenn a jome kaleted.

Doue a dlee skei eun taol warni evid he dihuna ha he gounid d'Ezan. D'ar pemp-war-nugent a viz mae 1935 e teuas eul lizer eus ar sanatorium evit kemenn da Eozenn ar Raglan ez oa eur fallaenn vras e yec'hed e verc'h. Raktal an tad a redas d'he gwelout; ar vamm n'her gelle ket, rak klanv oa d'an ampoent : abaoe ar gwall-varrad he devoa he hejet pa oa nevez-êt e kêr, n'oa mui deuet war he zu.

Oc'h en em gaout e kichen e verc'h, her c'havas to-c'hor; a vec'h e c'hellas hi anaout he zad, a vec'h he devoa nerz awalc'h evit diskouez d'ezan eul lizer a c'heller lenn war he c'holoenn ar c'homzou : da va c'hoar garet Madalenn. Nebeut deveziou a-c'houdevez, Loïza a varve gand eur mouse'hoarz dudius war he muzellou. Met pebez kroaz evid ar familh ! D'ar c'helou glac'harus, an holl a ouelas dourek, an holl nemet Madalenn : ar paour kêz maouez a oa deut da veza ken digalon !

Goude m'oa bet diskennet Loïza er bez, Eozenn ar Raglan a c'halvas Madalenn d'e gichen hag a roas d'ezhi lizer Loïza. Madalenn a jomas a-zav hag a lennas :

« Va Madalenn garet,

« Pa lenni ar c'homzou-man, ne vezin mui war an douar : êt e vezin d'ar bed all. Edoug an deziou m'oun bet aman er sanatorium n'em eus ehanet da zonzal enout va c'hoar garet, da zonzal en da ene out bet didruez a-walc'h evid e stlapa e bouilhenn ar pec'hed. Va c'harantez evitan a zo ker bras m'em eus d'ar 25 a viz meurzh 1934 kinniget va buhez e sakrifis da Jezuz evit ma teui ennout da unan ha da zelaou gras Doue a c'houlenn di-

ganez distrei d'ar mad ha beva er vertuz. Lavar da Deodorin em eus grêt an hevelep sakrifis evit ma teuy da garout Jezuz. O ! sonjit n'eus nemet eun dra ret evidomp hag an nesa, gounid ar baradoz. A galon vat eo e roan va buhenez evidoc'h, eneou dasprenet gand gwad va Jezuz, deuit davetan, o ! deuit ! kenavo er baradoz. »

Mdalenn a zantas he c'halon o frailha, an dour a zivere puilh eus he daoulagad. Distrei a reas raktal war bez he c'hoar hag e veze klevet oc'h hirvoudi : « O Loïza, va c'hoar vadelezus, pardon . . . , pardon da veza bet fall en da genver . . . , bennoz, mil bennoz d'it da veza va c'haret kement . . . »

Madalenn a zistroas ker kalonek d'ar mad ma c'hoanteas ganti kuitât evid atao ar bed. Dre he fedennou, dre lizer he c'hoar e tifframmas diouz skilfou Satan he mignonez Teodorin Strinkella.

**

EOZENN AR RAGLAN A ZISTRO DA GOUER

Distro Madalenn a skuilhas e ene he mamm eul levnevez zispar, al levnevez ziweza he devoa war an douar-man. Anna Lagadglaz a voe ken dismantret gand ar poaniou ma vevas eur miz hepken goude maro he merc'h Loïza hag araok mervel he geriou diweza d'he zud oa : « Dalc'hit sonj mat, eun dra hepken a zo ret, savetei an ene. »

Eozenn ar Raglan a gomprenas ker koulz ar c'homzou-ze ma lakeas en e benn kuitât kêr ha klask eun atant evitan hag e vugale en e barrez koz.

Da c'houel-Mikêl 1935 e tistroe d'e barrez, en eur ferm bras awalc'h evit rei labour ha bara d'ar seiz krouadur a jome gantan. Hiviziken, Eozenn ar Raglan a boagn muioch eget biskoaz da lakât da skedi en e vuhez hag hini e vugale komzou hor Zalver : « Klaskit araok pep tra rouantelez Doue hag e justiz hag an traou all a vezo roet d'eoc'h war ar marc'had. »

Familh Anna Lagadglaz ne ankounac'haio biken ar c'homzou diweza a oa klevet o koueza eus he muzellou :

« Eun dra hepken a zo ret, savetei an ene. »

Adrian VRENGOULOU.

Evit ma vo eürus ar
vugale eo ret...

II. — GOUZOUT O C'HAROUT

Displeget hon eus, diagent, ez eo bras meurbet ar bugel. Hiviziken, dre anaout splannoc'h e vrasder, e vezo êsoc'h d'eomp e garout. Koulskoude, evid e garout hervez Doue, ez eo taivoudek bras kaout c'hoaz sklerijenn, klevout eur ger diwarbenn petra eo ar garantez ha penaos he lakât da skedi war ar vugale.

**

ANAVEZOMP MAT PETRA EO KAROUT

Evit mont d'ar baradoz eo ret karout Doue hag an nesa; ar hini n'en deus ket a garantez ennan ne deo netra, ne dalv netra, ne deo nemet danvez-tan evid an ifern.

N'eus nemet ar garantez wirion, ar vertuz dudius sifet gant Doue en hon ene hag a ra d'eomp beza unanet gand hor C'hrouer, kemerout perz en e vuhez, beza henvel outan, bugel ha mignon d'ezan, ha beza din d'e welout eun deiz e gloar an nenvou.

Dre ar garantez, an ene ne glask nemet ober kement a fell da Zoue; gouzout a ra

« Kaera gounid d'an den er bed

« 'Zo karout Doue, beza karet. »

Evitan, e blijadur eo sonjal en e Vestr bras muia karet, selaou e vouez a gomz en e galon, en Aviel, er c'hanaouennou santel; evitan

« Kaera kanaouenn 'zo er bed

« A zo mouez ar muia-karet. »

ha dre-ze ne jom ket d'en em jala gant traou didalvez ar bed, rak

« Nemet karout Doue hag heulia e lezenn

« Kement tra 'zo er bed, evel skeud, a dremen. »

**

Ar c'hristen mat a c'hoar ive ez eo karout Doue hag heulia e lezenn ober vad d'an nesa :

« Ar wir garantez 'zo eun tan

« Ha ne c'hell beva e-unan. »

Bez' ez eo eun nerz a en em skign anezi hec'h-unan.

Evel al loar, sklerijennet gand an heol, a zeu, d'he-zro, da sklerijenna an douar, evelse ive an den a zo karantez Doue ennan a ra d'ar garantez-se skedi war e vreudeur, evid o dougenn d'ar wirionez, d'ar mad ha d'an eürusted. E gwirionez, n'eus ket a garantez Doue en ene ma n'en deus ket a garantez evid an nesa :

« En em garomp an eil egile, eme sant Yann, rak ar garantez a zired a Zoue... Ma en em garomp kenetrezomp, Doue a jom enomp hag e garantez a zo parfet en hor c'halonou... An hini a jom er garantez a jom e Doue ha Doue ennan. » (I. Yann IV, 7, 12, 15). Rak-se, eo ret d'eomp karout hon nesa, hag e garout evel bugel da Zoue en eur boagna da rei d'ezan ar pezh a fell da Zoue. Karout an nesa eo eta e zikour da anaout bepred gwelloc'h an Holl-C'haloudek ha d'E zervicha c'houekoc'h c'houeka.

An dever bras-se a zell, dreist-holl, ouz an tad hag ar vamm-galvet gant Doue da zvel bugale evitan.

**

AN DOARE EVID AR GERENT DA GAROUT O BUGALE

Peurvuia ar gerent a zeblant d'ezo e c'houzont karout o bugale, ha padal, ar re-man a zo alies savet fall.

Kenta dever ar gerent, evit ma c'hellint ober eürusted o ziad, eo beza santel : an eürusted ne deu nemet diwar santelez. Hogen sklêr eo

« Ne c'hellan ober vad da zen
« Nemet, va-unan, mat e ven. »

Tadou ha mammou, ha kizellet doun ho peus en ho kalon ar wirionez-se? Ma ne gerz ket ho pugale divrall war an hent eeun, daoust ha n'ho peus ket d'en em damall hoc'h unan ? Evit ma reno Doue war ho familh, evit ma vo ho pugale santel hag eürus, araok pep tra, karit Doue a greiz ho kalon ha roit skouer vat endro d'eoec'h. Da eur vamm hag a deuas eun deiz da c'houlenn digantan penaos digas he mab war an hent mat, Persoun santel A:3 ne respountas nemet ar ger-man : « Bezit santel ».

Eun tad, eur vamm hag a gar, e gwirionez, o bugale a dle beza aketus bepred d'en em zantelât ha da ginnig dalc'hmatac'ha Zoue evid o zud ar poaniou o deus da ziwaska en o stad. Ma sonjfont e kements-e, nag a vad e rafent, pegwir, eme santez Tereza a

Mabig Jezuz, « ar boan hepken da zastum eur spilhen dre garantez evit Doue a zo a-walc'h evit savetei eun ene ». Tadou ha mammou, bevit ha kreskit eta bepred gwella ma c'hellit e gras an Aotrou dre garantez evid ho pugale.

**

Ar garantez-man a dle beza birvidik, krenv, ledan ha doun.

KARANTEZ VIRVIDIK EVID AR VUGALE

Karantez virvidik evid ar vugale. Kalon an tad hag ar vamm a dle beza evel eun oaled pe eun aoter a zev bepred warno eur tar lugernus evit sklerijenna ha tomma o re vihan. Netra truezusoc'h eget eur familh ne sked ket enni heol dudius ar garantez ! Kalon ar gerent ne garont ket a zo eur galon sklaset : eur galon varo. Hon tud koz, ker gouizieq ha ker skiantek, a embanne ar wirionez-se dre ar c'homzou-man :

« Karout a zo mat ha chom hep karout c'houero :

« Ar galon na gar ket 'zo eur galon varo. »

Nag ez int da glemm ar vugale o deus eun tad, eur vamm a zo goull o ene eus karantez Doue ! Ne dint ket eur vamm nag eun tad gwirion, rak ne c'hellont ket rei d'ezo ar madou gouest d'ober o eürusted. Pedomp evit ma vo ket en hor bro tud ken euzus ; pedomp evit ma vo gellet lavarout eus holl gerent Breiz, o deus war o fenn kurunenn ar garantez o lintra, hag e hentchont dre-ze o bugale warzu Doue hag an eürusted.

« Beza mat dirak Doue 'zo kaout eur gurunenn

« A strink, evel an heol, diouti sklerijenn »,

a zesk d'eomp ar fur ; sklerijenn ha tommder ive.

Evid eun tad hag eur vamm, beza mat dirak Doue eo hentcha o bugale warzu ar baradoz e sklerijenn hag e tommder ar garantez ; anez ar vertuz venniget-ze, ar vugale ne zavont ket yac'h nag a gorf nag a spered. Gwelit an torrad yer bihan ! Penaos e chomfent-i beo, penaos e kreskfent-i bras, ma n'o defe ket o mamm evid o blenia hag o zomma e gor he flunv ?

Ho tudouigou ive, tadou ha mammou, o deus ezomm eus gor ha sklerijenn ho karantez evit chom dibistik ha kreski en nerz hag er vertuziou, ha seulvui ho kalon a vo birvidik evel hini Jezuz, seulvui a vad a zigasoc'h en ho pugale. Pegen entanet eo kalon Hor Zalver ! Pegement a youl en deus da zougen d'ar wirionez ha d'ar mad an holl ha dreist-holl an dud reuzeidik !

« Jerusalem, Jerusalem, eme Jezuz..., pet gwech em eus klasket boda da vugale evel ma fastum ar yar he laboused dindan he eskel ! » (Sant Vaze XXIII, 37). Pelec'h eman an tad, pelec'h eman ar vamm gristen ne boagnfent ket da dostat o c'halon muioc'h mui bemdez ouz hini ker madelezes hor Zalver evit ma skedo en o buhez splannoc'h splanna lavar ar furnez :

« Eur vamm dener diwar he ziad

« Ne zistro kalon na lagad » ?

Met tan ar garantez, evit chom bepred beo er galon, a dle beza krenv.

*
**

KARANTEZ KRENV EVID AR VUGALE

Nag a gerent a jach war o bugale gwall-euriou dre ma n'o deus en o c'halon nemet eur c'hlaouennig tan : en o c'hichen o bugale o deus riou hag a bak gwall glenjejou, ken en o c'horf ken en o ene. Ne ket a vare da vare hepken eo e tle lugerni ha tomma tan karantez ar pennou a familh, met heb ehan, rak heb ehan ar c'hrouadur a dle beza harpet, dougennet warzu ar wirionez hag ar mad. Eur c'harr-dre-dan ha n'en deus nemet eur banne dour-tan da zevi ne yelo ket a-beli. Ar gerent ha n'o deus nemet eur begad karantez evid o bugale ne daint ket a bell war hent ar zantelez hag an eürusted ha war an hent-ze pa n'ez aer ket war araok e tistroer war ar c'hiz rak ouz krec'h e pign.

N'eo ket eta gand eun nebeut karantez eo e tle ar gerent ober hent gand o bugale warzu an nenv ; evid dougen o bugale di hag en em jacha o unan e tleont kaout eur garantez krenv. Krenv e vezo o c'harantez mar bez reizet diouz hini Doue, ha Doue e-unan a c'houlenn diganto beza henvel outan. Eun dra iskiz eo e ve digar o zud ouz o bugale, eun dra ken iskiz ma 'z a an Holl-C'halloudek betek lavarout : « Daoust hag eur vaouez a c'hell biskoaz ankounac'hât he bugel ? » Hag hen, hag a brezego d'eomp diwezatoch, dre c'henou e Vab, e tleomp en em garout evel m'en deus hor c'haret, da genderc'hel dre ar c'homzou-man : « Mat, hag e teufe eur vamm da ankounac'hât he bugel, evidoun-me n'hoc'h ankounac'hain ket. » (EKKI XLVIII, 22).

Siouaz, tadou ha mammou, awechou dre falloni met alies dre leziregez, ne gemeront ket karantez Doue da skouer hag a zeu da zilezel o bugale kalz pe nebeut ; tud reuzeudik ma 'z int, dre-ze, e

chachont ar c'harr war o c'hein ha war hini o bugale. Anken d deus da ziwaska, er bed-man zoken ; n'eo ket heb abeg ec'h embann ar furnez :

« Tad ha mamm a zilez bugel

« A zo daonet a-raok mervel. »

Evit diarbenn eur seurd darvoud, eun tad hag eur vamm fur ne baouezint morse da grenvât o c'harantez dre ar bedenn ha dre ar zakramanchou. Harpet war galon Doue ne grenint ket dirag al labour ; n'o devezo ket aon rag ar boan hag o daou e c'hounezint ar veuleudi-man :

« Gwir garantez ne c'hoar kaout aon :

« Dreist kalon mamm, n'ez eus kalon. »

Gand eur garantez krenv, e skubint pell diouz o zi ar gamambrerez, ne gemerint ket o bugale evit braoigou, met enno e klaskint bepred, nann o flijadur o-unan, met gloar Doue. Evelse eus hini eus o bugale ne vezo gelllet lavarout :

« Bugel moumoun, bugel kollet,

« Magadenn da veza krouget. »

Gand eur garantez krenv, e stourmint hep fallgaloni ouz te-chou direiz pep krouadur, hen dougennint da zestum boaziou santel, e teskint d'ezan gounid eürusted dudius ar baradoz hag e c'hounezint o-unan an eürusted-se : d'an eneoù krenv er garantez, d'an eneoù a stourm dizamant outo o-unan evid ar mad eo rouantelez an nenv a lavar d'eomp hor Zalver. Ar garantez-se a dle en em astenn war bep hini eus ar vugale.

*
**

KARANTEZ LEDAN EVID AR VUGALE

An Aotrou Doue a gemenn d'ar gerent karout o bugale gwitibunan. Koulskoude, a-wechou, siouaz, e vez gwelet tud hag a ra muioc'h a stad ouz heman pe ouz henhont eus o re vihan. Gwasoc'h c'hoaz priejou a zo hag o deus nac'het ouz o bugale an distera karantez o stanka outo hent ar vuhez, o rei d'ezo taol ar maro. O torfed euzus ! Nag a bet, e Breiz zoken, a zo muntrerien bugale ha ne fell d'ezo nemet gwelout eur c'hrouadur pe zaou en o familh ! Da respount o devezo, hep dale, dirag ar Barner bras a wel pep tra hag a roy da bep hini hervez e oberou.

Goulennomp digant Doue ma vo holl familhou hor bro garet

familhou santel, ma vo an holi dadou hag an holl mammou leun a garantez evit pep hini eus o bugale. O c'halon, mar deo karget a garantez Doue, a zo ledan a-walc'h evit digemerout enni o familh a-bez. Gouzout a reont gened ar bugel a zo e gras Doue ennan ha mann e koanteri ar c'horf pe e lemmidigez ar spered. Doue eo a welfont er c'hrouadur, eo a garont ennan ha setu perak ouz pep hini e c'hellont anzav :

« Pa vec'h ken du hag ar mouar

« Gwenn kann oc'h d'an hini ho kar. »

Karantez ar gerent, kristenien start, a verv gand an youl da s'hounid ha da rei eneou da Jezuz-Krist; o c'halon a zo kel ledan ma teu da wir evito ar c'hormzou-man :

« Tommder ar garantez ne zell ouz den na tra,

« Onz pinvidig na paour, ouz brasa, bihana. »

Pep tra evit Doue, setu o ger hag o labour !

**

KARANTEZ ZOUN EVID AR VUGALE

Met karantez ar gerent, n'eus forz pegen ledan e ve, ne dle ket beza a ziwar c'horre; o c'harantez evid o bugale a rank beza gwiziennet ken doun en o c'halon ma ne c'helio nag an amzer na fallentez hini anezo he zenna; o c'harantez a heulio pep hini eus o bugale beteg ar maro, ha war o zremenvan o zonj diweza a vezo evit gouenn digant Doue santelât ha savetei o zud; zoken eus ar purkator pe er baradoz ne ehanint da bedi evito. Rak

« Ar garantez evel Doue 'zo hir ha padus ;

« D'ar galon n'eus netra koulz, netra ker ya'hus. »

Entanet gand eun hevelep karantez, santez Monika ne baouzas da bedi ha da ouela, ken na deuas he mab Aogustin war hent ar wirionez hag ar vertuz. Skouer kaer evid an tadou hag ar mammou o deus eur mab pe eur vec'h diaket !

Karantez mamm sant Eozenn evitan a oa kizellet ken doun en he c'halon ma ne ehane da gelenn he mab evelhen : « O va mab, bevit en hevelep doare ma teuoc'h da veza eur zant. » Hag ar bugel a responte atao : « Her c'hilask a ran bepred ha n'em eus mennad all ebet ». E youl a zeuas da wir ha diwezatoch e lavare da unan eus e vignoned : « Bale dre va roudou hag e klevi mouez va mamm ! ». Mouez e vamm o teski d'ezan hent ar zantelez. Ta-

dou ha mammou, kaera meuleudi da eur vamm a-berz he bugel !

**

Evit ma c'helloc'h, kerent kristen, ober d'ho pugale ho maui eun deiz, evel m'eo bet meulet e vamm gant sant Eozenn, poagnit hep morse fallgaloni da garout Doue hag ar Werc'hez eus a greiz hoc'h ene; neuze ho karantez evid ho familh a vezo hirvidik, krenv, ledan ha doun.

Ouspenn en em erbedit alies ouz sant Eozenn, eur zant bras hag a zo patron Breiz, evit ma vo ho pugale holl santel hag eurus eveldan. Neuze e c'helloc'h, er bed-man ha dreist-holl er baradoz, unani ho mouez gand hini an elez stouet dirak gened dudius ho pugale evit kana d'ezo :

« Gant Doue en ho kalon, o bugale garet, na c'houi 'zo bras !

« Na c'houi 'zo kaer, o bugale garet, gant Doue en ho kalon !

« Gant Doue en ho kalon, o bugale garet, na c'houi 'zo pinvidik !

« Na c'houi 'zo galloudus, o bugale garet, gant Doue en ho kalon !

« Galloudus, pinvidik, kaer ha bras ez oc'h

« Evel Doue,

« Ar brasder, ar gened, ar mad, ar galloud,

« Hep muzul,

« Rak n'eo mui c'houi hepken a vev

« Met Doue ennee'h.

« Da Zoue, gloar, enor ha bennoz

« A gantved da gantved

« Da veza roet d'eomp bugale

« Ker bras, ker kaer, ker pinvidik ha ker galloudus ! »

J.-M. F.

O pebez burzud a welan !...

KANTIK NEDELEG

(♩ = 96)

O' pe-bez bur-zud a-we-lan
da Vet-le-em pa-ze-ro-dan
eur bu-gel war-ar plouz kous-ket
'n e gi-chen e Vamm daou-li-net

1. O pebez burzud a welan
Da Vetleem pa ziredan
Eur bugel war ar plouz kousket
'N e gichen e Vamm daoulinet.
2. E-tal ar Bugel, hon Salver,
'Man c'hoaz Josef, e dad mager ;
Ha pastored diwar ar maez ;
Hag en oabl, o kana, aelez.
3. Ha bez ez eo a renk uhel,
Daoust d'e baourentez, ar bugel ?
Hen eo Jezuz, gwir Vab Doue,
Hon Salver, hon Mestr, Hon Roue.
4. Doue ha den eo war-eun-dro,
Deut er bed d'ober eun tamm tro ;
Da vont d'e heul, deut d'hon gervel,
Hag evidomp deut da vervel.
5. Deut da baea 'vit ar pec'hed,
Da zidrona an drouk-spered,
Da rei d'imp peadra e-leiz,
Da vont d'ar Baradoz, eun deiz.
6. Gant ar c'hoant e vefemp holl sent,
Hoc'h eus diskouezet d'imp an hent ;
Diouz hon gwella ni a sento,
Ha d'an Nenvou, c'houi hon reno.
7. Ni 'heulio ervat ho lezenn,
Hag a zalc'ho start d'hon c'hredenn :
O veva evel kristenien
E vimp eürus da viken.
8. Kentoc'h mervel a-raok an oad,
Eget dilezel an hent mat !
Gras d'imp neuze, mar bevomp pell,
D'ho karout bemdez bepred gwell.

(Tennet eus Kantikou eskopti Sant-Brieg ha Landreger,
adreizet gand an Aotrou Sklison).

Kastell Keryann

(KENDALC'H)

MERC'H Herry Olier ha Marc'harit Lanrivinon a zimezas gand eun den yaouank, leshanvet Barbier a Lanarnuz ; ho mab, Yann, a gemeras da bried Janed Parcevaux, ha pa varvas houman, ec'h eil-dimezas gant Janed a Gerzaouzon.

Eur penher hebken a c'hanas d'ezo, Loïz, a deuas diwezatac'h da veza pinvidik mor. Yann Barbier, e dad, a venne kreski e vaner, pe lakat sevel, en e lec'h, eun all bravoc'h ; rollou al labouriou en devoa laket ober ; ar maner nevez a oa treset brao.... war ar paper ! met, mervel a eure a-raok dont a-benn eus e venoz ; e vab hez greas goude e varo.

Loïz Barbier en devoa peadra ; penher e oa ive ; met, evelato, n'en divije ket gellet sevel eur c'hastell ken kaer, panefe d'e eontr, breur e dad, Hamon Barbier. Hen-man a oa beleg, chaloni a enor eus iliz-veur Nabned, eus Kernehag' eus Leon ; kannad e oa ive e Stadou Breiz e Roazon ; Pinvidik e oa ; rak kement hag e vreur en devoa bet, ha pa glevas e niz o lavaret hano diwarbenn sevel eur maner nevez e Keryann, e lavaras e kemerfe perz er mizou ; eun den brokus oa, hag en devoa kavet an doare-ze da zikour micherourien e vro, en eur rei labour d'an holl ! Kement hini a c'houlenne dont da labourat da Geryann, a veze digemeret raktal ! Ne veze kaset den ebet da vale ! hag epad dek vloaz ma padas al labour wardro ar c'hastell nevez e teuas tud, micherourien, eus pevar c'horr ar vro : mansounerien, kilvizien, liverien, kizellerien a gawe eno labour diouz o micher ha paet mat e vezent, rak an Aotrou chaloni evel ma leverent, ne zelle ket ouz ar c'hant ; Italianed a deuas ive, zoken, unan bennak, met muia ma veze eo tud eus ar vro. Wardro ar bloaz 1560, e

voe peurechuët ar c'hastell ; atao ema en e zav ; war ar maner koz e oa bet savet.

Da vont ermêz eus ar c'hastell, e oa daou bont-gwint a zigore war ar c'hloz hag al liorzou, hag er penn all, dirag an daoulagad e veze gwelet diou renkad gwez kistin ; a-gleiz hag a zehou baliou gwez fao eus ar re gaera. Dre kein ar c'hastell e oa eur pont-gwint all da vont er c'hoad bras, en eur dremen dre ar vleunveg hag ar gompezenn ; eun droïelleg eus ar re vrao a weled c'hoaz araok en em gaout er c'hoad, hag eur palez a gaved goudeze beteg al lenn ; pelloc'h c'hoaz, en tu all d'al lenn, eur c'hoad all en em astenne warzu hent Lesneven. E-kichen ar feunteun a weler demdost d'ar c'hastell, e oa eur vezenn-bin eus ar re deoa, a zo bet pilet d'ober plench da c'helei presbital koz Plouider.

Loïz Barbier, Aotrou Keryann, a varvas er bloavez 1595. Dimezet oa bet diou wech, evel e dad ; eus e wreg kenta, Franseza Morizur, en devoa bet eur mab, Fanch Barbier ; hag eus e eil gwreg, Janed a C'houzilhon-Kerno, en devoa bet eur mab all : Jakez Barbier : ar mab hena, Fanch, a jomas e Keryann ; egile, Jakez, a yeas eus ar gear, a zimezas gant Glaodina Leskoat, hag o bugale a zalc'has leshano o mamm hag hini o zad ; ar ouenn anezo a zo beo atao ; o chom emaint e maner Leskefiou, e Pleyber-Krist : Barbier a Lescoët int leshanvet.

An hini a oa chomet e kastell e dud-koz, Fanch, a zimezas diou wech ive : da genta, gant Guillamed a Benmarc'h, a roas d'ezan eur verc'h Anna, a zimezas d'an ead a ugent vloaz gant Glaoda a Gergorlay ; d'an eil, e timezas gant Katell a C'hoesbriand : tri grouadur a c'hanas d'ezo : eur mab ha diou verc'h. Ar mab a voe hanvet Renan, ha war ar paperiou koz e lenner e oa eun dijentil eus ar re wella, eun den gwiziek, fur ha kalonek, bepred mat da rei. Gwelet mat e oa e lez ar rouaned Herry IV ha Loïz XIV, ha, dre anaoudegez-vat eo e voe roet d'ezan an hano hag ar gwiriou a varkiz war douar Keryann hag an tri maner all-man : Lanven, Rodalvez ha Traongurun, e-kichen Lesneven. Renan, dimezet da Franseza a Gelenn, en devoa eun toullad bugale ; eur mab

d'ezan, Renan eveltan, a oa yaouank c'hoaz pa grogas, eun dervez, an tan-gwall, er c'hastel !

E penn-kenta ar seitekved kantved oa : Ar vammgoz, Katell a C'hoesbriand a oa beo d'ar poent-ze ; pa glevas hano eus an tan, e c'houlennas dioustu : « E pe lec'h eman va mab bihan ? — Er zal e lec'h m'eo kroget an tan ! » a voe respontet.

« Mat, emezi, taolit va mab bihan, dre ar prenestr, ha grit buan ! »

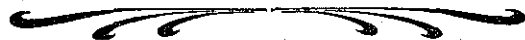
A drugare Doue e oue saveteet ar pôtr en eun doare diriskusoc'h ! Diwezatoc'h, e kemeras evit pried Franseza Parcevaux, eus maner Mezarnou, e Gwiniventer. Eur vaouez koant oa ; yaouank flamm oa ive, hag e karie en em ficha ! Bep sul, ez ae d'an oferenn-bred da Sant-Nouga, gwisket kaer, koant evel al loar ; an dud ne inouent ket o seliet outi, hag e veze graet « ar brinsez vrao » anezi ; deiz ar pardon e veze fichet kaeroc'h c'hoaz ! Ar zonz anezi a zo chomet pell etouez an dud, rak, pa veze gwelet eur plac'h pe eur vaouez yaouank bennak gwisket-klok ha mistr, e veze lavaret :

Kaer eo, war va menou,

Evel ar brinsez a Verzarnou !

Re droct oa an itron-man war an dilhad kaer ! Daoust m'oa pinvidik e reas dle, hag abenn eur pennad e rankas ober kempennoc'h ! Daou vab he devoa : ar c'hosa a varvas disher, egile n'en devoe nemed eur verc'h : Gabriella, a zimezas, er bloavezh 1889, gant markiz Koatancours.

T. A.

E BERDER

Kals en em blijan em enez,
Lec'h a beoc'h, neiz a levenez,
Unan eus brava bleun hor Bro ;
N'eo ket hir, na ledan, nebeut he deus a dro ;
N'hen anavezan ket mat c'hoaz,
Rag, sonjit 'ta : ne vo nemet daou viz, warc'hoaz,
M'oun diskennet diouz torgenn Rom,
Evit dont e Berder da jom.

Da jom, daoust ha gwir eo ? Rag, na pet kwech, d'ar red,
Da bep mare, e vez d'in red,
Mont a gleiz, mont a zehou, a-dreuz Bro-C'hall ha Breiz,
Gant flamm ar wirionez a zougan doun em c'hrsiz,
Hag a fell da Zoue e ve ivez douget

Kaer eo Rom, kaer meurbed,
Hag, a dra sur, n'eus ket er bed,
Tensor burzudusoc'h na bravoc'h perlezenn ;
Ma, red eo hen anzañ, aman, em enezenn,
Muioc'h a zouder a gavan
Ha gant muioc'h a joa, bep mintin, e savan,
Eget er gêr santel em eus dreizi redet
Ha gant tud a beb bro a vez darempredet.

Arvestou hep o far a vez kavet, noz deiz,
Er c'hornig douar-man a Vreiz :
Dec'h diweza, en oabl, gant dudi, va spered
En deus gwelet Doue war dal aour ar stered ;
Dec'h ivez, en deliou a dride war ar gwez
Va skouarn a glevas eun ekleo euz e vouez
Dec'h, gant ar c'hoummou gwenn a lubane d'al loar,
Va zeod en deus kanet eur c'hantik kaer d'e c'hoar.

(Da gendrec'hel).

Enez Berder, Larmor-Baden (Morbihan), 7-11-36.

J. L'HELGOUALC'H, O.M.I.

= Eun distro lous =

TRI oant, Yann, Job hag Herve, tri gamalad koz hag a veze gwelet, koulz lavaret bep sul, o kuzulikat an eil gant egile.

Mar d'oant tri bator evit ruilh ar boulou war blasenn ar vourc'h, n'oa ket o far, kennebeut, evit tenna troiou kamm d'an neb piou bennak a glaske lakaat e fri en o gwask.

Daoust d'ar vrud o devoa, abaoe pell, da stigma lasou-kroug ha gripedou, epad ar goanv, hag higennou, epad an hanv, biskoaz, an archerien, gant o holl isign, n'oant deuet a-benn da daoler o c'hraban warno.

An teodou fall a lavare e rankent beza diwallet gant paotred ar zabad.

Pe ez oa gwir, pe n'ez oa ket, gounidegez hon tri ganfart ne veze ket atao eus ar re zrusa. Kalz 'veze ranket galoupat evit paka nebeut. Loc'hat abred, diouz ar mintin, chom ermaez diwezat en noz, atao-en aon da veza paket : Yann, Job hag Herve a gave, meur a wech, divlaz ha c'houero o flanedenn..

Ar gedon, al lapined, ar c'heveleged, ar siliou, an dluzed, pa ne c'hoantae ket ganto mont da domma war o fillig, a veze laosket warno mil malloz, ar pezh ne vire ket ouz al loenedigou paour-se da gousket e peoc'h.

Ouspenn eur wech, goude beza graet tro wenn, an tri orystal o devoa touet trei kein d'eur vicher hag a oa, emezo, eur vicher gac'het gant an diaoul... Met atao e kendalc'hent, ken egaret eget biskoaz, kement an tech a oa aet down en o gwad.

D'al zul peurvuia, goude beza lipet meur a zaou wen-negad, e ti Fanch ar marichal, e veze ditouret an taoliou da ober.

Kerkoulz hag o fater ec'h anavezent kement riboul ha kement gwenojenn a oa, a-hed ar gwaremion hag al lanneier, evel ive an toullou m'en em blije ar muia enno ar pesked, a-hed ar gouerien.

Eur zulvez hanv, eur pennad, war-lerc'h gousperou,

c'houlenfen ket gwelloc'h eget rei an dorn d'eoc'h d'ober o troiou. »

Goude eur zell an eil e daoulagad egile, hon tri louarn koz a respontas en eur vouez :

Yann, Job hag Herve a oa, o zri, o tiviz e kichen tavarn Fanch ar marichal, pa zigouezas war al lec'h Per an urziou, leshanvet evelse, abalamour m'oa bet bloaz er c'hloerdi, ha ma lavared outan, en devoa resevet an urziou munut.

Per an urziou a anaveze mat ar vicher a rae ar baotred a oa dirazan. Sonjal a reas dioc'h-tu, n'eo ket kaoz foar Lakournan a c'helle beza ganto, met kaoz ar pesked.

Den all ebet ne gare kement ar pesked eget Per an urziou. Ar siliou fritet en amann a oa evitan eul lip e baous ar c'henta.

Alies awalc'h en devoa klasket, e unan, c'hoari gant higennou, met bep gwech en devoa graet kazeg hag ouspenn oa eun den aonik kenan, en noz. Ken kalet ha gwirioneziou e feiz, e krede e galloud ar viltansou. Gouzout a rae, evit beza klevet kounta gant meur a hini, eo tost d'an dour peurvuia, eo e teuent da ober o zaoliou strobienellerez.

« Alo, gwazed, a lavaras Per, o chom a-sav, brao e vezo mont d'ar foenneier en abardaez-man. » An tri gamalad ne faoutjont ket eur ger, hag o welet du o fennou, Per a anavezaz en devoa skoet fall. Buan e troas e gaoz hag e tisklerias : « Gwall domma en deus graet hirio, eur banne ne rafe ket a zroug... » Kerkent ive an taliou a zederas hag an teodou a zistagellas.

Gwreg Fanch ar marichal a voe laouen o klevet he der o tigeri, ha laouenoc'h c'hoaz o klevet Per an urziou o lavaret d'ezhi diskarga banneou bras.

Abaoue eun tachad a oa, Per en devoa c'hoant mont da heul an tri-ze hag o devoa brud da chacha d'ar ger-leun a draou lipous ha marc'had mat. Betek neuze n'en doa ket kredet goulenm diganto.

En deiz-se e sonj a oa graet.

En eur gimiaada diouto, Per a lavaraz, eun tammig mezek, « penaos, n'ho peus ket izomm eur mevel ? Ne

« Eo, eo Per, unan muioc'h a zo kalz, dreist-holl pa vez izomm da fardella d'an dour.. Ententet eo... En em gav emberr da zeg eur e traon Kerzulio. »

Endra ma kerze Per an urziou war-du e gêr, laouen evel eur pintig, o sonjal er siliou ne vankje ket da baka, en abardaez, Yann, Job hag Herve a c'hoarze ive en o jiletennou, en eur vale gant o hent :

« A ! evelse oa, ar beleg manket a felle d'ezan lakaat e fri etrezo, desket e vije d'ezan prena skiant diwar e goust.

« Fidandomen ! dizonet e vije, evit atao, diouz ar c'hoant dont d'o heul... »

N'edont ket hep gouzout pegen aonik oa o den ha pegen aes e sponta. Ar gwella oa da ober, oa eta rei d'ezan eur spontadenn a-zoare, eur spontadenn hag en defe sonj anezi edoug e vuhez.

Tri gwaz evel hon re, n'eo ket troiou a bep seurt eo a c'helle ober diouez d'ezo. Leun oa o sier.

Unan eus o re vraoa a dennjont er-maez.

Pegwir, Per a grede ken start er viltansou, perak ne rajent ket an neuz d'o lakaat da redet war e lerc'h ? Evit kuzat ar c'hoari, ec'h en em glevjont koulskoude d'e lezel araok da danva eun tammig o soubenn...

Debret gantan e goan, ha lennet e gazetenn, Per an urziou a gemeras hent Kerzulio, skanv e droad.

C'houez vat ar prajeter, nevez dieubet diouz o foenn, a hillige d'ezan e fronellou, endra ma valee.

An oabl, deuet d'en em c'holo, a zeblante beza mouget e c'houlou evit ma vije aesoc'h d'an douar kousket...

N'en devoe ket izomm da c'hedall pell e traon Kerzulio, e-unan, rak Yann, Job hag Herve en em gavas prestik, war e lerc'h, didrouz ha sioul evel logod.

Buan, e voe roet e labour da bep hini.

Dre chans an traou a yeas en-dro evit ar gwella. Goude eun eur tremenet o lakaat hag o tenna an higen-nou, o labourat gant ar zailh ha gant ar boutog, hor pesketourien-noz a oa deuet abenn da daoler war al letoun peadra evito da ober eur pred founnus ha saourus.

D'e lod, Per a voe roet d'ezan eur zilienn hag a boueze

tost d'eun hanter lur.

Eur foug, a c'heller kredi, a oa ennan o tistrei d'e vaner. Evit ar wech kenta, a zonje, n'eo ket fall. Piou oar, a lavare ennan e-unan, ha ne vezo ket gwelloc'h c'hoaz en dro a zeu ! Epad ma 'z ae dizoursi-meur, eus e gostez, an tri ganfard all a en em entente ive, evit distoupa d'ezan e benn...

Pa zigouezas d'ar yaou war-lerc'h, el lec'h m'oa bet merket d'ezan, Per an urziou a chomas souezet o welout Job en em gavet en e raok, hag e unan :

— Sell 'ta, Job, n'eus nemedout hirio, e pelec'h 'ta eman an daou all ?

— An daou all, a respontas Job, a zo kroget an diegi enno hag o deus kavet gwelloc'h mont da gêr ar c'halvez..., met gwaz a ze evito, muioc'h a draou a chomo ganeomp.

E keit-se an noz a oa deuet, ha ganti an denvalijenn.

Job ha Per a lakeas an higen-nou diouz tres o daouarn.

Per, koulskoude, a zalc'h tost d'e gamalad rak sonj ar viltansou a oa deuet en e spered hag eun tamm aon a groge ennan.

— Penaos Job, a c'houlennas Per, ha n'eo ket bet c'hoarvezet ganez morse gwelout netra dre aman o c'halloupat an noz ; gouzout a rez emaomp harp e maner Kerlore, hag ar maneriu koz a zo brudet fall, te oar.

— Kas ar rembreerez eus da benn, en 'han Doue, a lavaras Job, oc'h ober an neuz da veza strafuilhet e-unan, goest out da zihuna paotred ar zabad araok ar poent, n'eus ket gwasoc'h a ouezez eget komz euz ar bleiz rak :

a bell pe a dost

e vez gwelet e lost.

Per a grene breman e anaon en e greiz.

D'an ampoent, evit gwir, e voe klevet eun trouz sklintin o tont a-bell.

— Selaou Job, petra zo a-hont ?

— Randonenn, ma 'z out 'peus ket echu gant da storlok ; goest out da sponta ar sili ! ! !

Job, n'eo ket sonj ar sili eo a oa ken en e spered, rak o tiskenn eus an dorgenn, demdost da chapel Kerzulio, e

wele sklaer daou zra wenn ha lugernus o tont war-du ennan, e kleve kleierigou o sini, evel pa vijent dirollet.

Per ne c'hellas ket miret da grial :

—Va Doue, va Doue, sikour, sikour, emaint war-nomp !

— N'em boa ket lavaret d'it, eme Job, lost leue a zo ac'hanout, setu petra 'peus gounezet o kaozeal diwar-benn ar viltansou ; en taol-man, 'maomp kilhet ganto... Chacha nep a c'hello.

Hag o tiskleria kement-se e skaras ac'hano, evel pa vije bet peget an tan en e ziadrenv.

Per an urziou, prest da goll e alan, a glaskas mont war e lerc'h, met kaer en devoa hopal : « Job, Job, en han' Doue, chom d'am gortoz ». Job ne rae van hag a skoe atao araok.

Ar viltansou a oa breman war seuliou Per.

En e spont, heman reas eur paz fall hag a gouezas e kreiz ar c'houer, m'edo o vont da dreuzi.

Eur wech ziweza, dre e lamm, e laoskas eur griadenn estlammus : « Job, Job, deus d'am zikour 'ta, emañ maro ! »

Met Job, evel ma vije bet eur maen e plas e galon, a respontas d'ezan didruez :

« C'hoari gant da urziou munut 'ta breman..., gwel 'ta, Per, hag eur gwaz out ! »

A drugare Doue, ar c'houer n'oa ket doun en andred-se, ha Per gaez en devoa muioc'h a spont eget a c'hloaz.

Pe gant ar c'homzou a glevas Job o lavaret, pe gant an dour a zoubas d'ezan e zilhad hag e groc'hen : o lammat er-maez, e zaoulagad a zigoras hag e spered ive.

Job a voe tec'het kuit, hag ar viltansou ne weled kennebeut liou ebet anezo.

Per an urziou a zeskas war an taol petra oa lakaat ar fri etre tri gamalad koz.

Mont a reas etrezeg e gêr, o lezel e higennou er c'houer, hag o toui ne vije ket paket ken... da vont da baketa en noz.

(Istor wir kountet d'in gant P. C. ha renket ganen).

L. B.

KELEIER AR MIZ

STROLLAD C'HOARIERIEN AR BLEUN-BRUG

Aet eo Goueliou ar Bleun-Brug ebiou. Rener hor c'hevredigez, daoust da ze, ne chom ket da hunvreal epad ar goanv e korn an oaled betek ar Bleun-Brug a zeu. Nann. An Ao. de Dieuleveult a zo aet en hent, eur miz 'zo, gand o strollad c'hoarierien kalonek, evel warlene, evid rei da danva ar c'hoariva brezonek d'hor c'henvroiz ha ne oant ket bet e Roskov.

War wellaat e ya ar strollad, hag ar peziou displeget gantan a zo trec'h d'ar re c'hallek : **Batros**, eur pezh fentus kenan. **Eun** nozveziad n'eo gwenn, eur pezh doanius, bet embannet gwechall war « Feiz ha Breiz », hag **Ar C'hornadoned** diweza. Ar pezh diweza-man, krouet e Bleun-Brug Roskov, ha meulet gant an holl, a zo bet tennet eus eur marvailh savet gand ar skrivagnerez **Marianna Abgrall**, Doue r'he fardono.

Dizrei a raimp er miz a zeu war C'hoarierien ar Bleun-Brug, a ra kement a labour vad evit Breiz hag ar yez.

Aotronez Personed ha renerien ar patronajou hag ar re holl a garfe gwelet **Strollad ar Bleun-Brug** o vont da c'hoari en o farrez, n'o deus nemed skriva d'an Ao. **Arzur de Dieuleveult**, rener ar **Bleun-Brug**, **Dirinon (Finistère)**.

IWERZONIZ ER SPAGN

Ar jenera **I O'Duffy** a zo nevez ét d'ar Spagn, gand meur a vil eus e genvroiz, da stourm a-du gand ar jeneral Franco.

A-raok kuitât Iwerzon ar jeneral en deus diskleriet : « Hor feiz kristen eo hol laka da vale, hag ar pezh a venomp ober eo difenn ar feiz-se el lec'h ma klasker he diskar ! »

Ra deurvezo gand an Aotrou Doue lakât hep dale ar peoc'h gand ar justis e c'hoar, da ziskenn er vro baour ma 'z eo ar Spagn.

Istor Rouantelez Iwerzon

E miz eost diweza hon eus grêt, e Roskov, gouel tri c'hantvet bloaz eul leor eus ar re dalvoudusa : **BUHEZ SENT BREIZ**, savet gand ar Montroulezad, Albert Le Grand, manac'h eus a urz sant Dominik.

Iwerzoniz ivez o deus grêt, en hanvman, gouel tri c'hantvet bloaz eul leor, ken

talvoudus all ha talvoudusoc'h zoken evito : **ISTOR ROUANTELEZ IWERZON**, eur pikol leor, savet e Donegal, gant pevar manac'h eus a urz sant Fransez : Cucogry O'Clery, Peregrine O'Duignan, Ferfeasa O'Mulcorn ha Michael O'Clery.

Evid e zevel e labourjont noz deiz, epad meur a vloaz, da zastum, war ar paper, ar vein hag ar sperejou kement tra a c'helled kaout diwarbenn ar c'hantvejou tremenet ha d'an 10 a viz eost 1636, pa o devoa skrivet geriou diweza o leor e c'helle beza levenez, en o c'halon : savet o devoa da ene o bro eur c'horf padusoc'h eged an dir.

Mat o devoa grêt e zevel, rak gand ar freuz-difreuz a reas ar Zaozon, en o enezenn, eo bet kollet an darn vrasa eus ar skridou koz o devoa tennet talvoudegez anezo hag anez o labour e vije bet dister ar sklerijenn e c'heller ganti gwelet traou ha tud an amzer dremenet.

Labour O'Connel, Parnell ha meur a Iwerzoniad brudet, er c'hantved diweza tremenet, a zo nebeud a dra e skoaz labour ar pevar manac'h-man ha setu aze perak, n'eo ket souez, e vijent bet leshanvet ar « Pevar Mestr ».

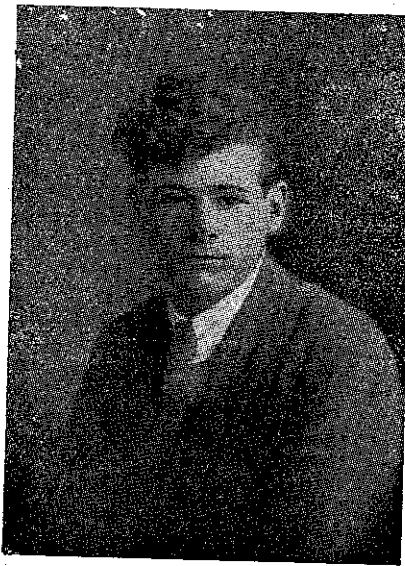
Eun iliz a zo savet e Donegal hag a viro ouz o hanouiou hag o labouriou da veza ankounac'haet gand o c'henvroiz.

An Doktor Geraint Dyfnallt Owen

AN Doktor Geraint Dyfnallt Owen, eus a Gervarzin, e Bro-Gembre, a zo o paouez beza hanvet da gelenner e skol-veur Cardez (Cardiff).

Ober a eure e studi, da genta, e skol ar rouanez Elisabeth e Kervarzin, ha goude e skolach Aberystwyth, el lec'h m'en devoe an enor da veza da genta, war al Lennegez kembraek, er bloaz 1928 ; er bloaz 1930 e voe renket, da genta adarre, war an Istor hag ez eas da skolach Jezuz da Oxford, el lec'h ma c'hounezas er bloaz 1931, eur yalc'had vat a arc'hant evit gellout kenderc'hel e studi ; er bloavez warlerc'h e voe staget da vat ouz skoliou meur Kembre (agrégé).

Etre ar bloaz 1932 ha 1935 ez eas da Londrez da ober enklaskou, etouez paperou koz ar gêr-se, diwarbenn Istor Kembre hag, er bloaz 1935, e voe roet d'ezan al lore

An Doktor Geraint Dyfnallt Owen

a zoktor war ar brederouriez (filosofi) evid al leor en devoa savet diwarbenn « ar freuz-difreuz digouezet e kor-naoueg Kembre er XVIe kantved ».

Er bloaz 1932, e troas e kemraeg eiz eus kontadennou kaera Feiz ha Breiz ; al leor a reas ganto « Helynt y Pi-bydd » a zo breman etre daouarn bugale skoliou Kembre.

En deiziou-man an doktor Geraint Dyfnallt Owen a lakay moula eul leor all hag e vezo ennan istoriou kaera Kembre.

N'eus Kembre ebet oc'h anaout koulz hag hen hor bro, hor yez hag hon istor ; « Feiz ha Breiz » a zo laouen o kinnig d'ezan e wella gourc'hemennou.

AN TAD ALBERT

WAR « Echo paroissial » Brest, niverenn ar 25 a viz here diweza, hon eus lennet gant plijadur, studia-denn ar chaloni Doble, person Wendron, e Kerne-Veur, diwarbenn an Tad Albert Le Grand, skrivagner Buhez Sant Breiz, bet lennet gant an Aotrou Kerbirou, e Bleun-Brug Roskov, d'ar 24 a viz eost diweza.

An Ao. Doble a ziskouez ar vad en deus graet an Tad Albert o lakât moula e vuhezioù sent ; tennet e oant bet gantan diwar skridou koz, pulluc'het a-benn breman, an darn vrasa anezo, hag, en hent-se, ma n'en divije ket bet laket moula e leor, ez eus eleiz a zent eus hor bro, ha n'hon divije gouezet netra 'n oll diwar o fenn, nemed o hano.

Albert Le Grand a zo bet eta eul labourer mat, mar deus unan, — rak e leor a zo teo hag e vuhez n'eo ket bet hir, — ha dleet e vezo d'ar Vretoned kaout anaoudegez vat evitan eus an eil kantved d'egile.

SKOL VREZONEK BREST

Eur c'helc'h-studi breizad a zo o paouez beza savet e Brest ha kenta tra en deus grêt eo digeri eur skol vrezonek. Ar skol-se a vezo grêt bep yaou da noz eus a 8 eur da 9 eur, e sal ar « Syndicat d'Initiative, Place Anatole-France ».

Pedi a reer ar re o deus c'hoant da zeski brezoneg da

zont niverus d'ar skol-ze ha d'en em zieza, zoken, ouz red, evid en em gaout er skol d'an eur.

Skol vrezonck an Orient, savet gand ar Breizad ampart ma 'z eo an Ao. Dupuis, a wel he deskerien o vont war gresk er bloaz-man.

Hag ez eus kerent, diskiant a-walc'h, evit chom hep deski d'o bugale ar brezoneg a ouezont mat pa welont tud ha n'her gouezont ket o kemeret kemend all a boan d'hen deski.

AR ROUANED A-VREMAN

War a leverer, roue an Itali, a lavare epad m'edo e zoudarded o vrezekât en Ethiopi : « Ma c'hounit Mussolini e vezin roue en Ethiopi ha ma koll, en Itali ! »

Eur gomz hounnez, ha ma n'eo ket bet lavaret, a ziskouez frê, da vihanian, an nebeud a c'halloud a jom, en hon amzer, gand ar re o deus brud da veza pennadurezioù uhela ar broiou.

LEVRAOUEG BRETONED PARIS

Skriva a raer d'eomp :

Paris, 22 a viz du 1936.

Al levraoueg (bibliothèque) bet savet er bloaz 1932, gant skoazell peder gevredigez vreizad, eus Paris, a ya a-nevez en dro. He chomlec'h a zo : Café Renaissance, 20, boulevard Saint-Martin, Paris.

Digor e vezo d'an holl Vretoned, bep sul, adafek dek eur betek kreisteiz ; al leoriou prestet ne c'hellint ket beza dalc'het en tu all da eur miz.

Kuzul al levraoueg en devezo kais a anaoudegez vat evid an dud a rofe pe a brestfe leoriou brezonek pe leoriou gallek a-zivout Breiz, d'al levraoueg ; o c'has da : Zekretour al levraoueg vreizad, Café de la Renaissance, 20, boulevard Saint-Martin, Paris.

Ar-sekretour :

A. GUILLOU.

Eul leor nevez da rakprena :

" CADETS DE BRETAGNE "

gant RONAN CAOUISSIN

Setu aman eul leor hag e vefe mat d'ar Vretoned teurel evez outan, rak bez e vezo ennan peadra da rei brall ha lusk d'an emzao brezonek.

Ne chom den hep gouzout braman ez eus e Breiz eur vuhez nevez e gôr hag hi oc'h en em ziskouez e pep tachenn : lennegezh, arzou kaer, politik. Breiz, bet gwechall eur vro mestrez d'ezi hec'h unan, dishenvel diouz Bro-C'hall, en em dro warzu hec'h amzer dremenet karget a c'hloar hag a c'hened.

Daoust pegen nebeut a stad a vez graet ouz hon mennoz, Breizad ebet n'hell chom dizeblant ouz amzer da zont Breiz.

En eur voula al leor-se : « **Cadets de Bretagne** », Ronan Caouissin a glask rei da anaout d'e genvroiz ha d'an estranjourien zoken, ar Vreiz nevez, ar gwir Vreiz, an hini n'eo ket maro c'hoaz — a drugare Doue — an hini a fell d'ezi beva, muioc'h eget biskoaz, daoust d'he enebourien !

« **Cadets de Bretagne** » a deu da heul « **Bretons d'aujourd'hui** », (1) eul leor all, a zo bet graet d'ezan ar gwella digemer gand an holl, er miziou tremenet.

Gant « **Cadets de Bretagne** », Ronan Caouissin a ziskouez d'eomp ar Vretoned yaouank o deus brudet o hano en eur labourat hag en eur stourm evit Breiz.

Evid dont a-benn da voula al leor-se, red eo kaout eun tamm mat a rakprenerien. O hano a vezo embannet e penn al leor.

(1) « **Bretons d'aujourd'hui** », eul leor a 225 bajenn, gant 18 poltred. Priz : 15 lur. Editions Ronan, Pleiber-Christ.

En eur rei skoazell da « **Cadets de Bretagne** », c'houi a roio skoazell d'ho pro.

Priz al leor, skeudennet gand poltrejou ar Vretoned yaouank a vezo hano anezo ennan : 12 lur d'ar rakprenerien. Kresket e vezo ar priz goude-ze, evid ar re all.

Kas chomlec'h hag arc'hant da : **Editions Ronan, Pleiber-Christ (Finistère) C. C. Mme Caouissin J., 22.092 Rennes.**

DEIZIADUR BREZONEK 1937

Embannet ha treset eo gand hor c'henvroad mat Xavier de Langlais, gwisket gand eur golo kizallet kaer ha moulet e daou liou.

An deiziadur-ze, a zo graet evid beza laket er c'hodell. Evid e gaout, skriva da : **Union des Œuvres Bretonnes, Pleiber-Christ (Finistère).**

Setu aman prizion an deiziadurio-ze : ar pezh 4 real ; pemp, 20 real ; 12, 10 lur ; 20, 16 lur ; 100, 75 lur.

Bez e c'heller lakat eun embann konvers bennak war bajenn ziweza an deiziadur. Evid ar re garfe hen ober, goulenn priz ar vouladur, a zo neuze, ouspenn hini an deiziadur e-unan.

TRAOU DA OBER E MIZ KERZU :

Kas kalannaou d'ar re a zo ouz o gortoz diganeoc'h :

DA DUD YAOUANK, kasit leor SONIOU FEIZ HA BREIZ (e kaver 50 son ennan). Priz : 1 skoed.

D'AR VUGALE : TROIOU TOUDELS HA TOM E GAZ (eul leor skeudennet kaer ha goloet teo). Priz : 10 lur.

O goulenn digant : **Union des Œuvres Bretonnes, Pleiber-Christ (Finistère). C. C. Mme Caouissin J., 22092 Rennes.**

Epad miz kerzu, klaskit da nebeuta eul lenner nevez da « **FEIZ HA BREIZ AR RE VRAS** », priz : 15 lur er bloaz, hag eun all d. « **FEIZ HA BREIZ AR RE VIHAN** », priz : 20 real.

Kasit ho koumananchou nevez abenn hanter miz kerzu, ma fell d'eooc'h kaout niverenn Nedeleg (genver 1937).

Taolenn 1936

KENTELIOU

	Pajenn
Kentel eur c'hreunenn-ed, gant L. B.	22
Breiz e Paris, gant Turzunel Breiz	25, 50, 97, 131, 169, 245
Pa lavar unan nann, tri a lavar ya, gant Y.-V. P.	27
Kemerit ha lennit, gant Meven Mordiern	41
Distrei ar yaouankiz diouz an ostaleriou	53
Perig ha Azillis, gant Tintin Anna	57, 92, 213, 254, 311, 352
Unvaniez a ra nerz, gant L. B.	64
Gourc'hemenou evid ar c'houraiz, gant J.-F. Hily	81
An evachou mesket gand an alkoool a ra droug d'an den	83
Sant Josef, gand an A. Breton	88
Ha mont a ray an dero kuit eus hor Bro, gant L. B.	94
Perak e vennomp atao bale war roudou hon Tadou, gant Y.-P. Perrot	101
Ar Zizun santel, gant A. P.	121
Dalc'homp d'hor gwez, gant L. B.	135
Ar goukoul, gant Kleuzalaouret	143
Ar pedennou war hon hentchou, gant L. B.	161
An evachou mesket gand an alkoool a ra droug d'an ene	172
An diou reiz houarn	172
An diou reiz houarn	182
An dud nevez a ya da welet ar skol	188
Evit ma vezo eurus ar vugale, gant J.-M. J.	222, 287, 329, 453
40.000 den yaouank katolik e bodadeg vras Paris, gant Renan Pennaouer	241
Evidoc'h c'houi, mammou	250
D'ar wazed ha ne ouzont ket gouzanv o fried, gand Eozenn Geryann	257
D'ar merc'hed n'int ket evid o genou, gant M. ar Poulpri ..	262
War an daoulin pa zeu an deiz, gant L. B.	300
Eur wall bec'herez aet da werzerez, gant M. S.	303
Dibenn-eost, gant L. B.	326
Hon Tad Santel ar Pab hag an Dispac'h er Spagn, gant Renan Pennaouer	359
Digeri an daoulagad, gant L. B.	369
E lizer diweza, M. de Rusunan	369

Gand ar vugale eo ema amzer da zont hor yez, gant Y.-V. P.	401
Fanchig o vont da soudard, gant L. B.	406
Feiz ha nerz-kalon katoliked ar Spagn	408
Eun dra hepken a zo ret	414, 445
Ar bloaz kristen	441

ISTOR

An Ao. Breton, gant J. Fichoux	123
Ernest Hello, gant J. Fichoux	163, 207
Pardon I.-V. Rumengol, gant M.-A. Abgrall	201
Gwezenn fiez Rosko, gant Y.-V. Perrot	284
Seizvet kantved Menec'h Sant Dominik e Montroulez	385
Kastell Keryann, gant Tintin Anna	427, 462

SONIOU HA GWERZIOU

Hunvre	20
Tarz an deiz	181
O pebez burzud a welan (kantik)	460

BARZONIEZIOU

Deus d'am heul, gant Mab an Dig	101
Deiz kenta a viz Mae, gant Y. Gervel	220
An alc'houeder, gant Laouenan Arvor	260
Pedenn eun dervez, gant Yann Gorrigan	261
Ar bugel dievez, gant E. Ernault	298
Mikael, skouer ar soudard, gant Turzunel Breiz	322
D'an ael mat, gant Turzunell Breiz	358
Ar gweskler hag an daou daro, gant Yann Gorrigan	375
E Berder, gant J. L'Helgoualc'h	465

MARVAILHOU

Daou varvailh diwarbenn gwezenn kenta Nedeleg	7
Kontadenn evit Gouel ar Rouaned	12
Al liorz ruz	67
An ostiz fall, troet diwar Mistral	70
Tenzor al leur goz, gant Youenn Gervel	109
Kloc'h Loc-Evenok	141
Ar bann-heol	189
« Truilhou-Dilas »	265
C'hoar da Vadalen, gant Turzunell Breiz	248
Taolenn an Diaoul, gant Tintin Anna	371
Kontadennou evid Gouel an Holl-Zent	421
Paotr an derved hag ar skourr balan, gant Koulmig	429
Eun distro lous, gant L. B.	466

YEZADUR

Kalanna an Ao. 'n Eskob Duparc d'ar Vretoned	1
Parrezioù o deus goulennet ma vezo desket ar brezoneg e skoliou ar gouarnamant	29
Ar skol Vrezonek	31, 65, 116, 276
Ar brezoneg er sko'	154

BLEUN-BRUG

C'hoariva ar Bleun-Brug, gant H. C.	16
C'hoariva brezonek ar Vugale, gant H. C.	61
Bleun-Brug 1936	151
Kenstrivadegoù ar Bleun-Brug	192, 230
Gouelioù 26 ^e kendale'h ar Bleun-Brug	279, 338
Prezegenn an Ao. de Dieuleveult da lein ar Bleun-Brug	340
Roll prizioù kenstrivadeg ar Bleun-Brug	344
Ar Vugale er Bleun-Brug	346
Bleun-Brug Roskov, gant Y.-V. Perrot	377

HOR C'HENVROIZ AET DA ANAON

An Ao. Gall, rener koz « Feiz ha Breiz »	5
Mikael a Rusunan	310

KUZULIOU

Kuzulioù ar medisin, gant P. ar Riouallon	19, 313, 355
Kuzulioù ar geginerez, gant Lizig	314, 315, 396

Meuleudi ha bennoz da Zoue

Eus an eil bloaz d'egile.